

Nr 31.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder; given Stockholms slott den 16 januari 1935.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder.

GUSTAF.

Gustav Möller.

F ö r s l a g
till
L a g
om vissa ekonomiska stridsåtgärder.

Häri genom förordnas som följer:

Inledande bestämmelser.

1 §.

Med stridsåtgärd förstås i denna lag
dels blockad, bojkott och arbetsinställelse (lockout eller strejk) eller annan
därmed jämförlig åtgärd, nedan benämnda kollektiva stridsåtgärder,
dels uppsägning av arbets- eller hyresavtal,
dels ock annat avbrytande av ekonomisk förbindelse, när det sker av flera i
samverkan eller eljest är till avsevärt men för den angripne.

Göres rättslig påföljd av avtalsbrott eller av överträdelse av föreningsstadgar gällande, vare det ej att anse såsom stridsåtgärd, där ej annat följer av vad i denna lag stadgas.

Om vissa stridsåtgärder med omedelbart syfte (stridsåtgärder mot part).

2 §.

Stridsåtgärd må ej vidtagas mot någon, såframt därmed åsyftas att av religiösa, politiska eller liknande grunder utöva förföljelse mot honom.

3 §.

Sedan arbetstvist eller annan ekonomisk tvist blivit avslutad, må stridsåtgärd i vedergällningssyfte ej vidtagas mot någon som haft del i tvisten.

Ej heller må stridsåtgärd mot annan i anledning av hans förhållande till tvist vidtagas, sedan tvisten avslutats eller det förhållande varom fråga är dessförinnan upphört.

Vad i andra stycket stadgas skall dock ej avse stridsåtgärd i anledning av förhållande som i 10 § under 1—3 åsyftas, såvida åtgärden icke är att hänföra till förföljelse som i 2 § sägs.

4 §.

I förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare så ock mellan parter i andra ekonomiska förhållanden skall föreningsrätten å ömse sidor lämnas okränk.

Stridsåtgärd må sålunda ej vidtagas från ena partens sida, såframt därmed åsyftas att hindra någon å andra sidan att inträda i eller förmå honom att utträda ur förening eller annan sammanslutning. Stridsåtgärd må ej heller vidtagas från ena partens sida mot någon å andra sidan i anledning av hans verksamhet för åstadkommande av sammanslutning eller kollektivavtal.

Vad i första stycket stadgas skall icke utgöra hinder för intagande av föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare eller annan i förtroendeställning ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren. Ej heller skall stadgandet äga tillämpning å stridsåtgärd för åstadkommande av föreskrift varom nu sagts eller å uppsägning som grundas på sådan föreskrift.

5 §.

När någon utan biträde av annan än make, avkomlingar, adoptivbarn eller egna eller makes föräldrar eller syskon driver näring eller utför arbete för egen räkning, må kollektiv stridsåtgärd ej vidtagas mot honom i anledning av tvist rörande arbetsförhållandet.

6 §.

Stridsåtgärd må ej vidtagas, såframt man därmed åsyftar att förskaffa någon betalning för arbete, som icke blivit av honom utfört, eller att förmå någon att avstå från honom tillkommande arbetslön eller att eljest bereda sig eller annan obehörig vinning.

Ej heller må stridsåtgärd vidtagas i syfte att indriva betalning av någon, som efter gäldens uppkomst övertagit egendom eller rörelse vartill gälden hänför sig, såframt han varken är betalningsskyldig för gälden eller vid övertagandet haft eller bort hava kunskap om dess förhandenvaro.

7 §.

Om förbud mot stridsåtgärder i vissa fall är stadgat i lagen om kollektivavtal.

Om stridsåtgärder med medelbart syfte (stridsåtgärder mot tredje man).

8 §.

I anledning av sådan motsättning till part, som enligt 2—6 §§ eller eljest enligt lag icke må föranleda stridsåtgärd mot denne, må ej stridsåtgärd av något slag riktas mot tredje man. Lag samma vare beträffande stridsåtgärd i anledning av sådan motsättning till part, varom i 3 § sista stycket är fråga.

9 §.

I tvist om ingående av avtal rörande arbets- eller transportprestation, köp, arrende, hyra, kredit eller dylikt eller ock av kollektivavtal eller annat sådant avtal må, ehuru stridsåtgärd mot part i tvisten icke är förbjuden, stridsåtgärd

ej riktas mot tredje man såsom medel att påverka parten. Lika med tvist om avtals ingående anses tvist om dess tillämpning.

Vad i första stycket stadgas skall ock gälla, där någon vill förmå annan, till vilken han står i ekonomisk motsättning, att, utan slutande av avtal, i förhållande till honom tillämpa vissa priser eller göra annan dylik utfästelse.

I konkurrenstvist rörande kundkrets, prissättning, affärsbetingelser, arbetstillfälle eller dylikt må, ehuru stridsåtgärd mot part i tvisten icke är förbjuden, kollektiv stridsåtgärd ej riktas mot tredje man för att förmå honom att avbryta sina ekonomiska förbindelser med parten eller vidtaga annan liknande åtgärd mot denne.

10 §.

Det i 9 § stadgade skydd för tredje man skall icke tillkomma:

1. medlem av en i tvisten invecklad förening, där han, annorledes än genom utförande av skyddsarbete, till fördel för motparten åsidosatt sina förpliktelser gentemot föreningen i avseende å tvisten;

2. den som under arbetstvist utfört blockerat arbete av annan art än skyddsarbete, såframt icke blockaden är stridande mot lag eller föreningsstadgar;

3. den som under arbetstvist anställt arbetare, vilken i anledning av tvisten nedlagt arbete eller ock utestängts från sådant, såframt icke utestängningen är stridande mot lag eller föreningsstadgar;

4. den som under tvisten lämnat part ekonomiskt understöd eller efter omläggning eller annan förändring av sin näring eller verksamhet bisprungit honom;

5. den som äger aktier till belopp överstigande hälften av aktiekapitalet i aktiebolag, som är part i tvisten, eller är delägare utan begränsad ansvarighet i handelsbolag, som är part i tvisten;

6. aktiebolag, vari part i tvisten äger aktier till belopp överstigande hälften av aktiekapitalet, eller handelsbolag, vari part i tvisten är delägare utan begränsad ansvarighet.

Till skyddsarbete hänföres arbete, som icke kan anstå utan fara för människor eller för skada å byggnader eller andra anläggningar, fartyg, maskiner, husdjur eller dylikt. Lika med skyddsarbete anses arbete, som någon är pliktig att utföra på grund av särskild föreskrift i lag eller författning, så ock arbete vars eftersättande kan medföra ansvar för tjänstefel.

11 §.

Vid arbetsinställelse vare arbetsledare, tjänsteman eller därmed jämställd ej pliktig att utom de göromål, som eljest av honom fullgöras, utföra annat arbete än i 10 § sista stycket sägs, ändå att han därtill förbundit sig.

12 §.

Utän hinder av vad i 9 § stadgas må stridsåtgärd vidtagas, såframt därmed åsyftas att genom en utvidgning av ursprunglig arbetstvist rörande upprät-

tande av kollektivavtal bispringa part i denna (sympatiåtgärd). Sådan åtgärd må ej omfatta annat än arbetsinställelse jämte arbetsblockad ävensom vägran att taga befattning med varor, vilka äro avsedda för eller härröra från rörelse som drives av part i den ursprungliga tvisten.

Om skadestånd.

13 §.

Envar som vidtagit stridsåtgärd eller annan åtgärd, vilken enligt denna lag ej må äga rum, eller som, efter det förbud mot kollektiv stridsåtgärd jämlikt denna lag meddelats, uppmanat eller eljest sökt förmå annan att deltaga däri, vare skyldig ersätta skada som av förfarandet kommit.

Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter den större eller mindre skuld som prövas ligga envar till last.

Innefattar förfarande, som strider mot denna lag, tillika brytande av annat avtal än kollektivavtal, skall denna lag icke äga tillämpning såvitt angår skadestånd på grund av avtalsbrottet.

14 §.

Har medlem i förening i anledning av tvist, vari föreningen är eller varit invecklad, gjort sig skyldig till sådant förfarande som avses i 13 §, vare föreningen, när den erhåller kännedom därom, pliktig att söka hindra honom från att fortsätta förfarandet.

Förening, som åsidosätter vad sålunda åligger den, vare skyldig ersätta därav uppkommen skada.

Vad nu sagts om förening gälle även om förbund av flera föreningar och skall, då fråga är om sådan sammanslutning, såsom medlem anses såväl ansluten förening som medlem därav.

15 §.

Under skadestånd skall inbegripas jämväl ersättning för personligt lidande samt för intrång i den kränktes intresse av att ostört bedriva sin verksamhet.

Om det med hänsyn till den skadevällandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevällandes tillgångar eller till omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum.

16 §.

Var som vill fordra skadestånd enligt denna lag skall anhängiggöra sin talan inom två år från avslutande av den åtgärd varå ersättningsskyldigheten grundas. Försummas det, vare talan förlorad.

Om meddelande av förbud m. m.

17 §.

Har någon vidtagit stridsåtgärd, som enligt denna lag ej må äga rum, eller framställt hot om sådan åtgärd, äger domstolen efter därom förd talan meddela förbud mot åtgärdens fortsättande eller anordnande; och må domstolen tillika, där fråga är om kollektiv stridsåtgärd, förelägga den som anordnat åtgärden att ej mindre inom viss kort tid i tidning som av domstolen bestämmes införa meddelande om åtgärdens hävande, vid äventyr att motparten äger på den förpliktades bekostnad själv på lämpligt sätt föranstalta om sådant kungörande, än även på sätt domstolen bestämmer avlysa åtgärden.

Uppsägning av arbets- eller hyresavtal i strid mot denna lag vare ogill; och äger domstolen, där sådan uppsägning skett, på talan därom meddela föreskrift om återställande av förhållande som rubbats genom uppsägningen.

Förbud eller föreskrift som ovan sagts må, när yrkande därom framställes, meddelas under rättegången för tiden intill dess dom i saken varder avkunnad, där sannolika skäl föreligga till antagande att stridsåtgärd varom i målet är fråga är stridande mot denna lag. Förbudet eller föreskriften kan när som helst återkallas av domstolen.

Har förbud meddelats i anledning av uppsägning av arbets- eller hyresavtal eller hot om sådan åtgärd må, så länge förbudet består, myndighet, där förbudet bragts till dess kännedom, icke verkställa å uppsägningen grundat beslut.

När skäl därtill äro, må domstolen meddela förbud mot kollektiv stridsåtgärd, ändå att den som svarar i målet ej kunnat övertygas att hava medverkat vid det förfarande varom fråga är.

18 §.

Envar som åsidosätter förbud eller föreskrift enligt 17 § genom att uppmåna eller eljest söka förmå annan att deltaga i kollektiv stridsåtgärd eller genom att vidtaga eller fortsätta annan stridsåtgärd dömes till dagsböter.

Åsidosättes föreläggande om avlysande av stridsåtgärd och fortgår stridsåtgärden, straffes den försumlige såsom i första stycket sägs.

Där förfarande som ovan sägs tillika är belagt med straff jämlikt annan lag eller författning, skall särskilt straff ådömas enligt denna lag.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Om rättegången.

19 §.

Mål som avse tillämpningen av denna lag upptagas och avgöras av en för hela riket gemensam domstol, benämnd domstolen för ekonomiska stridsåtgärder.

Domstolen skall hava sitt säte i Stockholm samt bestå av ordförande och åtta ledamöter, vilka förordnas av Konungen för viss tid. Ordföranden och en

ledamot, vilken förordnas att vara vice ordförande, skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. En ledamot skall äga särskild insikt och erfarenhet i såväl arbetsförhållanden som ekonomiska förhållanden i allmänhet. Bland övriga ledamöter skola finnas företrädare för de viktigaste närings- eller yrkesintressen som beröras av denna lag. För vice ordföranden och övriga ledamöter förordnar Konungen ersättare.

Domstolen vare domför med ordförande och fyra ledamöter. Bland ledamöter och ersättare, som företråda särskilda intressen, tillkalle ordföranden dem som i det särskilda fallet äga största sakkunskap, därvid ock iakttages att motsatta intressen om möjligt bliva i lika mån företrädade.

20 §.

Vid domstolen skola vara anställda en eller, där så erfordras, flera åklagare för utförande av allmänt åtal i mål varom i 18 § sägs. Åklagare förordnas av Konungen.

21 §.

Talan om förbud eller föreskrift enligt 17 § må föras, förutom av den som genom stridsåtgärden eller hotet därom blivit kränkt, av sammanslutning för främjande av närings- eller yrkesintressen, av vilken denne är medlem, såframt sammanslutningen äger kära inför domstol.

Talan om ansvar enligt 18 § må föras, förutom av åklagaren och målsägande, av sammanslutning som nyss sagts.

22 §.

Grundas en vid domstolen anhängiggjord talan därå att visst förfarande strider, förutom mot vad i denna lag är stadgat, jämväl mot kollektivavtal eller lagen om kollektivavtal, må domstolen till prövning upptaga talan även i vad den grundas å sådan omständighet.

Yppas eljest i mål vid domstolen för ekonomiska stridsåtgärder tvist om fråga, vilken är av beskaffenhet att enligt lagen om arbetsdomstol böra avgöras av arbetsdomstolen, och är målets utgång därav beroende, äger förstnämnda domstol pröva jämväl denna fråga. Dock må domstolen, där det finnes lämpligt, hänvisa parterna att vid arbetsdomstolen utföra sin talan beträffande frågan; och skall i ty fall målet vila i avbidan på dennas avgörande.

23 §.

Med avseende å domstolen för ekonomiska stridsåtgärder och rättegången därstädes skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat dels i 7—9 samt 15—28 §§ lagen om arbetsdomstol, dels ock i 1—9, 12—14 samt 16 §§ lagen om fri rättegång. I mål om meddelande av förbud eller föreskrift enligt 17 § så ock i mål om ansvar enligt 18 § må domstolen anlita polismyndighet för verkställande av erforderlig undersökning.

Särskilda föreskrifter.**24 §.**

Vad i denna lag stadgas därom att viss åtgärd ej må äga rum eller att den förskyller straff skall ej föranleda att tvång eller försök till tvång medelst hot om sådan åtgärd medför ansvar enligt 15 kap. 22 § eller 21 kap. 10 § strafflagen; ej heller skall hot om åtgärd varom nu sagts föranleda straff enligt 15 kap. 23 § strafflagen.

25 §.

Närmare föreskrifter om tillämpningen av vad i denna lag stadgas om rättegången meddelas av Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1935 och gälla till och med den 31 december 1938; dock att lagen skall äga tillämpning även efter sistnämnda dag, såvitt angår påföljd av förfarande vilket under tiden för lagens giltighet ägt rum i strid mot densamma.

Vad i 11 § stadgas skall äga tillämpning, även om förbindelse som där avses givits i avtal som träffats före lagens ikraftträdande.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 november
1934.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Möller anmäler efter gemensam beredning
med chefen för justitiedepartementet frågan om lagstiftning till *skyddande av
tredje mans neutralitet i ekonomiska konflikter m. m.* samt anför:

Inledning.

Spörsmålet om lagstiftningsåtgärder till tryggande av »tredje mans» rätt
till neutralitet i ekonomiska konflikter upptogs såsom ett fristående problem
första gången vid 1929 års riksdag. I *tvenne likalydande motioner* i båda
kamrarna (I: 12 och II: 21) hemställdes nämnda år, att riksdagen måtte i
skrivelse till Kungl. Maj:ts anhålla om utredning rörande lämpligaste lagstiftningsåtgärder för tryggande av tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikt, varvid frågan om skadestånd till näringsidkare, som drabbades av övergrepp, måtte särskilt beaktas. I motionerna framhölls bland annat följande.

Under senare år hade det blivit alltmera vanligt, att i de på arbetsmarknaden pågående striderna kampmetoder tillgreps, vilka icke riktade sig mot motståndare i arbetskonflikt utan jämväl mot utomstående part. Sålunda hade det ofta hänt, att någon i arbetskonflikt invecklad organisation sökt ernå exempelvis köpmäns och hantverkares medverkan i stridsåtgärderna genom att förmå dem att icke köpa eller sälja ett bojkottat företags alster eller att icke tillhandahålla varor till av en eller annan anledning misshagliga personer eller företag. Mot dylika krav vore det varuförmedlarens skyldighet att i eget, samhällets och konsumenternas intresse resa ett bestämt motstånd. Handelns centrala uppgift vore att förmedla varuutbytet. Skulle den uppgiften kunna rätt fyllas, vore det nödvändigt att handelns frihet hävdades och att köpmännen behandlade alla kunder lika. Vidare framhölls att den i näringsfrihetsförordningen uttalade grundsatsen om näringsfrihet bleve en föreskrift på papperet om företagare- eller arbetareorganisationer hade laglig möjlighet att med effektivt ekonomiskt tvång bestämma om och i vilken utsträckning en affärsrörelse finge bedrivas. För att förläna behövt skydd åt rätten till fritt idkande av näring syntes ett ingripande i lagstiftningsväg mot vissa bojkottåtgärder vara

av nöden. Det gällde här ej uteslutande eller ens företrädesvis ett köpmanna- eller näringsidkareintresse; det vore i lika stor utsträckning en olägenhet för konsumenterna att icke fritt och efter eget bedömande få köpa de varor de önskade och begagna de inköpskällor de själva bestämde. Det vore sålunda ett rimligt och berättigat krav att statsmakterna sökte tillskapa lagliga garantier till skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikt och detta helst i den form att de organisationer eller enskilda, som igångsatte och genomförde bojkottövergrepp mot neutral part, gjordes ekonomiskt ansvariga för de skadeverkningar, som därav kunde uppstå.

I yttrande över motionerna anförde *socialstyrelsen* bland annat angående förekomsten av stridsåtgärder mot tredje man följande:

Under konflikter vid bagerier, bryggerier, charkuterifabriker, minuthandelsaffärer, restauranger, kaféer och åkerier samt andra företag, som tillhandahålla allmänheten varor eller tillhandagå densamma med vissa tjänster, vore det ganska vanligt att uppmaning till bojkott riktades ej blott till företagets leverantörer, resp. eventuella återförsäljare och av detsamma anlätade transportföretag, utan även till den stora allmänheten. Kaféidkare och specerihandlande ha sålunda förklarats i bojkott på den grund att de betjänat strejk-brytare, och exempel givas även på bojkott mot näringsidkare, som vägrat önskad kredit åt strejkande.

Styrelsen funne användandet under arbetskonflikter av stridsåtgärder mot tredje man vara att beteckna såsom en kränkning av det förhållande av fred och hänsyn, som bör råda samhällsmedlemmarna emellan. För den stora allmänheten, som genom ifrågavarande stridsåtgärder hindrades från att begagna lämpliga eller kanske nära nog oersättliga möjligheter till inköp, förtäring eller samfärdsel, måste dessa åtgärder givetvis i många fall förefalla mycket besvärande och förargelseväckande. Det vore sålunda väl begripligt att man å många håll ansåge sig ha grundad anledning påkalla statens ingripande till skydd för tredje mans neutralitet i arbetstvister. Styrelsen underströk emellertid de svårigheter, som mötte vid försök att lagstifta på detta område och avstyrkte med hänsyn härtill och på andra skäl den ifrågasatta lagstiftningen.

Andra lagutskottet avstyrkte i utlåtande nr 42 motionerna, men i en avgiven reservation hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t i motionernas syfte.

Från denna reservation, som blev utgångspunkten för den senare verkställda utredningen i ämnet, må följande återgivas:¹

Utskottet förbiser ej, att det kommer att vara förenat med åtskilliga svårigheter att åstadkomma en lagstiftning i syfte att skydda tredje mans neutralitet vid arbetskonflikter.

Från början synes det emellertid stå klart, att man vid en dylik lagstiftning bör undvika att på något som helst sätt utforma den till ett vapen mot vare sig arbetarnas eller arbetsgivarnas organisationer eller att giva den karaktären av strafflag.

Den ifrågasatta lagstiftningen synes böra begränsas till att meddela regler om skadeståndsskyldighet gentemot tredje man. En dylik skyldighet torde böra inträda huvudsakligen i de fall, att blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd vidtages för att vid arbetskonflikt med kränkning av föreningsrätten tvinga någon, som står utanför konflikten, att inträda i eller utträda ur organisation av arbetare eller arbetsgivare eller att dylik stridsåtgärd tillgripes för att tvinga sådan person att underkasta sig ekonomiska upp-

¹ Reservanterna angiva den lydelse, som utlåtandet enligt deras mening bort ha.

offringar för att understödja endera parten eller då maning i en eller annan form att deltaga i stridsåtgärd ställes till annan än den stridande organisationens medlemmar.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida och på vad sätt lagstiftningsåtgärder må vidtagas för att bereda rätt till skadestånd för den, som helt och hållet står utanför arbetskonflikt, men likväl oförskyllt tillfogas skada genom blockad, bojkott eller andra stridsåtgärder, som riktas mot honom.

Vid frågans behandling i *riksdagen* godkände första kammaren nyssnämnda reservation, medan andra kammaren biföll utskottets hemställan med utslutande av dess motivering.

Under *debatten i första kammaren* utvecklade en av reservanterna, herr Westman, innebörden av reservationen, bland annat i avseende å begreppet »tredje man». Från detta anförande må följande uttalande återgivas, såsom ägnat att ytterligare belysa den tankegång varå kravet på lagstadgat skydd för tredje mans neutralitet vilade (Första Kammarens protokoll 1929 nr 32 s. 33):

Jag framhåller som det andra huvuddraget, att det av reservationen är tydligt, att lagen skall avse att gälla endast med avseende å den, som står helt och hållet utanför arbetskonflikt. Det är endast han, som skall skyddas. Det finnes, som vi kunna se i socialstyrelsens utlåtande, olika gradationer i fråga om tredje mans förhållande till arbetskonflikter. Det finnes, som socialstyrelsen mycket riktigt påpekat, sådana personer, som visserligen icke deltaga, men som inte äro helt och hållet ointresserade av striden. Det finns också en viss kategori, som inte bara står utanför, men som dessutom är alldeles ointresserad. Det är denna kategori, som lagstiftningen enligt vår mening skall ta sikte på att skydda. Det är självklart, efter vad jag sagt, att den lagstiftning, som det här är fråga om, på intet vis skulle ha någon som helst betydelse i fråga om strejkbrytarna och deras behandling.

Frågan upptogs därefter genom *Kungl. Maj:ts beslut den 22 november 1929*, då professor Ragnar Bergendal erhöll uppdrag att inom socialdepartementet biträda med utredning i ämnet. I yttrande till statsrådsprotokollet uttalade därvid departementschefen följande angående föremålet för utredningen:

Den offentliga diskussion, som förekommit i frågan om tredje mans rätt till neutralitet i arbetstvister, har oftast haft sin utgångspunkt i särskilda fall av övergrepp, mot vilka rättsmedvetandet hos stora befolkningsgrupper reagerat. Härav har följt, att man för det mesta rört sig med mera allmänt formulerade önskemål och begrepp. Vad man velat hindra med en önskad lagstiftning synes i allmänhet huvudsakligen hava varit stridsåtgärder för att tvinga den, som står och vill stå utanför en konflikt, antingen att träda in i eller ut ur en av striden berörd organisation av arbetare eller arbetsgivare eller att underkasta sig ekonomiska uppoffringar för understödjande av endera parten eller att överhuvud på ett eller annat sätt deltaga i striden. En fredlig medborgare, vilken vill vara neutral i en arbetskonflikt, borde icke behöva utsättas för förluster, ja kanske riskera sin välfärd, genom tvång från andra medborgares sida. Till förhindrande härav synes man emellertid i allmänhet icke vilja förorda straffansvar utan snarare stadgande av skyldighet att ersätta genom neutralitetskränkningen vållad skada. Anspråk

ken på dylik lagstiftning uppställas icke ensidigt, utan de rikta sig mot tvångsåtgärder från båda parternas sida, låt vara att arbetarpartens åtgöranden varit de i praktiken och diskussionen mest framträdande.

De sålunda framställda anspråken på åtgärder för tryggande av tredje mans rätt framstå i och för sig såsom skäliga. Då det gäller att söka bot för antydda missförhållanden, möter man emellertid omedelbart svårigheter med hänsyn till ärendets oklara läge. Uppenbarligen är det därför i första hand angeläget att söka klarlägga de avsedda missförhållandenas art och omfattning. Därjämte bör undersökas, i vilken utsträckning redan gällande lagstiftning bereder möjlighet till ingripande, samt anledningen till att sådant ingripande hittills icke i avsevärd utsträckning synes hava förekommit. Slutligen bör noggrant övervägas, vilka ytterligare lagstiftningsåtgärder, som äro ur lagteknisk synpunkt möjliga, och den sannolika effektiviteten därav.

Först när utredning i dessa avseenden föreligger, blir det möjligt att bilda sig en uppfattning om de åtgärder, som ur allmän synpunkt befinnas kunna och bära ifrågakomma. Man bör också kunna förvänta, att med undersökningsresultatet som underlag överläggningar mellan huvudparternas organisationer skola med framgång kunna upptagas i syfte att söka undgå stridsmetoder sådana som de, vilka här äro i fråga.

Professor Bergendals utredning.

Professor Bergendal avlämnade den 30 november 1933 utredning angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter och därmed sammanhängande spörsmål.¹ Vid utredningen voro såsom bilagor fogade dels ett *utkast till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder*, dels ett *utkast till lag om ändring av 11 kap. strafflagen* dels ock ett *utkast till ändringar i tryckfrihetsförordningen*. Dessa utkast voro enligt vad i betänkandet framhölls av preliminär natur och den sakkunnige förutsatte att definitiva lagstiftningsåtgärder föreginges av fortsatt utredning.

Enligt de framlagda lagutkasterna skulle lagstiftningen i ämnet så till vida bygga på den grundval, som angivits av utskottsreservanterna vid 1929 års riksdag, att *tredje mans rätt till neutralitet* i konflikter skulle vara *den bärande huvudtanken* i lagstiftningen. Härom yttrade den sakkunnige bland annat följande (s. 141):

En grundläggande fråga vore om det kunde anses välgrundat att, åtminstone i huvudsak, göra en sådan begränsning, att lagstiftningen erhöles tillämpning å stridsåtgärder mot tredje man, men att enahanda åtgärder, då de riktas mot part i en primärkonflikt lämnades utan legislativ reglering och alltså alltfört bleve att anse såsom tillåtna (i den mån de icke såsom avtalsstridiga skulle vara förbjudna, närmast enligt lagen om kollektivavtal). Ett sådant sätt att uppdraga gränsen mellan tillåtna och förbjudna stridsåtgärder vore ingalunda självklart och det borde framhållas att icke i någon främmande lagstiftning förevarande synpunkt gjorts till den ledande vid gränsdragningen. Redogörelsen för främmande rätt hade visat att man för urskiljandet av de blockader, som ansetts skola förbjudas, såväl i rättspraxis vid tillämpningen av allmänna skadeståndsgrundsatser som i speciell lagstiftning använt en mängd skiftande kännetecken, i mycket olika kombinationer. Redogörelsen visade emellertid även, att man i skilda länder och med mycket

¹ Statens offentliga utredningar 1933: 36.

olika allmänna utgångspunkter funnit sig i större utsträckning än eljest böra förbjuda blockader, vilka i anledning av en konflikt mellan särskilda parter riktades mot en tredje man, vilken icke intog partsställning. Denna synpunkt framträdde ganska starkt i den nya norska lagen; likaså vid tolkningen av den danska lagen (i vars text den icke omnämndes) samt i engelsk och tysk rättspraxis, visserligen i kombination med andra. Denna relativa överensstämmelse mellan de i övrigt mycket skilda rättssystemen gäve anledning att antaga, att i den angripnes egenskap av tredje man föreläge ett kännetecken på otillbörliga blockader av mera allmängiltig betydelse.

Det syntes enligt den sakkunnige föreligga goda skäl för att till utgångspunkt för en lagstiftningsåtgärd, såsom i direktiven förutsatts, taga behovet av skydd för utomstående (tredje man). Vid en lagstiftning till skydd för tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter skulle närmare bestämt bliva fråga om stridsåtgärder, som i samband med arbetskonflikt riktas mot någon som icke är (eller varit, resp. väntas bliva) part däri och som själv iakttagit neutralitet. Det kunde dock icke tillstyrkas, att en blivande lagstiftning skulle utan alla undantag begränsas till åtgärder, som företedde de angivna kännetecknen.

Ehuru sålunda den sakkunnige förordade en lagstiftning, byggd på tanken om tredje mans neutralitet i konflikter, innebar hans förslag till utformning av lagbestämmelser i skilda hänseenden *utvidgningar* av eller eljest avvikelser från den tidigare angivna ramen för lagstiftningen.

Den sakkunnige föreslog sålunda en utvidgning av den ifrågasatta lagstiftningen till att gälla *neutralitetsskydd för tredje man även vid andra konflikter än arbetskonflikter*. Till stöd härför hänvisades till erfarenheterna från vissa andra ekonomiska strider, där utomstående tredje man indragits i striden på liknande sätt som skett vid arbetskonflikter. Såväl hyresblockader som konkurrensvister mellan producenter av jordbruksprodukter hade visat sig kunna leda till blockadåtgärder fullt analoga med dem, som förekomme i samband med arbetstvister. Faran för sekundära blockader mot tredje man vore i dessa fall närliggande.

Mot en begränsning av lagstiftningen till att endast gälla stridsåtgärder i samband med arbetskonflikter talade även den omständigheten, att en sådan begränsad lagstiftning icke utan fog skulle kunna uppfattas och framställas som en ensidig klasslagstiftning. Det vore visserligen självklart, att den borde rikta sig mot stridsåtgärder av obehörig karaktär ej mindre från arbetsgivar- sidan än från arbetarsidan, men även med iakttagande härav vore det svårt att på ett övertygande sätt motivera, varför till syfte och verkningar helt analoga åtgärder av hyresgäster, hyresvärdar eller jordbrukare icke skulle vara underkastade samma bestämmelser som stridsåtgärder av parterna i en arbetskonflikt. Det riktiga syntes vara att bereda skydd för tredje mans neutralitet vid *alla ekonomiska konflikter*. Längre torde man emellertid icke böra gå.

Den sakkunnige föreslog vidare, att lagstiftningen skulle omfatta även spørsmålet om *strejkbrytare* och deras behandling. I den redogörelse som betänkandet innehåller för i vårt land förekommande fall av ekonomiska stridsåtgärder, omnämnas stridsåtgärder som rikta sig mot personer tillhörande de angripandes egen ekonomiska och sociala krets och vilka enligt de angripandes mening brustit i solidaritet. Under begreppet tredje man innefattas i betänkandet arbetare som tar anställning hos en blockerad arbetsgivare eller fort-

sätter att arbeta hos arbetsgivaren trots att blockad förklarats. Samtidigt har den sakkunnige genom att i sitt förslag fordra neutralitet såsom betingelse för tredje mans rättsskydd föränletts till en distinktion vid behandlingen av hithörande fall. Den arbetare som under konflikt antager arbete såsom strejkbrytare anses ha förfarit oneutralt och därför icke böra åtnjuta det rättsskydd, som i allmänhet skulle tillkomma tredje man. Däremot anses neutralitetsbrott ej föreligga om en arbetare förblir i sin anställning efter det strejk utbrutit eller arbetsplatsen förklarats i blockad.

En avvikelse från den tidigare angivna utgångspunkten för en lagstiftning innefattas jämväl i den sakkunniges förslag att utforma lagen såsom en *strafflag*. Enligt vad av den föregående redogörelsen framgår, uttalades av utskottsreservanterna vid 1929 års riksdag att det från början syntes stå klart, att man borde undvika giva lagen karaktären av en strafflag och att man borde begränsa sig till att meddela regler om skadeståndsskyldighet gentemot tredje man. Om denna fråga har den sakkunnige yttrat bland annat följande:

Spörsmålet om användning av straff krävde uppenbarligen icke något enhetligt svar. Det vore möjligt att för vissa av de förbjudna handlingarna stadga straff, men att för andra låta påföljden stanna vid skadestånd. En sådan uppdelning kunde tänkas ske efter de förbjudna handlingarnas syfte och beskaffenhet i övrigt; den kunde ock göras beroende av särskilda anordningar av rättslig art. Sålunda vore det möjligt att vidtaga den anordningen att en förbjuden åtgärd till en början endast skulle medföra skadestånd, men att den skulle bli straffbar om den fullföljdes även efter det domstol förklarat den olaglig och meddelat förbud däremot. En dylik anordning skulle uppenbarligen kräva en särskild organisation av domstolsförfarandet, i synnerhet för uppnående av snabbast möjliga handläggning av mål av denna art; härför torde bl. a. fordras inrättande av en specialdomstol. De skäl, som tidigare anförts emot att åtminstone på nuvarande stadium skrida till en sådan nyhet, torde emellertid medföra att man icke för närvarande borde räkna med den ifrågasatta mera begränsade användningen av straff.

Härefter diskuterar den sakkunnige skälen för och emot en allmän kriminalisering av de stridsåtgärder som avses skola förbjudas. En utvidgning av de straffbara gärningarnas område borde icke ske, såvida ej utvidgningen befundes erforderlig för lagstiftningens effektivitet. Det måste alltså övervägas huruvida skadeståndsskyldighet vore en tillräckligt verksam påföljd. Här om kunde på goda grunder hysas olika meningar. Den sakkunnige hade emellertid kommit till den övertygelsen att enbart skadeståndsskyldighet icke vore tillräckligt effektiv.

De skäl som anföras för denna ståndpunkt äro i huvudsak följande:

Försåvitt man endast hade att räkna med ledarna av organisationer, som icke ställa sig principiellt avvisande mot den samhälleliga rättsordningen, kunde det förväntas att lagstiftningen skulle erhålla nödig effektivitet även utan straffbestämmelser. Men det kunde inträffa att en stridsåtgärd organiseras eller underblåses av enskilda personer, vilka icke intaga förtroendeställning eller som väl intaga en ledareställning men blott inom en tillfälligt bildad sammanslutning eller inom en på egen hand opererande underavdelning inom en större organisation. Av sådana mer eller mindre tillfälliga ledare och de-

ras verktyg, i synnerhet om dessa äro ungdomliga eller eljest oerfarna, vore icke att förvänta något frivilligt hänsynstagande till utomståendes berättigade intressen eller till lagstiftningens helgd. Emot dem måste därför kunna användas påföljder av effektiv beskaffenhet. Skadeståndsskyldighet vore icke tillräckligt effektiv påföljd a) enär påvisbar skada av nämnvärd betydelse ofta icke förekomme, särskilt icke när den angripne givit efter för blotta hotet; b) enär ersättningsskyldigheten ofta skulle bliva ett tomt sken på grund av bristande solvens hos den skyldige och c) enär den angripne ofta icke skulle våga föra talan om skadestånd.

Den sakkunnige tillägger följande allmänna reflexioner i denna fråga:

Mot det nu uppvisade behovet av att utrusta ett förbud mot vissa stridsåtgärder med kriminell sanktion torde avgörande betydelse icke kunna tilläggas de i och för sig beaktansvärda skäl, som obestriddligen kunna anföras i motsatt riktning. Viktigast bland dessa torde vara, att själva förbudet mot stridsåtgärder av det slag, som skulle omfattas av den tilltänkta lagstiftningen, skulle stå i strid med moraliskt betonade åskådningar, som äro fast förankrade hos medlemmar av betydande grupper inom samhället. Främst gäller detta om sådana stridsåtgärder, som anses rikta sig mot osolidariska medlemmar av den egna gruppen (klassen o. s. v.), vilka åtgärder ej sällan lära uppbäras av ett kränkt rättsmedvetande, som icke behöver vara mindre uppriktigt därför att det icke kan godkännas av samhället utan i och för sig måste anses innebära en social fara. Bestraffning av dessa stridsåtgärder kan tänkas komma att ställa vida befolkningsgrupper i harnesk mot den nya lagstiftningen. Härav skulle föranledas — utom svårigheter för lagstiftningens effektiva tillämpning — ringaktning för lagen, vilken kunde befaras sprida sig till andra delar av rättsordningen och rubba förtroendet för domstolarna, vilkas åtlydnad av lagen ibland skulle mer eller mindre ursäktligt tolkas såsom frivilligt partitagande, grundat på politiska eller sociala motiv. För undvikande av dessa ogynnsamma verkningar är det angeläget att lagstiftningen erhåller en så opartisk utformning som möjligt, genom att den icke inriktas enbart på stridsåtgärder, som användas av särskilda samhällsgrupper, och att den icke göres mera omfattande än att dess förbud uppbäres av ett någorlunda allmänt rättsmedvetande. Iakttages detta, lär en sålunda utformad lagstiftning icke böra sakna de sanktioner, vilka måste anses erforderliga för ett effektivt genomförande av dess efterlevnad.

Då det på dessa skäl anses nödigt att straffbestämmelser inflyta i den eventuella lagstiftningen, lär det emellertid böra ånyo understrykas att något rätts tekniskt hinder icke kan anses möta däremot, att dessa bestämmelser begränsas till en större eller mindre del av det område av ekonomiska stridsåtgärder, som göres till föremål för förbud med därtill ansluten skadeståndsskyldighet.

Enligt det av professor Bergendal avlämnade *utkastet till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder* bestämmes begreppet stridsåtgärd såsom innefattande blockad, bojkott, arbetsinställelse (lockout eller strejk), uppsägning av avtal eller annat avbrytande av ekonomisk förbindelse. Därefter anger utkastet vad som skall förstås med stridsåtgärd mot tredje man. I detta avseende skiljes på tre olika grupper av angrepp mot tredje man, av vilka den första innefattar de egentliga tredjemansstriderna, den andra avser vissa vedergällningsstrider och den tredje gruppen strider som innebära organisationstvång och kränkning av föreningsrätten.

Såsom stridsåtgärd mot tredje man betraktas i första hand en stridsåtgärd, som i anledning av pågående arbetstvist eller annan ekonomisk tvist vidtages

mot någon som ej är part i tvisten försåvitt åtgärden är av annan art än uppsägning av kollektivavtal, arbetsinställelse eller arbetsblockad, som verkställs i samband med arbetsinställelse. Genom att undantaga de sistnämnda arterna av stridsåtgärder från begreppet tredjemansstrider, har den sakkunnige velat hindra att sympatistriden på arbetsmarknaden falla under olovliga stridsåtgärder enligt lagförslaget.

Till stridsåtgärd mot tredje man hänföres vidare stridsåtgärd, som vidtages efter upphörande av arbetstvist eller annan ekonomisk tvist i syfte att öva vedergällning mot någon som varit part i tvisten eller som eljest därunder vidtagit stridsåtgärd eller underlåtit att efterkomma uppmaning därom.

Slutligen skall såsom stridsåtgärd mot tredje man anses en stridsåtgärd, som vidtages för att förmå den angripne eller annan att inträda eller kvarstå i eller ock att utträda ur förening av arbetsgivare eller fackförening eller annan dylik sammanslutning eller att ansluta sig till överenskommelse om gemensamt uppträdande vid ingående av avtal.

Från den så givna bestämningen av tredjemansstriderna föreskrives den avvikelser att stridsåtgärd, som eljest skulle gå in under begreppet, icke anses såsom tredjemansstrid, om den riktas mot någon som genom övertagande av egendom eller rörelse bisprungit eller ock efter antagande av arbete eller efter förändring av sin näringsverksamhet understödjer part eller annan, vilken ej själv är föremål för stridsåtgärd mot tredje man. Härmed antydas vissa fall av förverkande av neutraliteten.

Icke varje handling, som hänför sig till genomförandet av en sådan ekonomisk stridsåtgärd mot tredje man, varom nyss är sagt, föranleder rättslig påföljd. Sådan påföljd, bestående av straff och skadestånd, inträder nämligen endast för vissa mera aktiva handlingsformer. Enligt utkastet skall påföljd drabba i första hand den som uppmanar eller eljest uppsåtligen söker förmå annan att anordna, vidtaga, deltaga i eller vidmakthålla stridsåtgärd mot tredje man samt den som uppsåtligen framställer hot om sådan stridsåtgärd. Företagandet av eller deltagandet i en stridsåtgärd föranleder däremot i regel ingen påföljd, dock inträder påföljd för den som verkställer uppsägning av avtal, därom skriftlig handling upprättats, i fall där uppsägningen honom veterligen är att anse såsom stridsåtgärd mot tredje man.

Påföljden för den som gjort sig skyldig till förfarande av ifrågavarande slag är i första hand straff. Straffet utgöres av dagsböter eller fängelse i högst sex månader. Därest skada uppkommit, inträder jämväl skadeståndsskyldighet. Beträffande skadeståndsskyldigheten må anmärkas, dels att förening under vissa förutsättningar kan bli skyldig ersätta skada som förorsakats av föreningsmedlem, dels att skadeståndet i vissa fall kan nedsättas, ävensom att därest flera äro ansvariga för uppkommen skada solidarisk skadeståndsskyldighet icke skall åvila dem. Skadeståndsskyldigheten preskriberas efter två år. Ansvarstalan får föras icke blott av målsägande och allmän åklagare, utan jämväl av sammanslutning för främjande av yrkesintressen, av vilken målsäganden är medlem.

Enligt utkastet till lag om ändring av 11 kap. strafflagen straffas den som

på allmän plats genom personligt tilltal, utbudande av skrift, vakhållning eller på annat dylikt sätt söker förmå allmänheten till deltagande i blockad eller bojkott. Straffet är böter, högst etthundra riksdaler, i de fall där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

Utkastet till ändringar i tryckfrihetsförordningen innehåller vissa stadganden, som ansetts nödiga för att allsidigt och fullständigt uppnå syftet med bestämmelserna i de båda förutnämnda lagutkasterna. Sålunda förbjöds att genom utspridande av skrift på offentligt ställe emot förbud i allmän lag söka förmå allmänheten att deltaga i blockad eller bojkott. Vidare stadgas straff för den som gör sig skyldig till uppmaning eller annat försök att förmå någon att anordna, vidtaga, deltaga i eller vidmakthålla ekonomisk stridsåtgärd eller till hot om sådan åtgärd. Straffet är i detta fall högst 1,000 riksdaler eller fängelse från och med en till och med sex månader jämte skriftens konfiskering.

Över professor Bergendals utredning ha *yttranden* avgivits av socialstyrelsen, sociala rådet, arbetsdomstolens ordförande, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, domänstyrelsen, kommerskollegium, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges bageriödkareförening, Sveriges bleck- och plåtslagaremästareförbund, Sveriges charkuteri- och slakteriödkares riksförbund, svenska lantarbetsgivarnes centralförening, Sveriges redareförening, svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion, Sveriges droskbilägares riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, landsorganisationen i Sverige, riksförbundet för affärsanställda, de anställdas centralorganisation, Sveriges arbetsledareförbund, Sveriges gjutmästareförbund, svenska journalistföreningen samt svenska kontoristföreningarnas förbund.

Kommerskollegium har bifogat yttranden från samtliga handelskammare, Sveriges köpmannaförbund, kooperativa förbundet, Sveriges industriförbund samt Sveriges hantverksorganisation, länsstyrelsen i Kronobergs län från landsfogden i länet, länsstyrelsen i Kristianstads län från landsfogden i länet samt länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län från t. f. förste polisintendenten, biträdande polisintendenten och poliskammaren i Göteborg.

Tillfälle har jämväl beretts svenska frisörföreningen, målarmästarnas riksförening i Sverige, restaurangernas arbetsgivareförening, Sveriges skrädderiarbetsgivares centralförening och Sveriges lokomotivmannaförbund att avgiva yttranden, men nämnda organisationer ha icke begagnat sig därav.

Yttrandena ha tryckts (Se statens offentliga utredningar 1934: 10). Be- träffande yttrandenas innehåll torde jag få hänvisa till nämnda publikation.

Kungl. Maj:ten den 9 mars 1934.

Såsom framgår av betänkandet utgick professor Bergendal uttryckligen ifrån att lagstiftningsåtgärd ej skulle komma till stånd förrän efter fortsatt utredning.

Den 9 mars 1934 tog Kungl. Maj:t ställning till spørgsmålet om ärendets vidare behandling. Vid min anmälan av ärendet för Kungl. Maj:t nämnda dag anförde jag till statsrådsprotokollet följande.

Genom beslut den 22 november 1929 uppdrog Kungl. Maj:t åt professorn R. Bergendal att inom socialdepartementet biträda med utredning rörande vissa i statsrådsprotokollet för nämnda dag berörda, med frågan om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter sammanhängande spørsmål. I sagda protokoll uttalades rörande de närmare uppgifterna för utredningsarbetet bland annat, att det uppenbarligen vore i första hand angeläget att söka klarlägga arten och omfattningen av yppade missförhållanden å området i fråga. Därjämte borde undersökas, i vilken utsträckning redan gällande lagstiftning beredde möjlighet till ingripande samt anledningen till att sådant ingripande dittills icke i avsevärd utsträckning syntes hava förekommit. Slutligen borde noggrant övervägas, vilka ytterligare lagstiftningsåtgärder som vore ur lagteknisk synpunkt möjliga och den sannolika effektiviteten därav. Först när utredning i dessa avseenden föreläge, bleve det enligt föredragande departementschefens mening möjligt att bilda sig en uppfattning om de åtgärder, som ur allmän synpunkt befunnos kunna och bära ifrågakomma. Man borde också kunna förvänta, att med undersökningsresultatet som underlag överläggningar mellan huvudparternas organisationer skulle med framgång kunna upptagas i syfte att söka undgå stridsmetoder sådana som de, vilka här vore i fråga.

Sedan utredningsarbetet fullbordats, överlämnade Bergendal den 30 november 1933 betänkande, och funnos såsom bilagor till detsamma fogade utkast till sådana lagstiftningsåtgärder i ämnet, som ansetts bära komma under övervägande, nämligen dels utkast till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder, dels utkast till lag om ändring av 11 kap. strafflagen, dels ock utkast till ändring av §§ 1 och 3 tryckfrihetsförordningen.

Över utredningen i fråga hava yttranden inhämtats av ett stort antal statliga myndigheter ävensom av olika organisationer och sammanslutningar, vilkas verksamhetsområden beröras av den ifrågasatta lagstiftningen. Sedan dessa yttranden numera inkommit, torde jag få anmäla ärendet för Kungl. Maj:t.

Vad angår själva huvudfrågan, införandet i lagstiftningen av bestämmelser, som skydda tredje mans rätt till neutralitet i konflikter av ekonomisk natur, hava delade uppfattningar knappast framträtt. Däremot hava avsevärda meningsskiljaktigheter gjort sig gällande beträffande eventuella lagstiftningsåtgärders omfattning och utformning.

För egen del hyser jag den uppfattningen, att en reglering i lag på detta område är av förhållandena påkallad. Vid en förberedande prövning av lagförslagen i belysning av de yttranden, som avgivits över desamma, har emellertid framgått, att förslagen — ehuru de utvisa en bestämd strävan till objektivitet — i viktiga hänseenden lämna rum för allvarliga erinringar. Utredningsmannen har ock själv understrukit, att lagförslagen hava karaktären allenast av utkast och att dessa utkast, på grund av ämnets i vårt land obearbetade beskaffenhet, med nödvändighet måste bliva av mycket preliminär natur. I överensstämmelse härmed har utredningsmannen uttryckligen utgått ifrån att en lagstiftningsåtgärd ej skulle komma till stånd utan fortsatt utredning. En sådan ytterligare utredning torde nu bära omedelbart verkställas.

Vid utformandet av utkastet till den viktigaste lagen, avseende vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder, har professor Bergendal givit densamma karaktären av en strafflag. Utredningsmannen har härutinnan lämnat den grundval för utredningen, som angavs i en reservation till lagutskottets utlåtande i ämnet vid 1929 års riksdag, avgiven av representanter för bondeför-

bundet och högerpartiet, och som även synes hava godkänts i de utredningsdirektiv, vilka lämnades av dåvarande chefen för socialdepartementet i anslutning till nyssnämnda reservation. Denna läggning av lagutkastet har medfört konsekvenser i skilda avseenden, som föranlett åtskilliga erinringar i avgivna yttranden. Sålunda har arbetsdomstolens ordförande ifrågasatt, huruvida icke i vissa fall målet med lagstiftningen lättare nås genom tvångsregler i kollektivavtalslagen eller av föreningsrättsligt innehåll. Han har vidare anmärkt, att vissa åtgärder, som äro att bedöma enligt lagen om kollektivavtal och vilka icke på något sätt skilja sig från andra förfaranden, som även skola bedömas enligt nämnda lag, samtidigt bliva föremål för kriminell påföljd enligt en annan lag. Saken kompliceras ytterligare därigenom, framhålles det i yttrandet, att bedömandet kommer att falla under skilda domstolar. Landsorganisationen har framfört principiella invändningar mot att överhuvud skrida till kriminalisering av ifrågavarande stridsåtgärder. Inom sociala rådet har samma ståndpunkt gjorts gällande. Svenska journalistföreningen har likaså ifrågasatt lämpligheten av kriminalisering av de otillåtna stridsåtgärderna.

Den valda konstruktionen av lagutkastet har i enlighet med gängse strafflagsteknik nödvändiggjort noggrant preciserade bestämmingar av de straffbara handlingarna. De talrika erinringar, som i avgivna yttranden framställts mot utformningen i detalj av lagutkastet, giva vid handen, att gränsen mellan straffbara och tillåtna handlingar i åtskilliga punkter framstår såsom godtycklig och att lagutkastets räckvidd är i viktiga hänseenden oklar.

Detta förhållande sammanhänger otvivelaktigt med att lagutkastet behandlar en rad sinsemellan ganska fristående ämnen, som endast genom pressning av ordalagen kunnat sammanföras under den gemensamma beteckningen »stridsåtgärder mot tredje man». Om jag inskränker mig till stridsåtgärder från arbetarsidan, så behandlas ej blott bojkotter och blockader mot tredje man i egentlig mening, t. ex. mot handlande, kaféinnehavare, transportföretag och andra, primärkonflikten utomstående personer eller företag, i syfte att förmå dem att avbryta sina ekonomiska förbindelser med motparten i primärkonflikten eller med strejkbrytare, som där tagit arbete, utan även bl. a. dels åtgärder överhuvud mot strejkbrytare (»prickningar»), dels åtgärder såväl mot arbetsgivare som mot oorganiserade arbetare, vilka innebära påtryckning att inträda i eller utträda ur en organisation. Då påtryckningsåtgärder mot strejkbrytare äro föremål för kriminalisering i strafflagen 15 kap. 22 § i den utsträckning, som befunnits nödig, bör det vid den fortsatta utredningen övervägas, huruvida det kan vara riktigt att i en specialstrafflag införa särskilda straffbestämmelser för påtryckningsåtgärder av lindrigare art. Vad angår det föreslagna förbudet mot vissa åtgärder avseende organisationstvång eller kränkning av föreningsrätt, torde dessa frågor påkalla ett övervägande av lämpligheten att genom lagbestämmelser av föreningsrättslig natur ernå det rättsskydd, som befinnes önskvärt.

Vad angår lagutkastets räckvidd, må nämnas följande. I vad mån stadgandet i 1 § sista stycket angående oneutralt förfarande innebär, att den som övertager ett blockerat företag, bygge e. d. skall anses såsom neutral tredje man, åtnjutande skydd enligt utkastet, eller icke, framgår varken av lagtexten eller av motiven, såvitt fråga är om de mest typiska fallen av s. k. indrivningsblockad mot gäldenärens efterträdare. Huruvida uppsägning av de s. k. garantiförbindelser, som användas inom arbetsgivareorganisationer i syfte att utöva påtryckning på medlemmar att icke vid arbetskonflikter lämna organisationen och bryta solidariteten med övriga arbetsgivare, är att anse såsom straffbar handling enligt 2 § andra punkten, framgår icke tydligt av lagtexten. Oklart är, huruvida undantaget i 1 § 1) av sympatilockout, sympati-strejk och med sådan aktion förenad arbetsblockad från gruppen av förbjudna

stridsåtgärder mot tredje man även innefattar partiella arbetsnedläggelser. Förslaget synes medföra den inkonsekvensen, att hot om uppsägning av arbetare i vedergällningssyfte är straffbelagt, medan uppsägning i samma syfte utan föregående hot därom är straffbelagd endast om skriftligt avtal föreligger.

Därest utkastet upphöjdes till lag, skulle dess verkningar med hänsyn till nu anmärkta ottydligheter och lagtextens svårtillgänglighet överhuvud i många hänseenden bliva oberäknliga, vilket vore så mycket mera betänkligt som det är fråga om kriminalisering av handlingstyper, av vilka flertalet hittills betraktats såsom legitima stridsåtgärder. I socialstyrelsens yttrande har ock betonats, att en mera kasuistisk och enklare uppställning av lagtexten vore att föredraga bl. a. med hänsyn till allmänheten, för vilken det vore av visst värde att utan alltför stora svårigheter fatta bestämmelsernas innebörd. Ordföranden i arbetsdomstolen har framhållit, att texten är i någon mån svårtillgänglig och att en överarbetning torde vara nödvändig. Överståthållarämbetet har uttalat, bl. a. med syftning på lagtextens tekniska utformning, att de föreliggande förslagen icke äro av beskaffenhet att kunna upphöjas till lagar med mindre en omarbetning äger rum. Järnvägsstyrelsen har funnit begreppet tredje man och de åtgärder mot denne, som böra kriminaliseras, bestämda på ett sätt, som synes lämna åtskilligt övrigt att önska i fråga om klarhet och överskådlighet. Jämväl flera länsstyrelser hava anmärkt, att lagtexten är svår- läst och svårtolkad.

Med lagutkastets strafflagskaraktär sammanhänger i viss mån dess ståndpunkt till frågan om behörig domstol. I ett stort antal yttranden förordas, att handläggningen av ifrågavarande mål överlämnas till specialdomstol. Å andra sidan betonas på vissa håll svårigheten att hänvisa brottmål till en central specialdomstol. Ordföranden i arbetsdomstolen avråder bestämt från att för dessa mål anlita arbetsdomstolen, då dess sammansättning icke gör den lämplig som kriminaldomstol och förtroendet för arbetsdomstolen lätteligen skulle kunna förloras genom en dylik för domstolen främmande uppgift.

Åtskilliga erinringar hava i yttrandena gjorts rörande lagutkastets ståndpunkt i vad avser stridsåtgärder i anledning av andra ekonomiska tvister än arbetstvister. Kooperativa förbundet har framhållit, att stridsåtgärder, föranledda icke av en speciell »ekonomisk tvist» utan av ett mera permanent ekonomiskt motsatsförhållande (t. ex. bojkott av kooperativa företag), icke med säkerhet omfattas av de föreslagna straffbestämmelserna. Sveriges industriförbund har gjort gällande, att konsekvenserna av förslaget, i vad detta avser andra ekonomiska tvister än arbetstvister, böra närmare övervägas under den fortsatta behandlingen. Ordföranden i arbetsdomstolen har ifrågasatt, att utkastet går för långt, då det drabbar stridsåtgärder, åsyftande att uppnå överenskommelse mellan företag inom samma bransch till undvikande av förödande konkurrens.

Vid den ytterligare utredning av det föreliggande lagstiftningsproblemet, som sålunda nu bör komma till stånd, torde utredningsmännen böra ingående pröva de erinringar som i de avgivna utlåtandena framställts mot det föreliggande lagutkastet. De böra därvid överväga en sådan läggning av en eventuell lag i ämnet, att densamma icke får karaktären av strafflag.

Bland övriga viktigare frågor, som kräva ytterligare prövning och som ej omnämnts i det föregående, vill jag fästa uppmärksamheten på lagutkastets ställning till sympatistrider. Det förhållandet att dessa undantagits från förbudet mot stridsåtgärder, riktade mot tredje man, såvida de hava karaktären av arbetsnedläggelse, synes stundom kunna leda till att den lovliga totala arbetsnedläggelsen tillgripes i stället för den mindre omfattande och ur arbetsfredens synpunkt mindre störande partiella blockaden. Vidare erfordras en

förnyad prövning av lagutkastets bestämning av neutralitetsbegreppet, särskilt i vad avser strejkbrytare som under pågående konflikt fortsätta arbetet. Lagutkastets ståndpunkt, att uppsägning av skriftligt avtal i vedergällnings-syfte eller såsom en akt av föreningstvång eller föreningsrättskränkning förbjudes, medan uppsägning av muntlig avtal i samma syfte icke drabbas av samma förbud och påföljd, har från flera håll kritiserats och synes på nytt böra övervägas. Möjligheten att mera effektivt än i lagutkastet skett skydda kontorspersonals, arbetsledares och andra anställdas neutralitet under arbetskonflikt bör ytterligare prövas, såsom ock påyrkats i yttranden från Sveriges kontoristförening och Sveriges arbetsledareförbund. Härvid torde särskilt övervägas ogiltigförklarande av avtalsbestämmelser, genom vilka den anställde frånhänder sig sin neutralitet.

Uppgiften för en lagstiftning bör huvudsakligen vara att utmönstra vissa slags stridsåtgärder på den grund att de verka obilligt och irriterande genom att indraga utomstående neutrala i dem ovidkommande konflikter. Att i en lagtext noggrant definiera vilka stridsåtgärder böra ur angivna synpunkter förbjudas, är, enligt vad det föreliggande lagutkastet och avgivna remissyttranden giva vid handen, synnerligen vanskligt. Om emellertid kriminalisering undviks, torde dessa svårigheter minskas. I händelse av en sådan omläggning av lagstiftningen skulle dessutom tanken på en central specialdomstol eller skiljenämnd för prövning av hithörande frågor kunna upptagas till prövning. Med hänsyn till att man rör sig på ett nytt och svåröverskådligt område, där en lagstiftning skulle innebära brytning med vissa hittills tillämpade bruk såväl på arbetsmarknaden som inom affärlivet, torde vidare böra övervägas en sådan anordning, att den centrala domstolen eller nämnden äger meddela förbud mot stridsåtgärder av viss i lagen angiven art, och att särskild påföljd inträder först vid vägran att efterkomma sådant förbud.

Med återopande av vad jag sålunda anført hemställde jag om bemyndigande att tillkalla en kommission för ytterligare prövning av det lagstiftningsproblem, varom här vore fråga, och anförde jag i detta hänseende bland annat följande. Det egentliga utredningsarbetet torde böra anförtras åt tre personer. Härutöver bör kommissionen bestå av högst tio representanter för olika intressen och meningsriktningar. Kommissionen torde anmodas att snarast möjligt avlämna sitt betänkande. Visar det sig, att betänkandet icke kan framläggas före april månads utgång, torde kommissionen böra inom sagda tid avlämna rapport rörande utredningens läge.

I enlighet med mig lämnat bemyndigande förordnade jag samma dag såsom ledamöter av kommissionen att handhava det egentliga utredningsarbetet ordföranden i arbetsdomstolen, f. d. justitierådet A. Lindhagen, professorn Bergendal och häradshövdingen, förutvarande justitieombudsmannen S. E. Ekberg. Till ledamöter av kommissionen utsågos därjämte verkställande direktören i svenska arbetsgivareföreningen G. Söderlund, ledamoten av landssekreteriatet J. A. Forslund, redaktören för tidskriften Kooperatören A. Gjores, verkställande direktören i Sveriges köpmannaförbund V. O. L. Strömberg, ordföranden i riksförbundet landsbygdens folk, hemmansägaren C. G. Johansson i Stora Skedvi och ombudsmannen hos Sveriges arbetsledareförbund E. Ahlberg samt slutligen ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren P. Gustafsson i Benestad, ledamoten av riksdagens första kammare, redaktören S. Hansson, ledamoten av riksdagens första kammare, tillförordnade överdirek-

tören A. S. E. Larsson och professorn N. H. Å. Hassler. Åt Lindhagen uppdrogs tillika att vara kommissionens ordförande.

Trettonmannakommissionens förslag.

Den 4 maj 1934 avlämnade kommissionen betänkande med förslag dels till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder dels ock till lag om ändring i 11 kap. strafflagen. Betänkandet har tryckts (Se statens offentliga utredningar 1934: 16).

En kort översikt över kommissionens lagförslag torde i detta sammanhang få lämnas.

Förslaget till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder upptager först en bestämning av begreppet stridsåtgärd. Allt efter de särskilda bestämmelserna i lagen kunna såsom stridsåtgärder ifrågakomma dels blockad, bojkott och arbetsinställelse (lockout eller strejk), vilka åtgärder gemensamt benämnas massåtgärder, dels uppsägning av arbets- eller hyresavtal och dels annat avbrytande av ekonomisk förbindelse, när det sker av två eller flera i samverkan. Avbrytande av ekonomisk förbindelse utan samverkan med andra blir sålunda aldrig att betrakta som stridsåtgärd, såframt fråga icke är om arbets- eller hyresavtal (1 §).

Förslaget omfattar icke blott arbetskonflikter utan även andra ekonomiska konflikter. Det är icke begränsat till tredjemansstrider utan upptager till behandling även vissa andra spörsmål avseende inskränkningar i rätten att vidtaga ekonomiska stridsåtgärder.

Enligt lagförslaget (2 §) är icke vem som helst behörig att vidtaga det slag av stridsåtgärder, som betecknas såsom massåtgärder. Behörighet därtill förbehålles såsom regel de vanliga kamporganisationerna. I vissa undantagsfall medgivnas dock enskilda personer behörighet att anordna massåtgärder. Detta gäller först och främst om arbetsinställelse (lockout eller strejk), som icke är förenad med blockad eller bojkott. Vidare har stadgats undantag för massåtgärd mot särskilda företag för vinnande av lägre priser eller dylikt. Behörighetsreglerna innefatta därjämte, att då fråga uppstår om en organisationsmässig stridsåtgärd, behörigheten förbehålles huvudorganisation med utslutande av de underlydande organisationerna.

Såsom ytterligare fordran för behörighet att igångsätta massåtgärd (3 §) har uppställts att organisation skall hos länsstyrelse nedsätta säkerhet för eventuellt skadestånd. Sådan säkerhet ställes en gång för alla och icke för varje särskild åtgärd. Säkerhetens belopp är något växlande allt efter organisationens karaktär. Minsta belopp är 5,000 kronor och högsta belopp i regel 50,000 kronor. Från kravet på ställande av säkerhet har gjorts det undantaget att säkerhet icke fordras, så länge fråga endast är om arbetsinställelse jämte arbetsblockad i tvister rörande kollektivavtals ingående.

I samband med behörighetsreglerna upptages i förslaget föreskrift om skyldighet för förening att en vecka före stridsåtgärds vidtagande underrätta motparten, därvid tillika redogörelse för anledningen skall lämnas (6 §).

Förslaget upptager vidare dels ett kapitel om vissa stridsåtgärder mot part, dels ett kapitel om stridsåtgärder mot tredje man. Gränsen mellan part och tredje man har uppdragits på det sätt, att såsom part anses den, mot vilken man riktar en stridsåtgärd med självständigt syfte, vare sig detta går ut på att den angripne skall företaga eller underlåta något eller allenast på att skada denne. Tredje man blir under sådana förhållanden den, mot vilken man riktar stridsåtgärd i syfte att därigenom utöva medelbar inverkan på lösningen av motsättningen till en part.

Till stridsåtgärder mot part, som enligt lagförslaget förbjudas, hänföras dels vissa stridsåtgärder som i professor Bergendals utkast räknades till tredjemansstrider, dels ock några kategorier av stridsåtgärder som över huvud icke behandlades i nämnda utkast. Sålunda förbjudas enligt kommissionsförslaget vedergällningsstrider (10 §) och vissa stridsåtgärder innefattande organisationstvång eller föreningsrättskränkning (11 §). Härutöver stadgas (7 §) förbud mot stridsåtgärder, som rikta sig mot ämbets- eller tjänstemän eller innehavare av offentligt uppdrag, i eller för befattningen eller uppdraget, stridsåtgärder mot någon för att hindra honom att föra talan inför domstol eller annan myndighet eller avlägga vittnesmål eller tillhandagå ämbets- eller tjänsteman eller för att utöva vedergällning för vad han gjort i nu angivet hänseende. Vidare må enligt förslaget (8 §) stridsåtgärd ej vidtagas mot någon såframt man därmed åsyftar att av religiösa, politiska eller liknande grunder utöva förföljelse mot honom. Ytterligare stadganden i kapitlet angående förbud mot vissa stridsåtgärder, riktade mot part, avse s. k. indrivnings- och utpressningsblockader (9 §) ävensom stridsåtgärder mot företag vari ej annan arbetskraft än närmare anhöriga anlitas (12 §).

Huvudstadgandet i kapitlet om stridsåtgärder mot tredje man innefattas i 14 § och avser såväl arbetsstrider som andra ekonomiska stridsåtgärder. Bland olovliga tredjemansstrider upptagas i första rummet sådana, som hänföra sig till en primärkonflikt rörande någon avtalsuppgörelse. Där någon väckt fråga om ingående med annan av avtal rörande arbets- eller transportprestation, köp, arrende, hyra, kredit eller dylikt eller ock av kollektivavtal eller annat sådant avtal mellan parterna, är det förbjudet att såsom påtryckningsmedel rikta stridsåtgärd mot någon som icke har del i tvisten. Lika med avtals ingående anses tvist mellan parterna om dess tillämpning. Vidare skall stridsåtgärd mot tredje man vara förbjuden, när primärkonflikten icke har karaktären av en akut avtalstvist utan består i ekonomisk motsättning, där part eftersträvar att förmå motparten att i förhållande till honom tillämpa vissa priser eller dylikt. Såsom tredje grupp av tredjemansstrider upptagas de fall då vid konkurrenstvister någon av de konkurrerande parterna riktar massåtgärd mot tredje man för att förmå honom till medverkan genom avbrytande av hans ekonomiska förbindelse med motparten eller vidtagande av annan åtgärd mot denne.

Skyddet för tredje man tillkommer ej den som brutit sin neutralitet i tvisten. Såsom neutralitetsbrott anses (16 §)

1. att medlem av sådan i tvisten invecklad förening, som i 2 § avses, till

fördel för motparten åsidosätter sina förpliktelser gentemot föreningen i avseende å tvisten;

2. att någon, som i anledning av utbruten eller väntad arbetstvist antagit anställning, under tvisten utför arbete, vilket är förklarat i blockad, så ock att någon sysselsätter arbetare, som i anledning av tvisten nedlagt arbete eller utestängts från sådant; samt

3. att någon under tvist lämnar part ekonomiskt understöd eller, efter omläggning eller annan förändring av sin näring eller verksamhet, bispringer honom.

Däremot förloras icke neutralitet genom att någon kvarstannar i sitt arbete under konflikt, såframt icke därigenom organisationsförpliktelse åsidosättes. Neutraliteten förverkas ej heller vid utförande av skyddsarbete. Dit är att hänföra arbete, som icke kan anstå utan fara för människor eller för skada på byggnader eller andra anläggningar, husdjur, mogen gröda, maskiner, varulager eller dylikt.

Arbetsledare, tjänsteman eller därmed jämställd skall icke vara skyldig att under konflikt utföra annat än sitt vanliga arbete jämte skyddsarbete, och avtal om vidsträcktare arbetskyldighet under konflikt förklaras ogiltigt (17 §).

Från förbjudna tredjemansstrider undantagas i allmänhet s. k. sympatiåtgärder (18 §). Därvid stadgas dock att sympatiåtgärd icke får förekomma annat än vid arbetstvist om upprättande av kollektivavtal. Såsom sympatiåtgärd får icke användas annat medel än arbetsinställelse jämte arbetsblockad. Under arbetsinställelse inbegripes vägran att taga befattning med varor, som äro avsedda för eller härröra från rörelse, som drives av part i den ursprungliga tvisten.

I anslutning till de föreslagna behörighetsreglerna har åt straffbestämmelserna givits följande innehåll. Vidtagande av massåtgärd utan behörighet är alltid straffbelagt. Nedlägger domstolen förbud mot åtgärdens fortsättande och överträdes detta förbud, föranleder åtgärden nytt straff enligt en strängare straffskala. Vidtages massåtgärd av en organisation, som är behörig och ställt säkerhet, men finnes åtgärden strida mot någon av lagens specialregler, inträder icke straff. Sådant kommer i fråga först om domstolen utfärdat förbud mot åtgärdens fortsättande och detta förbud blivit överträtt. Detsamma gäller om andra slag av stridsåtgärder; i fråga om sådana ha ju behörighetsregler ej uppställts. I vissa fall inträder dock alltid straff, nämligen vid stridsåtgärder, som innefatta angrepp på offentlig myndighet, vittnen m. fl., vidare vid stridsåtgärder, som innefatta politisk eller religiös förföljelse och slutligen vid stridsåtgärder i utpressningssyfte. Särskilt straff är stadgat för åsidosättande av underrättelseplikt och för lämnande av uppenbart oriktiga och missvisande framställningar vid spridande av kändedom om massåtgärd. Straffsatserna äro dagsböter, i vissa fall fängelse.

Överträdande av lagens speciella skyddsregler medför skadeståndsskyldighet, även om överträdelsen icke är straffbar. Vid skadestånds utmätande kan hänsyn också tagas till skada av ideell natur. Med hänsyn till omständigheterna kan skadestånd till beloppet nedsättas eller helt bortfalla.

Mål angående överträdelse av lagen skola handläggas av de allmänna domstolarna, dock skola domstolarna i vissa fall inhämta yttrande från en särskild central nämnd. Nämndens yttrande är icke bindande för domstolarna. I avseende å rättegången skall för övrigt i huvudsak gälla vad i lag är stadgat om brottmål, ändå att talan ej grundar sig å handling, som är belagd med straff.

Den av kommissionen föreslagna lagen har fått karaktären av ett provisorium, avsett att räckta till 1939 års utgång.

Från professor Bergendals utkast har oförändrat upptagits *förslaget till ändring i 11 kap. strafflagen* om förbud mot försök att förmå allmänheten till deltagande i blockad eller bojkott genom utdelande av blockadlappar och dylika åtgärder.

1934 års riksdag.

Med anledning av vid 1934 års riksdag väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 150 av herr Petrus Nilsson m. fl. och nr 151, 152 och 153 av herr Johan Bernhard Johansson m. fl., samt motionerna i andra kammaren nr 290 av herr Pehrsson i Bramstorp m. fl. och nr 337, 338 och 339 av herr Lindman m. fl., anhöll *riksdagen* i skrivelse den 11 juni 1934 (nr 370), under åberopande av vad som anförts i andra lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 47, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad utskottet i sitt nämnda utlåtande anført, ville för riksdagen framlägga förslag till lag om tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter samt vid ekonomiska konflikter på hyresmarknaden och inom näringslivet i övrigt.

I utlåtandet anförde *utskottet* följande.

Sedan professorn Bergendal avgivit det av honom upprättade betänkandet angående tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter och därmed sammanhängande spörsmål, har frågan om lagstiftning på detta område genom olika motioner förelagts riksdagen. Dessa motioner hava vid sin behandling av förevarande problem utgått från det skick, vari desamma framlagts i nyssnämnde sakkunniges betänkande. Efter det motionerna väckts, har utredningsarbetet förts vidare genom den av Kungl. Maj:t tillsatta kommissionen, som avgivit betänkande i början av sistlidne maj månad. Utredningsarbetet pågår fortfarande, i det att sistnämnda betänkande utsänts på remiss till olika myndigheter, organisationer och sammanslutningar.

Det redan verkställda utredningsarbetet ger vid handen, att det här är fråga om lagstiftning, varom i åtskilliga hänseenden full enighet icke läser kunna förväntas mellan samtliga de intressegrupper, som komma att beröras av densamma. Trots att betydande meningsskiljaktigheter alltjämt kvarstå, synes dock hava ernåtts, att från början avvikande uppfattningar i viktiga delar närmat sig varandra.

Med hänsyn till den stora betydelse, som en lagstiftning på förevarande område äger för skilda grupper av vårt folk, hade det varit önskvärt, att förslag därutinnan av Kungl. Maj:t kunnat föreläggas innevarande års riksdag. På sätt redan nämnts har Kungl. Maj:t emellertid funnit sig böra jämväl över kommissionens förslag infordra utlåtanden från åtskilliga myndigheter samt

bereda ett flertal sammanslutningar och organisationer tillfälle att däröver avgiva yttrande. Dessa yttranden hava ännu icke inkommit. Enligt utskottets mening kunna ock de avvikelser från det av den sakkunnige upprättade utkastet, som kommissionsförslaget innehåller, åberopas såsom skäl för denna remissåtgärd. I frågans nuvarande läge finner sig utskottet icke kunna tillstyrka riksdagen att med föranledande av motionerna I: 150, 151 och 152 samt II: 290, 337 och 338 för sin del nu antaga lag i ämnet.

Emellertid har det utredningsarbete, som under flera år pågått på ifrågasatt område, numera fortskridit så långt, att tämligen fasta konturer uppdragits för de lagstiftningsåtgärder, som böra komma under överbäggande. Av förut antydda skäl är det önskligt, att utredningsarbetet utan dröjsmål bringas till slut och att riksdagen beredes tillfälle att redan före utgången av innevarande år taga under överbäggande ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag till lagbestämmelser om skydd för tredje man i sådana konflikter, varom här är fråga.

Utskottet anser sig beträffande innehållet i en blivande lagstiftning böra inskränka sig till ett uttalande rörande några av de allmänna grunder, varpå densamma synes böra byggas.

Erfarenheten har givit vid handen, att kränkning av tredje mans rätt förekommit på skilda områden, där ekonomiska motsättningar kunna föranleda stridsåtgärder av olika slag. Det synes därför vara ställt utom tvivel, att en blivande lag icke bör vara inskränkt till arbetskonflikter utan gälla jämväl vid ekonomiska konflikter på hyresmarknaden och inom näringslivet i övrigt. Vid en lagstiftning på ett så vidsträckt och svåröverskådligt område är det tydligen av vikt, att den rättsliga regleringen tager hänsyn till de skiftande förhållanden, som olika verksamhetsgrenar förete, och icke utformas med beaktande av förhållandena endast inom någon av dessa.

Under den utredning, som ägt rum sedan den sakkunnige avgivit sitt betänkande, har föreslagits uppställande av vissa regler i syfte att i största utsträckning kunna begränsa användningen av straff såsom påföljd för vidtagande av olovliga stridsåtgärder. Enligt utskottets mening är det eftersträfvansvärt, att en blivande lag erhåller en sådan läggning, ehuru det måhända torde komma att visa sig, att ett fullständigt undvikande av kriminalisering ej låter sig göra, därest lagen skall erhålla tillbörlig verkan.

Med avseende å den grundåskådning, som bör giva en lagstiftning i ämnet sin prägel, torde här kunna erinras om vad riksdagen i skrivelse till Konungen den 30 april 1926 (nr 167) rörande åtgärder till arbetsfredens främjande anfört: »Tydligt är att härvid åsyftas en lagstiftning, som är rättvist avvägd, fri från ensidighet och avpassad efter ett demokratiskt samhälles rättsordning.» Uppenbarligen äger den uppfattning, som sålunda kommit till uttryck, tillämpning å den nu ifrågasatta lagstiftningen. Denna bör följaktligen icke rikta sig mot en viss samhällsklass. Överhuvud bör den syfta till beredande av rättsskydd åt en var, som äger grundade anspråk på att icke bliva indragen i de konflikter, varom här är fråga. Om än en lagstiftning av nu angiven innebörd kommer att inskränka rörelsefriheten i vissa hänseenden, lära berättigade gensagor dock icke kunna resas mot att, inom de gränser som här antytts, enskilda intressen underkastas en rättslig reglering.

Angående inom utskottet avgivna *reservationer* torde jag få hänvisa till utskottets utlåtande sid. 13 och 14.

Yttranden över kommissionsförslaget.

Över kommissionens förslag ha yttranden avgivits av socialstyrelsen, kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Västerbottens län, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges bageriödkareförening, Sveriges redareförening, svenska lantarbetsgivarnes centralförening, riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges slakteriförbund förening u. p. a. och svenska mejeriernas riksförening u. p. a., svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion, Sveriges droskbilägares riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, landsorganisationen i Sverige, riksförbundet för affärsanställda, de anställdas centralorganisation, Sveriges gjutmästareförbund, svenska journalistföreningen, svenska kontoristföreningarnas förbund samt hyresgästernas riksförbund.

Kommerskollegium har bifogat yttranden från Sveriges köpmannaförbund, kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverksorganisation och handelskammaren i Gävle, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län från poliskammaren i Göteborg, svenska arbetsgivareföreningen från sågverksförbundet samt de anställdas centralorganisation från svenska industritjänstemannaförbundet, svenska bankmannaföreningen, svenska maskinbefälsförbundet, Sveriges arbetsledareförbund, Sveriges grafiska faktorsförbund, Sveriges lantmäteritekniska biträdens riksförening och Sveriges radiotelegrafistförening.

Tillfälle har jämväl beretts Sveriges bleck- och plåtslagaremästareförbund samt Sveriges charkuteri- och slakteriödkares riksförbund att avgiva yttranden men nämnda förbund ha icke begagnat sig därav.

Yttrandena ha, liksom motsvarande utlåtanden över professor Bergendals utredning, tryckts (se statens offentliga utredningar 1934: 30). Den i det följande lämnade redogörelsen för yttrandena är i allmänhet allenast summarisk. I övrigt hänvisas till de tryckta utlåtandena.

Jag skall till en början redogöra för vad yttrandena innehålla av mera allmän innebörd eller beträffande spörsmål av mera principiell betydelse, till vilka jag anser mig böra taga ställning, innan jag ingår på förslagets särskilda bestämmelser.

Behovet av en lagstiftning och densammas omfattning m. m.

Beträffande behovet av en lagstiftning till skydd för tredje mans rätt har i yttrandena i allmänhet allenast hänvisats till vad som i detta avseende anförts beträffande professor Bergendals utredning.

I yttrandena har såväl spörsmålet om lagstiftningens utsträckning till att avse s. k. allmänfarliga konflikter ävensom vissa andra partsangrepp som ock dess begränsning till endast arbetskonflikter varit föremål för omprövning.

Sålunda har *länsstyrelsen i Östergötlands län* framhållit olägenheten av att ifrågavarande svåra och omfattande lagstiftningsproblem upptagits från den något ensidiga och periferiska synpunkten av tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikter, därvid *länsstyrelsen* särskilt beklagat, att frågan om de samhällsfarliga arbetsinställelserna lämnats åsido.

Jämväl svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges bageriidkareförening och svenska lantarbetsgivarnes centralförening ha ansett, att förslaget borde ha innehållit en reglering av samhällsfarliga stridsåtgärder.

Socialstyrelsen har betonat, att en särskild legislativ reglering av de icke ekonomiska föreningarnas, närmast av hithörande yrkesföreningars, verksamhetsformer alltjämt kvarstode som en angelägen uppgift för lagstiftningsarbetet och att en sådan reglering otvivelaktigt vore ägnad att jämväl skänka den nu föreslagna lagstiftningen större fasthet och stadga.

En *reservant* inom *socialstyrelsen* har ansett ifrågavarande lagstiftning böra föregås av en allmän reglering av arbetsrättens och föreningsrättens område. Förslaget vore därjämte alltför omfattande. En förnyad överarbetning, syftande till att begränsa lagstiftningens rättsverkningar till vissa bestämda företeelser på ifrågavarande område, vore nödvändig.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har tillstyrkt förslagets huvudgrunder men ansett att det skulle ha varit lyckligt, om hithörande förhållanden kunnat prövas i ett vidare sammanhang.

Sveriges fastighetsägareförbund har som en allvarlig brist hos förslaget anmärkt, att det icke innefattade förbud mot igångsättande av massåtgärder mot fastighetsägare, som vore parter, i syfte att exempelvis nedpressa hyrorna under den nivå, som det allmänna ekonomiska läget betingade, eller att i övrigt framtvunga hyresvillkor, som icke vore betingade av sakens natur eller de allmänna förhållandena på marknaden.

Sveriges gjutmästareförbund har föreslagit, att lagen borde utsträckas till att generellt gälla skydd mot alla övergrepp mot part.

Överståthållarämbetet har betonat vikten av att den blivande lagstiftningen icke till någon del gäves större räckvidd än att densamma uppbures av det allmänna rättsmedvetandet.

I *de flesta av yttrandena* har lagstiftningens utsträckning att omfatta icke blott arbetskonflikter utan även andra ekonomiska konflikter tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Tvekan rörande lämpligheten av att i ett sammanhang reglera nämnda slag av tvister har uttalats av *länsstyrelsen i Östergötlands län* och *Sveriges industriförbund*. Enligt förbundets mening borde möjligen särskilda mera begränsade bestämmelser uppställas beträffande tvister på det ekonomiska området, vilka bestämmelser uteslutande skulle taga sikte på sådana missförhållanden, om vilka praktisk erfarenhet föreläge.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har visserligen ansett det vara av värde att konflikterna på arbetsmarknaden icke sattes i en särställning. Det kunde emellertid enligt *länsstyrelsens* mening med fog ifrågasättas, huruvida för strider på samtliga ekonomiska områden väsentligen enahanda grundsatser

borde komma till användning vid uppdragande av gränsen för de stridsåtgärder, som borde vara förbjudna. Då förslaget bestämmelser angående de allmänna ekonomiska tvisterna vore synnerligen försiktigt avfattade, och då lagstiftningen endast vore av provisorisk karaktär, ville länsstyrelsen icke göra någon erinran häremot.

Svenska mejeriernas riksförening och *Sveriges slakteriförbund* ha icke velat motsätta sig att lagstiftningen, såsom kommissionen föreslagit, utsträcktes till att avse ej allenast arbetsmarknaden utan även det allmänna ekonomiska området. Av särskild vikt vore dock att lagstiftningen därvid begränsades så, att organisationsarbetet bland landets jordbrukare icke motverkades, ett arbete som statsmakterna för sin del ansett vara ett sådant samhällsintresse, att det till viss del åstadkommits med statens medverkan. Erfarenheten visade, att genomförandet av förbättrade avsättnings- och produktionsförhållanden på mejeri- och slakterihanteringens område förutsatte, att samtliga producenter anslöte sig till organisationerna. En del organisationer hade, sedan varje försök att på övertygelsens väg förmå enskilda att ansluta sig till organisationerna misslyckats, nödgats tillgripa åtgärder av liknande art som de, vilka kommit till användning i förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, samt därvid lyckats uppnå visst resultat framför allt därigenom att ett annars oundgängligt prisfall till men för samtliga producenter och utan nytta för någon kunnat undvikas. Det kunde därför anses välbetänkt, att statsmakterna icke omöjliggjorde för organisationerna att jämväl tillgripa extraordinära medel för att komma till rätta med ifrågavarande förhållanden.

Riksförbundet landsbygdens folk har gjort sig till tolk för i stort sett samma farhågor som svenska mejeriernas riksförening och Sveriges slakteriförbund samt därutöver framhållit följande. Vid en utredning rörande de ekonomiska stridernas karaktär komme man bland annat till att en så väsentlig artskillnad kunde föreligga, att speciella reglerande bestämmelser, olika för olika grupper, bleve nödvändiga om man skulle nå ett för rättskänslan tillfredsställande resultat. Utan anspråk på att vara uttömmande ville förbundet framhålla, att ur arbetssynpunkt torde man kunna skilja på två större grupper av ekonomiska strider, dels de som representerade producenternas strävan till bättre priser å av dem framställda produkter och dels mellanhändernas inbördes strid om bästa inköpskällor och största marknad. På ett mellanstadium stode den produktion, som helt eller övervägande använde sig av lejd arbetskraft. När emellertid produktionen huvudsakligen vore resultat av eget och familjens manuelle arbete bleve åtgärder i prisförbättrande syfte närmast att jämföra med arbetarnas och deras organisationers strävan efter en bättre timpenning och logiskt borde då regler för strider vara fullt analoga. Samtliga borde alltså hänföras till rena arbetsstrider. Man kunde gott säga, att till exempel industriarbetaren sålde sin arbetskraft i form av råarbetskraft, under det att den mindre jordbrukaren sålde sin i förädlad form vid försäljning av gårdens produkter. Grundintresset vore dock absolut detsamma. Likaså den ekonomiska nivån. Men när nu föreliggande förslag speciellt toge sikte på att skydda varans gång från producent till konsument komme de, vilkas löner direkt vore

beroende av produktionspriserna, i en avsevärt sämre ställning än de direkt arbetskraftsäljande kroppsarbetarna, vilka genom förslaget finge sina väsentliga stridsmetoder lagligen sanktionerade. I detta fall bortföle den likhet inför lagen, som man borde eftersträva. Den föreslagna lagstiftningen komme vidare att synnerligen ojämnt beskära organisationernas handlingsförmåga därigenom att större organisationer finge sin handlingsförmåga högst beskuren, under det att föreningar med ett mindre antal medlemmar, vilka ofta kunde dirigeras muntligen, i realiteten finge oförminskad slagkraft.

Intet utredningsmaterial föreläge rörande förslagets verkningar på jordbrukets område, trots det att jordbrukets föreningsväsende i mycket hög grad berördes därav. Det vore även anmärkningsvärt att i kommissionens motivering till förslaget icke på något sätt behandlats de specifika förhållanden, som avsåge jordbruket, oaktat man hade anledning förutsätta, att de ingående diskuterats inom kommissionen, och kunde detta endast förklaras därigenom, att kommissionen på grund av den stora tidsbegränsningen icke haft möjlighet att i erforderlig grad intränga i de säregna förhållanden, som rådde på detta speciella avsnitt av ämnet. Förbundet hemställde därför, att lagförslag till skydd för tredje mans rätt i arbetskonflikter, rörande vilket ämne utredning förebragts, framlades samt att särskilda sakkunniga erhöles i uppdrag att utreda förutsättningarna för en lagstiftning till skydd för tredje man vid ekonomiska tvister, eller, om av lagtekniska eller andra skäl, arbetstvister och ekonomiska strider oundgängligen måste hopkopplas, åt särskilda sakkunniga lämnades i uppdrag att insamla och bearbeta kompletterande utredningsmaterial samt med ledning av detta och yttrandena verkställa en överarbetning av kommissionsförslaget.

Jämväl *Sveriges köpmannaförbund* har framhållit önskvärdheten av förnyad utredning beträffande den ifrågasatta lagstiftningens inverkan på förhållandena inom det allmänna ekonomiska området. Förbundet och övriga detaljhandelsorganisationer ansåge sig icke under sin strävan att bevaka sina medlemmars ekonomiska intressen ha begått några övergrepp, vilka kunde motivera ett forcerat ingripande på lagstiftningens väg.

Sveriges hantverksorganisation har uttalat, att man med hänsyn till vad kommissionen anfört rörande svårigheterna att överblicka en blivande lagstiftnings verkningar på det allmänna ekonomiska området bort kunna vänta sig, att lagförslagets reglering av ifrågavarande företeelser inom affärlivet skulle vara ytterst försiktig och att olika förbudsregler skulle ha meddelats för arbetstvister och andra ekonomiska tvister. Så hade emellertid icke blivit fallet.

Sveriges grossistförbund har avstyrkt förslaget i vad det avsåge i egentlig mening ekonomiska konflikter. Stridsmetoderna vid arbetskonflikter och vid andra ekonomiska konflikter skilde sig nämligen högst väsentligt ifrån varandra. Vid arbetskonflikter hade förföljelser mot tredje man ofta medfört kränkning av dennes personliga integritet etc., övergrepp, som i särskilt hög grad fäst uppmärksamheten på behovet av en skyddslagstiftning. Vid andra

ekonomiska konflikter vore stridsåtgärderna däremot av rent ekonomisk karaktär och angreppsmedlen icke väsentligt annorlunda beskaffade än de, som över huvud taget förekomme i den ekonomiska konkurrensen. I arbetskonflikterna vore vidare de direkta stridsmedlen utslagsgivande, medan i andra ekonomiska konflikter de indirekta ofta måste spela en avgörande roll. Vid arbetskonflikter kunde dessutom i regel en klar avgränsning ske av de grupper, som intoge partsställning och dem, som vore att betrakta såsom tredje man. Vid en sådan allmän tävlan, särskilt när det gällde olika företagsformer, som utmärkte de områden där i övrigt ekonomiska konflikter förekomme, bleve det förenat med de allra största svårigheter att upprätthålla skillnaden mellan parter och tredje man, liksom att angiva när en stridsåtgärd med eller utan självständigt syfte företoges. Förbundet betonade vidare, att de stora företagen, särskilt de av mångfilialkaraktär, ägde de bästa förutsättningar för ett enhetligt uppträdande, förutsättningar vilka icke berördes av eller väsentligen rubbades av det föreliggande lagförslaget. Genom detsamma betoges emellertid småföretagarna i väsentlig utsträckning möjligheterna till ett sådant gemensamt uppträdande i gemensamma yrkesfrågor. Om förslaget realiserades, skulle sannolikt framtingas nya organisationsformer på handelsns område, vilka vore ägnade att förebygga förslagets betänkliga konsekvenser för de därav berörda intressena. Storföretagen finge därvid — mer eller mindre medvetet — tjäna som förebild. De ekonomiska konkurrensstriderna komme på så sätt — även på tredje mans bekostnad — att skärpas. Även om detta möjligen komme att ske under alla förhållanden, vore det icke önskvärt, att lagstiftarna direkt påskyndade en sådan utveckling.

Förbundet intoge den ståndpunkten att ett statsingripande på handelsns område icke borde ske annat än i yttersta nödfall och anslöte sig icke till kommissionens uppfattning att ett sådant nödfall föreläge. När dessutom det ifrågasatta lagstadgade skyddet i arbetskonflikter vore av så olikartad beskaffenhet i jämförelse med skyddet för tredje man i andra ekonomiska konflikter, vore det icke sakligt nödvändigt att dessa frågor erhöle en likartad och samtidig lösning.

Kommerskollegium har i sitt yttrande förklarat, att den avvisande hållning gentemot lagstiftningens utsträckande till ekonomiska tvister i allmänhet, som intoges i de av köpmannaförbundet, grossistförbundet, industriförbundet och hantverksorganisationen till kommerskollegium avgivna yttrandena, icke vunne kollegii understöd.

De anställdas centralorganisation har anslutit sig till ett uttalande av Sveriges lantmäteritekniska biträdens riksförening, att lagstiftningen i vad den berörde allmänna ekonomiska konflikter vore föga önskvärd för jordbrukets tjänstemän, därigenom att densamma vore ägnad att försvåra även de legitima ansträngningar, som gjordes för att samla lantbrukarna till att hävda sina ekonomiska intressen. I anslutning till nämnda förening har organisationen vidare hävdat, att bestämmelserna kunde tänkas avsevärt försvåra åstadkommandet av överenskommelser mellan företagargrupper inom affärlivet för upp-

nående av sundare förhållanden. De skulle dessutom komma att bereda storföretagen ett försteg framför småföretagen genom att icke förbjuda dessa att vidtaga åtgärder, vilka förmenades samverkande småföretag.

Förslagets utvidgning av lagstiftningen till att omfatta jämväl stridsåtgärder mot part har hälsats med tillfredsställelse av *kommerskollegium* samt *länsstyrelserna i Uppsala, Göteborgs och Bohus* samt *Västmanlands län*.

I fråga om bestämningen av begreppen part och tredje man har *överståthållarämbetet* uttalat, att en till synes klart genomförd gräns i förslaget uppdragits mellan dessa begrepp.

I *åtskilliga av yttrandena* har däremot denna gränsdragning utsatts för kritik.

Sålunda har *riksförbundet landsbygdens folk* framhållit, att kommissionen vid sin strävan att definiera begreppet tredje man utgått från de relativt klara förhållandena på arbetsmarknaden samt försökt att tillämpa den därur framdragna definitionen även då det gällde tvister på det ekonomiska området. Förhållandena vore emellertid här så varierande, att en dylik teoretisk uppläggning ingalunda vid sin praktiska tillämpning komme att ha resonans i det allmänna rättsmedvetandet. Vid de ekonomiska tvister, som närmast berörde jordbruket, vore den vanligaste problemställningen frileverantör, privathandlare och organisationen, därvid enligt lagförslaget någon av de två förstnämnda bleve tredje man. I realiteten hade dock obestriddigen båda mycket stora intressen att bevaka i striden.

Svenska mejeriernas riksförening och *Sveriges slakteriförbund* ha, på skäl, vartill jag återkommer i motiveringen till 10 §, gjort gällande, att den åtskillnad, som i förslaget uppdragits mellan part och tredje man, icke motsvarade de faktiska förhållandena.

Svenska journalistföreningen har framhållit, att det av kommissionen i dess motivering angivna skälet för att efter en konflikt betrakta stridsåtgärd, som företoges mot någon därför att han iakttagit neutralitet, såsom stridsåtgärd mot part, förefölle föreningen alltför formellt. Sakligt måste det vara viktigare att skilja på vedergällning mot någon på grund av att han varit part i en konflikt eller tagit ställning på parts sida, och på vedergällning mot någon, därför att han icke tagit ställning utan förhållit sig neutral.

Sveriges fastighetsägareförbund har upptagit till granskning en speciell sida av ifrågavarande problem. Enligt förbundets erfarenhet tillgrepe såväl hyresgästorganisationer som fastighetspersonalens fackorganisationer gärna stridsåtgärder mot sådana fastighetsägare, som tillika utövade någon annan näring. Med stridsåtgärderna avsåges i sådana fall att angripa fastighetsägaren på något annat område än det, där primärkonflikten föreläge. Man mötte här ett spörsmål, som i själva verket innefattade en speciell sida av skyddet för tredje man. Om exempelvis en slakteriidkare, som tillika vore fastighetsägare, indroges i en hyreskonflikt, måste han anses ha ett berättigat anspråk på att av lagen behandlas såsom om han i sin egenskap av slakteriidkare stode utanför hyreskonflikten. Förbundet framställde det bestämda anspråket, att begrep-

pet angrepp mot tredje man måtte så utvidgas, att som dylikt angrepp skulle anses jämväl mot en part riktad stridsåtgärd i den mån åtgärden vore avsedd att utöva inverkan på annat område än det, å vilket konflikt med parten förelåge.

I fråga om den tekniska utformningen av lagförslaget har *socialstyrelsen* anmärkt, att det vore önskvärt, att lagen gjordes lättare tillgänglig genom att den kompletterades med vissa eljest måhända onödiga bestämmelser. Det kunde jämväl ifrågasättas, om ej lagen skulle vinna i tydlighet och överskådlighet, därest det vore möjligt att i densamma genomföra en uppdelning under särskilda rubriker mellan de bestämmelser, som rörde förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare och dem, vilka avsåge andra ekonomiska tvister. Jämväl *länsstyrelsen i Östergötlands län* och *handelskammaren i Gävle* ha framhävt behovet av ytterligare överarbetning av lagförslaget ur lagteknisk synpunkt.

Frågan om strejkbrytares ställning.

I fråga om strejkbrytares ställning till neutralitetsskyddet ha två motsatta uppfattningar kommit till uttryck i yttrandena.

Å ena sidan ha *landsorganisationen, riksförbundet landsbygdens folk, de anställdas centralorganisation* samt *svenska maskinbefälsförbundet* hävdad den meningen att förslagets bestämmelser angående neutralitetsskydd för den som utförde blockerat arbete vore för vida.

Landsorganisationen har härutinnan framhållit att utförande av blockerat arbete, med undantag för skyddsarbete, över huvud icke vore förenligt med neutralitetens krav och att detta krav alltså åsidosattes av arbetare, som vid arbetsnedläggelse kvarstannade i arbetet. Enligt landsorganisationens mening borde det rättsliga neutralitetsbegreppet bestämmas efter norm av den faktiska neutraliteten. Det torde icke kunna bestridas, att utförande av blockerat arbete innebure ett faktiskt gynnande av den arbetsgivare, som vore föremål för blockaden, till nackdel för arbetarparten. Detta förhållande påverkades icke av arten av de motiv, som varit bestämmande för den såsom strejkbrytare uppträdande. Särskilt vid arbetstvister rörande ingående av kollektivavtal måste kommissionens avgränsning av neutralitetsbegreppet icke endast för den omedelbart intresserade arbetarparten utan också för kollektivavtalsväsendet och arbetslivet i allmänhet leda till icke önskvärda konsekvenser. Utvecklingen av den kollektiva avtalsformen vore nämligen på ett avgörande sätt beroende av utvecklingen av ett fast organisationsväsende. Men denna utveckling åter skulle för arbetarpartens vidkommande allvarligt äventyras, därest den solidaritetsgrund, på vilken fackföreningsrörelsen vore uppbyggd, skulle undergrävas av en lagstiftning, som betoge organisationerna möjligheten att genom legitima åtgärder förmå även utanför organisationen stående arbetare att respektera en avtalsaktion. Det funnes så mycket mindre anledning härtill som organisationerna i sin strävan att få till stånd en avtalsmässig reglering av arbetsförhållandena ju faktiskt också verkade i de oorganiserades intresse. Beträffande ifrågavarande strejkbrytare ville landsorganisationen slutligen

erinra om att det föreslagna rättsskyddet endast gällde i fråga om åtgärder från arbetarsidan; gentemot en lockout (såsom sympatiåtgärd i samband med lockout av de organiserade arbetarna) kunde de oorganiserade, ehuru icke in-dragna i tvisten och eventuellt beredda att acceptera arbetsgivarens villkor icke åberopa någon neutralitet eller något rättsskydd gentemot ekonomiska stridsåtgärder.

Enahanda synpunkter ha, såvitt angår neutralitetsskydd vid arbetsinställelse i syfte att framtinga kollektivavtal, hävdats av *svenska maskinbefälsförbundet*.

De anställdas centralorganisation har ansett neutralitetsskyddet icke böra utsträckas till person, vars arbetsvillkor konflikten avsåge att genom kollektivavtal få reglerade utan så vore, att konflikten icke sanktionerats av huvudorganisationen eller organisationen icke omfattade minst 50 % av den arbetstagargrupp den vid konflikten företrädde.

Jämväl *riksförbundet landsbygdens folk* har opponerat sig mot att den, som vid konflikt kvarstannade i arbetet skulle erhålla neutralitetsskydd. Denne toge nämligen klart ställning till tvisten och bestämmelsen i fråga kunde medföra ytterst svårbemästrade irritationsmoment vid stridstillfällena.

Å andra sidan ha *svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges bageriödkareförening* gjort sig till tolk för den meningen, att arbetsgivare eller arbetstagare icke utan vidare borde anses bryta sin neutralitet genom att i strid mot en utav organisationen påbjuden arbetsinställelse jämte arbetsblockad fortsätta sin tidigare bedrivna verksamhet. Ett sådant förfarande borde anses stå i överensstämmelse med den enskilde företagarens och arbetarens rätt att, när han själv så funne för gott, ställa sig utanför förekommande ekonomiska stridigheter. Endast för det fallet, att det av hans handlande framginge, att han därmed åsyftade att komma sin organisations motpart till hjälp i konflikten, och han i sådan avsikt positivt ingrepe i konflikten förande, kunde han anses ha förverkat sin neutralitet. En annan sak vore naturligen, att han icke i något fall kunde undandraga sig de påföljder för solidaritetskränkning, som han underkastat sig genom sitt inträde i organisationen i fråga. Arbetsgivareföreningen har i övrigt hänvisat till vad herr Söderlund anfört i sin inom kommissionen avgivna reservation i detta ämne (se kommissionens betänkande sid. 97).

Enahanda synpunkter ha gjorts gällande av *Sveriges industriförbund*, *Sveriges redareförening*, *Sveriges hantverksorganisation*, *Sveriges gjutmästareförbund* och *sågverksförbundet*.

Sveriges industriförbund har därvid särskilt framhållit, att de föreslagna bestämmelserna bland annat innebure, att strejkbryteri stämplades som oneutralt även då det gällde personer, som av ideella motiv biträdde vid samhälls-farliga strejker.

Sveriges gjutmästareförbund har hävdats, att användandet av s. k. arbetsvil-liga mången gång kunde vara orsakat av och fylla ett samhällsintresse genom att bidra till att mildra verkningarna av eller hastigare få slut på en huvud-lös eller skadlig konflikt.

Handelskammaren i Gävle har ansett, att den, som icke åsidosatte någon organisatorisk förpliktelse och som icke gjorde någon omläggning av sin verksamhet (som alltså utövade sitt normala yrke) borde äga rätt att under lagens skydd förfoga över sin arbetskraft för att försörja sig och de sina.

Sympatistrider.

I yttrandena ha i allmänhet ej framställts några erinringar mot att rätten till sympatistrider bibehållits. En utsträckning av området för sympatistridernas lovlighet har påyrkats av *riksförbundet landsbygdens folk*, som framhållit, att jordbrukarnas organisationers strävanden i grund och botten hade samma syftemål som arbetarnas i arbetstvister, nämligen hävdandet av priset på arbetsprestationen. Vid arbetstvister hade sympatiåtgärder vunnit även av kommissionen till viss del erkänd hävd. Det funnes emellertid icke tillräckliga skäl för att endast de i rena arbetstvister engagerade parterna skulle äga denna rätt. Antingen borde rätten till sympatiåtgärder helt borttagas eller ock medgivas alla som förde strider, vilka till sin grundnatur och sitt syftemål vore likartade.

Svenska mejeriernas riksförening och *Sveriges slakteriförbund* ha ansett behov föreligga för organisationerna att kunna samverka vid avtalstvister och sådana ekonomiska tvister varom förmäldes i första och andra styckena i 14 §. Sådan samverkan syntes föreningarna jämväl böra medgivas med hänsyn till den likställighet i princip, som borde förefinnas med de åtgärder, som avsåge arbetskonflikter och övriga områden.

Behörighetsregler och ställande av säkerhet.

Förslagets princip om begränsning av rätten att vidtaga stridsåtgärder till vissa organisationer har vunnit gillande av *överbäggande flertalet* av de myndigheter och sammanslutningar, som uttalat sig i detta avseende.

Betänkligheter mot förslaget i denna del ha emellertid uttalats av *kooperativa förbundet*, som framhållit, att en av förutsättningarna, för att föreningsbehörighet att vidtaga massåtgärder skulle kunna grundas på förslagets bestämmelser härom, givetvis vore, att ingen som helst tvekan skulle kunna uppstå om karaktären av de åtgärder, som kunde betecknas såsom massåtgärder. När det gällde arbetsinställelse, föreläge i detta stycke ingen som helst svårighet, men däremot torde stundom tvekan kunna råda om vad som i varje särskilt fall skulle kunna sägas vara blockad eller bojkott. Detta vore givetvis en svaghet i hela den tänkta konstruktionen för behörighetsregelns uppbyggnad. Det torde nämligen icke, såsom förslag och motiv nu vore utformade, kunna helt förebyggas, att åtgärder, som vidtoges av organisationer och som till karaktären och syftet icke ginge att hänföra till blockad eller bojkott, dock på grund av särskilda omständigheter skulle kunna framstå såsom blockad- eller bojkottartade. Då vederbörande organisation icke avsett att företaga massåtgärder och kanske t. o. m. stode helt främmande för alla dylika kampmetoder, skulle den kunna överraskas med att ha därtill obehörig vidtagit en massåtgärd, varvid straff givetvis komme att följa.

Socialstyrelsen, som ej haft något i princip att erinra mot de föreslagna behörighetsreglerna, har framhållit, att vid tillämpningen av dessa bleve frågan vad som skulle förstås med förening av stor betydelse. Någon närmare bestämning av föreningsbegreppet lämnades emellertid icke i lagförslaget. Styrelsen har under anförande av åtskilliga exempel visat med vilka svårigheter förslaget vore förknippat i detta och vissa andra hänseenden. Styrelsen har på grund därav ansett det nödvändigt med en förberedande behörighetsprövning i alla de fall, då enligt förslaget behörighet erfordrades för massåtgärders vidtagande. Om en förberedande prövning av behörigheten lagstadgades, borde enligt styrelsens mening till ledning för denna i lagen angivas de krav på fasthet i föreningsbildningen, som borde uppställas för behörigheten.

Skärpning av behörighetsreglerna har i de hänseenden varom nu är fråga föreslagits i några av yttrandena.

Sålunda ha *länsstyrelsen i Gävleborgs län, handelskammaren i Gävle* och *sågverksförbundet* hemställt, att som villkor för att förening skulle äga företaga massåtgärd borde stadgas, att föreningen vore representativ för den arbetstagargrupp, varom fråga vore. Handelskammaren har därvid särskilt framhållit, att en principiell svaghet med det föreslagna systemet vore, att detta i alltför hög grad syntes bygga på den förutsättningen, att hos arbetsgivarna respektive arbetarna skulle förefinnas en samstämmig uppfattning i fråga om arbetstvisterna och att man på grund därav skulle kunna förutsätta ett mera enhetligt uppträdande av vardera parten. Så vore emellertid, som erfarenheten visade, icke fallet, åtminstone vad gällde arbetarna. Man hade att räkna med uppträdande av olika grupper arbetsgivare respektive arbetare, vilkas handlingssätt kunde influeras av vitt skilda uppfattningar i politiskt avseende eller i fråga om lönestridsteori, i fråga om bedömandet av i visst fall föreliggande fakta eller grupper, som helt enkelt ville hävda sitt rent privata gruppintresse.

Bestämmelserna om ställande av säkerhet ha kritiserats av *landsorganisationen*, som erinrat om att stadgandet innebure en för svensk rätt hittills främmande princip. Det vore varken rimligt eller nödvändigt att de fackliga organisationerna skulle försättas i en sådan undantagsställning, som stadgandet medförde. Gentemot de lösligare och tillfälligt organiserade sammanslutningarna utanför de stora organisationerna, vilka kommissionen framför allt haft i tankarna vid bestämmelsernas tillkomst, vore regeln om säkerhet för skadestånd skäligen verkninglös.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har ställt sig tveksam till bestämmelserna om ställande av säkerhet för skadestånd såsom förutsättning för behörighet att vidtaga stridsåtgärd. Rent principiellt syntes det länsstyrelsen mindre riktigt, att en aldrig så befogad och lagenlig stridsåtgärd icke finge vidtagas, såvida icke säkerhet ställts för det skadestånd, som kunde komma att utdömas, därest åtgärden skulle befinnas stridande mot lagen. Såsom avhållande moment mot obetänksamma stridsåtgärder vore säkerheten, beräknad enligt de i förslaget angivna grunderna, skäligen obetydlig i jämförelse med

de kostnader, som en stridsåtgärd genom utbetalning av understöd och anorledes komme att medföra för vederbörande organisation. Och därest efter en långvarig konflikt ifrågavarande huvudorganisations tillgångar vore uttömda, torde motpartens eventuella skadeståndsfordran i regel uppgå till så stort belopp, att den ställda säkerheten även för honom hade ringa betydelse. Att en opartisk och auktoritativ myndighet genom utdömmande av skadestånd förklarade stridsåtgärden illegal vore däremot av största betydelse, även om skadeståndet i följd av bristande tillgångar hos den skyldige icke kunde uttagas.

Jämväl *länsstyrelsen i Kopparbergs län* samt *Sveriges köpmannaförbund* ha framhållit stadgandets undantagsnatur och dess ringa praktiska betydelse.

Skydd för föreningsrätten m. m.

Beträffande förslagets bestämmelser om skydd för föreningsrätten och om skydd mot organisationstvång har i vissa yttranden försports tvekan huruvida denna fråga bort upptagas i förevarande sammanhang.

Landsorganisationen har framhållit, att även om en dylik lagstiftning lämpligast syntes böra ske i samband med en allmän reglering av föreningsrätten, torde det i nuvarande situation icke kunna förväntas, att med lagfästade av de föreningsrättsliga bestämmelser, som föreslagits, skulle få anstå till dess en allmän föreningsrättslag komme till stånd. Landsorganisationen har därför ej velat motsätta sig upptagande i förslaget av regler i detta hänseende men har gjort vissa erinringar rörande bestämmelsernas avfattning, till vilka erinringar jag senare skall återkomma.

Jämväl *riksförbundet landsbygdens folk* har ifrågasatt, huruvida icke ifrågavarande stadganden rätteligen hörde hemma i en särskild föreningslagstiftning. Konsekvenserna av att, som skett i kommissionsförslaget, i en fristående kortfattad paragraf upptaga bestämmelser i ett så vidlyftigt och ömtåligt spörsmål vore absolut oöverskådliga.

Socialstyrelsen har erinrat om att 1934 års riksdag anhållit, att Kungl. Maj:tt ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande de åtgärder på föreningsrättens område, som kunde vidtagas i syfte att rätteligen utbilda arbetsgivarnas och arbetarnas fackliga föreningsväsen och att främja arbetsfreden, samt utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. I kommissionsförslaget inginge vissa bestämmelser, vilka direkt hänförde sig till områden, som skulle beröras av den sålunda begärda utredningen. Vid sådant förhållande torde, om sagda utredning skulle resultera i lagstiftning, den nu föreslagna lagen sannolikt få revideras och omarbetas. Vidare hade sedan år 1931 tillkallade utredningsmän inom socialdepartementet biträtt med verkställande av utredning och utarbetande av förslag rörande frågan om rättslig reglering av de i enskild tjänst anställdas arbetsavtal och vad därmed ägde samband. Enligt vad som meddelats, hade denna utredningskommitté utarbetat utkast till lag angående arbetsavtal. Kommitténs arbete beräknades slutfört under loppet av år 1934. Ej uteslutet syntes vara att en legislativ reglering av det enskilda arbets-

avtalet skulle resa spörsmål, som kunde visa sig vara av betydelse i nu förevarande hänseende.

Jämväl *de anställdas centralorganisation* har, med hänsyn till sist omfördä utredning, funnit det motiverat att bestämmelserna till skydd för föreningsrätten uteslötes ur lagförslaget.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har ansett det lyckligt, om de verkningar, som 11 och 16 §§ i kommissionsförslaget kunde medföra i fråga om organisationstvänet i strid mot rätten att försörja sig och framför allt att reagera mot samhällsskadliga, olagliga eller avtalsstridiga åtgärder kunnat prövas i ett vidare sammanhang.

Beträffande verkningarna av ifrågavarande bestämmelser har *riksförbundet landsbyggdens folk* uttalat farhågor för att desamma kunde bli mycket ödesdigra för jordbrukets ekonomiska föreningar och deras utnyttjande av det statliga understödet för jordbruksnäringen. Detta understöd vore nämligen så upplagt, att det bleve verksamt endast under förutsättning att jordbrukarna själva byggde upp tillräckligt stora försäljningsorganisationer. För att kunna fullt taga ut understödet behöfde dessa organisationer helst 100-procentig anslutning. Erfarenheten visade, att man på frivillighetens väg kunde komma upp till 90 %. Om intet effektivt tvång finge utövas bleve följden, att resterande 10 % kunde topprida organisationen och utan kostnad taga ut bruttopriser från det prisläge organisationen skapat. Som konsekvens härav komme organisationens medlemmar en efter en att bryta sig ut för att skapa sig samma förmåner. Efter en tid vore organisationen så försvagad, att dess betydelse som prisbildande faktor bortfallit. Den rasade då samman, varvid den övervägande delen av statens nuvarande stöd för jordbruksnäringen bleve ineffektiv.

Svenska mejeriernas riksförening och *Sveriges slakteriförbund* ha erinrat om att enligt förslaget massåtgärd eller uppsägning av arbets- och hyresavtal icke finge företagas mot någon för att förmå denne att inträda i sammanslutning, medan hinder icke mötte för annat avbrytande av ekonomisk förbindelse. I fall då sådant avbrytande icke stode organisationen till buds, skulle denna sålunda icke kunna vidtaga några åtgärder mot dem, som utnyttjade det resultat organisationerna uppnått, men icke ville åtaga sig de däremot svarande skyldigheterna. Lagstiftningen skulle med andra ord rentav biträda dessa utomstående i deras önskan att njuta frukterna av andras arbete. Särskilt framträdande bleve detta i de ingalunda sällsynta fall, då vederbörande dreve konkurrerande verksamhet med organisationen och därvid uppnådde samma förmåner som denna. En jämförelse med vad i förslaget angivits om arbetskonflikter, där den förlorade tredjemansskyddet, som i anledning av väntad arbetstvist antagit anställning och under tvisten utförde blockerat arbete, ledde närmast till att organisationen icke borde förlora sin handlingsfrihet gentemot jordbrukare, som dreve med organisationen konkurrerande verksamhet.

En utvidgning av stadgandet i olika avseenden har ifrågasatts i flera av yttrandena.

Sålunda har *Sveriges gjutmästareförbund* ansett, att lagstiftningen ovillkorligen borde förebygga, att stridsåtgärder komme till användning för påtvingande av kollektivavtal eller för åstadkommande av organisationstvång. Den avsedda friheten borde vara allsidig och icke möjlig att tvångsvis kringgå.

Sveriges köpmannaförbund har framhållit, att särskilt inom det arbetsområde, som varudistributionen omfattade, kunde lämpligheten av kollektivavtal starkt ifrågasättas. Tvång borde därför ej kunna komma i fråga för genomdrivande av sådana avtal.

Även *Sveriges industriförbund*, *Sveriges hantverksorganisation*, *sågverksförbundet* och *Sveriges redareförening* ha hemställt om förbud mot massåtgärd i syfte att framtinga införandet i kollektivavtal av s. k. organisationsklausul, d. v. s. bestämmelse om förbud mot anställande af andra än den avtalslutande organisationens medlemmar. Det skydd de av kommissionen föreslagna bestämmelserna avsåge att utgöra för föreningsfriheten bleve annars i väsentliga delar illusoriskt.

Jämväl *kommerskollegium* och *länsstyrelsen i Malmöhus län* ha förordnat, att frågan om förbud mot åtgärder i syfte att i kollektivavtal få införda organisationsklausul toges under övervägande.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriidkareförening* ha framhållit, att enligt kommissionens motiv inrymdes under förbjuden stridsåtgärd det fallet, att en arbetarorganisation sökte genom vidtagande av stridsåtgärd förmå arbetsgivare att vid slutande av kollektivavtal däri intaga en bestämmelse om att vissa särskilda arbetare ej finge sysselsättas hos arbetsgivaren, såframt de ej inträdde i organisationen. Där emot skulle som regel olovlig stridsåtgärd ej anses föreligga om arbetarna ginge i strid för att i ett kollektivavtal få inryckt en bestämmelse om att alla arbetare vid berörda arbetsplatser skulle tillhöra den avtalslutande organisationen eller att företräde till anställning skulle tillkomma dennas medlemmar. Ett effektivt skydd mot organisationstvång kunde ej genomföras, om man endast vände sig emot de direkt och omedelbart verkande stridsåtgärderna. Det syntes nämligen uppenbart, att även en generellt gällande s. k. organisationsklausul, varigenom viss organisation tillvällade sig ensamrätten till visst arbete, verkade såsom ett tvång på utomstående arbetare att mot sin vilja ansluta sig till organisationen för att kunna åtkomma arbetstillfällena. Denna verkan framträdde naturligen mera i den mån organisationen lyckats genomföra monopoliseringen. Läte sig de utomstående arbetarna ej påverka av berörda förfarande från organisationens sida eller tillätes de ej inträda i organisationen, borde förfarandet fattas såsom ett led i en konkurrensstrid mellan olika arbetargrupper och vara förbjudet enligt de grunder, som gällde för andra dylika konkurrensstrider.

Svenska kontoristföreningarnas förbund har yrkat, att sådana i avtalen förekommande klausuler, som stipulerade förbud mot inträde i viss förening, borde

av lagstiftningen förklaras icke vara bindande samt eventuellt straffbeläggas. Det måste framstå som en märklig inkonsekvens, att lagstiftningen förbjöde uppsägning av tjänsteavtal på grund av att den anställde inginge i viss organisation, men hölle den möjligheten öppen, att såsom villkor för anställningens erhållande förbud stipulerades mot anslutning till organisationen.

Svenska maskinbefälsförbundet har erinrat om att fall kunde förekomma, då arbetsgivare lämnade särskilda förmåner åt dem, som av sagt sig rätten att tillhöra viss organisation. Det borde därför föreskrivas, att inga ekonomiska förmåner finge göras beroende av medlemskap i organisation.

Svenska industritjänstemannaförbundet har framhållit, att vissa andra former av övergrepp mot föreningsrätten än de, som berördes av föreliggande lagförslag, kunde tänkas, t. ex. böter eller andra förmögenhetssanktioner, vilka borde uppmärksammas i samband med en lagstiftning till föreningsrättens skydd.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har i detta sammanhang erinrat om att man genom en massåtgärd också kunde söka tvinga en angripen att mot sin vilja följa ett beslut utan att det behövde gälla medlemskap i förening och dylikt.

Straffpåföljder eller icke?

Beträffande spørsmålet om de sanktioner, som borde upptagas i förevarande lagstiftning, har *länsstyrelsen i Uppsala län* förklarat, att länsstyrelsen delade kommissionens uppfattning att straffsanktion vore nödvändig. Vissa av de stridsåtgärder, som komme till användning, vore till sin beskaffenhet fullt jämförliga med dem, som eljest av lagstiftningen belades med straff. Det kunde ej heller antagas, att skadeståndsskyldighet i och för sig skulle bli en tillräckligt effektiv påföljd för att avböja obehöriga stridsåtgärder. Särskilt måste det uppmärksammas, att skadestånd endast i ringa utsträckning skulle kunna utkrävas av de svaga organisationer eller formlösa grupper, vilka ofta framkallade de mest stötande stridsåtgärderna.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har uttalat som sin bestämda åsikt, att därest ifrågavarande lagstiftning över huvud skulle bli av något värde för tredjemansskyddet, straffbestämmelser med nödvändighet måste inflyta i densamma.

Riksförbundet landsbygdens folk har förklarat sig helt giva sin anslutning till kommissionens uppfattning att straffbestämmelserna borde vara av sådan art, att tillbörlig respekt för lagens föreskrifter vidmakthölles. Vid avgörandet av frågan om kriminalisering skulle ske eller ej, borde emellertid i hög grad beaktas risken av att vid en kriminaliserad lag av nu ifrågasatt karaktär lätt skapades martyrer, som sedermera kunde bli betänkliga sociala oros-element.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har funnit det vara en avgjord förtjänst hos förslaget, att det i mindre utsträckning än professor Bergendals utkast räknade med användningen av straff.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriüdkareförening* ha uttalat, att — ehuru föreningarna icke haft något principiellt att invända mot pro-

fessor Bergendals förslag till mera omfattande kriminalisering — föreningarna likväl ansåge att genom kommissionsförslaget bestämmelser om begränsning i behörigheten att vidtaga stridsåtgärder ävensom genom skyldigheten att ställa säkerhet för eventuellt skadestånd hade åt skadeståndspåföljden förlänats en sådan effektivitet, att ett avstående från straffansvar för vissa fall kunde anses försvarligt.

Å andra sidan har *landsorganisationen* bestämt avstyrkt förslaget till kriminalisering även med den begränsning av det straffbara området, som möjliggjorts genom uppställandet av behörighetsreglerna. Avsaknaden i lagförslaget av varje bestämning av själva de grundläggande begreppen och de viktigaste handlingstyperna vore ett avgörande motiv mot kriminalisering, men därtill komme, att de begrepp, med vilka lagstiftningen rörde sig, även i övrigt vore påfallande vagt bestämda. Lagen måste därför komma att i tillämpningen giva anledning till synnerligen stora tolkningssvårigheter. Så länge varje vägledande rättspraxis saknades, vore det vid en lagstiftning, så utomordentligt svårtillgänglig som den ifrågavarande, ett äventyrligt och ödesdigert experiment att till lagbestämmelsernas överträdande knyta påföljder av straffkaraktär. Det minsta krav man kunde ställa vore att straffpåföljd för stridsåtgärd inträdde först vid vägran att efterkomma av domstol meddelat förbud mot åtgärdens fortsättande. En dylik regel borde, därest den infördes, gälla generellt för alla stridsåtgärder, alltså även de speciella fall, i vilka kommissionen föreslagit omedelbar och ovillkorlig straffpåföljd. Även i dessa fall kunde betydande tolkningssvårigheter göra sig gällande. Det vore emellertid icke endast hänsyn till tolkningssvårigheterna, som ur rättslig synpunkt vore att taga hänsyn till vid kriminaliseringsförslaget bedömande. Minst lika beaktansvärda vore i detta sammanhang bevisningssvårigheterna. Dessa svårigheter hänförde sig väsentligen till dels de fall, då stridsåtgärden vidtagits i hemlighet, dels de fall, då för åtgärdens rättsstridighet krävdes, att den vidtagits i visst syfte. I det stora flertalet av här ifrågakommande fall vore det arbetsgivarparten som gynnades av svårigheten att förebringa laglig bevisning. Arbetsgivarnas stridsåtgärder vore med undantag för lockout hemliga stridsåtgärder. Kunde det förutsättas, att straffbeläggandet komme att gå ut över arbetarparten i en omfattning, som icke stode i någon rimlig proportion till antalet av beivrade överträdelser på arbetsgivarsidan, måste en straffrättslig reglering anses förkastlig icke endast ur synpunkten av lagstiftningens egen funktion utan också med hänsyn till allmän rättsmoral. Ej heller hade i lagen om kollektivavtal såsom påföljd för otillåtna stridsåtgärder upptagits straff, ehuru det kunnat ifrågakomma beträffande förfaranden, vilkas rättsstridighet grundade sig icke på kontraktsbrott utan direkt på lag (t. ex. för icke avtalsbunden förenings åsidosättande av negativ fredsförpliktelse).

I fråga om det av kommissionen föreslagna påföljdssystemet ville *landsorganisationen* som allmänt omdöme uttala, att detsamma vore alltför splittrat och svåröverskådligt.

Specialdomstol eller ej?

Kommissionens förslag att låta de allmänna domstolarna upptaga de mål, som skulle bedömas enligt förevarande lag, har i yttrandena rönt ringa avslutning.

Länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Västerbottens län, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges bageriödkareförening, svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion, riksförbundet landsbygdens folk, svenska mejeriernas riksförening och Sveriges slakteriförbund, svenska lantarbetsgivarnes centralförening samt Sveriges redareförening ha sålunda föreslagit, att nämnda mål i stället skulle avgöras av specialdomstol. Som skäl härför har huvudsakligen anförts, att det vore av utomordentlig vikt med hänsyn till dessa tvisters ömtåliga sociala natur samt avsaknaden av vägledande praxis på området att de finge ett enhetligt avgörande som tillika vore snabbt, sakkunnigt och auktoritativt.

Socialstyrelsen har erinrat om att styrelsen i sitt yttrande över professor Bergendals utredning föreslagit en tvåinstansordning för avdömande av mål utav ifrågavarande slag, därvid de allmänna domstolarna, eventuellt vissa av dem, förstärkta med sakkunniga bisittare, skulle döma i första instans. Såsom sista instans skulle en särskilt inrättad överdomstol fungera. Därest detta styrelsens förslag icke lämpligen ansåges böra genomföras, syntes det styrelsen ånyo böra övervägas, huruvida icke en specialdomstol såsom enda instans borde inrättas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har likaledes vidhållit sitt i yttrande över professor Bergendals utredning framställda förslag om inrättande av en särskild instansordning för avgörande av ifrågavarande mål, i huvudsak uppbyggd efter samma grundprinciper som de socialstyrelsen i sitt förstnämnda yttrande förordad.

Landsorganisationen har, efter övervägande av de skäl, som talade för allmän domstol respektive specialdomstol, förklarat att om valet endast stode mellan dessa båda alternativ skulle landsorganisationen tillstyrka inrättandet av en specialdomstol. Landsorganisationen har emellertid funnit det ändamålsenligast, om en processordning kunde åvägabringas, vilken i sig förenade båda alternativens fördelar med eliminerande i görligaste mån av deras olägenheter. Landsorganisationen har funnit lösningen av detta problem vara att söka i den tvåinstansordning som föreslagits av socialstyrelsen i dess yttrande över professor Bergendals utredning, därvid överdomstolen lämpligen borde erhålla samma sammansättning som den av kommissionen föreslagna nämnden.

Riksförbundet landsbygdens folk har föreslagit inrättandet av ett antal specialdomstolar i likhet med vattendomstolarna samt en avdelning i hovrätterna som första klagoinstans.

Länsstyrelsen i Uppsala län har särskilt betonat, att i jämförelse med de omständigheter, som talade för specialdomstol, måste den invändningen att en domstol icke, då det vore fråga om straff, borde få döma som enda instans,

tillmätas underordnad vikt. Liknande instansbegränsning torde icke saknas i utländska processsystem.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriidkareförening* ha i detta hänseende uttalat, att om intresset av att parterna i rättegångsmål av förevarande slag, vilka ofta finge karaktären av brottmål, ej betoges möjligheten att genom talans fullföljande få sin sak underkastad överprövning, vore av sådan betydelse, som kommissionen gjort gällande, borde förhållandet kunna avhjälpas genom att bereda tappande part möjlighet att fullfölja talan från specialdomstolen till högsta domstolen. I fråga om målens handläggning därstädes kunde sörjas för nödig skyndsamhet genom att tillerkänna dem förtursrätt.

Landsorganisationen har i detta ämne anfört, att straffrättskipningens på området utsikter att tillvinna sig auktoritet och förtroende skulle med säkerhet te sig ganska mörka, om parterna skulle betagas möjligheten att, på sätt eljest vore fallet i vårt land, kunna hänskjuta avkunnade straffdomar under högre rätts prövning.

I fråga om den föreslagna nämnden ha *länsstyrelserna i Östergötlands och Göteborgs och Bohus län* samt *svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion* uttalat farhågor för att densamma skulle komma att äventyra domstolarnas självständighet samt *socialstyrelsen*, att nämnden vore ägnad att motverka önskvärd snabbhet i rättsskipningen.

Länsstyrelsen i Uppsala län har framhållit, att olika tolkningar kunde uppkomma i nämnden och i domstolarna, varigenom lagtillämpningens auktoritet komme att försvagas. Då nämnden delvis vore en intresserepresentation kunde därjämte intressena göra sig starkare gällande i ett icke bindande yttrande än om meningarna uttalades såsom vota till dom.

Sveriges industriförbund har funnit nämnden vara ägnad att skapa en mindre tilltalande dualism i rättsskipningen.

Landsorganisationen har, därest mål enligt den föreslagna lagen såsom kommissionen förutsatt, skulle handläggas av de allmänna domstolarna, föreslagit, att nämndens yttrande borde vara för domstolarna bindande, åtminstone i fall, då yttrandet gått ut på förklaring, att den företagna stridsåtgärden icke innefattade rättsstridigt förfarande.

I fråga om nämndens sammansättning har *länsstyrelsen i Uppsala län* påpekat, att i den specialdomstol, som borde inrättas, borde det opartiska elementet vara starkare representerat än i arbetsdomstolen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har framhållit, att ombytet av bisittare i nämnden allt efter ärendets intressesfär icke syntes trygga en tillämpning av enhetliga principer.

Sveriges redareförening har uttalat som önskemål, att en representant för sjöfartsnäringen måtte beredas plats i nämnden och *Sveriges fastighetsägareförbund* har yrkat, att sakkunskapen på hyresområdet måtte bliva företrädd.

För undanröjande av de olägenheter, som vore förbundna med processen vid en specialdomstol, ha olika möjligheter anvisats i yttrandena.

Svenska mejeriernas riksförening och *Sveriges slakteriförbund* ha ansett den

väsentligaste svårigheten med en specialdomstol, nämligen vittnesbevisningens förebringande, lämpligen kunna lösas genom att denna upptoges vid de allmänna underdomstolarna.

Länsstyrelsen i Uppsala län har framhållit, att det för undvikande av för höga partskostnader kunde stadgas, att specialdomstolen ägde att på statens bekostnad sammanträda å annan ort än där domstolen hade sitt säte, då domstolen eller dess ordförande funne skäl därtill föreligga.

Enahanda synpunkter ha anförts av *socialstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges bageriidkareförening*.

Allmän motivering.

1. Allmänna synpunkter på lagstiftningen.

I det yttrande till statsrådsprotokollet, vari jag hemställde om utseende av en kommission för överarbetning av det Bergendalska utkastet, anförde jag att jag för egen del hyste den uppfattningen att en reglering i lag på detta område vore av förhållandena påkallad. Då jag nu, med vidhållande av denna ståndpunkt, förordar en lagstiftning till skydd för tredje mans neutralitet vid ekonomiska konflikter, önskar jag inledningsvis utveckla de allmänna synpunkter, från vilka jag utgår. Härvid uppehåller jag mig först vid arbetsstridernas område. Det är kravet på skydd för tredje mans neutralitet vid arbetskonflikter, som givit upphov till den utredning, vars resultat nu föreligger.

Från principiella synpunkter har jag icke betänkligheter mot att staten utvidgar sin kontrollerande uppsikt till detta område, oaktat den hittills rådande handlingsfriheten beträffande stridsåtgärder därigenom skulle i viss mån begränsas. Det motstånd, som de organiserade arbetarna i regel rest mot genomförande av dylik lagstiftning, när förslag därom vid olika tillfällen framkommit, har burits av den uppfattningen att en lagstiftning oundvikligen skulle få till effekt att försvåra arbetarklassens berättigade strävanden att nå en genomgripande förändring i sitt ekonomiska och sociala läge. Sådana farhågor ha även varit befogade, innan arbetarklassen fått möjligheter att öva tillbörligt inflytande inom statslivets olika områden. Det allmänna politiska läget har emellertid så småningom genom ett fullständigare genomförande av demokratiens grundsatser inom stat och samhälle undergått en icke oväsentlig förskjutning. Därigenom har även grunden vikit för en principiellt avvisande hållning mot lagstiftning inom vissa samhällsområden. Lagstiftningen är ett medel att påverka samhällsförhållandena i den riktning, statsmakterna finna önskvärt. Genom olika slag av social lagstiftning — angående arbetarskydd, socialförsäkring, begränsning av arbetstiden, medling i arbetstvister m. m. — ha betydande reformer redan genomförts i avseende å arbetarklassens levnads- och arbetsvillkor. Statens mellankomst har på dessa områden betytt ett effektivt stöd för arbetarklassen i dess strävanden att med egna krafter förbättra

bestående arbetsförhållanden. Därest fråga uppkommer om en lagstiftning, berörande andra sidor av förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare och därmed sammanhängande spörsmål, synes mig varje sådan fråga böra prövas med beaktande av den föreslagna lagstiftningens sannolika verkningar i olika avseenden och icke avvisas från den principiella utgångspunkten att varje lagstiftning på området vore olämplig och opåkallad.

Den lagstiftning, varom nu är fråga, åsyftar införandet av lagbestämmelser, varigenom vissa slag av arbetsstrider skulle förbjudas. Lagstiftningen skulle i första hand innefatta förbud för stridsåtgärder, riktade mot personer eller företag, vilka icke äro parter i en arbetstvist utan intaga ställningen såsom utomstående neutrala. Skapandet av rättsskydd för neutral tredje man skulle sålunda bliva huvuduppgiften för den nya lagen. Därjämte skulle stridsåtgärder, riktade mot andra parten i en konflikt, eller mot person, tillhörande motsidan i en arbetstvist, bliva föremål för reglering i vissa särskilda fall.

Genom lagstiftningen rörande det förstnämnda slaget av stridsåtgärder skulle en neutral »tredje man» erhålla rättsskydd mot vissa påtryckningsåtgärder, avseende att mot hans vilja indraga honom i en konflikt. Om en lag av detta innehåll kommer till stånd, medför den alltså en viss inskränkning i den handlingsfrihet, som parterna i arbetsförhållandet hittills åtnjutit i avseende å stridsåtgärder. Ifall man vill tillgripa en analogi med internationella konflikter, kan den ifrågasatta lagstiftningen sägas innebära skapandet av en neutralitetsrätt, varigenom de tvistande parterna tillförbindas att respektera utomståendes neutralitet och sålunda avstå från neutralitetskränkningar mot tredje man, avsedda att indirekt öka trycket på motparten i striden.

Med »tredje man» åsyftar jag härvid, i enlighet med den uppfattning som gjorde sig gällande vid behandlingen av denna fråga under 1929 års riksdag, sådana självständiga näringsidkare, som stå helt utanför primärkonflikten och iakttaga neutralitet i förhållande till parterna i denna. Stridsåtgärder mot sådan tredje man förekomma i form av bojkott, blockad, leveransspärr etc. och företagas såväl från arbetarnas som från arbetsgivarnas sida. Såsom exempel må nämnas arbetares bojkott av handlande, som säljer produkter från ett företag, där konflikt råder, arbetares bojkott av restauration eller kafé, där servering sker åt strejkbrytare, leveransspärr från arbetsgivares sida gentemot en oorganiserad byggmästare, som igångsätter ett bygge under en byggnadskonflikt. I detta sammanhang tager jag däremot icke hänsyn till tvenne speciella slag av stridsåtgärder, som i kommissionsförslaget jämväl räknas till tredjemansstrider, nämligen sympatistrider och prickning av strejkbrytare.

Det förtjänar framhållas att här åsyftade påtryckningsåtgärder mot tredje man icke numera ha samma betydelse för parterna i arbetsförhållandet som tidigare. Då det gäller arbetstvister inom storindustrin känna sig parternas organisationer i allmänhet starka nog att föra sina strider utan att tillgripa dylika indirekta påtryckningsmetoder. Dessa förekomma mestadels inom andra arbetsområden, där de direkta stridsåtgärderna på grund av särskilda omständigheter anses mindre effektiva eller där lokala eller personliga

förhållanden inverka på sättet och formerna för stridens förande. Därest en inskränkning i parternas handlingsfrihet äger rum genom förbud i lag mot stridsåtgärder, riktade mot tredje man, kan sålunda lagstiftningen sägas följa utvecklingstendenser, som redan gjort sig gällande inom vidsträckta arbetsområden. Lagstiftningen skulle sanktionera en ståndpunkt, som efterhand funnit uttryck i en inom betydande områden tillämpad praxis.

Vid övervägandet av denna lagstiftningsfråga bör tillbörlig hänsyn tagas till den allt vidsträcktare opinion, som gjort sig gällande till förmån för en lagstiftning till tredje mans skydd, och till de förhållanden, som framkallat denna opinion. I samband med arbetskonflikter ha otvivelaktigt från såväl den ena som den andra sidan missbruk förekommit och oskäligen utvidgningar av stridsåtgärderna vidtagits, till skada för utomståendes legitima intresse av att fullfölja sin verksamhet utan att inblandas i konflikterna. Visserligen har en missvisande generalisering av enstaka sådana fall påverkat opinionbildningen rörande dessa frågor och enstaka övergrepp fått spela en överdriven roll i den politiska agitationen. Men det faktum kvarstår att även klara övergrepp icke alls eller endast ofullständigt kunna beivras enligt gällande lag. Mot detta förhållande har den allmänna rättsuppfattningen reagerat och kravet på lagstiftning har vuxit i styrka. Det är otvivelaktigt i de närmast intresserade parternas eget välförstådda intresse att beakta detta läge och anpassa sina stridsmetoder därefter. Om lagstiftningen utformas opartiskt och med moderation, bör den kunna bidra till att i parternas medvetande skarpere uppdraga gränserna mellan legitima och mindre legitima metoder och att stärka deras känsla för nödvändigheten av hänsyn till andra samhällsgrupper. Beträffande stridsåtgärder mot tredje man bör ock märkas, att de ofta medföra avsevärda ekonomiska rubbningar för den enskilde, som utsättes för en sådan åtgärd, medan effekten på utgången av primärkonflikten vanligen — bortsett från vissa sympatiaktioner — är ganska obetydlig. Att de ändock tillgripas sammanhänger tydligen därmed, att en bojkott av tredje man ofta icke medför några uppoffringar för dem som deltaga däri, varför det icke finnes samma motiv för ett noggrant avvägande av mål och medel, som vid igångsättandet av en ordinär strejk eller lockout.

Även ur en annan synpunkt synes det vara önskvärt att en blivande lagstiftning får avse stridsåtgärder mot tredje man överhuvud och icke blott sådana stridsåtgärder, som i ena eller andra avseendet kunde karaktäriseras såsom oresonliga eller särskilt obilliga. Lagstiftningen bör gärna byggas på en enhetlig rättsprincip, som är ägnad att till sin grundtanke och sina konsekvenser förstås och gillas. En lag till skydd för tredje mans neutralitet skulle innefatta en rättsprincip av denna natur, under förutsättning att det speciella rättsskyddet hänför sig till sådana fall, där den skyddades egenskap av neutral tredje man är oomtvistlig.

Vad angår de stridsåtgärder mot part, som i kommissionsförslaget upptagits vid sidan av tredjemansstrider, ha några grupper under den tidigare behandlingen av dessa lagstiftningsfrågor betraktats såsom tredjemansstrider. Jag finner det välmotiverat att de medtagas i lagförslaget och i viss utsträckning

förbjudas. De här åsyftade slagen av stridsåtgärder äro sådana som innefatta kränkning av föreningsrätten, vedergällning efter avslutandet av en tvist samt s. k. utpressningsblockader. Vad angår s. k. indrivningsblockader har jag i likhet med kommissionen ansett dem böra förbjudas endast om de riktas mot parts successor och även i sådant fall endast under vissa bestämda förutsättningar, vartill jag i de följande specialmotiven återkommer. Slutligen förordar jag att bland de förbjudna stridsåtgärderna mot part upptagas även sådana, som rikta sig mot familjeföretag, ävensom stridsåtgärder som innefatta förföljelse av religiösa, politiska eller liknande grunder.

Då tanken på en lagstiftning till skydd för tredje mans neutralitet i arbetskonflikter först framfördes i riksdagen, invändes däremot med styrka att en sådan lagstiftning skulle ensidigt rikta sig mot vissa former av ekonomiska stridsåtgärder, oaktat likartade stridsåtgärder förekomme även på andra områden. Under utredningens gång har det ock blivit tydligt att, därest grundsatsen om tredje mans neutralitet skall tagas till utgångspunkt för lagstiftningen, denna följdriktigt bör utsträckas till att gälla även andra områden än arbetskonflikternas.

Kränkningar av tredje mans neutralitet förekomma i avsevärd omfattning på områden, där parterna i primärkonflikten icke äro arbetsgivare och arbetare. Tredje man kan exempelvis indragas i konflikter som uppstått mellan hyresvärdar och hyresgäster, mellan producenter av jordbruksalster och deras avnämare samt mellan olika konkurrerande företag eller personer på andra affärslivets områden inbördes. Strider av sistnämnda typ, konkurrenstvister, påkalla särskild uppmärksamhet. Utmärkande för dessa är att de tvistande parterna äro varandras konkurrenter, men icke stå i direkt affärsförhållande till varandra. Mellan exempelvis en grupp mindre detaljhandlare, å ena sidan, och ett konkurrerande större affärsföretag, å den andra, finnas inga affärsförbindelser, som genom direkta stridsåtgärder kunna påverkas. När stridsåtgärder tillgripas av ena sidan, t. ex. småföretagen, gentemot den andra, storföretaget, få de vanligen formen av påtryckningsåtgärder gentemot utomstående tredje man, som skall förmås att avbryta sina affärsförbindelser med storföretaget-konkurrenten. Härigenom indrages tredje man, t. ex. en leverantör av varor, i en konkurrenstvist, som han önskar hålla sig utanför. Påtryckningen kan bestå däri att småföretagen hota med att upphöra med sina inköp, ifall leverantören fortfar att sälja till storföretaget.

I kommissionsbetänkandet framhålles, att man icke kan på hållbara grunder bestrida att de skäl, som i allmänhet kräva skydd för tredje mans intresse av att stå utanför en ekonomisk konflikt, göra sig gällande med stor styrka även i fråga om konkurrensförhållanden. Samtidigt uttalas, att inom konkurrenstvisternas område stridsåtgärder mot tredje man äro, i jämförelse med direkta stridsåtgärder mot part, förhållandevis mera betydelsefulla än vid de egentliga avtalstvisterna. Detta medför naturligen icke i och för sig, säger kommissionen vidare, att behovet av skydd för tredje man skulle vara mindre, när det gäller konkurrenstvister. Men ett generellt förbud mot stridsåtgärder mot

tredje man skulle i fråga om dessa tvister få en jämförelsevis mera ingripande betydelse och hårdare drabba organisationernas nuvarande kampmetoder än i fråga om arbetskonflikter och med dem jämförliga avtalstvister. Ytterligare framhålles, att de utomstående, mot vilka stridsåtgärder riktas, ofta icke torde själva ha en principiell obenägenhet för anpassning efter den ena stridande partens krav, utan vägra sin medverkan endast i syfte att senare kunna därför erhålla ett högre vederlag genom gynnsammare affärsbetingelser eller i annan form. Kommissionen har av dessa och övriga i betänkandet utvecklade skäl stannat vid att upptaga skydd för tredje man vid konkurrenstvister endast i begränsad utsträckning, nämligen blott vad angår massåtgärder. Andra slag av stridsåtgärder skulle alltså i hithörande fall vara tillåtna, även då de riktas mot tredje man.

För egen del kan jag i det väsentliga ansluta mig till de synpunkter, som av kommissionen gjorts gällande till förmån för en utsträckning av lagstiftningen till även andra områden än arbetskonflikter. Att införa en lagstiftning angående tredjemansstrider som hänföra sig till primärkonflikter på arbetsmarknaden, medan samma slags tredjemansangrepp på andra områden skulle lämnas oreglerade, synes mig icke kunna ifrågasättas.

En blivande lagstiftning bör sålunda opartiskt och allsidigt skydda tredje mans neutralitet gentemot ekonomiska stridsåtgärder, till vilket område än primärkonflikten hänför sig. Den omständigheten att påtryckningsåtgärder mot tredje man, företagna i anledning av konkurrenstvister, icke alltid framträda i offentligheten och därför väcka mindre uppmärksamhet hos allmänheten utgör icke något skäl för lagstiftaren att lämna dessa tredjemansangrepp utanför lagstiftningen. Vad angår stridsåtgärder mot tredje man i anledning av hyreskonflikter och avsättnings- och priskonflikter på jordbrukets område, framträda de ofta i liknande yttre former som bojkotter och blockader i anledning av arbetsmarknadens konflikter.

Jag förordar sålunda i fråga om stridsåtgärder mot tredje man, hänförande sig till primärkonflikter på andra områden än arbetskonflikternas, att kommissionens förslag lägges till grund för lagstiftningen. Vad angår de slag av stridsåtgärder mot part, som upptagits i kommissionens förslag, skola de enligt förslaget omfatta även stridsåtgärder på andra områden än arbetsmarknaden, exempelvis vedergällnings- och föreningsrättsstrider på jordbrukets, affärlivets eller hyresförhållandets område. Jag ifrågasätter icke någon avvikelse från kommissionens förslag i detta hänseende.

Till den närmare utformningen av lagbestämmelserna återkommer jag i det följande.

2. Frågan om strejkbrytares ställning.

I överensstämmelse med de synpunkter, jag i det föregående utvecklat, förordar jag sålunda en lagstiftning, avseende skydd för tredje mans neutralitet vid arbetskonflikter och andra ekonomiska konflikter. Jag kan emellertid icke ansluta mig till den tankegång i såväl professor Bergendals utkast som i

kommissionsförslaget, enligt vilken det särskilda rättsskyddet för neutral tredje man får i viss utsträckning avse även de arbetare, som under en laglig arbetsinställelse, vare sig strejk eller lockout, möjliggöra driftens uppehållande genom att utföra det arbete som förklarats i blockad av vederbörande organisation eller av de i strid invecklade oorganiserade arbetarna. Med hänsyn till denna frågas principiella betydelse och då det här gäller innebörden av det grundläggande begreppet neutral tredje man, upptager jag ämnet till behandling redan i detta sammanhang.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har kravet på lagstiftning till tredje mans skydd, när det först upptogs vid 1929 års riksdag, åsyftat allenast sådan tredje man som står helt utanför arbetskonflikten. Under debatten i första kammaren yttrade huvudtalaren för de utskottsreservanter, som krävde lagstiftning i ämnet, bl. a. följande: »Det är självklart, efter vad jag sagt, att den lagstiftning, som det här är fråga om, på intet vis skulle ha någon som helst betydelse i fråga om strejkbrytarna och deras behandling.» I professor Bergendals betänkande hänföras emellertid utan närmare motivering strejkbrytare till tredje man, ehuru grundsatsen om skydd för tredje man modifieras genom den närmare utformningen av föreskriften angående neutralitet såsom betingelse för rättsskyddet. Stridsåtgärd mot tredje man skulle nämligen icke anses föreligga bl. a. då stridsåtgärd i anledning av pågående tvist riktas mot någon som »efter antagande av arbete» understödjer part. I motiven uttalas härom, att antagande av arbete hos en i strid invecklad arbetsgivare, hos vilken man icke förut har anställning (eller åt vilken man på grund av tidigare anställning har att utföra arbete av helt annat slag) bör anses utgöra ett neutralitetsbrott, om det har karaktären av understöd i konflikten, d. v. s. om det avser utförande av arbete, som eljest måste på grund av konflikten ligga nere. Däremot bör enligt motiven den som fortsätter sin anställning hos part i konflikten icke i något fall anses på ett oneutralt sätt stödja honom. Enligt denna ståndpunkt skulle alltså bl. a. de mera professionella strejkbrytarna vara undantagna från lagens skydd under pågående arbetskonflikt. Kommissionsförslaget bygger på samma tankegång som det Bergendalska utkastet men begränsar ytterligare genom utvidgning av begreppet neutralitetsbrott den kategori av strejkbrytare, som skulle åtnjuta speciellt rättsskydd. Bojkottåtgärd mot strejkbrytare (»prickning») skulle enligt förslaget icke vara förbjuden, om strejkbrytaren är medlem i organisationen och genom att antaga arbete eller kvarstå i arbetet åsidosätter sina förpliktelser gentemot föreningen till fördel för motparten. Icke heller skulle det föreslagna rättsskyddet för tredje man komma den strejkbrytare till godo, som i anledning av utbruten eller väntad arbetstvist antagit anställning och under tvisten utför arbete, vilket är förklarat i blockad. Såsom neutral tredje man skulle däremot betraktas den som, utan att vara bunden av medlemsförpliktelser till en i konflikten invecklad organisation och utan att ha tagit anställning just i anledning av den väntade eller utbrutna konflikten, kvarstår i ett arbete som han tidigare innehaft. Att en oorganiserad arbetare vid konflikt övertager ett annat arbete hos samme arbetsgivare än det, varmed han

förut sysslat, anses enligt kommissionsförslaget icke såsom ett oneutralt handlingssätt och medför alltså icke att rättsskyddet förverkas. Till stöd för förslaget anföres i motiven följande:

»Kommissionen har således icke kunnat godtaga den från arbetarhåll framförda meningen, att allt utförande av blockerat arbete skulle vara att anse såsom oneutralt. En sådan regel, som skulle vara helt orimlig, då de organiserade arbetare, som äro invecklade i strid och förklarar blockad, endast utgöra ett mindretal av samtliga arbetare vid en arbetsplats, skulle även i andra fall innebära ett alltför betänkligt intrång i de oorganiserades handlingsfrihet. Till stöd för densamma har anförts, att de oorganiserade bliva delaktiga av de förbättrade villkor, som de stridande kunna tillkämpa sig. Häremot måste emellertid beaktas, att de oorganiserade, som kvarstanna i arbete, kunna — på mer eller mindre goda grunder — antaga, att genom striden föga står att vinna och därför ej vilja åtaga sig därmed förenade uppföringar och risker.»

Angående de reservationer, som inom kommissionen anförts till ifrågavarande punkt i förslaget, hänvisar jag till betänkanudet.

Såsom jag förut framhållit bör en blivande lag såvitt möjligt bygga på en enhetlig och lätt begriplig rättstanke, som är ägnad att godtagas och gillas av den allmänna rättsuppfattningen även i de närmast berörda kretsarna. Respekten för utom konflikten stående näringsidkares neutralitet är en grundsats, som torde ha utsikter att så småningom vinna i stort sett allmän anslutning. En lagstiftning, som sanktionerar denna grundsats, kan icke med fog karaktäriseras såsom ensidig eller såsom innebärande ett alltför kännbart intrång i den rörelsefrihet, som organisationerna vid hävdandet av sina legitima intressen behöva.

Samma omdöme kan enligt min mening icke givas angående en lag, som till neutral tredje man hänför även osolidariska arbetare, låt vara med de modifieringar, som kommissionsförslaget innebär. Mot kommissionens i denna fråga intagna ståndpunkt kunna såväl sakliga som formellt systematiska invändningar framställas.

Därest samtliga arbetare vore organiserade, vare sig genom frivillig anslutning eller, såsom fallet numera är i vissa länder, genom tvingande lagbestämmelser, skulle frågan om tredjemansskydd för strejkbrytare, med lagförslagets läggning i övrigt, aldrig uppkomma. Brytandet av organisationsmässig förpliktelse är nämligen, såsom nyss anförts, ett oneutralt förfarande som enligt kommissionsförslaget medför tredjemansskyddets förverkande. I vårt land är ju alltjämt organisationsväsendets uppbyggande en arbetarnas egen sak. Inom vidsträckta arbetsområden, särskilt vissa delar av storindustrien, äro dock praktiskt sett alla arbetare anslutna till fackliga organisationer. Vid konflikter förekommer här relativt sällan att driften uppehålls med hjälp av oorganiserade, som kvarstå i arbete, sedan de organiserade nedlagt arbetet eller blivit föremål för lockout. Därest försök göres att hålla arbetet i gång, sker det snarare med hjälp av tillfälligt anställda, vilka enligt kommissionsförslaget icke skulle betraktas såsom neutrala tredje män och sålunda icke heller åtnjuta det speciella rättsskydd, som den föreslagna lagen skulle giva tredje man. Frågan

om speciellt skydd under pågående konflikt för strejkbrytare, som enligt kommissionsförslaget skulle betraktas såsom neutrala, torde alltså för dessa arbetsområden ha mindre betydelse.

Inom andra arbetsområden såsom den mindre industrien, lantbruket, handelsvärlden, hotell- och restaurangrörelsen m. fl. äro förhållandena annorlunda. Arbetarnas organisationssträvanden ha på dessa områden icke nått samma resultat som inom storindustrien. Vid en arbetskonflikt ha de fackliga organisationerna icke sällan att här räkna med två grupper av motståndare: å ena sidan motparten-arbetsgivaren, å andra sidan de arbetare som genom sin bristande solidaritet gentemot de organiserade hjälpa arbetsgivaren till en för honom gynnsam utgång av striden. Oavsett vilka bevekelsegrunder som föranleda de oorganiserade att i det särskilda fallet avböja samverkan med de strejkande eller lockoutade arbetarna, kommer de förras uppträdande faktiskt att från de övriga arbetarnas synpunkt verka såsom ett partitagande i konflikten mot arbetarparten. Det vore ett misskännande av det verkliga läget att betrakta ens den ifrågasatt kategorien av strejkbrytare såsom neutrala utomstående. För övrigt må i detta sammanhang påpekas att de oorganiserade, även om de vilja kvarstå i arbetet och förklara sig icke ha någon tvist med arbetsgivaren om arbetsvillkoren, ändock ofta drabbas av utestängning, enär det icke för arbetsgivaren är möjligt eller lämpligt att uppehålla driften med allenast deras hjälp. Det ifrågasatta rättsskyddet skulle icke garantera dem, i deras egenskap av tredje män, skydd mot att genom arbetsgivarens åtgöranden få dela de övriga arbetarnas lott vid t. ex. en lockout. Formellt skulle de icke anses vara föremål för stridsåtgärd i dylikt fall.

En lagstiftning som förbjöde nära nog all slags, även psykologisk påtryckning på oorganiserade arbetare att göra gemensam sak med de strejkande eller utestängda arbetarna under en konflikt, skulle uppenbarligen icke kunna erkännas såsom opartisk. Snarare skulle den framstå såsom ett ensidigt ingripande mot fackföreningarna och deras strävanden att skapa sammanhållning och solidaritet mellan arbetarna.

Bestämmelser om förbud mot stridsåtgärder, riktade mot strejkbrytare, och om påföljder vid överträdelse av förbudet skulle i verkligheten utgöra en påbyggnad av 15 kap. 22 § strafflagen, som stadgar straff dels för rättsstridigt tvång i allmänhet, utövat utan laga rätt, genom våld eller hot, dels särskilt för försök till sådant tvång, när försöket avser att »tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att övertaga erbjudet arbete». De strider som stått om sistnämnda bestämmelse, den s. k. Åkarpslagen, särskilt före den 1914 vidtagna uppmjukningen av densamma, utgöra vittnesbörd om hur starkt motsättningarna bryta sig i denna fråga. Ett lagbud som förklarade oorganiserade strejkbrytare för neutrala tredje män i arbetskonflikter, vari de genom sitt fortsatta arbete ingripa och vilkas utgång de påverka till arbetsgivarpartens fördel, skulle näppeligen ändra arbetarnas rättsuppfattning i denna fråga och därför ej heller vinna åsyftad helgd och respekt.

Med vad nu sagts skall ingalunda bestridas, att de oorganiserades vägran att

deltaga t. ex. i en strejk, som igångsatts av en facklig organisation, kan vara grundad på respektabla motiv. Om lagen ej giver dem ett speciellt rättsskydd gentemot prickningar eller liknande stridsåtgärder, ligger häri från lagstiftarens sida intet ståndpunktstagande till deras personliga bevekelsegrunder i de varierande situationer, som kunna inträffa. För övrigt är det uppenbart att även organiserade arbetare kunna ha legitim anledning att vägra respektera en blockad. Denna kan exempelvis ha igångsatts av enskilda arbetare eller av en annan organisation än deras egen och för dem framstå såsom en s. k. okynnesblockad.

Hela frågan om strejkbrytare och deras ställning, hittills reglerad huvudsakligen i 15 kap. 22 § strafflagen, tillhör överhuvud icke den här föreslagna lagens område enligt den uppfattning, som jag nu förfäktat.

Även sådana arbetare, som enligt kommissionens förslag skulle såsom oneutrala strejkbrytare vara i saknad av rättsskyddet, kunna ledas av motiv, som äro legitima. I kommissionens betänkande uttalas att, när lagen betecknar en viss hållning såsom oneutral, däri ingalunda ligger, att en sådan hållning skulle av rättsordningen ogillas, långt mindre förbjudas. Detsamma kan sägas om en lagstiftning som helt undantager strejkbrytare från begreppet tredje man.

Jag anser följaktligen att tillräckliga skäl ej föreligga för den utvidgning av nuvarande bestämmelser i 15 kap. 22 § strafflagen, som ett antagande av kommissionens förslag i denna del i själva verket skulle betyda. De ändringar i kommissionsförslaget, som föranledas av denna min ståndpunkt, komma att i det följande angivas.

3. Sympatistrider.

Vid utformandet av förbudet mot stridsåtgärder riktade mot tredje man har såväl professor Bergendal som kommissionen gjort undantag för sådana stridsåtgärder på arbetsmarknaden, som bruka betecknas såsom sympatistrider. I motiven till det Bergendalska förslaget uttalas, att vid en sympatistrid den angripne är i bokstavlig mening utomstående, tredje man, i förhållande till den ursprungliga konflikten. Emellertid är vid arbetskonflikter, framhålles det vidare, bruket av sympatiaktioner djupt inrotat och den principiella lovligheten därav torde ha kommit att allmänt erkännas. Det erinras ock därom att lagen om kollektivavtal icke förbjuder sympatiaktion under avtalstiden till förmån för part under förutsättning att dennes stridsåtgärd (primärkonflikten) är lovlig. Enligt den sakkunnige borde det därför icke ifrågasättas att nu genomföra någon ändring härutinnan såvitt angår arbetsinställelser och därmed omedelbart sammanhängande stridsåtgärder. Men härvid borde också gränsen dragas.

I mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 9 mars 1934 i samband med kommissionens tillkallande fäste jag bland annat uppmärksamheten på lagutkastets ställning till sympatistrider. Det förhållandet att dessa undantagits från förbudet mot stridsåtgärder, riktade mot tredje man, såvida de hade ka-

raktären av arbetsnedläggelse, syntes stundom kunna leda till att den lovliga totala arbetsnedläggelsen tillgreps i stället för den mindre omfattande och ur arbetsfredens synpunkt mindre störande partiella blockaden.

Kommissionen har ställt sig på samma ståndpunkt som professor Bergendal. Den har därjämte upptagit till lösning frågan om sådana partiella sympatiaktioner, som bestå i vägran från arbetares sida att taga befattning med råvaror för eller produkter från ett företag, som är invecklat i arbetstvist. Sådan sympatiaktion skall enligt förslaget betecknas såsom (partiell) arbetsinställelse och anses såsom lovlig sympatiåtgärd.

Spörsmålet om sympatiaktioners lovlighet har som bekant varit föremål för skarpa meningsbrytningar inom riksdagen i samband med behandling av lagförslag angående kollektivavtal. Det har därvid gjorts gällande att kollektivavtalens funktion vore att skapa arbetsfred under den tidsperiod, för vilken avtalet med däri upptagna arbetsvillkor vore avsett att gälla. Gentemot denna tankegång har från arbetsgivarsidan hävdats att möjlighet till sympatilockout, oberoende av befintliga avtal, vore arbetsgivarnas viktigaste påtryckningsmedel vid uppkommande mera omfattande arbetstvister. Något legalt förbud mot sympatistrider under kollektivavtalets giltighetstid har heller icke kommit till stånd. Enligt gällande lag om kollektivavtal äro parterna icke betagna möjligheten att i kollektivavtal införa bestämmelse, varigenom sympatistrider medgivas.

I förevarande sammanhang gäller frågan icke sympatistriders förenlighet med kollektivavtalet. Men sympatiaktioner komma jämväl i strid med de grundläggande principerna för en lagstiftning om skydd för tredje mans neutralitet i arbetskonflikter. Ifall en tvist inom t. ex. byggnadsindustrien leder till att lockout förklaras gentemot vissa arbetargrupper, som icke ha någon tvist med sina arbetsgivare och icke heller bispringa de i konflikten invecklade arbetarna, så är angreppet tydligen riktat mot tredje man, som själv önskar hålla sig utanför striden och iakttaga neutralitet. Endast genom att alla organiserade arbetare betraktas såsom inbördes solidariska och de olika fackförbunden såsom varandras naturliga bundsförvanter, kan en förklaring givas till den avvikelse från principen om neutralitetsskydd för tredje man, som den föreslagna undantagsbestämmelsen om sympatistriders lovlighet innebär. Det må i detta sammanhang anmärkas, att de som hävda denna naturliga solidaritet mellan arbetarna inbördes såsom grund för att betrakta dem som varandras allierade, oavsett om något oneutralt stöd givits åt den stridande arbetarparten under den särskilda konflikt, som föranlett sympatilockouten, icke borde vara främmande för de synpunkter på strejkbrytares ställning, som i det föregående utvecklats. Om nämligen rätten till sympatilockout, i trots av det principiella förbudet mot tredjemansangrepp, försvaras med hänsyn till arbetarnas naturliga solidaritet och ställning såsom i varje fall latent bundsförvanter, bör det från samma utgångspunkt te sig naturligt att strejkbrytares ingripande i en arbetskonflikt från arbetarnas sida betraktas såsom ett svikande av naturliga bundsförvantsförpliktelser.

Med hänsyn till det läge, vari frågan om sympatistriders tillåtlighet för när-

varande befinner sig och då det varken från de närmast intresserade parterna, arbetsgivare- och arbetarorganisationer, eller från hörda myndigheter framförts yrkande på dessa stridsåtgärders avlysande i detta sammanhang, har jag avstått från att förorda förbud mot sympatistrider i lagförslaget.

4. Behörighetsregler.

Även i andra avseenden än beträffande strejkbrytare har kommissionen enligt min uppfattning alltför mycket utvidgat lagförslaget utöver vad tidigare avsetts vid uppdragandet av riktlinjerna för en lagstiftning till skydd för tredje mans neutralitet. Kommissionen har sålunda, enligt vad den föregående redogörelsen giver vid handen, upptagit vissa »behörighetsregler» innefattande avsevärda inskränkningar i enskildas och organisationers handlingsfrihet då det gäller igångsättande av stridsåtgärder.

Tankegången i dessa regler är enligt motiven att de stridsmedel varom fråga är — arbetsinställelse, blockad, bojkott — utgöra så farliga vapen att de böra hanteras endast av personer, som kunna förväntas besitta erforderlig klokhets erfarenhet och omdömesgillhet. Ur denna synpunkt eftersträvas en koncentration i fråga om användandet särskilt av blockad- och bojkottvapnen, alldeles oberoende av de förbud som lagstiftningen kan komma att upptaga för särskilda fall.

Kommissionen vill sålunda helt förbjuda enskilda personer att igångsätta massåtgärd, vare sig det gäller arbetsförhållandet eller andra tvister eller motsättningar på det ekonomiska området, med allenast två undantag. Det ena undantaget avser arbetsinställelse, som vid arbetstvist anordnas mot den andra parten i tvisten, utan samband med blockad eller bojkott. Det andra undantaget avser andra områden än arbetsförhållandet och innebär att massåtgärd vid ekonomisk motsättning må företagas gentemot motparten för att förmå denne att, utan slutande av avtal, i förhållande till angriparen tillämpa vissa priser eller dylikt. Om sålunda oorganiserade arbetare vid ett företag nedlägga arbetet för att vinna en förbättring i arbetsvillkoren eller för att protestera mot en lönesänkning eller mot annan av arbetsgivaren företagen åtgärd samt dessa arbetare, i syfte att göra strejken effektiv, förklara arbetsplatsen i blockad, skulle blockaden bli rättsstridig. Enligt förslaget skulle i dylikt fall jämväl bojkott (prickning) av strejkbrytare vara olovlig, även om dessa antagit arbete efter strejkens utbrott och sålunda enligt eljest i förslaget upptagen regel betraktas såsom onutrala. Om ett antal jordbrukare, utan att ha organiserat sig i en förening »i vars verksamhet ingår att företaga massåtgärd», ville förmå ett mejeri att betala ett högre pris för mjölken och i detta syfte anordnade leveransbojkott gentemot mejeriet, skulle bojkotten i fråga bli rättsstridig.

Genom dessa regler har eftersträfvats att i möjligaste mån hindra oorganiserade ävensom andra föreningar än »stridsorganisationer» att tillgripa massåtgärder. Vad beträffar stridsorganisationer skulle också deras handlingsfrihet i dessa avseenden starkt begränsas. Först och främst skulle en förening

med ställning av underavdelning i en huvudorganisation sakna varje behörighet att vidtaga massåtgärder, i det dylika stridsåtgärder skulle ankomma på huvudorganisationen. Vidare skulle en organisation, som icke enligt nu nämnda föreskrift saknade behörighet men som icke ville eller kunde ställa säkerhet på förhand för eventuella skadeståndsanspråk, enligt förslaget äga tillgripa allenast arbetsinställelse jämte arbetsblockad mot arbetsgivarparten, och detta blott såvida tvisten gällde ingående av kollektivavtal. I övriga fall skulle en dylik organisation vara förhindrad att anordna massåtgärd. Sålunda skulle det t. ex. vara förbjudet för organisationen att, vare sig kollektivavtal föreligger eller icke, vidtaga sympatistrid även om sådan eljest vore medgiven enligt lagen om kollektivavtal. Även om avtal ej föreläge, skulle organisationen vara förhindrad att vidtaga strejk eller annan massåtgärd för något speciellt syfte annat än framtvingande av kollektivavtal, t. ex. för utbekommande av inestående avlöning, när tvist råder om lönefordringarna, eller såsom protest mot en arbetares avskedande eller mot någon av arbetsgivaren vidtagen försämring av arbetsvillkoren. Under en lockout skulle fackföreningen exempelvis ej kunna verkställa eller påbjuda vare sig prickning av strejkbrytare, som anmälde sig såsom villiga att taga arbete på de av arbetsgivaren fordrade villkoren, eller bojkott av arbetsgivarens varor eller blockad av honom tillhöriga transportmedel. Organisationer inom andra områden än arbetsmarknaden skulle icke äga vidtaga något slag av massåtgärd utan att ha ställt säkerhet.

Genom dessa föreskrifter skulle enligt kommissionens tankegång vinnas den effekten att vederhäftiga och lojala stridsorganisationer — d. v. s. de som även utan förhandsgarantier kunna förväntas respektera avkunnade domar — i allmänhet ställde säkerhet för eventuella skadeståndsanspråk enligt de härom upptagna reglerna. De organisationer, som underlåte att ställa säkerhet, bleve ju i hög grad begränsade i sin rörelsefrihet. Enligt förslaget skulle ock, såsom förut framhållits, överträdelse av behörighetsreglerna medföra straffansvar.

Hela detta något konstmässiga system för behörighetens anordnande skulle ytterst åsyfta att lägga hinder för stridsåtgärders vidtagande av andra fackliga organisationer än sådana som ha en viss ekonomisk styrka och som ställa sig i princip lojala till de av rättsordningen uppdragna gränserna för organisationernas rörelsefrihet. Ställandet av säkerhet enligt de i lagförslaget angivna reglerna skulle bliva det påtagliga beviset på en organisations villighet att godtaga och ställa sig till efterrättelse nämnda gränser.

Mot denna tankegång kunna dock betydelsefulla invändningar göras. På intet annat område inom lagstiftningen finnes någon verklig motsvarighet till vad här föreslås. Såsom länsstyrelsen i Östergötlands län i sitt yttrande framhållit, synes det rent principiellt sett mindre riktigt, att en aldrig så befogad och lagenlig stridsåtgärd icke får vidtagas, såvida icke säkerhet ställts för det skadestånd, som kunde komma att utdömas, därest åtgärden skulle befinnas stridande mot lagen. En organisationsmässig verksamhet, som innefattar igångsättande av stridsåtgärder, innebär enligt kommissionen i betydande omfattning ett allmänfarligt moment. Strejk- och blockadvapnet har dock historiskt sett varit hävstången för fackföreningarna att vinna inflytande på arbets-

villkoren och har sålunda framför allt visat sig ha en synnerligen samhällsnyttig roll i utvecklingen. Vissa samhällsgrupper ha möjlighet att för sina intressens hävdande anlita andra maktfaktorer, såsom besittningen eller kontrollen av kapitaltillgångar, utan att lagstiftningen hittills uppdragit snäva gränser för dessa maktfaktorerers begagnande. Om det säges att fackföreningarna i strejk- och blockadvapnet disponera ett vapen, som i betydande omfattning innefattar ett samhällsfarligt moment, så kan detsamma med minst lika stor rätt sägas om enskilda företagens oinskränkta disponerande av de kapitaltillgångar, som företagen representera. Den fullständiga ensamrätten att avgöra t. ex. huruvida och under vilka betingelser ett företag skall hållas i gång ger med nödvändighet företagaren en stark ställning gentemot arbetarna, en ställning som också kan till samhällets skada missbrukas. Vid varje inskränkning i arbetarnas och deras föreningars handlingsfrihet beträffande begagnandet av deras viktigaste påtryckningsmedel gentemot arbetsgivarna bör iakttagas sådan varsamhet, att icke resultatet blir en förskjutning till hela arbetarklassens nackdel i dess läge i den tills vidare oundvikliga intressekampen på arbetsmarknaden. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning på andra områden än arbetsförhållandet.

De föreslagna behörighetsreglerna innebära enligt min uppfattning alltför betydande och av förhållandena ej motiverade inskränkningar såväl i oorganiserades som i organisationers handlingsfrihet. Särskilt på områden där organisationsväsendet ännu befinner sig på ett relativt utvecklat stadium skulle behörighetsreglerna i hög grad hämma användningen av legitima stridsmedel. Jag kan följaktligen icke tillstyrka att dessa regler upptagas i lagen. Bland behörighetsreglerna finnes dock en föreskrift, som i och för sig synes berättigad, nämligen stadgandet att huvudorganisation och icke underavdelning av sådan skall ha bestämmanderätt i fråga om anordnande av vissa stridsåtgärder. Tillämpningen av en sådan schematisk regel är emellertid, med hänsyn till de olikartade bestämmelser som befintliga stridsorganisationers stadgar innehålla, förenad med svårigheter. Såsom framgår av yttranden från såväl arbetsgivaresom arbetareorganisationer, kan det stundom råda tvekan om vilken organisation enligt den föreslagna regeln skulle anses såsom huvudorganisation. Härtill kommer att detta spörsmål sammanhänger med vissa andra, till utredning hänskjutna frågor. Jag har fördenskull icke ansett det påkallat att nu föreslå en lagbestämmelse rörande denna särskilda punkt. Vid utformningen av neutralitetsreglerna har dock viss hänsyn tagits till det förhållandet att en arbetsstrid igångsatts av en underorganisation, som enligt sina stadgar är därtill obehörig.

5. Skydd för föreningsrätten.

I professor Bergendals utkast funnos upptagna vissa bestämmelser om skydd för föreningsrätten. Såsom stridsåtgärd mot tredje man betecknades stridsåtgärd vidtagen för att förmå den därmed angripne eller annan att inträda eller kvarstå i eller ock att utträda ur förening av arbetsgivare eller fackför-

ening eller annan dylik sammanslutning eller att ansluta sig till överenskom- melse om gemensamt uppträdande vid ingående av avtal. Uppmaning till så- dan stridsåtgärd skulle enligt utkastet vara straffbar, så ock hot om att vid- taga dylik åtgärd. Verkställandet av stridsåtgärd skulle dock straffas endast om det skedde genom uppsägning av skriftligt avtal.

Kommissionsförslaget har upptagit tanken på särskilt skydd för förenings- friheten men utformat bestämmelserna på annat sätt än som skett i den sak- kunniges utkast.

Enligt 11 § i förslaget må massåtgärd ej vidtagas mot någon för att förmå eller hindra honom att inträda i eller utträda ur förening eller annan sam- manslutning; ej heller må i sådant syfte uppsägning ske av arbets- eller hyres- avtal, utan så är att arbetsledare eller annan i förtroendeställning finnes ej skäligen böra vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen, eller annan sådan anledning föreligger. I mo- tiven till förslaget anföres i huvudsak följande.

»Bestämmelsen riktar sig överhuvud mot allt slags organisationstvång, som kan utövas mot en enskild person. Det i paragrafen stadgade förbudet avser sålunda icke blott tvång i syfte att hindra någon att inträda och kvarbliva i viss förening — kränkning av föreningsrätten i hävdvunnen bemärkelse — utan jämväl tvång, som åsyftar att förmå någon att tillhöra viss förening. Förbudet avser i första hand alla massåtgärder. Vidare inbegripes därunder uppsägning av arbets- eller hyresavtal. Stridsåtgärd, som består i avbrytande av ekonomisk förbindelse av två eller flera i samverkan, har däremot ansetts icke böra förbjudas i detta sammanhang.»

I likhet med kommissionen anser jag att lagen bör innehålla bestämmelser till skydd för föreningsrätten. Behovet av sådant skydd har framför allt gjort sig gällande i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, i det arbetsgi- vare icke sällan motsatt sig arbetarnas organisationssträvanden och vägrat ingå i underhandlingar med fackförening om arbetsvillkoren. Inom storindu- strien äro väl numera kränkningar av föreningsrätten av denna art relativt sällsynta. Däremot förekomma de understundom i den maskerade form att arbetare, som äro organisationens förtroendemän, utsättas för förföljelser.

I kollektivavtalen förekommer ofta en klausul, som stadgar att förenings- rätten skall å omse sidor lämnas okränk. Där en sådan bestämmelse finnes har den i arbetsdomstolens praxis så tillämpats att, när avskedande av arbetare skett under förhållanden som givit vid handen att arbetarens verksamhet eller ställning i fackföreningen varit den verkliga orsaken till avskedandet och detta kunnat på tillfredsställande sätt styrkas eller göras sannolikt, arbetsgi- varen förpliktats att utgiva skadestånd och eventuellt återtaga arbetaren i sin tjänst.

Det av kommissionen formulerade stadgandet skulle upphöja till en allmän- giltig rättsgrundsats denna i många kollektivavtal införda bestämmelse. En- ligt detsamma skulle exempelvis lockout i syfte att hindra arbetarna från bil- dandet av en fackförening vara rättsstridig. Vidare skulle uppsägning av arbets- eller hyresavtal vara förbjuden, när uppsägningen vore att tolka så-

som angrepp å föreningsrätten, alldeles oavsett om eljest det individuella arbetsavtalet kunde bringas till upphörande efter kort varsel och utan meddelande av särskilda uppsägningsgrunder. I princip skulle sålunda genom det föreslagna stadgandet vinnas ett värdefullt skydd för föreningsrätten. Emellertid kan det icke förbises att detta skydd på grund av bevisningssvårigheter i praktiken ofta torde bli illusoriskt.

Förslaget innebär ock skydd för arbetsgivares föreningsrätt. Så t. ex. skulle en strejk, vidtagen för att hindra arbetsgivaren att ansluta sig till en arbetsgivareförening vara rättsstridig.

Kommissionens förslag är, såsom redan framhållits, ej begränsat till skydd för arbetarnas föreningsrätt gentemot arbetsgivare och för arbetsgivares föreningsrätt gentemot arbetare. Det sträcker sig därutöver till andra ekonomiska områden än arbetsförhållandet, t. ex. hyresförhållandet och jordbruket. Sålunda skulle uppsägning av en hyresgäst på den grund att denne anslutit sig till en hyresgästförening eller annan organisation vilken som helst vara rättsstridig. Likaså skulle blockad av en fastighet i syfte att hindra fastighetsägaren från att ansluta sig till en fastighetsägareförening vara förbjuden. Men förslaget går längre än att avse skydd för föreningsrätten i hävdvunnen mening. Det vill dessutom, såsom det framhålles i motiven, rikta sig »mot allt slags organisationstvång, som kan utövas mot en enskild person». I enlighet härmed förbjudas massåtgärder (t. ex. prickning) mot oorganiserade arbetare, vidtagna i syfte att förmå dem att ansluta sig till en fackförening och mot oorganiserade jordbrukare för att förmå dem att ansluta sig till en producentförening. Det omfattande och invecklade problemet om organisationstvång i dess skilda former har dock ej upptagits till allmängiltig lösning av kommissionen. Det föreslagna förbudet avser i första hand alla massåtgärder. Vidare inbegripes därunder uppsägning av arbets- eller hyresavtal. Stridsåtgärd, som består i avbrytande av ekonomisk förbindelse av två eller flera i samverkan (jfr 1 § i förslaget), har däremot såsom nyss nämnts ej ansetts böra förbjudas i detta sammanhang. Härom uttalar kommissionen: »Erfarenheten har ej visat, att missbruk i sistnämnda hänseende förekommit. På det rent ekonomiska området kunna dessutom förekomma fall, då ett villkor om parts inträde i en viss förening ingår såsom ett naturligt led i en affärsförbindelse.»

I detta sammanhang må nämnas att kommissionen berört spörsmålet om organisationstvång även i samband med frågan om stridsåtgärder mot tredje man. Enligt 15 § i dess förslag skulle stridsåtgärd mot tredje man vara förbjuden i sådana fall då anledningen till stridsåtgärden är sådan motsättning till part, som ej må föranleda stridsåtgärd mot denne. En stridsåtgärd, riktad mot arbetsgivare för att förmå honom att kräva vissa oorganiserade arbetares anslutning till fackförening såsom villkor för deras bibehållande, skulle sålunda vara otillåten enligt förslaget. Om detta exempel yttrar kommissionen följande (s. 61):

»Dylika fall, där stridsåtgärder skulle vara förbjudna enligt förevarande

paragraf, äro emellertid sällsynta. Från dem äro att noga skilja de betydligt vanligare fall, i vilka man går till strid för att i ett kollektivavtal få inryckt en bestämmelse om att alla arbetare vid de arbetsplatser, för vilka avtalet skall gälla, skola tillhöra viss organisation (eller att företräde till anställning skall tillkomma dennas medlemmar). En dylik bestämmelse är giltig, och den må även i allmänhet genomdrivas medelst stridsåtgärd, försåvitt nämligen detta icke endast innebär ett maskerat försök att tvinga en eller flera särskilda arbetare att inträda i organisationen utan verkligen åsyftar att genomföra en generell reglering av arbetsvillkoren. Det har icke ansetts nödigt att meddela uttrycklig bestämmelse av sådant innehåll.»

Av det anförda framgår att kommissionen icke upptagit det vidlyftiga problemet om organisationstvång till fullständig utredning och lösning. För egen del finner jag mig icke kunna förorda att en partiell reglering av hithörande spörsmål sker i förevarande lagförslag. Frågan om organisationstvång torde sålunda ej böra regleras i lagförslaget. I detta bör införas endast ett stadgande angående skydd för föreningsrätten i egentlig mening. Vidare torde en speciell bestämmelse erfordras beträffande arbetsledares ställning i organisationshänseende. Härtill återkommer jag i det följande.

Det skydd för föreningsrätten, som jag sålunda föreslår skola beredas parterna såväl på arbetsmarknaden som på andra ekonomiska områden, synes böra utsträckas till att avse även rätt för arbetare och andra anställda att ingå i förhandling om en kollektiv reglering av arbetsvillkoren. Kravet på kollektivavtal är nämligen det naturliga uttrycket för organisationens framträdande såsom representant för personalen vid förhandlingar om arbetsvillkoren. Ett effektivt skydd för kollektivavtalets princip låter sig väl icke genomföra utan vittgående omgestaltning av rådande förhållanden. Men i förevarande paragraf synes lämpligen kunna stadgas att stridsåtgärd ej må vidtagas från ena partens sida såsom vedergällning för att krav på kollektivavtal blivit rest från andra sidan.

6. Straffpåföljder eller icke?

En huvudfråga vid utformningen av en lag om skydd för tredje man gäller de sanktioner, som böra upptagas i lagen för att göra dess påbud effektiva. I den vid 1929 års riksdag vid utskottsutlåtandet i ämnet fogade reservation, som av första kammaren godkändes, uttalades i tydliga ordalag att reservanterna icke ifrågasatte en lagstiftning med karaktären av strafflag. Samma ståndpunkt antydde i de direktiv, som meddelades i departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet vid utredningens igångsättande. Utredningsmannen kom emellertid, såsom av den föregående redogörelsen framgår, till annat resultat och föreslog såväl straff som skadeståndsansvar vid överträdelse av lagens förbud mot stridsåtgärder. När jag i statsrådet anmälde frågan om överarbetning av det Bergendalska utkastet, betonade jag att vid den fortsatta prövningen av lagstiftningsproblemet borde övervägas en sådan läggning av lagen, att densamma icke finge karaktären av strafflag.

Kommissionen har emellertid i princip godtagit samma ståndpunkt, som innefattas i det föregående utkastet. Även kommissionsförslaget har sålunda i stor utsträckning karaktären av strafflag. Såsom förut framhållits, har dock den modifikation skett i det Bergendalska förslaget att straffansvar vid överträdelse av förbud mot olovliga stridsåtgärder undgås i vissa fall genom ställande av säkerhet på förhand för eventuella skadeståndsanspråk. Även i vissa andra fall skulle endast skadeståndspåföljd inträda vid företagande av olovliga stridsåtgärder.

Kommissionens ståndpunkt till spørsmålet om påföljder av otillåtna stridsåtgärder finner jag dock icke tillfredsställande. Klart är visserligen att en blivande lag bör innehålla föreskrifter om sådana sanktioner, att lagens förbud mot stridsåtgärder erhålla nödig effektivitet. Men det synes mig också uppenbart att man i fråga om påföljder icke bör gå längre än som kan förväntas vara strängt nödvändigt med hänsyn till syftet. Kommissionen har enligt min uppfattning ej förebragt tillräckliga skäl för antagandet att kriminalisering i föreslagen utsträckning är oundgänglig.

Det gäller i detta fall att införa förbud mot stridsåtgärder, som hittills i allmänhet ansetts vara tillåtliga i den ekonomiska intressekampen. Lagens bestämmelser sträcka sig över ett vidsträckt och svåröverskådligt område. Sådana grundläggande begrepp som »blockad», »bojkott», »avbrytande av ekonomisk förbindelse, när det sker av två eller flera i samverkan», »skyddsarbete» etc. äro icke närmare preciserade. Kommissionen har i sitt betänkande framhållit, att vissa av dessa begrepp icke kunna tillfredsställande definieras i lag, varför det finge överlämnas åt rättstillämpningen »att alltefter förhållandena å varje tidpunkt och i varje fall bedöma vad som skall hänföras under dessa begrepp». Missuppfattningar om lagens innebörd och tillämpning kunna vara möjliga och ursäktliga. I dylika fall vore straffansvar ej på sin plats. Men överhuvud skulle ådömandet av straff i anledning av vidtagna stridsåtgärder, som enligt hittills rådande bruk varit erkända och gillade stridsmedel, lätt framkalla en stämning mot hela lagstiftningen och därigenom snarare försvåra än underlätta en allmän anslutning till dess principer. Dessutom kan man icke blunda för att det finnes gränser även för straffhotets effektivitet, när det gäller förebyggandet av massåtgärder. Den försiktighet i fråga om påföljdernas utformning, som kännetecknade de tidigare uppdragna riktlinjerna för lagstiftningen, synes mig alltjämt vara till fulla motiverad.

Från denna utgångspunkt har jag låtit omarbета bestämmelserna. Överträdelser av lagens förbud mot vissa stridsåtgärder skola liksom enligt kommissionsförslaget medföra skadeståndspåföljd. Dessutom skall domstolen äga utfärda förbud mot vidtagande eller fortsättande av olovlig stridsåtgärd. I händelse sådant förbud icke respekteras, har jag dock ansett bötespåföljd vara erforderlig gentemot dem som uppmana eller eljest söka förmå annan att delta i kollektiv stridsåtgärd eller som vidtaga eller fortsätta annan stridsåtgärd. Jag har haft under övervägande en sådan läggning av lagstiftningen att straffpåföljd i detta fall skulle ersättas genom föreskrift om vite. Av lagtekniska och praktiska skäl har det emellertid befunnits lämpligare att stadga

bötesstraff, dock att vitesföreläggande skall kunna användas såsom kompletterande garanti för avkunnad doms respekterande.

Emellertid bör uppmärksammas att det föreliggande lagförslagets förbud mot vissa stridsåtgärder läser få en återverkan å stadgandena om rättsstridigt tvång i 15 kap. 22 § strafflagen. Då i första stycket av nämnda lagrum stadgas straffansvar för den som tvingar någon utan laga rätt eller med missbruk av sin rätt genom våld eller hot att något göra, tåla eller underlåta, förutsättes enligt rättspraxis, beträffande arten av det hot som användes, att detta avser brottslig eller lagstridig (eventuellt rättsstridig) handling. Enligt lagförslaget förklaras vissa stridsåtgärder, vilka tidigare varit tillåtna, lagstridiga; även visst förfarande i anslutning till otillåten stridsåtgärd (uppmaning till deltagande däri etc.) blir enligt förslaget förbjudet. Härigenom skulle hot om sådant stridsmedel eller förfarande framdeles komma att betyda lagstridigt hot enligt nämnda lagrum och därmed automatiskt en utvidgning ske av lagrummets tillämpningsområde. Därest sålunda tredje man tvingades att något göra, tåla eller underlåta genom exempelvis hot om olaglig stridsåtgärd, bleve tvånget straffbart enligt sagda lagrum, om ej annat särskilt stadgades. En motsvarande utvidgning skulle tydligen äga rum även i fråga om andra stycket av samma paragraf (den s. k. Åkarpslagen), där straff stadgas för försök att genom våld eller genom hot av nyss angivet slag tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse m. m.

Till undvikande av att en blivande lag i ämnet genom återverkan på straffbestämmelserna i 15 kap. 22 § strafflagen komme att på nyss angivet sätt medföra kriminalisering av de förbjudna stridsåtgärderna och handlingarna, synes det nödvändigt att genom en särskild föreskrift förebygga en utvidgning av tillämpningsområdet för nämnda strafflagsbestämmelser.

I visst fall skulle som nämnt vidtagande av stridsåtgärd liksom uppmaning till deltagande däri komma att enligt förslaget medföra straffpåföljd och följaktligen betraktas såsom brott. Även härigenom skulle förslaget kunna tänkas inverka på tillämpningen av bestämmelser i strafflagen, nämligen 15 kap. 23 §, som straffbelägger hot om brottslig gärning, samt 21 kap. 10 §, som till utpressning hänför bl. a. avtvingande av gods eller penningar medelst dylikt hot. En föreskrift till undvikande härav torde även vara erforderlig.

Vissa av de bestämmelser angående stridsåtgärder mot part, som upptagits i kommissionens förslag och sanktionerats med föreskrifter om straff, ha utbrutits ur lagförslaget. Härtill återkommer jag i det följande.

7. Rättegången.

En av de viktigaste frågorna i förevarande lagstiftningskomplex gäller anordningen av rättegången i mål rörande de stridsåtgärder, som enligt den föreslagna lagen skulle förbjudas. Den sakkunniges förslag förutsatte att målen skulle prövas av de allmänna domstolarna. Samma ståndpunkt har kommissionen intagit, efter att ha vägt fördelar och nackdelar av en specialdomstol för dessa mål. Men kommissionen har, ehuru med uttalad tvekan, föreslagit

inrättandet av ett centralt organ i form av en nämnd, av vilken domstolarna skulle kunna inhämta yttrande i frågor rörande lagens rätta tillämpning. Nämndens yttranden skulle icke vara bindande för domstolarna. Det förut-sattes i betänkandet att nämndens verksamhet i största möjliga utsträckning skulle göras oberoende av utredningen i de särskilda fallen och inriktas på principfrågorna.

Vid avvägandet av fördelar och olägenheter av en specialdomstol har kommissionen först framhållit betydelsen av att få ett snabbt avgörande i de enskilda fallen och att så fort som möjligt vinna en enhetlig praxis rörande lagens tillämpning. På detta ömtåliga område innebär det enligt kommissionen en stor nackdel om målen komme att anhängiggöras vid ett flertal skilda underrätter, där man kan förvänta i viss mån stridiga domar, och om sedermera avsevärd tid måste förflyta innan man efter målens dragande under högsta instans någorlunda säkert kan bedöma rättstillämpningens inställning. Det är också tydligt, säger kommissionen vidare, att man här rör sig på områden, för vilka de allmänna domstolarna stå jämförelsevis främmande. De skäl, som tala mot en specialdomstol och vilka kommissionen funnit väga över, äro först och främst de allmänna som alltid kunna åberopas mot inrättandet av specialdomstolar. Vidare hänvisas till det förhållandet att den nya lagstiftningen i viss utsträckning skulle enligt kommissionsförslaget få karaktären av strafflagstiftning och att det vore betänkligt att i brottmål betaga parterna möjlighet att draga målen under högre instans. Vidare framhållas svårigheterna med utredningen. Mål enligt den föreslagna lagen måste i stor utsträckning komma att kräva utredning genom vittnesbevisning. Kommissionen anför ock att en stor del av målen komme att bliva av mindre ekonomisk betydelse och därför icke kunde bära de stora kostnaderna för behandling vid en central domstol.

I ett stort antal yttranden över förslaget har dock, såsom framgår av den föregående redogörelsen, den meningen hävdats, att inrättandet av en specialdomstol vore en lämpligare utväg än den av kommissionen föreslagna anordningen med en rådgivande nämnd.

Efter överbäggande av de olika synpunkter, som kunna göras gällande i denna fråga, har jag stannat vid att förorda inrättandet av en specialdomstol för mål enligt den föreslagna lagen. De olägenheter, som ansetts förenade med en sådan anordning, minskas uppenbarligen om lagen erhåller den läggning, som jag föreslår, och sålunda kriminalisering i största utsträckning undvikas. Fördelarna av en specialdomstol synas mig å andra sidan uppenbara. Jag hänvisar i detta avseende till de skäl som kommissionen själv framhållit och till vad i remissyttrandena ytterligare anförts angående vikten av att de nya bestämmelsernas tillämpning anförtros åt en särskilt för ändamålet inrättad domstol.

Det förtjänar nämnas, att i Norge i samband med den nya bojkottlagstiftningen 1933 en specialdomstol för bojkottmål blivit upprättad, vid sidan av den arbetsdomstol, som där liksom i Sverige tidigare inrättats. Enligt vad inhämtade uppgifter giva vid handen, har erfarenheten från denna domstols verksamhet bekräftat lämpligheten av en specialdomstol för detta slags mål.

Ur kommissionsförslaget utbrutna frågor.

Kommissionen har i 6 § av sitt förslag upptagit ett allmänt stadgande om underrättelseplikt rörande massåtgärd, som förening ämnar vidtaga. Bestämmelse om dylik »varseltid», varom tidigare förslag vid olika tillfällen framkommit, torde nu böra upptagas i lag. Jag anser emellertid att kommissionens förslag är i vissa hänseenden alltför vidsträckt, i andra hänseenden för begränsat. Då i stadgandet torde böra ingå underrättelseplikt i avseende å arbetsinställelser även gentemot statens förlikningsman, har jag ansett övervägande skäl tala för att bestämmelse i ämnet införas i lagen om medling i arbetstvister, med de begränsningar och utvidgningar som befunnits önskvärda. Frågan om sådant tillägg till nämnda lag kommer senare i dag att av mig anmälas.

Kommissionens förslag upptager i 7 § första stycket ett stadgande om förbud mot stridsåtgärd, som vidtages mot ämbets- eller tjänsteman eller innehavare av offentligt uppdrag i eller för befattningen eller uppdraget. Någon motsvarighet till denna bestämmelse förekom ej i det av professor Bergendal utarbetade utkastet. I motiven till kommissionsförslaget rörande denna punkt ävensom angående förslaget i andra stycket av 7 §, avseende särskilt skydd för vittnen m. fl., hänvisas bland annat därtill att personer som nödgades framträda såsom medhjälpare åt statsmakten i dess funktioner understundom löpa fara för repressalier i form av ekonomiska stridsåtgärder. Kommissionen har ansett det vara av stor vikt att vinna ökat rättsskydd på detta område och funnit frågan nära sammanhänga med de spörsmål, som röra rättsskydd för tredje man i ekonomiska konflikter.

Vad angår dylika repressalier mot ämbets- och tjänstemän, torde det väl icke saknas exempel på att sådana förekommit. Något trängande behov av lagstiftning på området har dock näppeligen gjort sig gällande. Mot kommissionens förslag kan göras den invändningen, att det skulle kunna tolkas såsom avseende även stridsåtgärder mot ämbetsmän eller innehavare av offentliga uppdrag, vilka såsom arbetsledare förestå arbeten i statens regi. I varje fall torde, i händelse av den föreslagna bestämmelsens antagande, svårighet uppstå att skilja mellan lovliga arbetsinställelser eller blockader mot ett statligt eller kommunalt arbetsföretag och förbjudna stridsåtgärder mot den funktionär, som förestår eller leder arbetsföretaget. Med hänsyn till nödvändigheten av ytterligare prövning av frågan även i sist berörda avseende kan den ej nu upptagas till slutlig behandling. Det lär inom justitiedepartementet bliva föremål för utredning i vad mån straffbestämmelserna om brott mot offentlig myndighet böra utvidgas, varvid kommissionsförslagets bestämmelser i ämnet komma under övervägande. I samband med bestämmelserna om skyddsarbete har dock hänsyn tagits till önskvärldheten att giva neutralitetskydd åt den, som i egenskap av tjänsteman utför arbete under arbetskonflikt.

I 7 § andra stycket har kommissionen föreslagit ökat straffskydd för vittnen m. fl. genom förbud mot stridsåtgärder som avse att hindra någon att

föra talan inför domstol eller annan myndighet eller att avlägga vittnesmål eller att tillhandagå ämbets- eller tjänsteman samt mot stridsåtgärder som avse vedergällning för vad någon gjort i nu angivet hänseende. I den mån särskilt skydd gentemot ifrågavarande stridsåtgärder för närvarande kan anses vara av ett praktiskt behov betingat, torde bestämmelser i detta ämne närmast få karaktär av strafflagsbestämmelser och därför icke böra erhålla sin plats i den provisoriska speciallag, varom här är fråga. Spörsmålet lär komma att i annat sammanhang upptagas till behandling inom justitiedepartementet.

Förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen.

I visst sammanhang med frågan om kriminalisering av förbjudna stridsåtgärder står spörsmålet om tillägg till tryckfrihetsförordningen, avseende straff för den som i tryckt skrift uppmanat till förbjuden stridsåtgärd. Det Bergendalska betänkandet innehöll utkast till bestämmelser i tryckfrihetsförordningen av sådan innebörd. I kommissionens betänkande har jämväl förutsetts ändring i tryckfrihetsförordningen, ehuru kommissionen icke ansett sig böra framlägga ett utformat förslag härtill.

För egen del finner jag så mycket mindre skäl att nu ifrågasätta någon ändring i tryckfrihetsförordningen som enligt min mening den föreslagna lagstiftningen i övrigt bör få karaktär av försökslagstiftning och därför ha allenast temporär giltighet. Med den utformning lagen om vissa stridsåtgärder enligt mitt förslag skulle erhålla, torde för övrigt behovet av en ändring i tryckfrihetsförordningen icke äga alltför stor aktualitet. Det må ock erinras om att stridsåtgärder av samma typ, varom i förevarande lagförslag är fråga, kunna vara stridande mot kollektivavtal. Den omständigheten att anordnare av stridsåtgärd, som enligt lagen om kollektivavtal är otillåten, har betjänat sig av tryckt skrift för åtgärdens genomförande, har givetvis ej skyddat honom från de i kollektivavtalslagen utsatta skadeståndspåföljderna.

Förslaget om tillägg till 11 kap. strafflagen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har den sakkunnige utarbetat ett förslag om tillägg till 11 kap. strafflagen, avseende förbud mot utställandet av blockadvakter och utdelandet av blockadlappar m. m. även vid lovliga bojkotter och blockader. Förslaget är av följande lydelse:

Den, som å ställe, varom i 15 § förmåles, genom personligt tilltal, utspridande av skrift, vakthållning eller på annat dylikt sätt söker förmå allmänheten till deltagande i blockad eller bojkott, straffes med böter, högst etthundra riksdaler, i de fall där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.

I motiven till förslaget uttalas följande:

I 11 kap. strafflagen torde böra såsom en ny paragraf (16 §) införas en bestämmelse, varigenom med straff belägges att å allmän plats genom personligt

tilltal, utspridande av skrift, vakthållning eller på annat dylikt sätt söka förmå allmänheten till deltagande i blockad eller bojkott. Det torde icke för bestämmelsens tillämplighet böra fordras, att den blockad eller bojkott, vari allmänheten skall förmås att deltaga, i och för sig är en sådan otillbörlig stridsåtgärd mot tredje man, som är hänförlig under lagen med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder. Även om stridsåtgärden är sådan, att en uppmaning att deltaga däri faller helt utanför bestämmelserna i sistnämnda lag, bör en sådan uppmaning till allmänheten alltså icke få ske å allmän plats.

Skälen härtill framgå av vad som anförts i avdelning I av betänkandet, och kunna sammanfattas däri, att dylika offentliga försök att förmå (åtminstone delvis) okända personer att deltaga i en blockad eller bojkott å ena sidan synnerligen ofta innebära en kränkning av dessa personers självbestänningsrätt, även om något i egentlig mening straffbart icke förekommer eller åtminstone icke kan efteråt bevisas, och å andra sidan i de flesta fall torde vara onödiga såsom medel att åstadkomma en fullt frivillig anslutning till en legitim ekonomisk stridsåtgärd.

Överträdelse av förbudet synes närmast vara att anse såsom en ordningsförsäelse, och straffet torde kunna stanna vid böter å högst ethundra kronor, utan tillämpning av dagsbotsystemet.

Kommissionens majoritet har tillstyrkt förslaget utan ändring.

I avgivna yttranden ha olika meningar gjort sig gällande.

Sälunda ha *överståthållarämbetet* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* icke haft någon erinran att göra mot förslaget i denna del. Länsstyrelsen förklarade sig dock förutsätta, att de i 11 kap. 16 § strafflagen avsedda fallen skulle tillhöra de allmänna domstolarnas handläggning även om specialdomstol skulle inrättas.

Svenska arbetsgivareföreningen, *Sveriges bageriödkareförening* och *svenska lantarbetsgivarnes centralförening* ha påkallat en utsträckning av lagstiftningen i förevarande avseende, så att ett effektivt skydd kunde beredas mot ofredande av sådana arbetsplatser, där konflikt rådde men arbetet det oaktat uppehöles. Skäl förefunnes för förbud mot sådant uppehåll vid arbetsplatser av nämnda slag, som ej kunde motiveras av annat än avsikten hos de tillstädesvarande att öva påtryckning å de arbetande.

Landsorganisationen har framhållit, att blockadvakthållningen avsåge att kungöra blockaden. Detta dess huvudsakliga syfte förändrades icke av att kungörandet samtidigt innebure en vädjan att respektera blockaden. Den allmänhet, till vilken kungörelsen riktades, intoge i regel ingalunda en förutsettningslös och ointresserad hållning i konflikten. Dess ställningstagande vore i det stora flertalet fall förutbestämt av politiska eller liknande motiv, och det påverkades som regel icke av tvistefrågans beskaffenhet i det särskilda fallet och alltså icke heller av den upplysning härutinnan, som genom blockadvakten meddelades.

Inom åtskilliga fack — t. ex. handels-, livsmedels-, hotell- och restaurang- samt transportfacken — vore kungörandet av en arbetskonflikt genom blockadvakthållning en nödvändig förutsättning för effektiviteten av en stridsaktion. Överhuvud vore detta fallet då arbetarna väsentligen vore hänvisade till andra former av blockad än arbetsblockaden. Det låge i sakens natur att kun-

görandet av konflikten i dessa fall icke kunde bliva effektivt enbart genom annonsering i pressen. Då arbetaren vore för sin existens helt beroende av arbetstillfälle, utgjorde arbetsinställelse och därmed förenad arbetsblockad i fråga om arten av stridsåtgärder fullt tillräckliga maktmedel för uppnående av den i en arbetstvist indragne arbetsgivarens syftemål. Annorlunda ställde det sig för arbetarnas vidkommande. Genom en arbetsinställelse och arbetsblockad undandroge de arbetsgivaren endast ett av produktionsmedlen, nämligen arbetskraften. Över övriga produktionsmedel liksom över arbetsprodukten hade arbetarna ingen möjlighet att förfoga. Därtill komme att arbetsgivaren genom anställande av blockadbrytare kunde göra arbetsblockaden helt eller delvis verkningslös. Arbetarna skulle alltså försättas i en avgjord underlägsenhetsställning gentemot arbetsgivaren, därest de icke hade möjlighet att genom stridsåtgärder träffa även den del av produktionen, som utgjordes av materialtillförsel, avsättning av tillverkade produkter samt transportverksamheten. Landsorganisationen avstyrkte sålunda bestämt kommissionens förslag i denna del.

Jämväl *de anställdas centralorganisation, svenska maskinbefälsförbundet* och *Sveriges radiotelegrafistförening* ha avstyrkt förslaget i denna del. De anställdas centralorganisation har erinrat om att lagens praktiska verkningar måste bliva sådana att någon åtskillnad icke gjordes mellan försök å ena sidan att förmå allmänheten till deltagande i blockad och bojkott och å andra sidan att förmå allmänheten att undvika ett ingripande i pågående konflikt. Det vore oriktigt att straffrättsligt jämställa handlingar med så vitt skilda syften, av vilka i varje fall det senare vore fullt legitimt. Nämnda organisation har därjämte i anslutning till svenska maskinbefälsförbundets yttrande påpekat den olikhet som rådde i fråga om parternas möjligheter att lämna upplysningar om blockader. Arbetsgivarna behövde nämligen endast vända sig till en begränsad krets, som kunde nås utan hänvändelse till offentligheten, medan arbetstagarerna hade att räkna med att blockadbrytare kunde anskaffas från de mest vidsträckta områden, så att de knappast kunde erhålla kännedom om pågående blockader genom tidningarna. Bestämmelsen vore jämväl ur ordningssynpunkt överflödig då senare tidens lagtillämpning ådagalagt, att för allmänheten stötande eller ordningen störande ingripanden från blockad- eller strejkvakters sida kunde fullt effektivt lagligen beivras.

Riksförbundet landsbygdens folk har framhållit, att stadgandet komme att i hög grad försvåra arbetet för organisationer med stort medlemsantal och relativt liten direkt förbindelse mellan de olika medlemmarna under det att organisationer med mindre medlemsantal och personlig beröring medlemmarna emellan bleve helt oberörda.

Svenska journalistföreningen har ansett, att även om en särskild lagstiftning skulle finnas önskvärd mot otillbörligt uppträdande av blockadvakter genom personligt tilltal eller dylikt, borde detta icke föranleda ett förbud mot utdelande av blockadlappar i och för sig, vilket förbud förutsatte en mer eller mindre allmän inskränkning i den fria rätten att sprida tryckt skrift, som vore en integrerande del av själva tryckfriheten.

Lagförslaget riktar sig mot det sätt varpå en blockad eller bojkott stundom bringas till allmänhetens kännedom. Det har intet direkt sammanhang med förslaget till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder, eftersom det icke hänför sig speciellt till de däri förbjudna stridsåtgärderna. Den föreslagna bestämmelsen har motiverats såsom en ordningsföreskrift.

Det kan dock näppeligen enligt min mening bestridas att tillkännagivanden om en pågående konflikt, företagna i den form som genom förslaget skulle förbjudas, ha en legitim uppgift. Genom blockadvakter och utdelandet av blockadmeddelanden skall allmänheten eller vissa kategorier därav, t. ex. arbetssökande, erhålla kännedom om att konflikt pågår.

Socialstyrelsen har i annat sammanhang i sitt utlåtande framhållit att »det i viss mån kan anses bliva ett allmänt intresse, att beslutade massåtgärder bliva bringade till en större offentlighets kännedom, detta med hänsyn till de risker, för vilka personer, som i saknad av kännedom om konflikthotet toge anställning vid företaget i fråga, kunde utsättas enligt 16 § (kommissionsförslaget)».

Tydligt är emellertid att kungörande genom tidningspressen ingalunda alltid är effektivt och att arbetssökande från annan ort ofta kunna vara i okunighet om konflikten, därest meddelande därom ej lämnas i annan form. Såsom landsorganisationen i sitt yttrande framhållit torde inom åtskilliga fack kungörandet av en arbetskonflikt genom blockadvakthållning ofta vara en förutsättning för stridsåtgärdens effektivitet.

Den föreslagna bestämmelsen synes ej vara erforderlig för hindrande av blockadvakthållning som avser en lagstridig konflikt. Upprätthållandet av en blockad eller bojkott, som är stridande mot lag, medför skadeståndspåföljd och kan av domstolen förbjudas varjämte överträdelse av domstols förbud mot stridsåtgärd skall i viss utsträckning medföra bötesstraff.

Det är dessutom uppenbart att även utan det föreslagna tillägget till strafflagen verkliga övergrepp, som må förekomma i samband med vakthållning, kunna beivras med stöd av gällande lag och ordningsföreskrifter. Sålunda äger otvivelaktigt ordningsmakten ingripa därest utdelandet av blockadmeddelanden sker på ett aggressivt eller eljest förargelseväckande sätt eller på ett sätt som hindrar trafiken. Detsamma gäller i fall ett blockad- eller bojkottmeddelande, som offentligen utdelas, är förbundet med uppmaning till brukande av våld eller till användande av andra brottsliga medel.

Då alltså de bestämmelser rörande förbud mot vissa stridsåtgärder, som ingå i övriga lagförslag, jämte redan gällande rättsregler torde bereda erforderliga möjligheter att hindra sådana former av blockadvakthållning, som kunna karaktäriseras såsom missbruk och övergrepp, lär anledning saknas att genomföra den föreslagna kompletterande lagstiftningen.

Specialmotivering.

I överensstämmelse med de allmänna grunder, jag i det föregående angivit, har jag låtit inom socialdepartementet verkställa en överarbetning av kommissionens förslag till lag angående vissa ekonomiska stridsåtgärder. Jag övergår nu till en detaljredogörelse för departementsförslaget.

Lagens underrubriker.

Med hänsyn till att bestämmelserna om behörighet att vidtaga massåtgärder m. m. utslutits ur departementsförslaget samt till den omläggning av förslaget, som blivit nödvändig genom inrättandet av en specialdomstol, ha vissa ändringar vidtagits i lagens underrubriker. I detta hänseende torde jag få hänvisa till texten i lagförslaget.

1 §.

I 1 § kommissionsförslaget stadgas, att under beteckningen stridsåtgärd är, alltefter de särskilda bestämmelserna i lagen, att hänföra dels blockad, bojkott och arbetsinställelse (lockout eller strejk), vilka åtgärder i lagen benämnas massåtgärder, dels uppsägning av arbets- eller hyresavtal, dels ock annat avbrytande av ekonomisk förbindelse, när det sker av två eller flera i samverkan. Göres rättslig påföljd av avtalsbrott gällande, skall det ej i något fall vara att anse såsom stridsåtgärd.

Enligt 1 § första stycket i den sakkunniges utkast till lag med vissa bestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder skulle till stridsåtgärd hänföras blockad, bojkott, arbetsinställelse (lockout eller strejk), uppsägning av avtal eller annat avbrytande av ekonomisk förbindelse.

Som motivering till sitt förslag anför kommissionen följande.

I likhet med vad den sakkunnige föreslagit kan såsom stridsåtgärd ifrågakomma, å ena sidan blockad, bojkott och arbetsinställelse (lockout eller strejk) och å andra sidan avbrytande av ekonomisk förbindelse. Då stridsåtgärder av det förra slaget förutsätta ett större antal personer antingen på den angripande eller på den angripna sidan, hava dessa åtgärder med en gemensam beteckning kallats massåtgärder. Beträffande avbrytandet av ekonomisk förbindelse skiljer sig förslaget så till vida från den sakkunniges utkast, att dylik åtgärd i de flesta fall icke kommer i betraktande som stridsåtgärd, med mindre avbrytandet av förbindelse skett av två eller flera personer i samverkan. Då avbrytande av ekonomisk förbindelse inom affärslivet är det naturliga uttrycket för att enighet vid underhandlingar icke kunnat vinnas, har det ansetts betänkligt att, när fråga är om endast en handlande person, hänföra ett sådant avbrytande av förbindelse till stridsåtgärd. Saken ligger dock väsentligen annorlunda, när det gäller avbrytande av ekonomisk förbindelse genom uppsägning av sådana socialt betonade avtal som det enskilda arbetsavtalet och hyresavtalet. Särskilt i vedergällningssyfte kan uppsägning av ett dylikt fristående avtal ofta med framgång användas och kommissionen har sålunda i avseende å dylika uppsägningar gjort undantag från det allmänna kravet på samverkan.

Lika litet som i lagen om kollektivavtal har någon definition givits på begreppen blockad, bojkott, lockout och strejk. En sådan definition torde överhuvud knappast vara möjlig att på ett tillfredsställande sätt giva i lag. Definitionen skulle alltför lätt bliva av teoretiskt innehåll och sedan icke kunna anpassas till de nya förhållanden, som kunna tänkas utveckla sig. Nu överlämnas åt rättstillämpningen att alltefter förhållandena å varje tidpunkt och i varje fall bedöma vad som skall hänföras under dessa begrepp. Bristen på definition innebär emellertid utan tvivel en särskild olägenhet, när det gäller att bedöma var gränsen går mellan blockad och bojkott, å ena sidan, samt

avbrytande av ekonomisk förbindelse i samverkan, å den andra. Även denna gränsbestämning måste överlämnas åt praxis med hänsyn till omständigheterna i de särskilda fallen. Här må endast erinras, att blockad och bojkott äro stridsåtgärder, där syftet innefattar strävan till en viss allmängiltighet såväl däruti att man vill i stridsåtgärden indraga allmänheten såsom sådan eller i varje fall alla personer tillhörande en viss intressegrupp eller med en viss meningsriktning, som även däruti att blockaden och bojkotten oftast syfta till att isolera den angripne på ett mera allmänt sätt och icke endast att beröva honom hans valfrihet i ekonomiskt avseende på en enstaka punkt. Att under blockad och bojkott måste hänföras även s. k. prickningar torde knappast behöva nämnas.

I paragrafen uttalas, att det icke i något fall är att anse såsom stridsåtgärd, om man gör gällande rättslig påföljd på grund av avtalsbrott. Denna sats är i och för sig självklar, men har för tydlighetens skull ansetts böra uttalas. Om sålunda exempelvis ett avskedande äger rum, till stöd för vilket kan åberopas, att den avskedade gjort sig skyldig till sådant tjänstefel, som utgör skäl för avsked, är det uteslutet att göra gällande, att avskedandet ägt rum för att utöva vedergällning eller förföljelse i något av lagen förbjudet hänseende. Till rättslig påföljd på grund av avtalsbrott är jämväl att hänföra indrivning av sådan skuldförbindelse, som medlemmar i vissa föreningar äro pliktiga att avlämna såsom garanti för fullgörande av sina organisationsmässiga förpliktelser. Sådant indrivning är emellertid icke att hänföra till stridsåtgärd enligt denna lag och kan sålunda äga rum även oberoende av bestämmelsen i denna paragraf.

Det må här anmärkas, att enligt 16 § första punkten i kommissionsförslaget skall neutralitetsbrott anses föreligga om medlem av sådan i tvist invecklad förening, som avses i förslagets 2 §, bryter sina organisationsmässiga förpliktelser. Av motiveringen till denna bestämmelse framgår, att med densamma endast avses ekonomiska kamporganisationer men icke ekonomiska föreningar i teknisk bemärkelse, såsom konsumtions-, bostadsrätts-, mejeri- och andra s. k. kooperativa föreningar (liksom ej heller aktiebolag), än mindre idrotts- eller politiska och andra utpräglat ideella föreningar. I motiveringen uttalar kommissionen vidare, att om vissa bland dessa föreningar gällde visserligen, att de kunde bli såsom parter inbegripna i en ekonomisk tvist och att i samband därmed vissa förpliktelser kunde åligga medlemmarna, t. ex. fortsatt fullgörande av leveransskyldighet e. dyl. Vid åsidosättande härav finge föreningen emellertid icke tillgripa egentliga stridsåtgärder utan ägde tillämpa stadgeenliga påföljder, såsom viten, förlust av medlemsrättigheter, uteslutning. Enligt uttrycklig bestämmelse i 1 § av förslaget vore dylika påföljder i intet fall att hänföra till stridsåtgärder i förslagets mening.

Angående en av herr Söderlund beträffande 1 § inom kommissionen avgi- ven *reservation* får jag hänvisa till kommissionens betänkande sid. 95 och 96.

I *yttrandena* ha *kooperativa förbundet*, *Sveriges industriförbundet*, *Sveriges hantverksorganisation* och *riksförbundet landsbygdens folk* påtalat avsaknaden av närmare bestämning av blockad- och bojkottbegreppen och framför allt den vaga gränsen mellan dylika och andra massåtgärder, å ena sidan, samt avbrytande av ekonomisk förbindelse av flera i samverkan, å andra sidan. *Kooperativa förbundet* har särskilt framhållit, att i motiven till lagen borde klart

utsägas, att strävandena att samla medlemmar i en ekonomisk förening (eller aktiebolag), vars syfte vore att genom gemensamt driven ekonomisk verksamhet tillvarata medlemmarnas ekonomiska intressen icke vore att betrakta som stridsåtgärd, icke ens i de fall, då till medlemskapet vore knuten skyldighet för vederbörande medlem att låta alla sina prestationer inom den bransch, som föreningens verksamhet omfattade, gå genom föreningen. *Sveriges hantverksorganisation* har gjort gällande, att svårigheter måste uppstå inom affärlivet att kunna skilja mellan stridsåtgärder, som lagen avsåge, och vissa andra handlingar, varmed affärsföretag ville hävda sig i avtals- och konkurrensvister.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriüdkareförening* ha ifrågasatt, huruvida utrymme funnes för någon mellanform mellan massåtgärder och verkliga individuella åtgärder. Enligt föreningarnas åsikt förekomme ej sällan förfaranden under samverkan mellan två eller några personer och företag, som vore av sådan art, att intet som helst skäl föreläge att behandla dem annorlunda än individuella åtgärder. Man behövde blott tänka sig det exemplet, att två närstående bolag, som sköttes enhetligt, tillsammans avbröte en med utomstående företag bestående ekonomisk förbindelse.

Landsorganisationen har funnit kravet på samverkan såsom förutsättning för rättsstridigheten av annat avbrytande av ekonomisk förbindelse än uppsägning av arbets- och hyresavtal innebära en socialt opåkallad privilegiering av den angripande parten i allmänt ekonomiska förhållanden. Vidare har landsorganisationen ansett att icke blott begreppen blockad och bojkott utan även lockout och strejk borde närmare bestämmas, varvid som ledning lämpligen kunde tjäna den bestämning begreppen erhållit i förarbetena till lagen om kollektivavtal.

Handelskammaren i Gävle och *Sveriges grossistförbund* ha framhållit, att bestämmelsen, att till stridsåtgärd vore att hänföra avbrytande av ekonomisk förbindelse av två eller flera i samverkan, komme att verka synnerligen ojämnt därigenom, att en producent, som vore dominerande i fråga om en viss tillverkning, måhända kunde nå mångdubbelt större effekt och eventuellt åstadkomma betydligt större skada genom avbrytande av ekonomisk förbindelse än flera andra i samverkan utan att hans åtgärd dock i motsats till de fleras vore stridsåtgärd. Möjligheter torde också finnas att kringgå lagen på så sätt, att där ett mindre antal producenter behärskade en viss marknad, dessa kunde för att obehindrat åstadkomma en avstängning formellt bilda en sammanlutning.

Svenska arbetsgivareföreningen, *Sveriges bageriüdkareförening*, *sågverksförbundet*, *Sveriges hantverksorganisation*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges redareförening*, *svenska lantarbetsgivarnes centralförening* och *handelskammaren i Gävle* ha hemställt, att den blivande lagstiftningen i ämnet icke måtte erhålla tillämpning å individuella åtgärder såsom uppsägning av arbets- och hyresavtal. *Svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges bageriüdkareförening* ha därvid anfört, att skyddet av den enskilde individens avtalsfrihet krävde, att sådana rättshandlingar, vilka med hänsyn till de former, under vilka de

vidtoges, ej indicerade något för åtgärden främmande syftemål, borde lämnas orörda. Härtill komme, att uppsägning av ett enskilt avtal ej kunde anses till sina verkningar vara jämförbar med en massåtgärd, som ju ytterst syftade till den angripnes ekonomiska isolering.

Sveriges fastighetsägareförbund har uttalat sin förvåning över att hyresavtalen jämställts med arbetsavtalen i allmänhet. Några missbruk av uppsägningsrätten av hyresavtal hade icke förekommit. Om förslaget i denna del upphöjdes till lag, skulle väsentliga svårigheter uppstå för fastighetsägarna att på ett tillfredsställande sätt förvalta sina fastigheter. Även om en hyresvärd hade den mest lojala anledning till uppsägning, så riskerade han ändock att hyresgästen, med de vapen, som förslaget avsåge att sätta i dennes hand, kvarstannade i lägenheten efter hyrestidens utgång under påstående, att uppsägningen vore ogill. Om det mot all förmodan skulle förekomma, att uppsägningsrätten bleve av fastighetsägare på otillbörligt sätt begagnad, fattade förbundet det som sin naturliga uppgift att medverka till rättelse därutinnan.

A andra sidan har *landsorganisationen* hemställt, att med uppsägning av arbets- och hyresavtal måtte likställas uppsägning av arrendeavtal. Landsorganisationen har därjämte påpekat, att hyresvärdens i sin ovillkorliga rätt till uppsägning av hyresavtal hade en riskfri möjlighet att kringgå i lagen stadgade förbud mot stridsåtgärder.

I fråga om terminologien har *socialstyrelsen* anmärkt, att beteckningen massåtgärd icke vore lycklig, när den syntes förutsätta förekomsten av ett mycket stort antal deltagare i striden, vilket icke vore någon ovillkorlig förutsättning för att en stridsåtgärd skulle vara att anse såsom massåtgärd. Med hänsyn härtill har styrelsen föreslagit att »massåtgärd» utbyttes mot ett mera adekvat uttryck förslagsvis »kollektiv stridsåtgärd». Styrelsen har vidare erinrat om att stridsåtgärder på arbetsmarknaden kunde vidtagas under mycket olika former, exempelvis cacanny, obstruktion och registerkamp. Dylika former av stridsåtgärder, vilka med den föreslagna lydelsen av förevarande paragraf i rättstillämpningen svårligen kunde hänföras under de i paragrafen använda beteckningarna, torde vara att betrakta såsom massåtgärder i lagens mening. Med hänsyn härtill vore det ändamålsenligt om i lagtexten orden »arbetsinställelse (lockout eller strejk)» kompletterades med orden »samt annan därmed jämförlig stridsåtgärd».

Överståthållarämbetet har anmärkt, att i 1 § definierades arbetsinställelse såsom innefattande allenast lockout eller strejk. I 18 § gjordes emellertid en utvidgning av den definition, som sålunda lämnats, i det att till arbetsinställelse också hänfördes vägran att taga befattning med varor, som vore avsedda för eller härrörde från rörelse, som drevs av part i den ursprungliga tvisten. Ämbetet hemställde, att definitionen i 1 § måtte så avfattas, att redan därav klart framginge, att densamma avsåge även nyssberörda i 18 § omförmälda fall.

Slutligen har *landsorganisationen* i sitt yttrande förklarat sig förutsätta, att såsom avtalsbrott icke kunde betraktas vägran att delta i rättsstridig stridsåtgärd.

Departements-
chefen.

Vad angår önskemålen om närmare bestämning i lagtexten av de grundläggande begreppen i detta lagrum, torde det erbjuda stora svårigheter att på ett uttömmande sätt beskriva de olika stridsåtgärderna. Något sådant försök har ej heller gjorts i lagen om kollektivavtal, där de olika slagen av kollektiva stridsåtgärder jämväl omnämnas. Ordalagen i förevarande paragraf ha dock fullständigats till närmare överensstämmelse med nämnda lag. Ifall en specialdomstol inrättas, torde det bliva i möjligaste mån sörjt för en vägledande och enhetlig rättspraxis vid tolkningen av dessa uttryck.

Yrkandet på uteslutande ur förslaget av föreskrifterna om individuella stridsåtgärder kan jag icke biträda. Lagstiftningen skulle få en utpräglat ensidig karaktär om sådana stridsåtgärder, vilka särskilt tillgripas från arbetsgivarsidan, lämnades utanför all reglering. Att såsom jämväl ifrågasatts bland individuella stridsåtgärder upptaga även uppsägning av arrendeavtal, synes knappast vara av förhållandena betingat.

I anslutning till förslag av socialstyrelsen har termen »massåtgärder» ersatts med »kollektiva stridsåtgärder». Överståthållarämbetets anmärkning angående beteckningen »arbetsinställelse» har föranlett en redaktionell jämkning i 12 §. I övrigt torde vad i yttrandena anförts ej böra föranleda särskilt uttalande från min sida.

Sista stycket i paragrafen har fullständigats i syfte att brott mot föreningsstadgar uttryckligen må likställas med avtalsbrott. Dessutom har genom en hänvisning till vad i lagen stadgas en antydning givits därom, att avtalsföreskrifter stundom vika för tvingande regler i lagen och att följaktligen ett förfarande, som strider mot en avtalsbestämmelse, icke alltid är avtalsbrott i teknisk mening.

Utöver de ändringar som ovan nämnts ha ett par redaktionella jämkningar vidtagits.

2—7 §§ i kommissionsförslaget.

Av skäl, som jag anført i den allmänna motiveringen, ha icke i departementsförslaget medtagits de i 2—7 §§ av kommissionsförslaget upptagna bestämmelserna om behörighet att vidtaga massåtgärder, säkerhets ställande, underrättelseplikt samt stridsåtgärder mot ämbets- och tjänstemän m. fl.

2 §.

I 8 § av kommissionsförslaget stadgas, att stridsåtgärd ej må vidtagas mot någon, såframt man därmed åsyftar att av religiösa, politiska eller liknande grunder utöva förföljelse mot honom.

Någon motsvarighet till dessa bestämmelser upptager ej den sakkunniges utkast.

Som motivering till stadgandet anför kommissionen följande.

Enligt kommissionens mening bör det i ett rättssamhälle ej tillåtas, att någon av religiösa, politiska eller liknande grunder förföljer annan med ekonomiska stridsåtgärder. Stadgandet avser alla slag av ekonomiska stridsåtgärder. För dess tillämplighet förutsättes, att angriparens syfte är att utöva för-

följelse mot den angripne för det denne hyser viss för angriparen missshaglig åskådning eller för det han enligt angriparens förmenande handlat i strid mot de intressen i nu ifrågavarande hänseende, vilka angriparen förfäktar. Är angriparens syftemål ett annat, blir bestämmelsen icke tillämplig, även om anledningen till åtgärden har politisk eller religiös bakgrund. Sålunda avser till exempel det av lagrummet meddelade förbudet icke att utgöra hinder för uppsägning av en anställd, vilken på grund av obehärskat agitatoriskt uppträdande gjort förhållandena på arbetsplatsen olidliga.

Förutom politiska eller religiösa motiv komma i beaktande även andra liknande grunder, vilka icke blivit i lagtexten närmare angivna men som utmärkas av åsiktsförföljelse från angriparens sida. Hätskhet mot ordningsmakten i allmänhet kan sålunda tänkas föranleda förföljelse mot personer, som haft anställning såsom militärer eller polismän. Dylig förföljelse träffas av förbudet i denna paragraf.

I *yttrandena* har beträffande detta stadgande anförts i huvudsak följande.

Överståthållarämbetet har påpekat, att med den avfattning stadgandet erhållit, det vore tveksamt om det därmed avsedda syftet skulle uppnås. I uttrycket »förföljelse» torde nämligen ligga ett ofrånkomligt krav på en intensivare samverkan mellan flera personer eller ock att en person upprepade gånger vidtagit åtgärd av omförmält slag. Sistnämnda fall kunde mindre sällan tänkas förekomma och vid det förstnämnda torde betydande bevissvårigheter möta, då det gällde att ådagalägga förefintligheten av uppsätlig samverkan mellan flera personer.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriödkareförening* ha förklarat sig icke hava något att erinra mot stadgandet för den händelse uti uttrycket »utöva förföljelse» inlades krav på att den angripande genom sitt angrepp å motparten skulle hava gjort sig skyldig till ett handlingssätt, som, sett isolerat, vore att beteckna som förföljelse.

Svenska industrijänstemannaförbundet har framhållit, att värdet av det skydd mot åsiktsförföljelse, som stadgandet avsåge att lämna, från tjänstemännens synpunkt sett vore synnerligen tvivelaktigt, därigenom att arbetsgivaren kunde förebära framkonstruerade försummelse i tjänsten såsom skäl för avskedande.

Landsorganisationen har ifrågasatt, att i stadgandet bland grunderna för förföljelse även borde upptagas den angripnes medlemskap i facklig organisation. Dylig förföljelse kunde tänkas utövad utan att den hade karaktär av organisationstvång i förslaget mening eller i varje fall utan att den kunde styrkas utgöra dyligt tvång. Landsorganisationen erinrade vidare om att förbudet i förevarande paragraf bleve skäligen verkningslöst på grund av arbetsgivarnas rätt att utan angivande av skäl uppsäga arbetare.

I likhet med kommissionen anser jag skäl tala för ett stadgande om förbud mot stridsåtgärder, som ha karaktären av förföljelse, föranledd av religiösa, politiska eller liknande skäl. Såsom av kommissionens motiv framgår, har stadgandet ansetts täcka jämväl t. ex. fall av förföljelse mot någon på grund av hans föregående anställning såsom militär eller polisman. Dess

*Departements-
chefen*

avfattning torde vara tillräckligt vidsträckt för att omfatta även sådan förföljelse, som i landsorganisationens yttrande beröres.

Vad i övrigt anmärkts i avgivna yttranden synes mig icke böra föranleda ändring i kommissionens förslag. Allenast en mindre omredigering av formell natur har vidtagits.

3 §.

I 10 § av kommissionsförslaget föreskrives att, sedan arbetstvist eller annan ekonomisk tvist blivit avslutad, stridsåtgärd ej må äga rum mot någon, där syftet är att utöva vedergällning för hans ställning till tvisten. Samma regel skulle gälla, där förhållande, för vilket vedergällning åsyftas, upphört redan före tvistens avslutande.

Bestämmelsen motsvarar 1 § andra stycket 2) i den sakkunniges lagutkast, där det föreskrives att med stridsåtgärd mot tredje man förstås stridsåtgärd, som vidtages efter upphörande av arbetstvist eller annan ekonomisk tvist i syfte att öva vedergällning mot någon, som varit part i tvisten eller som eljest därunder vidtagit stridsåtgärd eller underlåtit att efterkomma uppmaning därom.

I motiveringen till sitt förslag framhåller kommissionen följande.

Bestämmelsen avser att bereda dem, som på något sätt varit inblandade i en arbetstvist eller annan ekonomisk tvist, skydd mot trakasserier för deras åtgöranden eller handlingssätt under tvisten. I överensstämmelse med vad den sakkunnige föreslagit åsyftas i kommissionens förslag stridsåtgärder av alla i 1 § angivna slag, vilka företagas i syfte att straffa eller utöva hämnd. Härunder äro således bland annat att hänföra prickningar av förutvarande arbetsvilliga och s. k. svarta listor över arbetare, som deltagit i strejk. Liknande repressalier kunna tänkas förekomma på andra områden.

Liksom motsvarande föreskrift i den sakkunniges lagutkast är förevarande bestämmelse avsedd att bereda skydd såväl för dem, vilka varit parter eller brutit sin neutralitet i en primärkonflikt, som också för sådana personer, som underlåtit att efterkomma en uppmaning att på något sätt understödja part i denna. Förbudet åsyftar allenast att träffa sådana stridsåtgärder, vilka företagas i syfte att mot någon utöva vedergällning för hans ställning till själva tvisten. Under lagrummets tillämpning kommer således icke t. ex. uppsägning av en anställd, som under en konflikt överfallit och misshandlat arbetsgivaren.

Kommissionen har ansett nödigt upptaga en särskild bestämmelse att förbudet riktar sig icke blott mot stridsåtgärder, som företagas *efter* upphörandet av den primära tvisten, utan jämväl mot sådana åtgärder, som äga rum *under* pågående konflikt, nämligen för såvitt det förhållande, för vilket vedergällning åsyftas, redan upphört. Har någon i anledning av en strejk tagit anställning vid det därav drabbade företaget och utfört blockerat arbete, men har han sedermera slutat sin anställning, får stridsåtgärd icke företagas mot honom såsom vedergällning för hans ställning till konflikten, även om denna icke bringats till slut.

I *yttrandena* har *de anställdas centralorganisation*, i huvudsaklig anslutning till ett av svenska maskinbefälsförbundet avgivet utlåtande, ifrågasatt, huruvida det vore rimligt att, så oinskränkt som skett, underkänna det legitima be-

hovet av repressalier mot personer, som genom sin obehöriga inblandning i en konflikt eller genom underlåtenhet att fullgöra sina förpliktelser bidragit till stridens längd, bitterhet och måhända olyckliga utgång för ena eller andra parten. Stadgandet medförde i realiteten brist på jämlikhet därigenom att arbetstagarpartens åtgöranden mot personer, som gjort sig skyldiga till sådan inblandning, bleve kontrollerbara, medan arbetsgivarpartens motsvarande åtgärder antingen kunde camoufleras eller givas sådan form, att de icke kunde påtalas som en vedergällningsakt.

Landsorganisationen har förklarat att landsorganisationen självklart ingenting hade att invända mot att stridsåtgärder av uppenbar och uteslutande hämndekaraktär förbjödes. Det vore emellertid en betydlig förenkling av saken att reservationslöst återföra de s. k. prickningarna av förutvarande strejkbrytare till dylika primitiva motiv. I stort sett kunde prickningens syfte sägas vara att å arbetare, vilkas egen känsla av solidaritetsförpliktelse icke vore stark nog att avhålla dem från att bryta en arbetskonflikt, utöva ett *psykologiskt tvång*, ägnat att förmå dem till solidaritet. Man borde också besinna, att dylika påtryckningsmedel icke vore något för arbetarorganisationerna speciellt utmärkande. Det tvång som på arbetsgivarsidan utövades gentemot osolidariska kolleger (material- och kreditspärr, indrivning av s. k. garantiförbindelser etc.) toge sig liksom arbetsgivares stridsåtgärder överhuvud icke sådana allmänt påtagliga uttryck som arbetarnas prickningsförfarande men vore förvisso icke hänsynfullare. I motsats mot prickningen gällde om den individuella bojkott av arbetare, som på arbetsgivarsidan utövades genom de s. k. svarta listorna att åtgärden endast åsyftade vedergällning. Genom bestämmelsen i 23 § i arbetsgivareföreningens stadgar att i kollektivavtal skulle intagas bestämmelse att arbetsgivaren hade rätt att fritt antaga och avskeda arbetare hade arbetsgivarna ett medel att gentemot sig själva göra förbudet mot repressalier såvitt anginge avskedande av arbetare ineffektivt. Svårigheterna att bevisa vedergällningssyfte borde föranleda till antagandet att det föreslagna förbudet bragtes i tillämpning endast i uppenbara fall av vedergällning. Landsorganisationen förmodade emellertid att domstolarna beträffande här ifrågavarande stridsåtgärder från arbetarsidan helt enkelt komme att presumera vedergällningssyfte. De kunde så mycket hellre förväntas göra detta som kommissionen reservationslöst hänfört prickningarna av strejkbrytare under förbudet. Det vore endast teoretiskt tänkbart, att denna presumption skulle kunna rubbas genom motbevisning. Med hänsyn till det anförda vore det naturligt om landsorganisationen ställde sig betänksam gentemot den ifrågavarande regeln. Å andra sidan ville landsorganisationen icke motsätta sig att stridsåtgärder av uppenbar och uteslutande hämndekaraktär förbjödes. Det förhållandet, att redan enligt kommissionens förslag överträdelse av förbudet icke medförde straffpåföljd med mindre att av domstol nedlagt förbud mot åtgärdens fortsättande åsidosattes, föranledde landsorganisationen att biträda förslaget under förutsättning, att i sammanhang med den nu föreslagna lagstiftningen bestämmelse meddelades, att arbetsgivare vore plik-

tig att vid anfordran uppgiva skäl för uppsägning av arbetare. Genom en sådan bestämmelse skulle skapas möjligheter att bedöma huruvida rättsstridigt syfte föreläge. Landsorganisationen biträdde emellertid kommissionsförslaget endast i vad det avsåge repressalier, som företoges efter primärkonfliktens biläggande. Tydligt vore, att framför allt prickningsförfarandet hade en särskild betydelse under pågående konflikt. Hade en arbetare tidigare under konflikten uppträtt såsom strejkbrytare, funnes uppenbarligen anledning att räkna med att han kunde komma att uppträda i samma egenskap även senare, så länge konflikten bestode. Särskilt vore detta fallet, då det gällde större konflikter, omfattande ett helt fack eller eljest ett större antal arbetsplatser. Det vore ingalunda ovanligt att i sådana konflikter uppträdande strejkbrytare, sedan de lämnat arbetet på en arbetsplats, toge ny anställning på en annan, därefter på en tredje o. s. v. Att för den tvistande arbetarparten hålla reda på när en sådan strejkbrytare vore i arbete och när han icke vore det kunde möta oöverkomliga svårigheter. Om strejkbrytaren nu under sin anställning på den första arbetsplatsen blivit föremål för prickning och sedan efter en period utan selsättning toge arbete på en annan blockerad arbetsplats o. s. v., skulle arbetarparten drabbas av påföljd, därför att prickningen upprätthållits under mellanperioderna. Klart vore, att om det oneutrala förhållandet på detta sätt begränsades till tiden för själva utförandet av en arbetsprestation, möjligheten att förhindra neutralitetsbrott bleve skäligen illusorisk.

Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges bageriödkareförening samt svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion ha framhållit, att i stadgandet ej finge inläggas den tolkningen, att arbetsgivares vägran att efter en konflikts biläggande återtaga strejkande arbetare i tjänst betraktades såsom stridsåtgärd.

Socialstyrelsen har framhållit behovet av någon form, varigenom konflikter, som förlorat all aktualitet, även kunde formellt avföras.

*Departements-
chefen.*

Vad först angår förhållandet mellan parterna i tvisten anser jag i likhet med kommissionen att stridsåtgärder i vedergällningssyfte böra efter tvistens avslutande vara bannlysta. En föreskrift härom har upptagits i första stycket av förevarande paragraf.

Vad härefter angår förhållandet mellan part i tvisten och utomstående tredje man, innehåller 8 § förbud mot stridsåtgärd som under pågående primärkonflikt vidtages såsom medel att öva påtryckning på motparten i konflikten. Vidtages eller fortsättes stridsåtgärd mot en utomstående, sedan primärkonflikten upphört, blir densamma enligt lagförslagets systematik att anse såsom stridsåtgärd med omedelbart syfte, varvid syftet måste vara att straffa vederbörande för hans hållning under konflikten. Vare sig straffet får karaktären av huvudsakligen vedergällning eller snarare avser att ha en förebyggande verkan för framtiden, bör tydligen en dylik stridsåtgärd icke få igångsättas mot någon som under primärkonfliktens fortgång åtnjutit neutralitetsskydd. Beträffande stridsåtgärd mot den som under konflikten varit oneutral torde böra skiljas mellan olika fall. Den som brustit i neutra-

litet på sätt som avses i 10 § under 4—6 är närmast att likställa med motparten i primärkonflikten. I och med tvistens biläggande bör stridsåtgärd mot honom ej få ifrågakomma. Annorlunda ter sig frågan om repressalier mot den som brutit sina organisationsmässiga förpliktelser eller som avses i 10 § under 2 och 3.

Vad angår arbetsgivareorganisationers repressalier mot osolidariska medlemmar, bör märkas, att de huvudsakligen ske i form av indrivning av vite enligt på förhand jämlikt stadgarna deponerade reverser och i sådant fall redan på grund av föreskriften i 1 § sista stycket bliva medgivna.

Arbetareorganisationer, jordbrukares producentorganisationer m. fl. kunna i regel ej begagna sig av samma medel för upprätthållande av medlemmarnas solidaritet. De tillgripa i stället det psykologiska och ekonomiska tvångsmedel som bojkottförfarandet utgör. Skulle alla verkningar av bojkott i dylika fall på grund av föreskrift i lag omedelbart upphöra i och med primärkonfliktens avslutande, bleve bojkotten säkerligen föga effektiv såsom medel att upprätthålla den stadgemässigt fordrade solidariteten. Något direkt sakligt sammanhang mellan primärkonfliktens avslutande och organisationernas rätt att bestraffa sina stadgebrytande medlemmar kan icke heller anses förhanden. Vad nu sagts äger ock i huvudsak tillämpning å organisationernas bojkottåtgärder mot de osolidariska arbetare och arbetsgivare, som enligt 10 § 2—3 skulle sakna neutralitetskydd under konflikten.

Med hänsyn till nu anförda synpunkter har jag givit förevarande paragraf sådan avfattning att den icke innefattar förbud mot stridsåtgärder gentemot personer, som avses i 10 § under 1—3, d. v. s. föreningsmedlemmar som till fördel för motparten åsidosatt sina organisationsmässiga förpliktelser ävensom osolidariska arbetare och arbetsgivare.

Därest någon efter en redan avslutad tvist utsättes för en mera utpräglad förföljelse, torde det ofta vara hans politiska eller fackliga inställning eller någon liknande grund, som framkallar förföljelsen, och stridsåtgärden blir i sådant fall otillåten enligt 2 §.

4 §.

11 § i kommissionsförslaget upptager, såsom redan omnämnts i den allmänna motiveringen, bestämmelser till skydd för föreningsfriheten. I 11 § föreskrives sålunda, att massåtgärd ej må vidtagas mot någon för att förmå eller hindra honom att inträda i eller utträda ur förening eller annan sammanslutning. Ej heller må i sådant syfte uppsägning ske av arbets- eller hyresavtal, utan så är att arbetsledare eller annan i förtroendeställning finnes ej skäligen böra vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen, eller annan sådan anledning föreligger.

Nämnda bestämmelser motsvaras av 1 § andra stycket 3) i den sakkunniges utkast, där som stridsåtgärd mot tredje man betecknas stridsåtgärd vidtagen för att förmå den därmed angripne eller annan att inträda eller kvarstå i eller ock att utträda ur förening av arbetsgivare eller fackförening eller an-

nan dylik sammanslutning eller att ansluta sig till överenskommelse om gemensamt uppträdande vid ingående av avtal.

I fråga om det i 11 § omnämnda undantaget för arbetsledare och annan i förtroendeställning anför kommissionen i specialmotiveringen till nämnda paragraf.

Undantaget avser i första hand tjänstemän i chefsbefattningar, verkmästare, förmän och med dessa jämställda men även andra, vilka innehava förtroendesysslor t. ex. sekreterare åt chefen m. fl. Härunder inbegripas däremot icke sådana förmän för en mindre grupp arbetare, vilka själva deltaga i arbetet och ej kunna betraktas såsom arbetsledare i egentlig mening. Såsom exempel på andra anledningar, som kunna föranleda undantag från huvudregeln, kan anföras, att en vice värd eller en portvakt kan förbjudas att tillhöra en förening, som har till ändamål att tillvarataga hyresgästernas i huset intressen gentemot hyresvärderna.

Rörande *reservationer* till kommissionens förslag se betänkandet sid. 90, 92 och 93, 96 samt 104.

Beträffande ifrågavarande paragraf ha i *yttrandena*, utöver vad i den allmänna motiveringen omnämnts, gjorts vissa påpekanden av mera speciell natur.

Den av kommissionen föreslagna inskränkningen i skyddet för arbetsledares och andras i förtroendeställning föreningsrätt har mött starkt motstånd från de organisationers sida, som representera de av inskränkningen närmast berörda.

Sålunda har *svenska kontoristföreningarnas förbund* framhållit, att då det vore vanligt, att kontoristföreningarna omfattade anställda i alla grader, skulle nämnda stadgande kunna äventyra organisationsarbetet bland de kontorsanställda. Med hänsyn till att kontoristbefattningen såsom sådan sedan gammalt betraktats som en förtroendesyssla vore det tveksamt hur domstolarna komme att tolka ordet »förtroendeställning». Stadgandet skulle kunna åberopas av företagare, som funne det med sina intressen förenligt att motverka kontoristkårens organisationssträvanden. Det vore därför för kontoristkårens del bättre att de föreslagna bestämmelserna till skydd för föreningsrätten utginge än att undantagsstadgandet för arbetsledares och annans i förtroendeställning föreningsrätt finge stå kvar. Skulle överhuvud undantagsbestämmelsen böra ifrågakomma borde den inskränkas till att endast avse arbetsledare.

De anställdas centralorganisation har betonat, att genom nämnda undantagsbestämmelse lagens helgd skulle komma att givas åt ganska upprörande kränkningar av föreningsrätten.

På liknande skäl ha *svenska industritjänstemannaförbundet*, *svenska bankmannaföreningen*, *svenska maskinbefälsförbundet*, *Sveriges arbetsledareförbund*, *Sveriges lantmäteritekniska biträdens riksförening*, *Sveriges radiotelegrafistförening*, *svenska journalistföreningen* samt *riksförbundet för affärsanställda* yrkat, att ifrågavarande undantagsstadgande måtte utgå ur förslaget.

Samma yrkande har framställts av *landsorganisationen*, som till stöd härför bland annat anfört den möjlighet den föreslagna inskränkningen i skyddet för arbetsledares och därmed jämställdas föreningsrätt öppnade för arbetsgivaren

att med tanke på kommande arbetskonflikter tillförsäkra sig en kår av neutrala strejkbrytare. Visserligen skulle övertagande under konflikt av annat arbete än skyddsarbete medföra neutralitetens förverkande, men tydligen vore betydelsen av denna regel desto mindre ju större befogenhet som inrymdes arbetsgivaren att till arbetsledare eller därmed jämställda hänföra och alltså från medlemskap i arbetarorganisation och därav följande organisationsförpliktelse undantaga personer med arbetsuppgifter, vilka endast oväsentligt skilde sig från de egentliga arbetarnas. Landsorganisationen har vidare erinrat om att enligt överenskommelse mellan svenska kommunalarbetsareförbundet och svenska städernas förhandlingsorganisation finge förmän och andra arbetsledningens förtroendemän icke tillhöra samma avdelning av förbundet som under dem lydande personal men ägde rätt tillhöra för befattningstagare och förmän särskilt upprättad avdelning av förbundet. Tydligen borde det under inga förhållanden ifrågakomma att tillämpa undantagsregeln på organisationsformer av denna karaktär.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har ansett det tvivelaktigt, huruvida arbetsledares och därmed jämställdas rätt att vara medlem av förening, som avsåge tillvaratagande av dem underställd personals intressen, borde underkännas i den utsträckning som skett. Enligt länsstyrelsens mening torde det icke vara omöjligt att giva tillbörligt utrymme åt den så kallade vertikala organisationsprincipen även om såsom normalfall erkändes arbetsgivares uppsägningsrätt för nu ifrågavarande fall.

Å andra sidan ha svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges bageriuddkareförening, svenska lantarbetsgivarnes centralförening, Sveriges hantverksorganisation, svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion, sägverksförbundet samt Sveriges redareförening gjort gällande, att rätten till uppsägning ej borde, såsom kommissionen föreslagit, vara beroende av någon skälighetsprövning. Arbetsgivaren ensam borde tillkomma att bestämma, huruvida den anställdes medlemskap i förening av ifrågavarande slag invercade så menligt på hans möjlighet att på ett tillfredsställande sätt sköta den honom anförtrodda tjänsten, att en uppsägning vore motiverad.

Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges bageriuddkareförening och svenska lantarbetsgivarnes centralförening ha jämväl i förevarande sammanhang hävdad den principiella ståndpunkt föreningarna i annat sammanhang intagit, nämligen att rätten att vidtaga individuella åtgärder överhuvud ej borde begränsas genom en lagstiftning av förevarande slag.

Sveriges hantverksorganisation har framhållit, att en arbetsgivare skäligen borde kunna fordra icke blott att en befattningshavare i förtroendeställning ej skulle tillhöra underordnad personals förening utan jämväl att anställda av alldeles skilda personalgrupper till exempel kontorister och arbetare ej finge sammanluta sig i en gemensam kamporganisation.

Kommerskollegium slutligen har funnit den avvägning som i kommissionsförslaget skett beträffande arbetsledares och därmed jämställdas ställning inefatta en godtagbar kompromiss mellan de i kommissionen företrädde ytterlighetsståndpunkterna.

Riksförbundet för affärsanställda har uttryckt tveksamhet rörande tolkningen av paragrafen för det fall att hos en firma funnes anställd såväl organiserad som oorganiserad personal och den förstnämnda lyckades påtvinga arbetsgivaren kollektivavtal med klausul att endast till organisationen hörande medlemmar finge inneha anställning hos firman. Två möjligheter skulle då kunna tänkas, nämligen antingen att arbetsgivaren endast vid nyanställning av personal vore nödsakad anställa till organisationen hörande medlemmar eller att de utanför organisationen stående kunde tvingas att antingen ingå i organisationen eller lämna sina anställningar. Då lagen i dess föreliggade formulering syntes kunna lämna rum för en tolkning i sistnämnd riktning, framförde förbundet som oavvisligt krav, att lagen förtydligades, så att den skänkte fullt skydd för den negativa föreningsrätten, d. v. s. rätt att stå utanför organisationen. För de affärsanställda vore detta en fråga av vital betydelse. Inom affärslivet vore det i regel endast yngre affärsanställda, vilka ägde intresse för rena kamporganisationer och dessa skulle, under förutsättning att lagen icke skänkte fullt skydd för negativ föreningsrätt, kunna tvinga de äldre in i en organisation, för vilken de icke ägde något intresse eller önskade tillhöra. Det skulle även kunna leda till den konsekvensen, att en företagare kunde bli tvingad avskeda sin bästa och kunnigaste personal.

Landsorganisationen har framhållit, att då redan det i förevarande paragraf angivna undantaget för arbetsledare eller annan i förtroendeställning vore oantagligt, gällde detta givetvis än mer det ytterligare undantag, vilket beskrivits genom uttrycket »annan sådan anledning». En särreglering i fall, då en sådan kunde vara påkallad, borde lämpligen ske genom bestämmelse i kollektivavtal. Så skedde för närvarande i mycket stor utsträckning och veterligen hade ingen olägenhet därav gjort sig gällande. Landsorganisationen har i förevarande sammanhang jämväl erinrat om behovet av en kompletterande bestämmelse om skyldighet för arbetsgivare att vid anfordran uppgiva skäl för uppsägning av arbetsavtal till förekommande av ett kringgående av skyddet för föreningsrätten. Närmare redogörelse för skälen till denna landsorganisationens ståndpunkt har lämnats under 3 §.

Socialstyrelsen har erinrat om att åtskilliga kollektivavtal innefattade bestämmelser med närmare angivande av vad som skulle förstås med arbetsledare och förman samt angående rätt för arbetsgivaren att kräva att sådan personal ej finge tillhöra arbetarnas organisation. Dylika i kollektivavtal fastställda »förmansklausuler», vilka med hänsyn till yrkesförhållandena inom olika områden kunde vara av växlande innehåll, skulle på grund av stadgandet i förevarande paragraf kunna komma under domstols prövning.

Departement-
chefen.

I den allmänna motiveringen har jag redan uttalat mig angående de synpunkter, som enligt min uppfattning böra vara bestämmande vid avfattningen av förevarande stadgande. I överensstämmelse härmed har lagrummet begränsats till att avse skydd för föreningsrätten. I första punkten uttalas den allmänna principen om föreningsrätt. Såsom den viktigaste tillämpningen av denna princip förbjödes enligt andra punkten vidtagandet av stridsåtgärder,

som innebära kränkning av föreningsrätten. Genom det allmänna stadgandet i första punkten tillgodoses vissa i yttrandena uttalade önskemål om ett mera omfattande skydd för föreningsrätten.

Jag delar den åsikt, som uttalats av landsorganisationen angående bevisningssvårigheterna, när individuella stridsåtgärder, innebärande kränkning av föreningsrätten, företagas mot arbetare. En föreskrift om skyldighet för arbetsgivare att vid anfordran uppgiva skäl för uppsägning av arbetsavtal skulle väl kunna något underlätta bevisningen. Dock torde en bestämmelse av denna art knappast kunna genomföras utan att samtidigt en mera genomgripande revision av arbetsrätten kommer till stånd. Jag vill i detta sammanhang erinra om att 1934 års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 373) anhållit om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande de åtgärder på föreningsrättens och arbetsrättens områden, som kunde vidtagas i syfte att rättsligen utbilda arbetsgivarnas och arbetarnas fackliga föreningsväsen och att främja arbetsfreden. Nu berörda fråga torde böra övervägas i samband med den utredning, som sålunda av riksdagen begärts och om vars igångsättande jag har för avsikt att senare hemställa.

Vad angår frågan om arbetsledares med fleras föreningsrätt, kan jag icke ansluta mig till kommissionens förslag att ställa dem utanför det föreningsrättsskydd, som skulle ligga i den nya lagens förbud mot avskedande, när en sådan åtgärd innebär kränkning av föreningsrätten. Åtskilliga hörda korporationer, särskilt organisationer av anställda, ha starkt kritiserat den nämnda undantagsbestämmelsen. I yttrandet av de anställdas centralorganisation framhålles sålunda, att det uppställda undantaget skulle innebära, att lagens helgd gäves åt även ganska upprörande kränkningar av föreningsrätten.

I anslutning till ett uppslag, som framkommit i flera yttranden, har jag låtit begränsa undantaget på det sätt att en inskränkning av arbetsledares och andra med dem likställda anställdas föreningsrätt må ske endast i kollektivavtal. Därmed torde skäligen garantier mot missbruk erhållas. Regeln innebär i praktiken att en reglering, företagen under medverkan av vederbörande organisationer, vare sig arbetarnas eller arbetsledarnas, icke anses utgöra kränkning av föreningsrätten, även om därigenom föreskrives en viss inskränkning i möjligheten för vissa kategorier av arbetsledare eller tjänstemän att tillhöra särskilda organisationer. Vid tvist om innehållet av dylika bestämmelser i ett blivande kollektivavtal bliva följaktligen stridsåtgärder, varom i denna paragraf är fråga, ej förbjudna.

Angående innehållet i andra stycket hänvisar jag till den allmänna motiveringen.

5 §.

I 12 § av kommissionsförslaget stadgas, att i anledning av tvist rörande arbetsförhållande massåtgärd ej må vidtagas mot den som utan biträde av annan än make, avkomlingar, adoptivbarn eller egna eller makes föräldrar eller syskon driver näring eller utför arbete för egen räkning.

Någon motsvarighet till dessa bestämmelser upptager ej den sakkunniges utkast.

Som motivering till stadgandet anför kommissionen följande.

I yttranden över den sakkunniges utkast har upptagits frågan om beredande av skydd för små näringsidkare, vilka äro för svaga att kunna bjuda ett effektivt motstånd mot arbetarorganisationerna. Denna fråga har närmare utvecklats av arbetsdomstolens ordförande i hans yttrande (sid. 22 o. f.). Häri har särskilt berörts den i 1933 års norska lag upptagna bestämmelsen att stridsåtgärd i anledning av intressetvist ej må riktas mot en arbetsgivare, vilken utom familjemedlemmar icke sysselsätter mera än tio arbetare. Ordföranden i arbetsdomstolen har erinrat, att kollektivavtalet till sin idé avsåge att skapa reda och enhetlighet i arbetsförhållandena. Om inom ett fack vid sidan av kollektivavtalsbundna arbetsgivare även utomstående arbetsgivare förekomme i större utsträckning, vore detta ägnat att verka desorganiserande, vilket framför allt sammanhänge med det företräde i konkurrenshänseende, som de utomstående arbetsgivarna ägde genom möjlighet att betala lägre löner och därigenom avyttra sina varor för lägre pris. Det saknades icke heller exempel på att de utomstående representerade en lägre grad av yrkesskicklighet, något som kunde medföra en tendens till allmän sänkning av standarden inom yrket. Med hänsyn till sålunda anförda omständigheter kunde det — med utgångspunkt, att förhållandena på arbetsmarknaden skulle utan det allmännas ingripande ordnas genom avtal — icke vara ett samhällsintresse att alltför mycket beskära möjligheten att genom stridsåtgärder framtinga kollektivavtal. Den förut refererade norska regeln vore ur denna synpunkt särdeles godtycklig. I hantverksmässiga fall kunde ett företag med tio arbetare ofta betraktas såsom stort och konkurrenskraftigt. I själva verket skulle en sådan regel i hög grad försvåra möjligheten till ömsesidig organisation av ett dylikt fack. Ordföranden i arbetsdomstolen har vidare anført, att man emellertid kunde framdraga fall, där skydd kunde tänkas böra åtnjutas mot angrepp för genomdrivande av avtal. Någon ville tillfälligtvis antingen ensam eller ock med lejd arbetskraft i egen regi utföra ett arbete, som icke fölle inom hans yrkesmässiga verksamhet, såsom uppförande av ett eget hem eller utförande av reparationsarbeten i en honom tillhörig fastighet. Förutsättning för ett sådant skydd måste dock alltid vara att det rörde sig om någorlunda små förhållanden. Ett annat fall, där man kunde tänka sig skydd, erbjöde en näringsidkare, som icke använde utomstående lejd arbetskraft utan endast arbetade själv med hjälp av familjemedlemmar eller andra honom mycket närstående personer. Familjen kunde göra anspråk på att utan inblandning få bilda en produktionsenhet.

Kommissionen har haft dessa spörsmål under övervägande. Kommissionen har därvid funnit sig icke böra i detta sammanhang upptaga frågan om beredande av skydd för näringsidkare, vilka sysselsätta ett fåtal lejda arbetare. Däremot har kommissionen funnit det vara en samhällsangelägenhet av betydande vikt att lagstiftningen skapar garantier för att sådana företagare, som icke använda utomstående lejd arbetskraft, få ostörda av stridsåtgärder från dem ovidkommande organisationer på arbetslivets område utöva sin näring eller hantering. Enligt kommissionens mening bör det icke tillåtas att mot dylika företagare riktas anspråk på anslutning till kollektivavtal, som betingats av förhållanden, vilka icke äga motsvarighet inom en av familjemedlemmar bestående produktionsenhet. Den gemensamhet i intressen för rörelsens bestånd och utveckling, som förefinnes mellan de i företaget verksamma familjemedlemmarna, kan föranleda dessa att åtnöja sig med helt andra betingelser för arbetets utförande än som äro acceptabla för arbetare i allmänhet inom yrket. För familjemedlemmarna betyder som regel delägarskapet i företaget

eller utsikt att vinna sådant mera än den förbättring av arbetsvillkoren, som en anslutning till ett kollektivavtal kan medföra. Här göra sig i stort sett enahanda synpunkter gällande som de vilka föranlett lagstiftaren att, då fråga är om arbetstidens begränsning, göra vissa undantag för familjeföretag. Av nu anförda skäl har kommissionen i förevarande paragraf upptagit en bestämmelse av innehåll, att därest någon driver näring utan biträde av annan än make, avkomlingar, adoptivbarn, föräldrar, syskon, svärföräldrar eller makes syskon, massåtgärd mot honom ej får äga rum i anledning av tvist angående arbetsförhållande. Motsvarande bestämmelse har meddelats till skydd för den, som för egen räkning utför arbete utan hjälp av annan än sådana anförvanter som nu nämnts. Härmed avses icke blott hantverkare och andra självständiga företagare utan jämväl den, som för egen räkning utför ett arbete, vilket faller utanför hans yrke, t. ex. en fabriksarbetare, som på lediga stunder uppför ett eget hem.

Avgörande för tillämpligheten av denna bestämmelse är allenast, att mellan företagaren och övriga i företaget sysselsatta består ett sådant familjeförhållande, som ovan är nämnt. Utan betydelse är således, om dessa bilda skilda hushåll. Kommissionen har nämligen icke ansett lämpligt att ytterligare uppställa såsom villkor att de i företaget arbetande skulle hava husrum och kost hos företagaren. Ett dylikt villkor kunde leda till icke önskvärda konsekvenser. Detta belyses bäst av ett exempel. Ett företag har under en följd av år drivits av fader och två hemmavarande söner. En av dessa ingår äktenskap och bildar eget hem men arbetar alltjämt i företaget. Härigenom kan näppligen anses hava inträtt någon förändring av företagets karaktär av en på nära släktskap grundad produktionsenhet.

Bestämmelsen i 12 § avser endast massåtgärder. Andra stridsåtgärder äro utan någon praktisk betydelse i tvister rörande arbetsförhållanden, varom här är fråga.

Angående inom kommissionen avgivna *reservationer* beträffande detta stadgande får jag hänvisa till kommissionens betänkande sid. 90 och 93.

I *yttrandena* har beträffande detta stadgande anförts i huvudsak följande.

Socialstyrelsen har framhållit, att samtidigt som man måste medge, att kollektivavtalets införande på en hel del arbetsområden betytt skapandet av ordning och enhetlighet i arbetsförhållandena, kunde det likväl icke förnekas, att den möjlighet till övergång från arbetstagare- till företagareställning, som inom många yrkesområden varit den normala vägen för framväxandet av ny företagsverksamhet, därigenom ganska avsevärt hämmades. Antalet småföretag i vårt land vore mycket betydande och erfarenheten visade, att desamma vore i mindre mån än de stora företagen känsliga för växlingar i konjunkturerna samt såtillvida representerade en stabiliserande faktor på arbetsmarknaden. I betraktande härav vore det i och för sig ett allmänt intresse att småföretagen bereddes erforderligt skydd för fri och obehindrad verksamhet. Med hänsyn till det personliga moment, som gjorde sig gällande i arbetsförhållandena vid åtskilliga småföretag, kunde vidare massåtgärd mot företaget framstå som en ur de anställdas synpunkt föga påkallad åtgärd, tillkommen för främjandet av dem tämligen ovidkommande organisatoriska och lönepolitiska syften men likväl tillfoga företaget betydande skada. Då de viktigaste vapnen vore bojkott och varublockad, kunde möjligen tagas i övervägande, huruvida det i förevarande paragraf meddelade förbudet kunde begränsas att avse nämnda strids-

medel, varvid betänkligheter knappast skulle möta att utsträcka skyddet jämväl till småföretag med visst antal lejda arbetare. Emellertid uppstode även med en sådan anordning svårigheter. De olika formerna av massåtgärder exempelvis skulle i sådant fall behöva till sin innebörd närmare preciseras. Frågan om beredande av erforderligt skydd för småföretagen vore ett spörsmål av stor vikt men samtidigt mycket komplicerat och svårlöst. Det sätt varpå denna fråga blivit löst enligt kommissionens förslag vore icke tillfredsställande men styrelsen vore för närvarande icke i tillfälle att giva anvisning på någon ändamålsenligare lösning. Då emellertid ifrågavarande bestämmelse skulle vara ägnad bereda skydd för familjeföretagen och genom densamma övriga småföretag knappast skulle försättas i något försämrat läge i förhållande till deras nuvarande belägenhet i förevarande avseende samt slutligen den föreslagna lagstiftningen vore avsedd att gälla för allenast en försöksperiod av ganska kort varaktighet, syntes de av styrelsen framförda betänkligheterna mot kommissionens förslag kunna lämnas åsido.

Två *reservanter* i socialstyrelsen ha föreslagit, att skydd skulle beredas företag, som dreves med biträde av högst två personer förutom de i kommissionens förslag angivna anförvanterna.

Svenska lantarbetsgivarnes centralförening har med hänsyn till det mindre jordbrukets intressen funnit det påkallat, att den begränsning i rätten att vidtaga arbetsnedläggelse, som stadgats i 12 §, givits större räckvidd.

Kommerskollegium, länsstyrelserna i Uppsala, Gävleborgs och Västernorrlands län samt Sveriges gjutmästareförbund ha hemställt, att det i paragrafen stadgade skyddet måtte utsträckas att avse företag, som i sin rörelse sysselsatte högst fyra arbetare, som icke vore familjemedlemmar, samt *länsstyrelsen i Stockholms län, handelskammaren i Gävle* och *Sveriges industriförbund* att skyddet skulle åtnjutas av de företag, som i sin verksamhet sysselsatte ett mindre antal oskylda arbetare.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län och *handelskammaren i Gävle* ha ansett, att i vart fall bland uppräknade skyldemän borde medtagas jämväl avkomlings make.

Landsorganisationen har betonat, att då från arbetarsidan småföretag utsatts för blockad, hade detta skett i syfte att åvägabringa de anställdas organisering samt en kollektivavtalsenlig reglering av arbetsvillkoren. Fackföreningsrörelsens huvuduppgift att inordna alla yrkesutövare under kollektivavtalets normer vore efter decenniernas strävan på god väg att förverkligas. Det syntes ur social synpunkt ligga makt uppå, att detta mångåriga saneringsarbete icke raserades. Den kollektivavtalsenliga regleringen av arbetsmarknaden utgjorde icke blott den säkraste garantien för arbetsfred, den medverkade dessutom till upprätthållande av en hög produktstandard, den medförde en enhetlig prissättning och utgjorde därigenom det säkraste korrektivet mot illojal konkurrens. Från dessa synpunkter vore fackföreningsrörelsens kamp för kollektivavtalets utbredning även till småföretagen av omedelbar betydelse också för de större avtalsbundna arbetsgivarna. Ur denna principiella synpunkt på problemet småföretag-kollektivavtal finnes ingen anled-

ning att göra någon skillnad mellan familjeföretag och småföretag med lejd arbetskraft. Emellertid ville landsorganisationen icke bestrida, att ur andra synpunkter skäl kunde anföras för en undantagsreglering för familjeföretagens vidkommande. Svårigheten att beträffande sådana företag — i motsats till småföretag med lejd arbetskraft — kontrollera kollektivavtalens efterlevnad vore ju också ägnad att minska de betänkligheter mot en undantagsreglering, som mötte ur den anförda principiella synpunkten. Om emellertid familjen kunde göra berättigade anspråk på att utan inblandning få bilda en produktionsenhet, så gällde detta icke om de släktföretag, vilka kommissionen ville skydda. Det för familjen utmärkande vore, utom blodsbandet, det gemensamma hemmet. En rationell avgränsning av familjeföretagen måste bestämmas efter norm härav. Landsorganisationen ansåge sålunda, att skyddet för familjeföretag borde begränsas till den som utan biträde av andra än hemmavarande familjemedlemmar dreve näring eller utförde arbete för egen räkning. Kretsen av familjemedlemmar borde i detta fall begränsas till make, barn och föräldrar. Att indrivningsblockad mot familjeföretag avseende utfående av lejd arbetares oguldna arbetslön borde vara tillåten, kunde icke vara föremål för meningsskiljaktighet. Företagets karaktär borde i detta fall tydligen bestämmas efter förhållandena vid tiden för lönefordringens uppkomst.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriödkareförening* ha i detta sammanhang framhållit önskvärdheten av att sådana företagare, som sysselsatte endast eller övervägande oorganiserade och med sina arbetsvillkor nöjda arbetare, bereddes skydd mot massåtgärder, vilka organisationer vidtog för att förmå arbetsgivaren att sluta kollektivavtal på de av organisationen önskade villkoren eller eljest tillämpa vissa för vederbörande fack mera allmänt gällande arbetsvillkor. Möjligen kunde bestämmelsen i 14 § tredje stycket anses omfatta jämväl sådana mot tredje man riktade stridsåtgärder, som avse en reglering av arbetsvillkoren av här avsett slag. Då bestämmelsens formulering och kommissionens motiv till 12 § emellertid lämnade rum för viss tvekan därutinnan, syntes det i allt fall vara behöfligt med ett klart uttalande på denna punkt. Därjämte ha föreningarna påpekat, att missbruket av de ekonomiska stridsåtgärderna vore mest framträdande i de fall, då arbetarorganisationerna igångsatte blockad mot småföretagare, vilka själva deltog i arbetet jämsides med sina arbetare, för att tvinga dessa att avstå från arbetet till förmån för organisationens medlemmar. Kommissionens förslag förhindrade icke i nödig omfattning dessa otillbörliga angrepp å den enskildes näringsfrihet. Då angreppet här vore riktat mot parten själv, kunde 14 § tredje stycket ej träda i tillämpning och 12 § avsåge endast sådana arbetsgivare, som ej hade anställd lejd arbetskraft. Föreningarna ansåge sig därför böra föreslå ett tillägg till 12 § av innehåll, att massåtgärd ej finge vidtagas mot den, som utförde arbete för egen räkning, i syfte att förmå denne att till förmån för annan avstå arbetet.

Kommissionens förslag synes mig kunna godtagas, med allenast en redaktionell jämkning, avsedd att förebygga den tolkningen att stridsåtgärd vore

*Departements-
chefen.*

förbjuden även i sådana fall, som av landsorganisationen beröras, nämligen då stridsåtgärd igångsättes för utfående av ogulden arbetslön från en tid då lejd arbetskraft ännu användes vid företaget. Uppenbart är att bestämmelsen icke omfattar det fall då flera personer, utan att stå i den förväntskap med varandra, varom i paragrafen är fråga, driva rörelse gemensamt, vare sig i bolags form eller annorledes.

6 §.

I 9 § av kommissionens förslag stadgas, att ej någon må, sig eller annan till orättmätig vinning, avtvinga annan gods eller penningar genom att mot honom rikta massåtgärd eller hot därom.

Till orättmätig vinning skall ej hänföras att borgenär erhåller betalning av någon, som av gäldenären övertagit egendom eller rörelse och därvid uppsåtligt sökt möjliggöra för denne att undandraga sig gälden.

Beträffande detta stadgande anför kommissionen i sin allmänna motive-ring.

Den sakkunniges utkast omfattade en viktig kategori av personer, vilka enligt kommissionsförslaget bliva att anse såsom parter. Här åsyftas den som är parts successor därigenom att han av part övertagit egendom eller rörelse. Det är ju ett vanligt och många gånger överklagat förhållande att arbetare, vilka hos exempelvis byggmästare eller affärsinnehavare äga inestående lönefordran, som de på grund av gäldenärens insolvens eller andra orsaker icke kunnat utfå, förklara själva byggnaden eller affärsrörelsen i blockad med syfte att tvinga den som övertagit byggnaden eller affärsrörelsen — eventuellt även byggherren själv — att betala deras fordran. Då denna stridsåtgärd mot successor icke avser att vinna hans medverkan för utövande av påtryckning på gäldenären, utan innefattar ett angrepp med självständigt syfte, nämligen att successorn oberoende av sitt rättsförhållande till gäldenären skall betala dennes skuld, är successorn att anse såsom part i förslagets mening.

Ett angrepp på successor i angivet syfte är emellertid mången gång att betrakta såsom ett sådant påtagligt övergrepp, att det måste hänföras till de fall, som enligt vad ovan anförts i den allmänna diskussionen betecknats såsom utpressningsblockad. Med anledning härav har kommissionen blivit nödsakad att till lösning upptaga frågan om utpressningsblockad i hela dess vidd.

Lösningen av denna fråga har skett i närmaste anslutning till det förslag om straff för utpressning, som vid 1934 års riksdag framlagts i proposition nr 15 rörande ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen. Det är sålunda enligt förslaget (9 §) förbjudet att, sig eller annan till orättmätig vinning, avtvinga annan gods eller penningar genom att mot honom rikta vissa stridsåtgärder eller hot därom. Det är dock ställt utom tvivel, att just arbetares stridsåtgärder mot successor för att tvinga denne att betala företrädarens skuld många gånger icke kunna betecknas såsom klandervärda. Fula transaktioner förekomma icke sällan i avsikt att genom överlåtelse möjliggöra för gäldenären att undandraga sig betalning av arbetarnas löner. Detta förhållande hade beaktats i den sakkunniges utkast, i det att successorn i dylika fall betraktades såsom en icke neutral tredje man. På motsvarande sätt har i kommissionens förslag gjorts ett förtydligande, avseende att i sådana fall orättmätig vinning icke skall anses föreligga, om tvång riktas mot successorn.

I specialmotiveringen anför kommissionen vidare.

Kommissionen har i den allmänna motiveringen erinrat om det av Kungl. Maj:t i proposition nr 15 till innevarande års riksdag framlagda förslaget till lag om ändring i vissa delar av 21 kap. strafflagen. För detta lagförslag, som avser att bereda skydd mot utpressning, anser sig kommissionen här böra redogöra något närmare. Enligt förslaget stadgas straff för den, som sig eller annan till orättmätig vinning avtvingar någon gods eller penningar eller skuldebrev, kvittobrev eller annan dylik handling genom hot om brottslig gärning eller medelst hot att åtala eller angiva någon för brott eller att om någon lämna meddelande, som är menligt för hans ära, goda namn och medborgerliga anseende, yrke, näring eller fortkomst. Likaledes är försök till sådan utpressning belagt med straff. Såsom utpressning är däremot icke att anse hot om civilt rättsstridig men i och för sig icke brottslig handling och således ännu mindre hot om en i sig själv tillåten handling. Därest någon avtvingar annan förmåner genom hot om strejk, lockout, bojkott, blockad eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd, skulle förfarandet enligt berörda lagförslag icke vara att betrakta såsom brottsligt. Beträffande denna fråga har föredragande departementschefen erinrat, att jämlikt lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal stridsåtgärd av sådant slag under vissa omständigheter icke finge vidtagas av part under den tid kollektivavtalet vore gällande samt att vid avtalsbrott skadeståndsskyldighet inträdde enligt de särskilda reglerna i nämnda lag. Ett införande av straff för utpressning skulle enligt departementschefens mening i många hithörande fall kunna leda till att den straffande myndigheten begagnades som medel för realiserandet av ett rent civilrättsligt anspråk. Till det sagda komme att den subjektiva beskaffenheten hos gärningsmannen vid användande av hot av detta slag oftast icke vore sådan som kännetecknade den typiske utpressaren. I regel torde det nämligen förhålla sig så att angriparens krav härlett sig ur eller haft samband med ett anspråk, som för angriparen själv framstått såsom åtminstone moraliskt befogat. På grund härav saknades merendels hos angriparen det motbjudande moment av vinningslystnad och lömskhet, som givit utpressningsbrottet dess diffamerande karaktär.

I ett flertal av de över utkastet avgivna yttrandena har framhållits, att det förefunnes ett starkt behov av lagbestämmelser till förhindrande av utpressningsblockader, vilka i högre grad än andra hithörande stridsåtgärder tedde sig kränkande för rättskänslan. Exempel på blockader av denna beskaffenhet hava lämnats i åtskilliga yttranden. Svenska arbetsgivareföreningen har anfört att inom vissa fack, där verksamhetens ekonomiska resultat vore särskilt beroende av att arbetet fullgjordes på bestämd tid, arbetarna förstått att genom hot om arbetsvägran tillvälla sig betydande ekonomiska förmåner utöver de avtalsenliga. Föreningen har erinrat om allmänt kända exempel från husbyggnadsindustrien i Stockholm samt uttalat såsom slutomdöme, att kollektivavtalens normala funktion blivit allvarligt hotad genom denna utpressningspolitik. Blockader i rent utpressningssyfte äro emellertid icke begränsade till tvister mellan arbetsgivare och arbetare. Motsvarande företeelser synas förekomma jämväl på andra områden. Sveriges fastighetsägareförbund har i sitt yttrande omnämnt ett fall, i vilket en hyresgästorganisation, sedan en dess funktionär blivit ådömd böter för anstiftan av skadegörelse å en fastighet, gentemot ägaren av denna fastighet framställt fordran på att denne skulle betala böterna och ersätta funktionärens rättegångskostnader samt tillgripit blockad för att genomdriva detta krav. Kommissionen vill vidare erinra, att i motioner vid innevarande års riksdag påyrkats sådan utvidgning av det av Kungl. Maj:t föreslagna rekvisitet för utpressningsbrottet, att därunder

bleve att hänföra jämväl blockader och liknande stridsåtgärder i utpressnings-syfte.

Såsom kommissionen antytt i den allmänna motiveringen, har kommissionen ansett sig icke kunna underlåta att i samband med frågan om beredande av skydd åt tredje man i ekonomiska konflikter upptaga till övervägande jämväl huruvida ingripande på lagstiftningsväg erfordras i anledning av stridsåtgärder med karaktär av utpressning. Av vad kommissionen i denna fråga redan anfört och vad i övrigt är allmänt känt, framgår att sådana stridsåtgärder förekomma i en viss ej alltför obetydlig omfattning. Fall hava inträffat, då sammanslutningar eller grupper av personer genom blockad, bojkott eller arbetsinställelse eller genom hot om sådan stridsåtgärd tilltvungit sig ekonomiska förmåner, som saknat varje såväl juridiskt som moraliskt berättigande. Dylika händelser äro uppenbarligen i hög grad kränkande för rättsmedvetandet. Att de icke böra tolereras av rättsordningen, därom synes icke kunna råda någon meningsskiljaktighet. Då sådana stridsåtgärder i allmänhet icke rikta sig mot tredje man utan som regel omedelbart träffa part, har kommissionen ansett ett särskilt lagstadgande, innehållande förbud däremot, vara erforderligt. Denna bestämmelse, som upptagits i förevarande paragraf, har kompletterats med en straffbestämmelse i 25 §.

Det ifrågavarande förbudet mot vissa stridsåtgärder i utpressningssyfte har utformats i nära överensstämmelse med den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen av 21 kap. 10 § strafflagen. För kriminell påföljd förutsattes enligt kommissionens förslag, att någon genom massåtgärd eller hot därom avtvingar annan gods eller penningar, sig själv eller annan till orättmätig vinning. För fullbordat brott fordras alltså, att angriparen genom massåtgärden vunnit ett visst förmögenhetsresultat gods eller penningar. Emellertid har i 25 § andra stycket stadgats straff jämväl för försök till utpressning medelst dylik åtgärd. Vidare uppställs såsom förutsättning för lagrummets tillämplighet, att förmögenhetsresultatet varit orättmätigt. Detta begrepp äger här samma innebörd som motsvarande uttryck i brottsrekvisitet vid vanlig utpressning. I anslutning till vad lagrådet anfört rörande sistnämnda rekvisit är alltså att bemärka, att även om någon verklig rättsgrund ej föreligger för det framställda anspråket, straff för överträdelse av 9 § icke inträder i annat fall än att det framtvungna förmögenhetsresultatet står i uppenbart missförhållande till vad angriparen skäligen kunnat fordra. Det förutsattes med andra ord icke blott att anspråket objektivt är obefogat utan jämväl att det subjektivt sett framstår såsom otillbörligt. Är förhållandet icke sådant, bör frihet från straff inträda.

Bestämmelsen i förevarande paragraf är ej att tillämpa för det fall att vid uppgörelse om kollektivavtal en arbetarfackförening genom arbetsinställelse i förening med arbetsblockad genomdriver en reglering av framdeles utgående löner, även om dessa i viss mån överstiga vad som med hänsyn till den allmänna lönenivån på orten är att anse såsom skäligt. Annorlunda kan förhållandet bliva, om föreningen i detta sammanhang passar på att tillskansa sig ekonomiska förmåner, som icke hänföra sig till en reglering av arbetsförhållandena för framtiden, i det man exempelvis tilltvingar sig en särskild gottgörelse för förfluten tid, vartill någon rättsgrund ej finnes. Sålunda bör såsom olovlig stridsåtgärd enligt detta lagrum betraktas, om föreningen såsom villkor för strejkens nedläggande uppställer och såmedelst tvingar arbetsgivaren att betala föreningens strejkkostnader eller förmår honom att återbetala ett skadeståndsbelopp, som han uppburit av föreningen i enlighet med dom eller tidigare överenskommelse.

Av vad ovan anförts framgår, att sådana stridsåtgärder, som bruka betecknas som indrivningsblockader, icke falla under lagrummets tillämpning i den

mån de rikta sig mot gäldenären själv. Det utmärkande för stridsåtgärder av denna typ är nämligen, att angriparen vill genom hot om stridsåtgärd eller igångsättande av sådan åtgärd utfå något, vartill han äger laglig rätt, vanligen ett intjänt lönebelopp. Att arbetarna vid ett företag, om arbetsgivaren icke förmår utbetala deras avlöningar, nedlägga arbetet och förklara företaget i blockad, innebär i och för sig icke något missbruk av stridsmedel. I ett av kollektivavtal reglerat förhållande är en sådan arbetsinställelse ej att anse såsom avtalsbrott. De fall, som i detta sammanhang förtjäna särskild uppmärksamhet, äro sådana, i vilka gäldenären överlåter företaget, sedan detta förklarats i blockad. Vanligen fortsätter i dylikt fall blockaden mot företaget, till dess den nye innehavaren erlagt arbetarnas lönefordringar hos överlåtaren eller dessa eljest blivit betalda. Sådana indrivningsblockader förekomma ofta. Uppkomsten till dessa företeelser inom arbetslivet torde kunna hänföras till det under vissa förhållanden otillräckliga skydd, som lagstiftningen bereder arbetarna för deras intjänta lönefordringar. Enligt 17 kap. 4 § handelsbalken äro arbetarna visserligen vid arbetsgivarens konkurs tillförsäkrade en framskjutet plats i förmånsrättsordningen för sina lönefordringar, såframt dessa ej stått inne längre än sex månader efter förfallodagen. Dessa fordringar äga sålunda företräde framför alla in-teckningar såväl i fast egendom som för förlag eller i jordbruksinventarier. Förmånsrätten är emellertid rent personlig. Den är icke knuten till den fastighet eller den rörelse, som det utförda arbetet avsett. Härav följer, att när arbetsgivarens huvudsakliga tillgångar utgöras av denna fastighet eller rörelse, förmånsrätten för lönefordringarna kan bliva värdelös genom en överlåtelse av fastigheten eller rörelsen. Dessutom är särskilt beträffande byggnadsarbetares fordringsanspråk att märka, att byggnader merendels utföras på entreprenad. För utfäende av sina lönefordringar äga arbetarna i sådana fall att hålla sig endast till entreprenören. Är denne, såsom ej sällan händer, mer eller mindre insolvent, kunna arbetarna icke rikta något rättsanspråk mot byggnadens ägare för att utfå vad dem rätteligen tillkommer. Dessa omständigheter hava föranlett arbetarna att söka genom blockad mot själva fastigheten tilltvinga sig sin rätt. Såsom allmän regel torde numera gälla, att om ett byggnadsföretag förklarats i blockad på grund av byggmästarens bristande förmåga att utbetala arbetarnas intjänta avlöningar, denna blockad upprätthålles, trots att fastigheten byter ägare både en och flera gånger. Om det således får hållas för visst, att stridsåtgärder av detta slag ursprungligen haft karaktär av en i och för sig befogad självhjälp ur ett trångmål, vari arbetarna bringats genom lagstiftningens bristfällighet på ett för dem livsviktigt område, kan det dock ej förnekas, att indrivningsblockader kommit till användning jämväl i sådana fall, då möjligheter förefunnits för arbetarna att utfå sin rätt på de vägar, som lagen anvisar. Överhuvud synes hos arbetarna, särskilt inom byggnadsindustrien, en sig alltmer utbredande tendens göra sig gällande att med åsidosättande av de lagliga exekutionsmedlen taga sig själva rätt medelst arbetsinställelser och blockader. I synnerhet har detta tillvägagångssätt verkat stötande för rättskänslan, då betalning för lönefordringar avtvingats någon, som icke haft någon som helst rättslig förpliktelse att svara för dessa.

Då det gäller att avgöra, huruvida stridsåtgärder av nu ifrågavarande beskaffenhet böra vara tillåtna, kan man ej bortse från de brister, som gällande lagstiftning företer i fråga om säkerställandet av arbetares lönefordringar. Avhjälpandet av dessa brister har redan tidigare stått på dagordningen. Någon lösning har frågan emellertid icke ännu erhållit. Kommissionen anser sig i detta sammanhang böra understryka angelägenheten av att detta för arbetsfreden viktiga spörsmål snarast upptages till förnyat övervägande och bringas

till en lösning, som kan tillfredsställa arbetarnas befogade anspråk att vinna trygghet för utbekommande av intjänta löner.

Innan lagstiftningen fullständigsats på berörda område, bör man enligt kommissionens mening icke genom ett allmänt förbud mot indrivningsblockader beröva arbetarna deras understundom mest effektiva vapen vid inkasserandet av deras lönefordringar. Såsom redan ovan är nämnt, kunna dylika blockader icke betecknas såsom företagna i utpressningssyfte, så länge de rikta sig mot den arbetsgivare, som svarar för de oguldna lönerna. Större tveksamhet kan råda beträffande de fall, då blockaden fortsätter efter det gäldenären överlätit sin fastighet eller sin rörelse å annan. Huruvida dessa stridsåtgärder äro att hänföra under det i 9 § meddelade förbudet, kommer att bero på omständigheterna vid överlåtelsen. Ett fortsättande av blockaden mot den nye ägaren kan icke under alla förhållanden betecknas såsom otillbörligt. Det kan nämligen hända, att gäldenären söker att undgå gälden genom en överlåtelse för skens skull. Är den nye ägaren att anse såsom bulvan för gäldenären eller har han på annat sätt uppsåtligen sökt möjliggöra för denne att undandraga sig gälden, bör han ej få åtnjuta bättre skydd än gäldenären. Ett fortsättande av blockaden i detta fall kan ej anses på ett otillbörligt sätt kränka den nye ägarens rätt. Annat blir förhållandet, om den nye ägaren vid övertagandet av företaget icke ägt någon kännedom om den mot detta riktade blockaden eller eljest handlat fullt lojalt. I sådant fall framstår en fortsatt blockad mot honom såsom ren utpressning. Till förebyggande av all tveksamhet rörande lagrummets tolkning i detta hänseende har kommissionen upptagit en uttrycklig föreskrift i andra stycket av paragrafen. Enligt denna bestämmelse föreligger icke orättmätig vinning, om arbetare, som hava inestående lönefordringar, genom blockad tilltvinga sig betalning för dessa av ny ägare av företaget, för såvitt denne genom övertagandet av företaget uppsåtligen sökt möjliggöra för gäldenären att undandraga sig gälden. Beträffande bevisskyldigheten i fråga om sistnämnda omständigheter gälla allmänna regler för bevisning i brottmål. Därest svarandena (arbetarna) göra gällande, att käranden genom övertagandet av rörelsen uppsåtligen sökt möjliggöra för gäldenären att undandraga sig gälden, ankommer det således å käranden att bevisa, att överlåtelsen varit lojal. Emellertid är uppenbart, att ett av svarandena löst utkastat påstående om illojalitet från kärandens sida, vilket icke vinner något som helst stöd av omständigheterna i målet, icke bör förtjäna något avseende.

Bestämmelserna i 9 § avse endast massåtgärder. Övriga arter av stridsåtgärder torde näppeligen hava någon betydelse såsom tvångsmedel i utpressningssyfte. Att någon i sådant syfte skulle använda sig av hot om uppsägning av arbets- eller hyresavtal eller om avbrytande av ekonomisk förbindelse i samverkan med andra kan knappast tänkas förekomma annorledes än i samband med avtvingandet av en viss prestation eller annan rättshandling. Under sådana omständigheter kan denna rättshandling förklaras ogiltig jämlikt 29 § i lagen om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område samt angriparen förpliktas återbära vad han på grund av rättshandlingen uppburit.

Därest propositionen angående ändring i 21 kap. strafflagen oförändrad antages och jämväl förevarande förslag blir lag, kan inträffa, att vissa fall av blockader skulle komma att bedömas såsom utpressning jämlikt 21 kap. 10 § strafflagen. På grund av de allmänna bestämmelserna i 2 och 3 §§ av förslaget med tillhörande straffbestämmelser i 20 §, äro nämligen massåtgärder, som vidtagas av någon som icke är därtill behörig, att anse såsom brott. Ett hot om en blockad av någon, som är därtill obehörig, skulle alltså bliva ett hot om brottslig gärning, och dess användning i utpressningssyfte skulle kunna falla under 21 kap. 10 § strafflagen. Av förut anförda skäl lärer ett

sådant resultat böra undvikas, och ett härtill syftande förbehåll torde därför vid förslaget antagande böra inflyta i sistnämnda lagrum.

Angående en inom kommissionen av herr Hansson avgiven *reservation* beträffande 9 § får jag hänvisa till kommissionens betänkande sid. 89.

I *yttrandena* har beträffande detta stadgande anförts i huvudsak följande.

Riksförbundet landsbygdens folk har uttalat farhågor för att stadgandet skulle komma att skapa icke förutsedda rättstvister och ett högst beklagligt osäkerhetstillstånd för en del av jordbrukets ekonomiska föreningar med hänsyn till det clearingförfarande, som redan kommit till användning inom handeln med mejeriprodukter och eventuellt kunde få tillämpning även beträffande handeln med andra jordbruksprodukter. Ordet »orättmätig» i paragrafens nuvarande lydelse angåve icke med önskvärd tydlighet vad som därmed borde avses utan kunde komma att åberopas av den, som bleve utsatt för vederbörande organisations krav på deltagande i clearingförfarandet.

Svenska mejeriernas riksförening och *Sveriges slakteriförbund* ha ifrågasatt, huruvida icke i lagen kunde komma till uttryck, att en påfordran från yrkessammanslutnings sida om erläggande av avgift eller annat till sammanslutningen från utomstående yrkeskamrater icke kunde anses som orättmätig vinning, om flertalet yrkeskamrater inom sammanslutningens verksamhetsområde själva åtagit sig erlægga sådana prestanda.

Landsorganisationen har beträffande utpressningsblockad yrkat, att dit jämväl uttryckligen skulle hänföras det fall, att arbetsgivare under hot om arbetsinställelse, uppsägning av arbetsavtal eller annan stridsåtgärd förmådde arbetare att avstå från intjänt arbetslön eller att åtnöjas med lägre lön än den, till vilken han enligt gällande avtal vore berättigad. Med lön borde likställas envar arbetaren tillförsäkrad förmån.

I fråga om indrivningsblockaderna har landsorganisationen framhållit, att skulle anlita det av detta medel gentemot övertagare av arbetsprodukten göras beroende av de villkor i bevisningshänseende, som kommissionen föresloge, vore det i sådana fall praktiskt taget utan varje betydelse.

I realiteten bleve det så, att det ankomme på svaranden (arbetarna) att förebibring omständigheter, som styrkte påståendet, att överlåtelsen varit illojal. Därest det för arbetarpartens friande från ansvar skall vara ådagalagt, att övertagaren uppsåtligen sökt möjliggöra för gäldenären att undandraga sig gälden, komme motbevisningen endast i sällsynta undantagsfall att uppfylla anspråken på laglig bevisning.

Därför har landsorganisationen i enlighet med herr Hanssons reservation föreslagit, att i förevarande paragraf orden »och därvid uppsåtligen sökt möjliggöra» utbyttes mot orden »och därvid insett eller bort inse, att han möjliggjort». Med denna avfattning skulle styrkandet av sådana objektiva omständigheter som att fastigheten vid överlåtelsen vore ofullbordad och dylikt utgöra tillfredsställande motbevisning.

I fråga om straffet för indrivningsblockad har landsorganisationen påpekat omöjligheten av att på förhand bedöma rättsenligheten av en ifrågasatt indrivningsblockad mot successor. Härför skulle erfordras att de, som anordnade

blockaden, hade tillgång till övertagarens åtkomsthändingar och annat material, över vilket endast övertagaren förfogade. Om överhuvud en indrivningsblockad skulle straffbeläggas, vore det ofrånkomligt att straffpåföljden gjordes beroende av att domstol nedlagt förbud mot blockadens fortsättande. I uppsåtet borde därjämte ingå vetskap om det orättmätiga i vinningen, alltså vetskap om att överlåtelsen varit illojal. Med kommissionens utformning av bestämmelsen skulle emellertid straffpåföljd med säkerhet inträda även utan att angriparen övertygats om att han vidtagit åtgärden mot bättre vetande.

Överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Västmanlands län ha jämväl yrkat, att stadgandet i fråga om bevisningen måtte avfattas i enlighet med herr Hanssons reservation.

Kommerskollegium, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län samt Sveriges industriförbund ha föreslagit, att i fråga om bevisbördans fördelning en omkastning måtte ske så att angriparen hade att bevisa att den som övertagit egendomen uppsåtligen sökt möjliggöra för gäldenären att undandraga sig gälden.

Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges bageriödkareförening ha förklarat sig förutsätta, att med andra stycket i förevarande paragraf endast avsåges det fall, att syftet med förvärvet varit att möjliggöra för överlåtaren att undandraga sig gäldens infriande.

Landsorganisationen har påpekat, att under »övertagande» borde innefattas icke blott äganderättsöverlåtelse utan jämväl övertagande av det faktiska utövandet av den verksamhet, till vilken fordringen hänförde sig. Landsorganisationen förutsatte sålunda, att hit hänfördes även övertagande av entreprenad, d. v. s. det fall att en ägare efter hävande av ett entreprenadavtal träffade nytt avtal med annan entreprenör. Indrivningsblockad mot denne för fordran hos den förre entreprenören borde alltså vara tillåten.

Slutligen har landsorganisationen framhållit, att i samband med förevarande lagstiftning borde genomföras en lagstiftning till säkerställande av arbetares lönefordringar.

*Departements-
chefen.*

Vad först angår stridsåtgärder som kunna betecknas såsom företagna i utpressningssyfte delar jag i huvudsak den mening varåt kommissionen givit uttryck. Det synes mig dock önskvärt att i lagtexten omnämna ett par typiska exempel på de stridsåtgärder, som åsyftas. Departementsförslaget omnämner fördenskull två sådana exempel: att stridsåtgärd vidtages i syfte att förskaffa någon betalning för arbete, som icke blivit av honom utfört, och i syfte att förmå någon att avstå från honom tillkommande arbetslön. Vidare har jag icke funnit tillräckliga skäl anförda för kommissionens ståndpunkt att begränsa förbudet till allenast kollektiva stridsåtgärder i utpressningssyfte. Även exempelvis avskedande, verkställt i syfte att förmå en person att avstå från intjänad lön, bör omfattas av stadgandet. Såsom nyss antydde äro de i texten anförda fallen endast att betrakta såsom exempel på stridsåtgärder, som enligt detta lagrum äro förbjudna. Såsom otillåten stridsåtgärd av annan typ än de anförda exemplen må nämnas det fall att en organisation

av hyresgäster anordnar blockad i syfte att framtvunga skadestånd, som är rättsligen ogrundat. För övrigt har avfattningen av stadgandet jämkats med hänsyn till att detsamma i departementsförslaget icke framträder såsom en strafflagsföreskrift, nära överensstämmande med utpressningsparagrafen i allmänna strafflagen, utan såsom allenast ett förbud mot vissa stridsåtgärder, av samma karaktär som andra i lagförslaget upptagna förbuds-föreskrifter. Tolkningen av de särskilda brottsrekvisiten i 21 kap. 10 § strafflagen bör icke utan vidare vara avgörande vid tillämpningen av stadgandet i förevarande lag.

Vad härefter angår frågan om stridsåtgärder i indrivningssyfte mot parts efterträdare (»successor-blockader») — t. ex. mot ny ägare av ett bygge, vars föregående ägare blockerats på grund av obetalda ackordsöverskott — innebär enligt min mening kommissionens förslag ett alltför vittgående förbud mot dylika stridsåtgärder. Kommissionen har själv i sitt betänkande understrukt sambandet mellan förevarande spörsmål och problemet om beredande av ökad säkerhet för arbetarnas löner. Inom justitiedepartementet har ock sistnämnda fråga upptagits till förberedande prövning, men något förslag till lagstiftning kan på grund av de svårigheter, som problemet erbjuder, icke under den närmaste tiden framläggas. Under sådana förhållanden anser jag det icke vara skäligt att för närvarande gå så långt i fråga om förbud mot successor-blockader som kommissionen föreslagit.

Stridsåtgärd bör enligt min mening vara tillätlig ej blott då den som övertagit fastigheten eller rörelsen »uppsåtligen sökt möjliggöra för denne (gäldenären) att undandraga sig gälden», utan redan då successorn insett eller bort inse gäldens förhandenvaro. Härutinnan ansluter jag mig sålunda i huvudsak till den ståndpunkt, som intagits av en reservant inom kommissionen och som vunnit stöd i åtskilliga yttranden. Det synes ock lämpligt att stadgandet begränsas till att avse stridsåtgärder för indrivning av betalning för utfört arbete. Enligt den sålunda utformade regeln skulle det bliva otillåtet att vidtaga stridsåtgärd i syfte attindriva betalning för utfört arbete hos en successor, såframt denne varken är betalningsskyldig för gälden eller vid övertagandet haft eller bort hava kunskap om dess förhandenvaro.

Beträffande behovet av föreskrift till undvikande av utvidgad tillämpning av 21 kap. 10 § strafflagen hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen och till 24 § i departementsförslaget.

7 §.

Denna §, som innehåller en erinran om att stridsåtgärder i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare, som äro bundna av samma kollektivavtal, i vissa fall äro förbjudna enligt 4 § i lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal, motsvarar helt 13 § i kommissionsförslaget.

8 §.

I 14 § av kommissionsförslaget stadgas i *första stycket* att, där någon väckt fråga om ingående med annan av avtal rörande arbets- eller transport-

prestation, köp, arrende, hyra, kredit eller dylikt eller ock av kollektivavtal eller annat sådant avtal mellan parterna, det är förbjudet att såsom påtryckningsmedel rikta stridsåtgärd mot någon som icke har del i tvisten (tredje man). Lika med fråga om avtals ingående anses tvist mellan parterna om dess tillämpning.

Enligt *andra stycket* skall vad i första stycket stadgas ock gälla vid ekonomisk motsättning där part eftersträvar att förmå motparten att, utan slutande av avtal, i förhållande till honom tillämpa vissa priser eller dylikt.

Slutligen föreskrives i *tredje stycket*, att föreligger ett konkurrensförhållande i fråga om arbetstillfälle, kundkrets, prissättning, affärsbetingelser eller dylikt, och vill part i denna tvist, efter uppgörelse med motparten eller annorledes, åstadkomma nedläggande eller reglering av dennes verksamhet eller eljest utöva inverkan därå, det är förbjudet för part eller annan att rikta massåtgärd mot tredje man för att förmå honom till medverkan genom avbrytande av hans ekonomiska förbindelse med motparten eller vidtagande av annan åtgärd mot denne.

Dessa bestämmelser motsvaras närmast av 1 § andra stycket 1) i den sakkunniges utkast. Där stadgas, att med stridsåtgärd mot tredje man förstås stridsåtgärd, som vidtages i anledning av pågående arbetstvist eller annan ekonomisk tvist mot någon, som ej är part i tvisten, såvitt stridsåtgärden är av annan art än uppsägning av kollektivavtal, arbetsinställelse eller arbetsblockad, som verkställs i samband med arbetsinställelse.

Beträffande frågan vem som är att betrakta som tredje man anför kommissionen i den allmänna motiveringen följande.

Kommissionen har för sin del ansett, att såsom part bör behandlas den, mot vilken man riktar en stridsåtgärd med självständigt syfte, vare sig detta går ut på att den angripne skall företaga eller underlåta något eller allenast på att skada denne. Tredje man blir under sådana förhållanden den, mot vilken man riktar stridsåtgärd i syfte att därigenom utöva medelbar inverkan på lösningen av motsättningen till en part. Några exempel från arbetsstridernas område må närmare belysa detta. Under en pågående arbetskonflikt äro de i konflikten indragna arbetsgivarna och arbetarna ävensom deras organisationer parter. Till tredje man åter äro att hänföra arbetsvilliga, som arbetsgivaren anlitar, liksom också utomstående arbetsgivare, som hos sig anställa strejkande eller utestängda arbetare. En sak för sig är att personer av dessa kategorier kunna såsom oneutrala komma att stå utanför det lagstadgade skyddet. Såsom tredje man betraktas vidare alla andra utomstående, som man önskar skola medverka för att utöva påtryckning på parterna i primärkonflikten eller på andra tredje män, exempelvis de arbetsvilliga. Sedan konflikten avvecklats inträder däremot ett annat förhållande. Skulle någon av de förra parterna vilja med stridsåtgärd angripa någon på grund av hans förutvarande ställning till konflikten, kan detta tydligen icke längre hava någon betydelse för lösningen av denna, utan åtgärden blir självändamål, i det den går ut på att utöva vedergällning. Den angripne bör därför numera betraktas som part, även om han under konflikten haft ställning av tredje man. Vad angår konkurrenstvisterna medför den antagna ståndpunkten, att konkurrenten, som angriparen ytterst vill nå, är att anse såsom part under det att mellanmannen — den genom vars medverkan syftet skall vinnas — skall betraktas såsom tredje man. I de ofta uppseendeväckande tvisterna mellan arbetare eller arbetargrupper om före-

träde på en arbetsplats eller eljest om arbetstillfälle blir därför också arbetsgivaren att betrakta såsom tredje man.

Som motivering till förslagets utsträckande till att avse jämväl andra ekonomiska konflikter än arbetskonflikter anför kommissionen i den allmänna motiveringen följande.

I den sakkunniges utredning betonades med skärpa, att en lagstiftning om skydd för tredje man icke borde vara inskränkt till arbetskonflikter utan gälla vid alla ekonomiska konflikter och hans lagutkast var också byggt härpå. Till stöd för sin uppfattning åberopade den sakkunnige, att behovet av skydd för utomstående, som ville behålla sin neutralitet, vore lika stort, vare sig fråga vore om arbetskonflikter eller exempelvis om konflikter på hyresmarknaden, mellan producenter av jordbruksprodukter eller mellan konkurrerande grupper av affärsmän. Mot lagstiftningens begränsning till arbetskonflikter talade enligt den sakkunnige även den omständigheten att en sålunda begränsad lagstiftning icke utan fog skulle kunna uppfattas såsom en ensidig klasslagstiftning.

I åtskilliga av de avgivna yttrandena hava betänkligheter yppats rörande lämpligheten att genom lagstiftning ingripa mot stridsåtgärder på andra områden än arbetskonflikternas. Kommissionens utredning har också givit vid handen, att förhållandena på andra ekonomiska områden icke äro i detta avseende fullt jämförbara med förhållandena mellan arbetsgivare och arbetare och att de förra även sins emellan förete icke obetydliga skiljaktigheter.

Det typiska för arbetsstriderna är att de i de flesta fall syfta till en uppgörelse i kollektivavtalets form. Striden föres mellan de berörda parterna direkt genom arbetsinställelse och arbetsblockad; angreppen på tredje man framstå i huvudsak såsom följdverkningar, vilka ske i syfte att öka angreppets effektivitet. På det allmänna ekonomiska området kan förhållandet sägas i stor utsträckning vara omvänt. Visserligen förekomma även här strider, som föras direkt mellan parterna och som syfta till upprättande av avtal eller i varje fall till resultat, som likna avtalsslut. Men i kanske de flesta fallen gäller det konkurrensstrider, där part saknar möjlighet att nå motparten med direkta stridsmedel och därför, i den mån han överhuvud vill tillgripa sådana medel, är hänvisad att vända sig mot tredje man för att genom påtryckning på denne vinna hans medverkan till uppnående av det åsyftade målet. Några exempel torde närmare klagöra detta förhållande. En grupp detaljhandlare känna sig besvärade av den konkurrens, som utövas av ett storföretag på detaljhandelns område och som enligt deras mening sker med illojala metoder. Mellan konkurrenterna inbördes finnas icke några affärsförbindelser, som erbjuda angreppspunkter. Man torde då i många fall vända sig till storföretagets leverantörer med hot att avbryta egna förbindelser med dessa, såframt de icke inställa leveranserna till storföretaget eller vid leveranserna tillämpa affärsbetingelser, som äro av beskaffenhet att kunna utjämna de olikheter i fråga om prissättning o. d., vilka åstadkommit den skärpta konkurrensen. På enahanda sätt förhåller det sig, om ett antal konkurrenter för att mildra den inbördes motsättningen, söka åstadkomma en överenskommelse om de priser och andra affärsbetingelser, som de skola tillämpa i sin rörelse. Om någon eller några av konkurrenterna motsätta sig att biträda överenskommelsen, torde liknande metoder, som förut angivits, icke sällan komma till användning. Inom åtskilliga detaljhandelsbranscher förekommer, att man söker antingen hindra personer att överhuvud etablera sig såsom företagare i branschen eller ock åstadkomma en sovring i ändamål att utestänga dem, som icke fylla vissa krav på ekonomisk vederhäftighet och affärsmässig skolning. Även här kan den yttersta åtgärden bliva att genom hot om avbrytande av egna förbindelser söka

förmå tillverkare och grossister att icke sälja till den, som man vill utestänga. Den press, som på detta sätt med ungefär enahanda syfte i olika fall utövas särskilt mot grossister och tillverkare, lär ha föranlett dessa att bilda egna sammanslutningar för att kunna erbjuda ett starkare gemensamt motstånd. — Stridsåtgärder mot tredje man äro också numera ganska vanliga i fråga om avsättningen av jordbruksprodukter. Särskilt gäller detta om försäljningen av mjölk. På grund av förhållanden, som sammanhånga med prisbildningen i fråga om smör och ost, anse sig mejerierna nödsakade att hålla en mycket avsevärd marginal mellan sitt inköpspris på mjölk och sitt utförsäljningspris å konsumtionsmjölk. Jordbrukare, vilka sälja sin mjölk direkt för konsumtionsändamål, s. k. frileverantörer, kunna härigenom bereda sig en avsevärd vinst i förhållande till vad de jordbrukare erhålla, som leverera till mejerierna. Denna konkurrens utlöser ganska bittra strider mot de förra. Då även här möjlighet till direkt påverkan i stor utsträckning saknas, sker striden ofta i form av angrepp på dem, som stå i affärsförbindelse med frileverantörerna antingen som säljare eller som köpare. — Ett område, där på senare tider stridsåtgärder i allt större utsträckning börjat tillämpas, utgöres av hyresmarknaden. Den sociala bakgrunden är här i stor utsträckning densamma som vid arbetstvister. Men de direkta stridsmedlen torde icke på detta område vara fullt lika effektiva som när det gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare. I motsats till vad som torde vara en vitt utbredd uppfattning erkänner man på ledande håll bland hyresgästernas sammanslutningar, att vägran av hyresbetalning under kvarboende i fastigheten icke är en lovlig stridsåtgärd. Styrkan i hyresgästernas stridsåtgärder blir därför i stor utsträckning beroende på effekten av den blockad, som de upprätthålla mot fastigheten. Men härav följer, att angrepp på tredje man kunna hava stor betydelse. Särskilt gäller detta alla dem, som kunna vara benägna att träffa hyresavtal med hyresvärderna.

Kommissionen har icke kunnat undgå att under sitt arbete få en stark känsla av att man på hela det ekonomiska området kan spåra en skrämmande tendens till ett allas krig mot alla. Dessa stridigheter framtinga visserligen bildandet av organisationer, som i sin mån åstadkomma en viss balans. Men det synes ingalunda vara ett tillfredsställande förhållande, om samhällslugnet i framtiden skall på även andra områden än arbetsmarknaden vara beroende av olika organisationers styrkeförhållanden. Och innan en sådan ordning nås, måste spänningen och förvirringen i vida kretsar åstadkomma ganska olidliga förhållanden. Under alla omständigheter kan den enskilde hava ett visst anspråk på att — oavsett på vilket ekonomiskt område han har sin verksamhet — icke behöva indragas i de strider, som uppstå mellan olika utomstående intressentgrupper, så länge han redligt eftersträvar att utan partitagande för den ene eller den andre utöva sin verksamhet inom de av lag utstakade gränserna. Det kan dock icke förnekas, att förhållandena på det allmänna ekonomiska området i det avseende, varom nu är fråga, äro så skiftande och vunnit så ringa stadga, att det möter vida större svårigheter att överblicka en blivande lagstiftnings verkningar på detta område än när det gäller arbetsstriderna. Kommissionen har på dessa grunder visserligen i likhet med den sakkunnige ansett nödvändigt att låta lagstiftningen omfatta stridsåtgärder på alla ekonomiska områden, men har ansett erforderligt att beträffande konkurrenstvister framgå med en viss försiktighet. Beträffande förslagets ståndpunkt i detta avseende hänvisas till den närmare motivering, som lämnas under 14 §.

I specialmotiveringen anför kommissionen

beträffande första stycket:

Här stadgas förbud för stridsåtgärder mot tredje man i samband med avtalstvister. Dit hänföres främst tvister om ingående av avtal, oavsett

om den ena parten söker påtvinga den andra ett avtal, vartill denne är obenägen, eller båda parterna önska sluta avtal, men ej kunna enas om det närmare innehållet därav. Vanligen torde i första hand vidtagas någon stridsåtgärd mot part, men detta är icke en förutsättning för att tredje man skall åtnjuta skydd; hans behov därav är tydligen icke mindre beaktansvärt, om det någon gång skulle ifrågakomma att söka påverka en part genom att utan någon föregående stridsåtgärd mot parten rikta ett angrepp mot tredje man.

För att avgränsa första styckets tillämpningsområde gentemot tredje styckets har det befunnits lämpligt att närmare angiva vilka slag av avtal, till vilka primärkonflikten kan hänföra sig i första styckets fall. Detta har skett genom en exemplifierande uppräknig. Av denna framgår, att här först och främst avses alla avtal, varigenom ena parten åtager sig att åt den andra fullgöra någon prestation av omedelbar ekonomisk innebörd, hänförande sig till arbete, penningar, varor eller andra materiella föremål. Inga sådana avtal äro uteslutna, om än i förevarande sammanhang endast ett mindre antal typer torde bliva av egentlig praktisk betydelse. Ytterligare avses vissa avtal, som endast medelbart angå ekonomiska prestationer, nämligen »kollektivavtal eller annat sådant avtal», d. v. s. avtal, som icke innebära något åtagande av prestationer men tjäna att reglera de villkor, som skola komma till tillämpning vid ingående — mellan kontrahenterna eller andra, t. ex. medlemmar i en kontraherande organisation — av avtal av förstnämnda slag. En förutsättning är dock härvid, att kontrahenterna i det allmänna avtalet (»normavtalet») till varandra stå i samma eller liknande motsatsställning som kontrahenterna i de tilltänkta avtalen om prestationer, t. ex. förening av hyresgäster mot hyresvärdar eller förening av sådana, förening av bokhandlare eller författare mot bokförläggare, förening av köpare mot förening av säljare o. s. v. Detta har uttryckts med anförande av kollektivavtalen såsom exempel. Däremot avses icke avtal, varigenom kontrahenterna inbördes förbinda sig att tillämpa enhetliga villkor vid ingående med utomstående av avtal av den först omnämda typen; sådana föreningar och andra kartellöverenskommelser äro nämligen av en konkurrensreglerande innebörd och äro därför att hänföra till sådana uppgörelser, som avses i tredje stycket.

Med part avses envar, som skulle bliva kontrahent i det tilltänkta avtalet och i denna mening har del i den tvist, som föreligger angående dess tillkomst. Innebörden härav giver icke anledning till tvekan, då fråga är om ett enda avtal om en ekonomisk prestation av en tilltänkt kontrahent till en annan, ej heller om å någondera sidan visserligen förekomma flera kontrahenter, men dessa äro inbördes jämställda och deras antal är begränsat. Komplikationer inträda däremot, då å endera eller båda sidorna uppträder en organisation, såsom nästan alltid är fallet vid förhandlingar om kollektivavtal eller dylikt och även förekommer vid gemensam förhandling om ett antal individuella avtal, t. ex. hyreskontrakt. Då är tydligen organisationen att anse såsom part jämte vissa dess medlemmar, men alla dessa böra ej anses intaga partställning. Såsom den föreslagna texten giver vid handen, intages sådan ställning endast av de organisationsmedlemmar, som för egen del beröras av det eller de avtal, om vilkas ingående är fråga, t. ex. vid en arbetstvist de medlemmar av en fackförening, vilka hava arbetsanställning vid den eller de arbetsplatser, för vilka ett kollektivavtal skall ingås; vid en hyrestvist de medlemmar av de tvistande fastighetsägare- och hyresgästföreningarna, vilkas blivande hyreskontrakt utgöra föremål för tvisten, däremot icke exempelvis en medlem av fastighetsägareföreningen, vilken äger ett hus, vari inga hyreskontrakt äro uppsagda, etc. Därav att vissa medlemmar av en tvistande organisation sålunda äro att anse icke såsom parter utan såsom tredje man, följer icke obetingat, att de i denna egenskap också skola åtnjuta skydd enligt denna para-

graf; vissa undantagsbestämmelser i 16 och 18 §§ kunna nämligen bliva tillämpliga å dem.

Tredje man är var och en, som icke intager ställningen av part. Om en stridsåtgärd vidtages mot tredje man, sker det alltså icke för att av honom uppnå ett medgivande av självständig ekonomisk betydelse för angriparen (eller den part, vars intresse angriparen vill tillgodose), utan för att genom angreppet mot tredje mannen söka förmå parten till eftergift. Den närmare beskaffenheten av de verkliga eller förmenta relationer mellan motparten och tredje mannen, som utgöra förutsättningen härför, är betydelselös; de behöva icke med nödvändighet vara av ekonomisk art, utan kunna även hänföra sig till släktskap eller dylika personliga förhållanden. Det är jämväl likgiltigt, om en utomståendes relation till parten är direkt (tredje man i bokstavlig bemärkelse) eller endast indirekt, bestående i visst förhållande till en annan utomstående, som i sin ordning — direkt eller indirekt — står i relation till parten; i fall av den senare typen kunna alltså sägas förekomma angrepp mot »fjärde man», »femte man» o. s. v. Exempelvis kan anföras den situation, att man under en arbetskonflikt riktar angrepp mot en kaféidkare (fjärde man) i syfte att tvinga honom att vägra servering åt kunder, vilka arbeta såsom strejkbrytare (tredje man) och därigenom understödja den arbetsgivare, som är part i primärkonflikten; skydd åt en sådan »fjärde man» förutsätter icke, att den tredje man, med vilken han står i förbindelse, för sin del skall åtnjuta skydd i denna egenskap (jämför 16 §, i synnerhet fallet 2.).

Enligt förevarande bestämmelse är det i princip förbjudet att rikta stridsåtgärd mot tredje man i anledning av en tvist om avtals ingående. I detta hänseende har icke någon avgörande betydelse tillagts det förhållandet, huruvida ett sådant angrepp utgår från en part i tvisten eller från någon som själv är utomstående; ett skäl för denna ståndpunkt ligger däri, att varje gränsdragning i sådant hänseende skulle kunna göras tämligen illusorisk genom bildande av nya kamporganisationer eller förändring av redan bestående dylika. — Beträffande de förbjudna stridsåtgärdernas art uppställas ingen begränsning utöver vad som följer av 1 §. — I fråga om sambandet mellan primärkonflikten och en stridsåtgärd mot tredje man uppställas, för att denna skall bliva förbjuden, ej annan förutsättning än att den skall hava karaktären av påtryckningsmedel. Innebörden härav är allenast den, att angreppet mot tredje man skall vara ett medel för att nå syftet med den primära striden. Utanför bestämmelsens räckvidd falla alltså åtgärder mot utomstående, som blott till tiden sammanfalla med en viss primärkonflikt, men i övrigt ej hava med denna att skaffa; i sådana fall kan åtgärden antingen vara tillåten, t. ex. om den angripne själv är part i en annan primärkonflikt av det slag, som avses i förevarande paragraf, eller ock förbjuden enligt någon av bestämmelserna i 7—12 §§ eller lagen om kollektivavtal. — Vissa angrepp mot tredje man bliva, såsom redan anmärkts, lovliga jämlikt stadgandena i 16—18 §§.

Enligt andra punkten skall med tvist om ett avtals ingående likställas tvist mellan parterna i ett avtal om tillämpning av detta, d. v. s. om dess tolkning eller fullgörande eller om påföljd för åsidosättande därav. Här avses samma slags avtal som i första punkten. Partsbegreppets innebörd framgår i dylikt fall direkt av kontrahentställningen i det omtvistade avtalet, med tillämpning av vad ovan anförts angående förhållandet mellan organisation och dess medlemmar. Tredje man bör åtnjuta skydd mot varje stridsåtgärd, oavsett om det i förhållandet mellan parterna är tillåtet att vidtaga sådan åtgärd eller eljest att göra gällande någon påföljd av avtalsbrott; det är alltså även betydelselöst om en angripande part har rätt gentemot sin motpart eller om hans aktion även

i sådant hänseende är grundlös. — Undantag från rättsskyddet kan även i hit-hörande fall inträda enligt 16 §, däremot icke enligt 18 §.

beträffande andra stycket:

I detta stycke ha beaktats vissa fall av ekonomiska tvister, som stå av-talstvisterna nära, men i formellt hänseende skilja sig från dem därigenom, att fråga ej är — åtminstone ej omedelbart — om ingående eller tillämpning av avtal. Såsom i den allmänna motiveringen har framhållits, kan det förekom-ma, att personer, som i något hänseende hava gemensamma ekonomiska intres-sen, mera formlost samverka för att tillvarataga dessa gentemot leverantör-er, transportföretag o. s. v. Man »protesterar» mot de priser m. fl. affärs-betingelser, som tillämpas av en sådan motpart, eller söker även åstadkom-ma jämkning däri genom ekonomiska stridsåtgärder. I saknad av en mera fast organisation inriktar man sig emellertid icke på upprättande av något för viss tid gällande »normalavtal», och de individuella avtal med motpar-ten, om vilka ytterst är fråga, kunna för flera eller färre av deltagarna sakna egentlig aktualitet. Tydligt är, att primärtvister av denna art stå ytterst nära dem, som avses i första stycket, och att tredje man bör i samma utsträck-ning vara skyddad mot att bli indragen, oavsett om tvisten är av det ena eller andra slaget. För att förebygga all tvekan härom har en uttrycklig regel upptagits i andra stycket.

beträffande tredje stycket:

Detta stycke har till uppgift att stadga skydd för tredje man mot att bli indragen i konkurrenstvist. Mot den sakkunniges utkast har an-märkts, att det icke klart framginge, huruvida stridsåtgärder mot tredje man i anledning av konkurrensförhållanden vore förbjudna eller icke. Och starkt motsatta meningar hava kommit till uttryck rörande frågan, huruvida sådant förbud borde stadgas. Enligt kommissionens mening är det icke möjligt att på hållbara grunder bestrida, att de skäl som i allmänhet kräva skydd för tredje mans intresse av att stå utanför en ekonomisk konflikt, göra sig gäl-lande med stor styrka även i fråga om konkurrensförhållanden. Dessa kon-flikter äro visserligen i flera hänseenden olika de egentliga avtalstvisterna. Ofta är fråga, icke om en till tiden jämförelsevis begränsad konflikt, som har samband med en avtalsförhandling och erhåller sin lösning genom ingående av avtal, utan om ett långt utdraget motsättningsförhållande, med tendens att fortbestå lika länge som de konkurrerande företagen och därmed konkur-rensen dem emellan äger bestånd; om ej den ena konkurrenten drives ur mark-naden, kan konkurrensen bringas att upphöra endast genom en överenskom-melse av konkurrensreglerande innebörd; en sådan ligger emellertid i allmän-het ingalunda inom så nära räckhåll, som förhållandet i allmänhet är med fredsslutet vid en avtalstvist. Av konkurrenstvisternas längre varaktighet föranledes i viss utsträckning att man begagnar sig av andra stridsmedel än vid egentliga avtalstvister; i stället för att vidtaga prissäkningskampanjer och liknande mera direkta stridsåtgärder, som skulle i längden bli alltför kostsamma, söker man ofta på ena eller andra sidan vid sig binda kunder, leverantörer o. s. v., exempelvis med förbud för dem att hava förbindelse med konkurrenten. I åtskilliga konkurrensförhållanden är en konkurrent över hu-vud icke åtkomlig på annat sätt än genom en tredje man (eller flera sådana) såsom mellanled. I den mån en tredje man ej vill lämna sin medverkan fri-villigt, föranledes man till att mot honom rikta stridsåtgärder. Härav följer, att inom konkurrenstvisternas område stridsåtgärder mot tredje man äro, i jämförelse med stridsåtgärder med omedelbart syfte, förhållandevis mera be-tydelsefulla än vid de egentliga avtalstvisterna. Detta medför naturligen, så-

som redan blivit antytt, icke i och för sig att behovet av skydd för tredje man skulle vara mindre, när det gäller konkurrenstvister. Men det är att märka, att ett generellt förbud mot stridsåtgärder mot tredje man i fråga om dessa tvister måste beräknas få en jämförelsevis mera ingripande betydelse och hårdare drabba organisationernas nuvarande kampmetoder än i fråga om arbetskonflikter och med dem jämförliga avtalsstvister. Vidare bör framhållas, att de utomstående, mot vilka sådana stridsåtgärder vid konkurrenstvister riktas — t. ex. fabrikanter och grosshandlare i strider mellan olika detaljhandelsföretag, distributörer i strider mellan olika leverantörer av mjölk m. fl. varor — ofta icke torde själva hava en principiell obenägenhet för anpassning efter den ena stridande partens krav, såsom fallet är då man blir in dragen i en konkret avtalsvist, utan ofta till en tid vägra sin medverkan allenast i syfte att senare kunna därför erhålla ett högre vederlag genom gynnsammare affärsbetingelser eller i annan form. Av dessa skäl torde lagstiftningen endast med en viss försiktighet böra inskrida för att reglera kampmetoderna i konkurrenstvister, åtminstone om man ansluter sig till den uppfattningen att en avtalsmässig reglering av den fria konkurrensen kan vara och i många fall är ur ekonomisk synpunkt gämlig, ibland oundgänglig.

I samma riktning talar den omständigheten, att det på grund av konkurrenstvisternas natur och varaktighet ofta är mycket svårt att avgöra, om avbrytande av en viss ekonomisk förbindelse med ett företag grundar sig å dettas hållning i en konkurrenstvist eller å andra faktorer av mera omedelbar ekonomisk betydelse. Och även i sådana fall, då det, t. ex. på grund av en parts egna uttalanden, är otvivelaktigt att grunden åtminstone delvis är av det förra slaget, skall det ofta vara svårt att i förbindelsens avbrytande finna något annat än ett legitimt utnyttjande av avtalsfriheten; det läser icke ankomma på rättsordningen att tvinga t. ex. en avnämare att i längden fasthålla vid en leverantör etc., som å sin sida icke vill avstå från sin förbindelse med en konkurrent till den förre.

Från dessa utgångspunkter har man i förslaget stannat vid att upptaga skydd för tredje man blott i begränsad utsträckning, nämligen endast vad angår massåtgärder. Andra slag av stridsåtgärder äro alltså i hithörande fall tillåtna, även då de riktas mot tredje man.

I tredje styckets text har det icke ansetts möjligt eller erforderligt att giva en fullt preciserad bestämning av begreppet konkurrensförhållande. Det belyses genom ett antal exempel, som icke äro uttömmande; därav framgår bl. a. att förhållandet mellan flera om arbetstillfällen tävlande fackföreningar eller grupper av arbetare är hit hänförligt. Ett konkurrensförhållande betecknas uttryckligen såsom tvist och konkurrenterna såsom parter däri. För dem stadgas, i enlighet med grundtanken för den förevarande avdelningen av förslaget, icke något rättsligt skydd. En stridsåtgärd mot en konkurrent, t. ex. en uppmaning till allmänheten att icke göra inköp av dennes tillverkningar, kommer alltså även framdeles att vara tillåten. Förbjudna äro endast vissa åtgärder, som i anledning av konkurrenstvist riktas mot tredje man; om begreppet tredje man hänvisas till vad därom anförts under första stycket av förevarande paragraf. Undantag från rättsskyddet kan följa av 16 § (18 § äger däremot ingen tillämpning i fråga om konkurrenstvister).

För att en massåtgärd mot tredje man skall vara otillåten förutsättes, att man därmed vill åstadkomma nedläggande eller reglering av konkurrentens verksamhet eller eljest utöva inverkan därå; exempelvis kan nämnas inverkan på konkurrentens prispolitik eller på de avsättningsområden eller varuslag, som skola omfattas av hans rörelse. Det är betydelselöst, om man önskar uppnå det avsedda resultatet genom en rent faktisk påverkan på konkurren-

tens verksamhet eller genom att med honom få till stånd en konkurrensreglerande uppgörelse.

Ytterligare är att märka, att förbudet endast gäller mot massåtgärder, varigenom man vill förmå tredje mannen att lämna sin medverkan genom avbrytande av hans egen ekonomiska förbindelse med motparten eller vidtagande av annan åtgärd mot denne. Härav följer, att ett försök av en konkurrent att för egen del av tredje mannen erhålla förbättrade villkor vid fortsatt affärsförbindelse icke drabbas av förbudet även om därigenom en annan konkurrents ställning gentemot tredje mannen skulle komma att bli mindre gynnsam. De fall, som härvid avses, äro i synnerhet sådana, i vilka mellan den ena konkurrenten och tredje mannen såsom parter består en avtalstvist av det slag, som behandlas i första stycket. Att angrepp av en part i sådan tvist mot motparten däri i allmänhet äro lovliga, följer motsättningsvis av den i första stycket givna regeln. Lovligheten av sådana åtgärder i en avtalstvist bör nu tydligen icke röna intrång därigenom, att den ena parten tillika är tredje man i en konkurrenstvist, som består mellan den andra parten och någon utomstående. Och kommissionen har övervägt att genom uttrycklig bestämmelse från skydd enligt tredje stycket utesluta den, som jämlikt första stycket borde anses såsom part. En dylik föreskrift skulle emellertid kunna utnyttjas till en otillbörlig maskering av angrepp mot tredje man i konkurrenstvist med syfte att vinna hans medverkan emot konkurrenten; man kunde t. ex. för egen del begära sådana priser eller andra villkor av tredje mannen, att denne skulle därigenom bli nödsakad att avbryta sin förbindelse med konkurrenten, antingen direkt eller genom att av denne kräva sådana villkor, som ej rimligen kunde uppfyllas. Enligt den formulering, som upptagits i förslaget, skall avgörandet bero på den verkliga innebörden av de krav, som ställas på tredje mannen, och ej på den form vari de framträda. — Till belysning av det sagda må anföras ett exempel. En tillverkare levererar sina varor såväl till ett större företag inom detaljhandeln som till ett stort antal mindre detaljhandlare. Förstnämnda kund erhåller väsentligt gynnsammare pris än de senare. Om nu dessa eller en deras sammanslutning fordrar att de skola erhålla samma pris som den stora köparen, kan häri ligga ett försök att förmå leverantören att avbryta sin förbindelse med denne, eftersom han ej kan hålla ett enhetligt pris utan att antingen själv bli ruinerad eller också höja priset för den stora kunden, så att han förlorar denna. Men förhållandena kunna också vara sådana, att leverantören med åsidosättande av normal kalkylering tillämpat en osund prispolitik och att med omläggning därav de mindre avnämarnas krav kunna tillgodoses utan uppoffring eller allvarligare rubbning av förbindelsen med den större. Försök att med en mot tillverkaren riktad stridsåtgärd genomdriva kravet skulle i förra fallet vara förbjudet men i det senare tillåtet.

Såsom ovan nämnts, förekomma konkurrenstvister även på arbetsmarknaden. Bl. a. händer, att en fackförening söker tillföra sina medlemmar ökad tillgång till arbete genom att av en viss arbetsgivare fordra ingående av kollektivavtal med en bestämmelse om ensamrätt eller företrädesrätt till arbetet för medlemmar av föreningen. För ett sådant avtal lägges i och för sig icke hinder genom den föreslagna lagstiftningen. Men situationen kan vara sådan, att arbetsgivaren redan har ett i förevarande fall tillämpligt kollektivavtal — kanske med enahanda klausul om ensam- eller företrädesrätt — med en annan fackförening. I så fall bör antagas, att syftet med förstnämnda förerings yrkande om avtal är att undantränga den andra föreningens medlemmar från arbetet, och då föreligger mellan fackföreningarna en konkurrenstvist, i vilken arbetsgivaren är att anse såsom tredje man. Blockad eller annan massåtgärd från den förstnämnda fackföreningens sida blir alltså förbju-

den. På liknande sätt kan böra bedömas det fall, att med en arbetsgivare, som ännu ej ingått något kollektivavtal, sådant avtal kräves av två konkurrerande fackföreningar kanske på samma villkor, utom beträffande frågan vilka arbetare som skola erhålla sysselsättning. Det måste då anses, att vardera fackföreningen åsyftar att vinna arbetsgivarens (tredje mannens) medverkan i konkurrensstriden och följaktligen skall vara förhindrad att för detta ändamål begagna sig av blockadvapnet. Läget förändras ej, om — såsom stundom förekommit — arbetsplatsen blir blockerad av båda fackföreningarna samtidigt. Vad ovan är sagt om försök att undantränga medlemmar av en fackförening, som tidigare erhållit kollektivavtal, äger även tillämpning om man i sådant syfte vänder sig mot oorganiserade arbetare, som redan äro anställda vid en arbetsplats.

Yttranden

beträffande första och andra styckena.

Landsorganisationen har anmärkt, att kommissionen icke lyckats klart avgränsa partsbegreppet för sådana fall då å endera eller båda sidorna uppträdde en organisation och fråga uppstode, vilka av organisationens medlemmar som skulle anses ha »del i tvisten» och på den grund tillsammans med organisationen intaga partsställning.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriüdkareförening* ha förklarat sig förutsätta, att när det föreskrevs, att stridsåtgärd skulle vara företagen som påtryckningsmedel, därmed avsåges ej blott sådana stridsåtgärder, som syftade till att tvinga tredje mannen att vidtaga någon åtgärd, som kunde vara till fördel för den angripande i dennes förhållande till motparten utan även sådana åtgärder, som toge sikte på att omöjliggöra eller försvåra för den angripne tredje mannen att uppehålla ekonomisk förbindelse med motparten i primärkonflikten. Möjligen skulle kunna ifrågasättas, huruvida ej även sådana mot tredje man riktade stridsåtgärder, som viddes för att straffa den angripne i anledning av dennes förhållande till motparten i primärkonflikten, här borde medtagas. Något skydd mot sådan stridsåtgärd i vedergällnings-syfte bereddes nämligen icke förrän det förhållande vedergällningen åsyftat upphört (10 §, andra punkten). Då man emellertid i allmänhet måste presumera, att sådana stridsåtgärder vore vidtagna även såsom påtryckningsmedel, vore måhända tillägget obehövt.

Länsstyrelsen i Västmanlands län och *handelskammaren i Gävle* ha påpekat, att i första stycket begagnades ordet tvist på ett sätt som knappast överensstämde med gängse språkbruk och med anledning därav föreslagit omredigering av första punkten.

Svenska mejeriernas riksförening och *Sveriges slakteriförbund* ha framhållit, att ifrågavarande bestämmelser medförde den konsekvensen, att i tvist mellan ett andelsföretag och en privat handlare angående skyldighet för handlaren att inköpa sitt behov av produkter från andelsföretaget det sistnämnda på grund av tvisten icke ägde vidtaga stridsåtgärd i någon form mot de producenter, som tillgodosåge handlaren behov av sådana produkter jämväl för de fall, att andelsföretaget mottog dessa producenters överloppsprodukter. Andelsföretaget ägde sålunda icke överenskomma med ett annat andelsföretag, att

detta icke skulle mottaga produkter från de angivna producenterna. Skulle andelsföretaget åter oberoende av tvisten göra en direkt hänvändelse till dessa producenter, att de skulle åtaga sig leveransplikt till andelsföretaget, syntes hinder icke möta mot att massåtgärd riktades mot dem. Med hänsyn härtill ifrågasattes, huruvida i förevarande fall åtminstone andra stridsåtgärder än massåtgärder, dock ej uppsägning av hyres- eller arbetsavtal, skulle kunna få riktas mot dem, som genom leveranser eller dylikt möjliggjorde för vederbörande att fortsätta verksamheten.

Riksförbundet landsbygdens folk har framhållit, att av andra stycket icke tydligt framginge, i vilken mån s. k. priskrig vore tillåtna. Särskilt på mjölkmarknaden hade sådana förekommit, därvid många gånger även personer eller firmor, vilka i relativt hög grad kunde betraktas som tredje man, drabbats.

beträffande tredje stycket.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har uttalat tvekan om lämpligheten av att i förevarande lag reglera jämväl konkurrenstvister. Länsstyrelsen ville emellertid på grund av de tendenser till övergrepp i hithörande fall, som på senare tid någon gång kommit till synes, icke motsätta sig en försökslagstiftning i ämnet.

Landsorganisationen har framhållit, att kommissionen ej förebragt någon övertygande motivering för den privilegiering av angreppen mot tredje man i konkurrenstvister, som innefattades i begränsningen av de förbjudna åtgärderna till massåtgärder. Tredje mans behov av rättsskydd vore oförenligt med en sådan begränsning. I varje fall vore betänkligt att även uppsägning av arbets- och hyresavtal undantagits från förbudet. Detta skulle innebära bland annat, att uppsägning av arbetare eller hyresgäst på grund av dennes vägran att avbryta sina affärsförbindelser med arbetsgivarens respektive hyresvärdens eller av denne understödda personers affärskonkurrenter skulle vara rättsligen tillåten. Undantagandet av annat avbrytande av ekonomisk förbindelse än uppsägning av arbets- och hyresavtal från förbudet mot organisationstvång innebure en socialt opåkallad privilegiering av den angripande parten i allmänt ekonomiska konfliktförhållanden.

Riksförbundet landsbygdens folk har påpekat, att genom ifrågavarande stadgande berövades, såsom jämväl framgick av kommissionens motivering, vissa yrkesgrupper sitt enda stridsvapen. Lagförslaget vore i detta avseende synnerligen ensidigt, en ensidighet som i utpräglat hög grad vore till nackdel för jordbrukarna. Emedan gränsen mellan massåtgärder och stridsåtgärder just på ifrågavarande område vore så vag, komme, därest förslaget på denna punkt i oförändrat skick upphöjdes till lag, säkerligen ett otal rättsliga tvister att bliva följden.

Kooperativa förbundet har gjort gällande, att det med den avfattning stadgandet erhållit fortfarande skulle visa sig möjligt att i där avsedda konkurrensmotsättningar på ett klandervårt sätt träffa tredje man med påtryckningsåtgärder. Med hänsyn till områdets svåröverskådlighet bjöde emellertid för-

siktigheten, att man tillsvidare åtnöjde sig med förslaget sådant det utformats på denna punkt.

Socialstyrelsen har påpekat, att skyddet för tredje man skulle träda i tillämpning, om en förening sökte undantränga oorganiserade arbetare, som redan vore anställda vid en arbetsplats. Stadgandet finge härigenom en vidsträckt tillämpning utanför den egentliga industriens område. Inom fack sådana som transport-, väg-, skogs- och flottningsarbeten vore det vanligt, att en fackförenings medlemmar arbetade sida vid sida med medlemmar av annan sammanslutning eller oorganiserade arbetare. Tredjemansskydd skulle nu inträda för arbetsgivare, så snart avtalsstrid med yrkande om företrädesrätt inleddes av fackförening, som icke ensam representerade förutvarande arbetsstyrka. Detta förhållande syntes tala för att stridsåtgärder, som avsåge avtal med organisationsklausul eller annan företrädesrätt till arbete, alltid förbjödes. Ville man icke taga detta steg, torde ifrågavarande lagrum böra givas sådan formulering, att stridsåtgärd med nyssnämnt syfte endast tillätes, då förening ensam representerade alla vid stridens utbrott i arbetet deltagande arbetare. I detta sammanhang ville styrelsen även påpeka, att en bestämmelse av här ifrågavarande slag, vars plats rätteligen borde vara i lag om kollektivavtal, syntes ägnad förebygga vissa eljest tänkbara fall av kollision mellan nämnda lag och den nu föreslagna.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriüdkareförening* ha förklarat sig vidhålla sin i yttranden över professor Bergendals förslag intagna ståndpunkt om nödvändigheten av förbud mot stridsåtgärder, som vidtoges i syfte att genomdriva avtalsbestämmelser om skyldighet för arbetsgivare att hålla sig enbart eller företrädesvis till den avtalsslutande organisationens medlemmar. Det syntes vara skäligen likgiltigt för tredje mannen, d. v. s. i detta fall arbetsgivaren, huruvida konkurrensmotsättningen i det särskilda fallet vore akut och berörande vissa arbetargrupper eller enskilda arbetare, eller om den avtalsslutande arbetarorganisationen med föreskriften om ensamrätt eller företrädesrätt till arbete för organisationens medlemmar avsåge att skapa garanti för att arbetsgivaren under avtalstiden ej anlitate någon utomstående arbetare. Det vore för övrigt svårt att i praktiken uppdraga någon gräns mellan dessa båda fall.

Handelskammaren i Gävle har ifrågasatt om förevarande bestämmelser bleve fullt effektiva med hänsyn till kommissionens i princip synnerligen välvilliga inställning till kollektivavtalen. För det fall att å en arbetsplats endast funnes oorganiserade arbetare syntes meningen vara, att en fackförening icke finge blockera arbetsplatsen med krav på ensamrätt till arbete för sina medlemmar, åtminstone icke utan att medgiva rätt till inträde i föreningen för de oorganiserade. Handelskammaren funne det emellertid icke klart, huruvida sådan rätt ansåges föreligga, om föreningen hölles öppen men de oorganiserade vägrade att inträda i fackföreningen. Enligt handelskammarens förmenande borde sådan rätt icke föreligga ens om ett litet fåtal anslöte sig till fackföreningens krav.

Förevarande lagrum innefattar lagförslagets huvudprincip angående skydd för tredje mans neutralitet. Jag har redan i den allmänna motiveringen redogjort för min ställning till de viktigaste frågor, som här möta.

Vad beträffar neutralitetsgrundsatsens närmare utformning i kommissionsförslagets 14 §, är jag fullt medveten om att åtskilliga i yttrandena framställda invändningar ha ett visst berättigande. Sålunda kan det ifrågasättas, huruvida det är påkallat att i stadgandet om konkurrenstvister begränsa förbudet mot stridsåtgärder till kollektiva sådana, såsom skett i kommissionsförslaget. Då jag likväl i denna punkt icke anser mig böra avvika från kommissionen, är det med hänsyn till svårigheten att överblicka lagstiftningens räckvidd på detta område.

I anledning av vad i kommissionens motiv och i socialstyrelsens yttrande uttalats angående konkurrenstvister på arbetsmarknaden, önskar jag framhålla, att bestämmelserna om skydd för tredje mans neutralitet i sådana konkurrenstvister givetvis ej böra lägga hinder i vägen för stridsåtgärder, som till sitt huvudsakliga syfte äro att anse såsom stridsåtgärder mot part. Den omständigheten att i ett avtalsförslag, som från arbetarsidan överlämnats och som från motsidan förkastats, även finnes någon klausul, som vid tillämpningen kunde medföra intrång i andra arbetares eller organisationers intressen, bör ej medföra att en efter förhandlingarnas avbrytande vidtagen kollektiv stridsåtgärd anses såsom angrepp på tredje mans (arbetsgivarens) neutralitet. Det vore en uppenbar fiktion att i en vanlig strid, riktad mot arbetsgivaren — den egentliga motparten — se ett angrepp mot tredje man, därför att någon stridspunkt berör även konkurrerande arbetares intressen. Överhuvud torde stadgandet i tredje stycket endast i de undantagsfall, då konkurrerandet är dominerande, få tillämpning på arbetsmarknadens strider. Frågan om stipulerandet i kollektivavtal av organisationstvång har icke genom det föreliggande lagförslaget upptagits till behandling.

Förevarande lagrum har i flera hänseenden underkastats omarbetning, varvid eftersträfvats att utan sakliga förändringar vinna en förenklad avfattning av bestämmelserna.

9 §.

I 15 § av kommissionsförslaget stadgas, att i anledning av sådan motsättning till part, som enligt 7—12 §§ i den av kommissionen föreslagna lagen eller lagen om kollektivavtal icke må föranleda stridsåtgärd mot denne, ej heller stridsåtgärd av något slag må äga rum mot tredje man.

Som motivering till dessa bestämmelser anför kommissionen bland annat följande.

I vissa av de fall, då enligt den sakkunniges utkast ansetts föreligga stridsåtgärd mot tredje man, skall enligt kommissionens lagförslag stridsåtgärd anses vara riktad mot part; så beträffande vedergällning för någons ställning till ekonomisk tvist (10 §), organisationstvång (11 §), utpressning mot den som övertagit egendom eller rörelse (9 §). Även i dessa fall kan emellertid inträffa, att stridsåtgärd vidtages mot tredje man såsom ett medel för uppnående av angriparens syfte med avseende å den egentliga motparten.

Enahanda är förhållandet i fråga om de fall, som ej berörts i den sakkunniges utkast men beträffande vilka i förevarande förslag stadgats förbud för stridsåtgärder mot part (7 och 8 §§, delvis 9 och 12 §§). Följande exempel på hithörande angrepp mot tredje man må här anföras. Såsom ett led i en vedergällningsaktion mot en förutvarande strejkbrytare, som »prickats» (10 §), söker man förhindra, att denne skall erhålla servering å ett kafé, och om kaféinnehavaren ej vill medverka härtill, förklaras hela hans rörelse i blockad. Åt en förföljelse av en politiskt misshaglig person (8 §) söker man giva ökad effektivitet genom att rikta en bojkott mot någon nära anhörig till den förföljde, ehuru den sålunda angripne icke själv givit någon anledning till angreppet.

Det är uppenbart, att i samtliga nu nämnda fall, i vilka förbud skall gälla för stridsåtgärd mot part, det jämväl måste vara otillåtet att angripa en tredje man. Dennes intresse av att icke bliva angripen är i dessa fall minst lika beaktansvärt som partens, och om det ej bleve tillgodosett, skulle en möjlighet finnas att på en omväg, nämligen genom angrepp mot tredje man, åtminstone i viss utsträckning nå syftet emot parten utan att överträda de bestämmelser, som givits till dennes skydd. Med de nu berörda situationerna, i vilka stridsåtgärder mot part äro förbjudna enligt den föreslagna lagen, hava beträffande rättsskydd för tredje man ansetts böra likställas sådana situationer, i vilka stridsåtgärd emot part äro såsom brott mot gällande kollektivavtal förbjudna enligt 4 § lagen om kollektivavtal.

Om det skydd för tredje man, som nu angivits, meddelas bestämmelse i förevarande paragraf. Förbud meddelas sålunda för stridsåtgärd mot tredje man i anledning av sådan motsättning till part, som enligt förut berörda lagrum icke må föranleda stridsåtgärd mot denne. Av formuleringen framgår, att det icke är någon förutsättning för paragrafens tillämpning, att stridsåtgärd blivit vidtagen mot parten; angreppet bör uppenbarligen icke bliva mera lovligt därför att det, till en tid eller möjligen överhuvud, begränsas till att direkt träffa endast tredje man. Denne skall vara skyddad mot varje stridsåtgärd av de slag, som omförmälas i 1 §, även om part endast åtnjuter skydd mot massåtgärd eller därjämte mot särskilda arter av stridsåtgärd men ej mot alla former därav (9, 11 och 12 §§ samt lagen om kollektivavtal 4 §). Vid jämförelse med 14 § är skyddet enligt förevarande paragraf mera vittgående på det sätt, att därifrån ej skall gälla undantag enligt 16—18 §§. Det är huvudsakligen av hänsyn härtill, som de i lagen om kollektivavtal reglerade motsättningarna ansetts böra upptagas i förevarande paragraf; i och för sig äro de nämligen så gott som alltid av den beskaffenhet, som avses i 14 § första stycket. Vid en avtalstvist, däri mera omfattande stridsåtgärd icke må vidtagas mot part, är emellertid ett undantagslöst skydd för tredje man påkallat. Visserligen kan icke med fog göras gällande, att dennes intresse av att stå utanför en tvist är i allmänhet annorlunda beskaffat eller i och för sig mera beaktansvärt, då en stridsåtgärd mot part är förbjuden än då den är lovlig, men angriparens tillvägagångssätt framstår i de förra fallen såsom mera förkastligt och alla de skäl, som föranleda medgivande av vissa utvidgningar av en lovlig strid, bortfalla, då redan ett angrepp mot part är olagligt.

I den allmänna motiveringen har jag redogjort för det väsentligaste av kommissionens motiv till ifrågavarande paragraf i den mån densamma har avseende å spörsmålet om organisationstvång i samband med stridsåtgärder mot tredje man. För sammanhangets skull vill jag emellertid här i sin helhet återgiva vad kommissionen i detta hänseende anfört.

På arbetstvisternas område förekommer, att en arbetargrupp vid sådan motsättning till andra arbetare, varom i denna paragraf är fråga, söker uppnå sitt mål genom att få inryckt en därtill syftande bestämmelse i ett kollektivavtal med arbetsgivaren och, om detta vägras av denne, mot honom vidtager en strejk eller annan stridsåtgärd. Arbetsgivaren är då tredje man och skall i princip åtnjuta skydd enligt förevarande paragraf. Tillämpning härav kan närmast tänkas ifrågakomma beträffande vedergällning mot en förutvarande strejkbrytare e. dyl. eller beträffande organisationstväng (10 och 11 §§), på det sätt att man vill i kollektivavtalet få införd bestämmelse om att viss arbetare ej må av arbetsgivaren anställas eller bibehållas i arbete, överhuvud eller såframt han ej inträder i viss organisation. Dylika fall, där stridsåtgärder skulle vara förbjudna enligt förevarande paragraf, äro emellertid sällsynta. Från dem äro att noga skilja de betydligt vanligare fall, i vilka man går till strid för att i ett kollektivavtal få inryckt en bestämmelse om att alla arbetare vid de arbetsplatser, för vilka avtalet skall gälla, skola tillhöra viss organisation (eller att företräde till anställning skall tillkomma dennas medlemmar). En dylik bestämmelse är giltig, och den må även i allmänhet genomdrivas medelst stridsåtgärd, försåvitt nämligen detta icke endast innebär ett maskerat försök att tvinga en eller flera särskilda arbetare att inträda i organisationen utan verkligen åsyftar att genomföra en generell reglering av arbetsvillkoren. Det har icke ansetts nödigt att meddela uttrycklig bestämmelse av sådant innehåll. Det är i detta sammanhang att märka, att om organisationskravet i verkligheten endast är en förklädning för ett försök att helt undantränga vissa arbetare från anställning, massåtgärd kan vara förbjuden jämlikt 14 § tredje stycket; att fallet är av denna beskaffenhet kan framgå därav, att man vägrar dessa arbetare inträde i organisationen. — Jämväl ett krav på att alla av ett kollektivavtal berörda arbetsgivare skola tillhöra viss förening må i princip genomdrivas med stridsåtgärd.

Förevarande paragraf behandlar sådana stridsåtgärder mot tredje man, vilka hänföra sig till en utbruten lagstridig primärkonflikt eller till en latent sådan, d. v. s. en »motsättning» till part, som enligt lag icke får föranleda stridsåtgärd och där stridsåtgärd icke heller ännu har tillgripits. Primärtvisten behöver inte vara en avtalstvist, ej heller av den art som åsyftas i andra och tredje stycket av 8 §. Enligt kommissionens förslag skall förbudet mot tredjemansangrepp i dessa fall vara absolut och sålunda bl. a. ej begränsat genom föreskrift angående neutralitet såsom betingelse för tredje mans rättsskydd. Med hänvisningen till lagen om kollektivavtal åsyftas dels avtalsstridiga primärkonflikter och dels sådana primärkonflikter, som äro förbjudna i kollektivavtalslagen, oavsett om de medgivas i avtal eller icke. Då tredje man i dessa fall skyddas utan hänsyn till neutralitet, blir följden att arbetare som taga anställning under en konflikt, vilken utgör avtalsbrott från arbetarsidan, komma i åtnjutande av tredjemansskydd. Häremot är icke något att erinra. Lagrummet avser vidare stridsåtgärder mot tredje man, hänförande sig till primärkonflikter av det slag, som enligt föregående eller efterföljande bestämmelser i detta lagförslag eller i annan lag förklarats förbjudna. Om en arbetsgivare med kränkning av föreningsrätten avskedat en arbetare, blir en stridsåtgärd mot tredje man, som avser att skärpa det otillåttna primärangreppet (avskedandet) — t. ex. uppsägning från arbetsgivarens sida av en

*Departements-
chefen.*

hyresgäst, vilken upplåter bostad åt den avskedade arbetaren — att hänföra till de här förbjudna tredjemansstriderna. Har en arbetsledare under en konflikt vägrat utföra visst arbete, som ej tillhör hans vanliga göromål och ej heller är skyddsarbete, blir en av arbetsgivaren vidtagen stridsåtgärd mot tredje man, t. ex. avskedande av en anhörig till arbetsledaren, förbjuden enligt förevarande paragraf, jämförd med 3 och 11 §§.

På grund av den avfattning, som i det föreliggande lagförslaget givits åt 3 och 4 §§, blir det förut anförda resonemanget i kommissionens motiv angående de fall, då primärtvisten gäller frågor om strejkbrytare, organisations tvång m. m., icke i allo tillämpligt. Stridsåtgärd i syfte att i kollektivavtal införa en klausul, varigenom de under konflikten arbetande strejkbrytarna skulle förhindras fortsatt anställning, omfattas icke av förbudet i nu förevarande paragraf. Ej heller förbjudes stridsåtgärd i syfte att få i kollektivavtal införd en bestämmelse, varigenom såsom förutsättning för vissa arbetares kvarstannande stadgas att de ingå i fackförening.

I kommissionens förslag har den ändringen vidtagits att hänvisningen till uppräknade lagrum ersatts med en mera allmänt avfattad hänvisning. Vidare har en redaktionell jämkning företagits.

10 §.

I den allmänna motiveringen har jag angivit min principiella ståndpunkt till de bestämmelser i kommissionsförslaget som reglera frågan om strejkbrytares ställning. Jag har ock lämnat en redogörelse för vad yttrandena i denna del innehålla av mera allmän innebörd.

Dessa bestämmelser jämte andra i samma ämne äro upptagna i 16 § i kommissionsförslaget.

Jag övergår nu till att närmare redogöra för bestämmelserna i fråga ävensom för de detaljerinringar, som i yttrandena framställts mot desamma.

Enligt 16 § i kommissionsförslaget tillkommer det i 14 § av förslaget stadgade skyddet för tredje man ej den som brutit sin neutralitet i tvisten.

Såsom neutralitetsbrott är att anse:

1. att medlem av sådan i tvisten invecklad förening, som i 2 § av förslaget avses, till fördel för motparten åsidosätter sina förpliktelser gentemot föreningen i avseende å tvisten;

2. att någon, som i anledning av utbruten eller väntad arbetstvist antagit anställning, under tvisten utför arbete, vilket är förklarat i blockad, så ock att någon sysselsätter arbetare, som i anledning av tvisten nedlagt arbete eller utestängts från sådant; samt

3. att någon under tvist lämnar part ekonomiskt understöd eller, efter omläggning eller annan förändring av sin näring eller verksamhet, bispringer honom.

Slutligen stadgas i andra stycket av 16 § att såsom brytande av neutralitet är, med den inskränkning, som följer av 1. och 2., icke att anse, att någon vid arbetsnedläggelse kvarstannar i sitt arbete. Ej heller brytes neutralitet, genom utförande av skyddsarbete åt part. Till skyddsarbete hänföres arbete, som icke kan anstå utan fara för människor eller för skada å byggnader eller andra anläggningar, husdjur, mogen gröda, maskiner, varulager eller dylikt.

Bestämmelserna i 16 § av kommissionens förslag motsvaras närmast av 1 § tredje stycket första punkten i den sakkunniges utkast, där det stadgas, att stridsåtgärd mot tredje man icke skall anses föreligga då stridsåtgärd i anledning av pågående tvist riktas mot någon, som genom övertagande av egendom eller rörelse bisprungit eller ock efter antagande av arbete eller efter förändring av sin näringsverksamhet understödjer part eller annan, vilken ej själv är föremål för stridsåtgärd mot tredje man.

Som allmän motivering till förslaget anför kommissionen följande:

De i 16 § angivna undantagen hänföra sig endast till de fall, som behandlas i 14 § och vilka utmärkas därav, att stridsåtgärder mot part äro att anse såsom legitima. Endast i dylika fall bör anses, att en utomstående, vilken gör gemensam sak med en part eller förhåller sig på ett därmed likvärdigt sätt och sålunda uppgiver sin neutralitet, bör gå miste om det skydd, som i allmänhet tillkommer utomstående. Däri att av lagen en viss hållning betecknas såsom oneutral och förklaras skola medföra den nu angivna verkan, ligger ingalunda, att en sådan hållning skulle av rättsordningen ogillas, långt mindre förbjudas. Den skall alltså icke i och för sig drabbas av några som helst påföljder av rättslig natur, utan allenast medföra, att den oneutral tredje mannen i förhållandet mellan parterna betraktas såsom likställd med den part, till vilken han anslutit sig. Emellertid kan det icke undvikas, att lagstiftningens ställningstagande kommer att anses giva uttryck åt en viss värdering av den utomståendes handlingssätt och bl. a. därför bliva av särskilt ömtålig natur. På detta område göra sig därför gällande mycket olika meningar och sådana ha även framträtt inom kommissionen. Den av majoriteten antagna lagtexten avser att uttömmande angiva de fall, i vilka en tredje man anses hava brutit sin neutralitet.

Angående inom kommissionen avgivna *reservationer* beträffande 16 § får jag hänvisa till kommissionens betänkande sid. 90 och 91, 93 och 94 samt 96 och 97.

I sitt *yttrande* har *landsorganisationen* framhållit att av uttryckssättet i förevarande paragraf (»utför arbete», »lämnar understöd», »bispringer») framginge, att neutralitetsbrott ej skulle medföra neutralitetens förverkande för hela konflikttiden utan endast för den tid det oneutrala handlingssättet fortginge. Det förekomme emellertid i många fall, att arbetet avbrötes och då skulle blockadbrytarna icke längre kunna bli föremål för repressalier under den tid de ej utförde arbete. Sedan kunde de på nytt anställas hos samma eller annan i tvisten indragen arbetsgivare och då betraktas såsom oneutrala endast så länge de utförde arbete, för att åter anses såsom neutrala då de tillfälligtvis upphörde med arbetet. Detta vore exempelvis förhållandet inom stuveribranschen, där arbetarna i många fall endast antoges för lastning eller lossning av ett visst fartyg och sedan inte hade någon anställning förrän de möjligen på nytt engagerades för något annat fartyg. Landsorganisationen ville bestämt motsätta sig en sådan begränsning som den av kommissionen föreslagna.

Som motivering till bestämmelserna i *första styckets första punkt* anför kommissionen.

Den under 1. upptagna regeln, som saknade motsvarighet i den sakkunniges utkast, har påyrkats i flera av de avgivna yttrandena. Den avser brytande av en föreningsmedlems organisationsmässiga förpliktelser. Härvid är endast fråga om föreningar av det slag, som omförmälas i 2 §, d. v. s. ekonomiska kamporganisationer. Hit äro alltså icke att hänföra ekonomiska föreningar i teknisk bemärkelse, såsom konsumtions-, bostadsrätts-, mejeri- och andra s. k. kooperativa föreningar (liksom ej heller aktiebolag), än mindre idrotts- eller politiska och andra utpräglat ideella föreningar. Även om vissa bland dessa, åtminstone av den förstnämnda gruppen, gäller visserligen, att de kunna bliva såsom parter inbegripna i en ekonomisk tvist och att i samband därmed vissa förpliktelser kunna åligga medlemmarna, t. ex. fortsatt fullgörande av leveransskyldighet e. dyl. Vid åsidosättande härav äger föreningen tillämpa stadgeenliga påföljder, såsom viten, förlust av medlemsrättigheter, uteslutning, men den får icke tillgripa egentliga stridsåtgärder. Åtgärder av förstnämnda slag, vilka enligt uttrycklig bestämmelse i 1 § i intet fall äro hänförliga till stridsåtgärder i förslagets mening, kunna tydligen tillgripas även av de egentliga stridsorganisationerna, och de torde inom vissa bland dessa, t. ex. arbetsgivareföreningarna, i praktiken spela en övervägande roll. Dessa organisationer äga emellertid även tillgripa stridsåtgärder, såsom t. ex. »materialspärr» (mot osolidariska medlemmar av arbetsgivareförening), »prickning» och annan bojkott (i motsvarande fall på arbetaresidan).

Förutsättning härför är i första hand, att föreningen är invecklad i tvisten. Det är härvid utan betydelse, om föreningen är angripare eller angripen, och i senare fallet om den är part i primärkonflikten eller blivit föremål för en sympatiåtgärd (18 §). Om den är angripare förutsättes emellertid, att angreppet icke tillkommit med ett så väsentligt åsidosättande av föreningens stadgar, att medlemmen måste enligt allmänna rättsgrundsatser anses fritagen från att fullgöra sina förpliktelser; härom har särskild erinran ej ansetts erforderlig. En medlemsförpliktelse kan ej åligga annan än den, som vid tiden för föreningens inträde i tvisten är medlem; visserligen kan en medlem tänkas visa sig osolidarisk på det sätt, att han i anledning av en väntad tvist vill avgå såsom medlem, men det torde ankomma på föreningen att genom lämpliga bestämmelser i sina stadgar om rätten till utträde förebygga missbruk härutinnan (jfr lagen om ekonomiska föreningar 11 och 15 §§). De medlemsförpliktelser, om vilka här är fråga, kunna vara av skilda slag; viktigast torde vara dels skyldighet att erlagga avgifter eller uttaxerade bidrag, dels plikt att deltaga i en arbetsinställelse eller respektera en blockad eller bojkott. Förpliktelserna skola i varje fall vara fastställda i stadgarna eller eljest i ordning, som överensstämmer med dessa. Det blotta faktum, att en förpliktelse blivit åsidosatt, behöver ej alltid innebära ett neutralitetsbrott; ytterligare fordras, att det skett till fördel för motparten. Härigenom uteslutas dels sådana fall, där en förpliktelsets fullgörande är utan varje betydelse för tvisten, dels ock sådana, där dess åsidosättande beror på en orsak, som ej sammanhänger med en önskan att vålla föreningen avbräck i striden, t. ex. verklig oförmåga att anskaffa medel till verkställande av föreskrivna inbetalningar.

I yttrandena ha *svenska mejeriernas riksförening* och *Sveriges slakteriförbund* hemställt, att 16 § första punkten måtte kompletteras med ett stadgande därom att medlem av en i tvist invecklad organisation av annat slag än i lagtexten angäves icke skulle åtnjuta skydd som tredje man, om han under tvisten åsidosatte sina förpliktelser mot organisationen till skada för densamma med avseende å tvisten. Vad kommissionen i motiven uttalat därom att organisatio-

nen i ett dylikt fall skulle vara hänvisad till de civilrättsliga påföljder, som kunde vara angivna i stadgar eller andra överenskommelser syntes icke tillfredsställande.

Riksförbundet landsbygdens folk har icke heller ansett det lämpligt, att begreppet förening begränsades till ekonomiska kamporganisationer. Om en sådan begränsning i allt fall skulle ske, måste detta till undvikande av misstag tydligt angivas i lagtexten.

Landsorganisationen har framhållit, att det vore svårt att inse, huru förening skulle kunna genom stadgebestämmelser av rättslig giltighet förhindra, att enskild medlem i anledning av väntad tvist utträdde ur föreningen och därmed befriades från sin organisationsförpliktelse i avseende å förhållandet till den utbrutna konflikten. En stadgebestämmelse med absolut förbud mot utträde skulle med säkerhet icke anses rättsgiltig och vore även av praktiska skäl omöjlig. De av kommissionen åberopade bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar kunde landsorganisationen icke finna lämna någon ledning för en betryggande stadgemässig reglering av förevarande fråga. Även om en sådan reglering likväl vore tänkbar, måste det anses opåkallat att göra organisationernas möjligheter att utkräva de enskilda medlemmarnas organisationsförpliktelser i förevarande avseende beroende av stadgebestämmelser. Landsorganisationen ansåge därför, att i 16 § särskild bestämmelse bort upptagas av innehåll att den, som i anledning av väntad arbetstvist utträtt ur förening, vore att i neutralitetshänseende likställa med medlem som i första stycket första punkten avsåges.

Socialstyrelsen har erinrat om att neutralitetsskydd stipulerades för s. k. arbetsvillig bland annat under villkor att han ej av organisationsförpliktelse hindrades att arbeta under konflikten. Detta villkor kunde, enligt socialstyrelsens förmenande, icke tydas annorlunda än att den arbetsvillige icke tillhörde den blockerande föreningen och ej heller annan förening, som förklarar sig vilja respektera blockaden. På arbetsområden, där skilda organisationer tävlade om medlemskap bland arbetarna, vore det icke ovanligt, att en organisation blockerade, medan den andras medlemmar ginge kvar i arbetet. Sådan förenings medlemmar måste enligt lagtexten åtnjuta neutralitetsskydd, i den mån de icke förlorade det på annan grund. De åtnjöte sålunda icke skydd, i den mån de toge arbete efter konfliktens utbrott. Denna konsekvens av kommissionens förslag torde i sin tur föranleda, att fackförening i fall av arbetsblockad av annan förening vid arbetsplats, där bägge föreningarna hade medlemmar, nödgades taga ståndpunkt för deltagande i konflikten. Vile den icke medgiva medlemmarna att deltaga eller toge den icke ståndpunkt alls, vilket torde innebära detsamma, åtnjöte dessa medlemmar väl neutralitetsskydd, men en efter arbetarnas betraktelsesätt ofta naturlig arbetsnedläggelse från deras sida kunde under sådana förhållanden kollidera med behörighetsreglerna, i den mån den vore att betrakta som en massåtgärd. Kunde tredjemansskyddet enligt 16 § icke annorlunda bestämmas, än att en utvidgning av en okynnesblockad, förklarad av ett mindretal, tedde sig ofrånkomlig för det övriga flertalet,

syntes det erforderligt att ernå en omformulering av 3 § i kommissionsförslaget, som förhindrade denna konsekvens.

Som motivering till *första styckets andra punkt* anför kommissionen bland annat följande.

Av formuleringen framgår, att den avgörande tidpunkten beträffande antagande av nytt arbete icke obetingat är tiden för tvistens utbrott; även den, som dessförinnan men i anledning av att tvist är väntad, antager arbete och fortsätter därmed, sedan det förklarats i blockad, skall anses såsom oneutral. Det har övervägts att stadga en viss frist före tvistens utbrott (exempelvis tre månader), som i detta hänseende skulle vara avgörande, men en dylik regel har antagits komma att i de skiftande fallen verka alltför ojämnt och dessutom vara lätt att kringgå. Mot arbetsvillig, som avbrutit sin anställning och alltså upphört att utföra blockerat arbete, må därefter icke i anledning av tvisten riktas stridsåtgärder, även om tvisten skulle fortgå; sådana åtgärder skulle nämligen åsyfta vedergällning, och de äro följaktligen förbjudna jämlikt 10 § andra punkten. — Med en arbetares antagande av blockerat arbete har av reciprocitetsskäl likställts en arbetsgivares förfarande att anställa arbetare, som strejkar eller är utestängd från arbete genom lockout.

Liksom enligt den sakkunniges utkast måste till antagande av anställning hänföras ej blott inträde i tjänst hos en arbetsgivare, hos vilken man ej tidigare hade sysselsättning, utan jämväl övertagande hos den förutvarande arbetsgivaren av sådant arbete, som man ej förut var pliktig att utföra (jämför även punkten 3 angående omläggning av verksamhet). Betydelsen härav är emellertid ringa för egentliga kroppsarbetare, vilkas anställningsvillkor i allmänhet ej torde medföra hinder för deras användande för starkt varierande arbetsuppgifter. Att en oorganiserad arbetare vid konflikt övertager ett annat arbete än det, varmed han förut sysslats, faller alltså inom ramen för hans tidigare åligganden och blir icke att anse såsom ett oneutralt handlings sätt; beträffande arbetsledare och jämställda hänvisas till följande paragraf.

I övrigt torde jag få hänvisa till den allmänna motiveringen.

I *yttrandena* ha *svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges bageriödkareförening* framhållit, att arbetare, som antagit *olagligen* blockerat arbete, syntes vara oneutral om man vid frågans bedömande endast toge hänsyn till neutralitetsreglerna i 16 §. Men då den blockerade arbetsgivaren i ett dylikt fall åtnjöte lagens skydd enligt 14 §, måste detta rimligen sträcka sig även till annan tredje man, som endast medelbart stode i förbindelse med part i primärkonflikten. I allt fall måste prickningsåtgärder mot arbetstagare av nämnt slag anses såsom led i blockaden mot arbetsgivaren och av sådan anledning vara förbjudna. Det vore önskvärt, att ett klart uttalande lämnades på denna punkt under lagstiftningens fortgång.

Socialstyrelsen har hemställt, att uttrycklig bestämmelse måtte meddelas i nu angivet syfte.

Jämväl *Sveriges industriförbund* har påpekat, att de föreslagna bestämmelserna innebure, att strejkbryteri stämplades som oneutralt även då det gällde personer, som biträdde vid klart avtalsstridig eller olaglig konflikt.

Sågverksförbundet har framhållit, att det måste klart utsägas, att arbetare,

som vid konkurrenstvist antager arbete hos den neutrale arbetsgivaren, själv bibehåller sin neutralitet, även om arbetet skulle ha förklarats i blockad.

Förbundet, som i annat sammanhang, under hänvisning till de vid skogsbruk och flottnings förekommande särskilda förhållandena, föreslagit, att bestämmelser borde meddelas om att förening, som ville vidtaga massåtgärd, skulle vara representativ för den arbetstagargruppen till förmån för vilken åtgärden skulle vidtagas, har framhållit att en dylik regel icke vore tillräcklig för förhindrande av missbruk. Det borde överhuvud taget vara förbjudet att vidtaga stridsåtgärd för vinnande av en uppgörelse om arbetsvillkoren beträffande ett arbete, som man väntade skulle komma i den allmänna marknaden. I motsatt fall kunde man befara, att arbetsblockaden komme att bli ett än flitigare använt vapen för att i god tid kunna förhindra, att några neutrala arbetstagar skulle kunna uppstå. Man behövde ju icke gå så långt som till en formlig blockadförklaring, utan det räckte med att en fackförening i lagom tid före arbetets bortsättning läte sprida ut rykte om förestående arbetstvist, därest ej föreningens medlemmar skulle få arbetet.

Sveriges redareförening har gjort gällande, att en utom konflikten stående arbetsgivare, som anställde arbetare i syfte att driva sin näring, ej borde mista sin neutralitet, om de anställda arbetarna skulle vara indragna i en arbetsstrid.

Landsorganisationen har, i anslutning till ett uttalande rörande arbetsledare under 11 § departementsförslaget framhållit önskvärdheten av att i andra punkten av 16 § kommissionsförslaget uttryckligen utsades att med antagande av anställning vore att likställa övertagande av arbete, vilket man ej förut varit pliktig att utföra.

I detta sammanhang har *landsorganisationen* jämväl påpekat, att uttrycket »i anledning av utbruten arbetstvist» möjligen kunde tagas till intäkt för en sådan tolkning av bestämmelsen, att särskild bevisning om motiven för anställningstagande vore erforderlig. Till undvikande av en sådan tolkning hade lagtexten på denna punkt bort avfattas: »efter utbruten eller i anledning av väntad arbetstvist».

Som motivering till bestämmelserna i *första styckets tredje punkt* anför kommissionen.

I punkt 3., vilken hänför sig till såväl arbetstvister som andra ekonomiska tvister, betecknas till en början såsom oneutralt att någon under tvist lämnar part ekonomiskt understöd. Därmed avses i första hand direkta penningbidrag; med sådana måste man emellertid, bl. a. för att undvika kringgående av regeln, likställa beviljande av kredit eller ingående av andra ekonomiska uppgörelser, som äro för den stridande parten exceptionellt gynnsamma och icke kunna anses motiverade på enbart affärsmässiga grunder. — Såsom oneutralt betecknas ytterligare att någon under tvist, efter omläggning eller annan förändring av sin näring eller verksamhet, bispringer part. Om innebörden av denna bestämmelse, som återfinnes i den sakkunniges utkast, får kommissionen åberopa vad som anföres i betänkandet (sid. 153 f.). Ett bispringande kan icke anses föreliggande utan att omläggningen eller förändringen dels objektivt innebära ett gynnande av parten, dels av den handlande uppfattas så. Det har icke ansetts nödigt att i förslaget särskilt beröra sådant bi-

springande av part, som sker genom övertagande av egendom eller rörelse. Detta är nämligen i huvudsak av betydelse med hänsyn till en indrivningsåtgärd, som riktas mot övertagaren, och har med avseende därpå uttryckligen beaktats i 9 §. Även i andra fall kan naturligen ett sådant övertagande, alltefter de närmare villkoren därför, bliva att bedöma enligt den nu förevarande punkten. — Det är uppenbarligen likgiltigt, om man understödjer eller bispringer en part direkt eller genom att understödja en tredje man, som i sin tur understödjer parten eller eljest är oneutral till dennes förmån. En särskild bestämmelse härom, som finnes upptagen i den sakkunniges utkast, har antagits vara umbärlig.

Tydligt är att en oneutral tredje man icke bör få angripas av den part, till vilken han anslutit sig, eller av någon, som handlar i dennes intresse. Särskild bestämmelse härom lärer emellertid icke vara nödig, då sådana angrepp enligt sakens natur icke torde ifrågakomma.

I *yttrandena* har *landsorganisationen* ansett, att begreppet »ekonomiskt understöd» bort i lagtexten förtydligas genom en exemplifiering, i vilken även bort upptagas beviljande av kredit, särskilda rabatter eller andra särskilda förmåner, ingående av avtal eller företagande av andra rättshandlingar, genom vilka konfliktpart bereddades förmåner utan vederlag, eller vid vilka av missförhållandet emellan de å ömse sidor utfästa villkoren eller eljest framginge, att rättshandlingen huvudsakligen hade egenskap av understöd.

I fråga om bispringande eller understödjande likställdes i professor Bergendals utkast uttryckligen med part »annan vilken ej själv är föremål för stridsåtgärd mot tredje man». Enligt uttalande i motiveringen hade kommissionen ansett en uttrycklig bestämmelse härom umbärlig. Med hänsyn till de skiftande och indirekta former, under vilka understöd kunde lämnas, vore det emellertid önskvärt, att redan av lagtexten otvetydigt framginge, att neutralitetskravet eftersatts även av den, som understödde eller bisprunge oneutral tredje man.

Riksförbundet landsbygdens folk har påpekat, att utformningen av bestämmelserna i förevarande punkt vore behäftad med en viss svaghet. Sälunda kunde ett fortsatt fullgörande av icke kontraktsbundna leveranser till stridande part i mycket hög grad innebära »ekonomiskt understöd» och vara beroende av att den levererande, trots det han enligt lagförslaget kunde gå under beteckningen tredje man, i verkligheten vore starkt intresserad av stridens utgång.

Sveriges redareförening har förklarat sig förutsätta, att neutralitetsbrott skulle anses föreligga icke allenast då vid tvist understöd lämnades part, d. v. s. i de flesta fall en förening utan även då understödet lämnades direkt till enskilda föreningsmedlemmar.

Här må ock framhållas att, såsom jag tidigare antytt, *svenska mejeriernas riksförening* och *Sveriges slakteriförbund* gjort gällande, att den i förslaget gjorda åtskillnaden mellan part och tredje man icke motsvarade de faktiska förhållandena. Det syntes nämligen, som om en person, utan att juridiskt kunna anses ha del i tvisten, dock kunde ha ett så väsentligt intresse av tvistefrågans lösning, att hans ställning som tredje man mera vore av formell natur. Där- est ett andelsföretag och ett aktiebolag råkade i tvist angående det pris, som

borde tillämpas vid försäljning av parternas produkter, syntes hinder icke möta för parterna att mot varandra tillgripa massåtgärder och att jämväl jämlikt 14 § tredje stycket tillgripa andra åtgärder än massåtgärder gentemot tredje man för att denne skulle lämna sin medverkan för erhållande av en gynnsam utgång av tvisten. I denna tvist vore aktiebolaget och andelsföretaget parter, medan leverantörerna och konsumenterna vore tredje man, varjämte om någon innehade praktiskt taget samtliga aktier i aktiebolaget, denne jämväl vore tredje man. Andelsföretaget ägde emellertid i detta fall icke gentemot den, som faktiskt ägde och bedreve aktiebolagets verksamhet, använda åtgärder, avsedda att mera allmänt isolera honom, ehuru han givetvis hade det mest väsentliga intresse av tvistefrågans lösning. Skulle åter i det angivna fallet innehavaren av aktiemajoriteten ha utövat verksamheten i eget namn, skulle massåtgärd ha kunnat riktas mot honom personligen. Denna åtskillnad allt efter företagsformen syntes mindre tilltalande. Över huvud torde det gälla, att om massåtgärden i ett fall, då verksamheten utövades genom aktiebolag eller annan juridisk person, icke finge riktas mot den personligen därav mest intresserade, detta skulle medgiva denne ett skydd, som skulle stärka hans ställning i oberättigad grad. För allmänheten torde jämväl uppstå utomordentliga svårigheter att hålla isär den juridiska företagsformen och dess huvudintressent, en svårighet som framträdde alltmera allt efter som företaget vore mindre omfattande. Därför föresloges att den som hade ett väsentligt ekonomiskt intresse av tvistens utgång icke skulle åtnjuta skydd som tredje man.

Beträffande *andra stycket* i 16 § av kommissionens förslag anföres i motiveringen följande.

I andra stycket har upptagits ett viktigt undantag ifrån paragrafens innehåll, nämligen att neutralitet icke skall anses bruten därigenom att någon utför skyddsarbete åt part. Detta undantag hänför sig till samtliga punkter i första stycket. Dess riktighet torde i princip icke vara föremål för större meningsskiljaktighet. Det är sålunda vanligt, att vid arbetsnedläggelse man å arbetsarsidan självant vidtager åtgärder att förebygga, att skada skall inträffa å anläggningar o. dyl., exempelvis inom gruvindustrien. — Starkt delade meningar råda emellertid angående särskilda spörsmål, i synnerhet angående vilka personalgrupper, som gentemot arbetsgivarna böra hava rätt att iakttaga neutralitet vid konflikt, och angående vilka arbeten, som böra få utföras med bibehållen neutralitet och såtillvida skola vara att beteckna såsom skyddsarbeten. Dessa båda spörsmål hava tydligen ett nära samband med varandra, i det att ju större omfattning som gives åt begreppet skyddsarbeten desto mindre anledning finnes för arbetsgivaren att påfordra utförande av oneutralt arbete. Beträffande arbetsledare och med dem jämställda har det, såsom redan antytts, funnits angeläget att i följande paragraf meddela en särskild bestämmelse i fråga om rätten till neutralitet. Här skall endast framhållas, att det icke befunnits möjligt att giva neutraliteten ett annat och mera begränsat innehåll i fråga om dylika anställda än i fråga om den underordnade personalen. Det skulle stå i alltför stark strid med den uppfattning, som är rådande bland såväl arbetsledarna som de egentliga arbetarna, om de förra skulle äga med bibehållen neutralitet utföra sådana arbeten, vilkas förrättande av en person i arbetarställning är att anse såsom oneutralt.

Vad härefter beträffar den närmare omfattningen av de arbeten, vilka skola hänföras till skyddsarbeten, har till utgångspunkt tagits av Sveriges arbetsledareförbund utfärdade direktiv rörande medlems förhållande vid arbetskonflikt. Enligt dessa äro arbetsledare skyldiga att utföra sådana arbeten, som icke kunna uppskjutas till dess konflikten bilagts utan att materiell skadegörelse uppkommer. Härmed nära överensstämmande bestämningar av skyddsarbeten hava givits i avtal, som tid efter annan träffats mellan sammanslutningar av arbetsgivare och arbetsledare, bl. a. inom verkstadsindustrien. Enligt dessa skulle arbetsledare emellertid vara skyldiga att utföra jämväl viss lossning och lastning samt visst produktivt arbete, och med utgångspunkt härifrån har inom kommissionen yrkats, att till skyddsarbeten skulle hänföras alla arbeten, som vore erforderliga för att tillvarata betydande ekonomiska värden. Kommissionens majoritet har emellertid stannat vid att såsom skyddsarbeten upptaga sådana arbeten, som icke kunna anstå utan fara för människor eller för materiell skada av den art, som i texten närmare anges. För att avvärja fara för människor kunna vid sidan av egentligt sjukvårdsarbete erfordras vissa transporter o. dyl. Till materiell skada, som i bestämmelsen avses, har endast efter tvekan hänförts skada å mogen gröda, vare sig den befinner sig å rot eller redan avmejats. I denna punkt är nämligen att märka, att beteckningen av allt skördearbete såsom neutralt är ägnat att i hög grad minska utsikten till framgång för lantarbetarna i lönestrider, ett resultat, som icke i och för sig är önskvärt. Den intagna ståndpunkten har likväl antagits stå i överensstämmelse med åskådningen inom övervägande grupper av befolkningen.

I yttrandena ha *länsstyrelsen i Västernorrlands län* och *sågverksförbundet* föreslagit närmare utredning om innebörden av begreppet skyddsarbete.

Länsstyrelsen i Stockholms län har ansett, att omfattningen av begreppet skyddsarbete i förslaget blivit allt för mycket begränsad. Länsstyrelsen funne icke tillräcklig anledning att utesluta sådant arbete, som enligt den allmänna meningen betraktades som skyddsarbete och än mindre att uttryckligen rubricera visst arbete av denna art såsom brytande av neutralitet. Då det torde vara synnerligen svårt att på detta område komma till en tillfredsställande definition och då länsstyrelsen knappast kunde se någon egentlig olägenhet vara att befara, därest man skulle lämna denna fråga utanför lagstiftningen, ifrågasatte länsstyrelsen, huruvida icke ifrågavarande punkt i förslaget kunde tills vidare helt utgå.

En utvidgning av begreppet har föreslagits av *kommerskollegium*, *socialstyrelsen*, *länsstyrelserna i Uppsala, Malmöhus och Gävleborgs län*, *svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges bageriödkareförening*, *svenska lantarbetaregivarernas centralförening*, *Sveriges industriförbund*, *Sveriges hantverksorganisation*, *Sveriges gjutmästareförbund*, *Sveriges köpmannaförbund* och *Sveriges redareförening*.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriödkareförening* ha i detta hänseende anfört, att begreppet skyddsarbete icke erhållit den utformning, som överensstämde med undantagsbestämmelsens syftemål. Undantaget vore baserat å en intresseavvägning, där betydelsen för arbetarparten av en effektiv arbetsblockad ställdes i jämförelse med arbetsgivarens och samhällets intresse av att den materiella skada, som blockaden förorsakade, icke bleve oproportionerligt stor. Det vore irrationellt att i förevarande hänseende draga gränsen

mellan sakskada och förmögenhetsskada. De förluster, som arbetsgivaren åsamkades därigenom, att inneliggande lager icke kunde distribueras till företagets kunder till exempel av brist på arbetskraft för utförande av lossnings- eller lastningsarbete, vore av ojämförligt mycket större betydelse ur ekonomisk synpunkt än den skada, som hänförde sig till maskiner, inventarier eller inneliggande varulager. Kundkretsen torde i många fall representera det största värde, som ginge till spillo genom arbetskonflikter, och dylik förlust drabbade icke blott arbetsgivaren utan vore exempelvis i fråga om våra stora exportindustrier också av synnerligt stor samhällelig betydelse. Om man genom en undantagsbestämmelse ville förhindra, att oproportionerligt stora värden ginge till spillo vid en arbetskonflikt, kunde ett sådant resultat ej ernås på annat sätt än att åt de rättstillämpande myndigheterna överlämnades att i varje särskilt fall företaga erforderlig intresseavvägning.

Socialstyrelsen har framhållit, att den föreslagna bestämmelsen knappast kunde anses täcka alla de fall, där behov av skyddsarbete verkligen föreläge. Det kunde därför ifrågasättas, om ej bestämmelsen i förevarande avseende lämpligen borde ersättas av ett mera allmänt hållet stadgande och sålunda åt rättstillämpningen överlåtas att från fall till fall avgöra frågan.

Kommerskollegium, *länsstyrelserna i Uppsala och Gävleborgs län*, *Sveriges hantverksorganisation*, *Sveriges gjutmästareförbund* och *Sveriges redareförening* ha ansett, att begreppet skyddsarbete borde utvidgas att omfatta allt arbete som vore erforderligt för förhindrande av svårare ekonomisk skada.

Kommerskollegium har därvid särskilt betonat vikten av att under skyddsarbete inginge arbete, varigenom t. ex. för företaget eljest ödesdigra ekonomiska risker kunde undvikas ävensom arbete, som möjliggjorde företagets igångsättande omedelbart efter konfliktens slut.

Sveriges redareförening har särskilt påpekat önskvärdheten av att den i sista punkten av 16 § förekommande uppräknningen kompletterades med fartyg och fartygslast såsom varande i detta hänseende att jämställa med byggnader och varulager.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har hävdad, att utgångspunkten för bestämmande av begreppet skyddsarbete i främsta rummet borde vara att kunna möjliggöra ett genom arbetsnedläggelse angripet företags bestånd och vidare att söka hindra händelser, som vore ägnade att i betydande omfattning hämma företagets utveckling. Möjligen borde övervägas, huruvida icke för tvivelaktiga fall avgörandet kunde överlämnas till den i 43 § föreslagna nämnden.

Svenska lantarbetsgivarnes centralförening har framhållit, att då förutsättningen för erhållande av mogen gröda vore, att sådd skedde i rätt tid, syntes konsekvensen fordra, att arbete med sådden likställdes med bärgandet av mogen gröda. Då visst skydd för varulager föreslagits, förefunnes även skäl beakta, ej minst i en större allmänhets intresse, betydelsen av att transport av jordbrukets förädlade ömtåliga produkter, såsom mjölk, ägg m. m., innefattades under skyddsarbete.

Landsorganisationen har invänt, att genom medtagande i definitionen å skyddsarbete av arbete till förekommande av skada å mogen gröda och varu-

lager hade den allmänna principen, att skyddsarbete endast avsåge avhjälpande av egendomsskada, frångåtts. Det vore uppenbart, att då så skett redan i lagbestämmelsen, de största risker funnes för att i rättstillämpningen begreppet skulle komma att omfatta även andra slag av förmögenhetsskada.

Till skyddsarbete borde enligt landsorganisationens mening icke hänföras andra arbeten än sådana, som vore oundgängligen erforderliga för förebyggande av fara för människor eller av förstörelse av eller avsevärd skada å i bruk tagna byggnader eller andra anläggningar, maskiner eller andra driftsanordningar samt husdjur. Skulle varje förebyggande av risk för skada å mogen gröda anses som skyddsarbete bleve det liktydigt med att lantarbetarnas effektivaste stridsmedel gjordes obrukbart. Man torde nämligen kunna räkna med att varje arbetsnedläggelse av lantarbetare under tiden från slutet av maj fram till nyåret medförde risk för skada å mogen gröda, det hade till och med gjorts gällande, att dylik risk kunde anses föreligga även under senvintern. Lantarbetsgivarna komme med visshet att utnyttja ifrågavarande undantag så, att de för sina egna stridsaktioner komme att välja sådan tidpunkt, att undantagsregeln kunde bringas i tillämpning.

Beträffande »skada å varulager» mötte det oöverstigligen svårigheter att här giva begreppet skyddsarbete en klar bestämning. Att under dylik skada inbegripa förskämning eller annan av varornas egen beskaffenhet eller sättet för deras lagring beroende försämring kunde ju icke komma i fråga. Därav förorsakade förluster vore att hänföra till förmögenhetsskada. Det enda fall av skada å varulager, vid vilket egentligt skyddsarbete kunde ifrågakomma, torde vara det att skada uppstode å den byggnad eller det rum, i vilka varorna förvarades. Då skyddsarbete för avhjälpande av dylik skada vore att hänföra till skyddsarbete å byggnad, saknades anledning att upptaga särskild bestämning rörande varulager. Lagtexten borde uttömmande angiva de skador, vilkas avhjälpande vore att hänföra till skyddsarbete. Det av kommissionen till uppräknningen föreslagna tillägget »eller dylikt» borde därför utgå.

Sveriges arbetsledareförbund har i fråga om vården av varulager påpekat, att den skada, vartill en avbruten arbetsprocess eller underlåtenheten att utföra vissa arbeten kunde leda, läte sig ofta icke konstateras förrän efter viss tid. Till sådana successivt framkommande skadeverkningar hörde exempelvis blånad på nysågat eller eljest icke torrt virke. Olika meningar kunde därför råda, huruvida s. k. »ströläggning» av virke vid viss tidpunkt vore att betrakta såsom skyddsarbete eller ej. Samma tveksamhet kunde inställa sig beträffande vården av en mångfald råmaterial och industriprodukter.

*Departement-
chefen.*

Vad landsorganisationen anfört om användningen av presensformerna »utför arbete», »lämnar understöd», etc. synes förtjänt av beaktande. Jag har för den skull vidtagit en jämkning i ordalagen.

I regeln under punkt 1 har jag, i anslutning till de synpunkter som utvecklats i åtskilliga remissyttranden, gjort den ändring att brytandet av organisationsmässiga förpliktelser kan medföra neutralitetens förlust även om

det icke är fråga om de egentliga stridsorganisationerna. De ovan refererade av landsorganisationen och socialstyrelsen i annat avseende gjorda anmärkningarna till denna punkt torde förfalla genom den avfattning de följande punkterna fått i departementsförslaget.

Angående föreskriften i punkt 2 har av socialstyrelsen och flera arbetsgivareorganisationer yrkats uttrycklig bestämmelse därom att den som tagit arbete under en konflikt, som utgör avtalsbrott från arbetarsidan, erhåller skydd såsom neutral tredje man. Redan av stadgandet i 9 § framgår, att denna regel enligt lagförslaget skall gälla. Emellertid torde en antydning om regeln i fråga även i detta sammanhang vara erforderlig. Jag har därför tillfogat ordet »behörigen», varigenom uttalas att endast om blockad behörigen förklarats neutraliteten förverkas.

En blockad kan vara obehörigen förklarad, ej blott om blockaden såsom sådan är stridande mot avtal eller lag utan även om den organisation, som utfärdat blockadförklaringen, enligt sina stadgar saknar behörighet därtill. Ifall sålunda en underorganisation, som enligt stadgarna varit skyldig att inhämta den överordnade organisationens medgivande till blockadförklaring, försummat avvakta sådant medgivande, blir följden att de som antaga arbete under konflikten erhålla skydd såsom neutrala. Härigenom torde erhållas vissa ökade garantier för att stadgarnas bestämmelser om behörighet i fråga om stridsåtgärder komma att efterlevas.

I konsekvens med vad nyss sagts har ordet »behörigen» inskjutits även i punkt 3 av departementsförslaget.

Såsom ytterligare undantag från neutralitetsskyddet torde, i anslutning till vad i ett par yttranden ifrågasatts, böra införas betstämmelse till förekommande av att neutralitet kan åberopas av bolag, vari part äger ett dominerande intresse, eller omvänt av enskild person, som är huvudintressent i det bolag, som är part i tvisten.

Det kunde ifrågasättas att genom en allmänt avfattad bestämmelse i detta syfte lämna visst utrymme för en diskretionär prövning från domstolens sida. Jag har dock funnit övervägande skäl tala för att angiva bestämda kännetecken på det ekonomiska intresse, som bör verka neutralitetshindrande, och stannat vid ett delägarskap i aktiebolag, överstigande halva aktiekapitalet, samt delägarskap i handelsbolag såsom sådant kännetecken.

Bestämningen av »skyddsarbetets» räckvidd har uppenbarligen stor praktisk betydelse. Enligt förevarande paragraf skall det ej anses såsom oneutralt strejkbryteri, om arbetare åtager sig skyddsarbete under konflikt, varför den arbetare, som utför skyddsarbete, ej må utsättas för prickning eller andra bojkottåtgärder. Innebörden av begreppet skyddsarbete berör ock nästa paragraf, där det gäller att avgränsa arbetsledares förpliktelser att under konflikt utföra arbete, som eljest åligger arbetarna. Om begreppet skyddsarbete får ett vidsträckt omfång, minskas effektiviteten av arbetsnedläggelsen. Å andra sidan är det angeläget att, såsom hittills i praktiken vanligen skett, arbetarna vid arbetets nedläggande taga tillbörlig hänsyn till förefintliga risker av att mækiner, byggnader och andra anläggningar, husdjur m. m. lämnas utan till-

syn och vård. Vid avvägande av de olika intressen, som här stå emot varandra, ansluter jag mig i huvudsak till det förslag, som framställts av en reservant i kommissionen, herr Sigfrid Hansson. I anledning av vad Sveriges redareförening anfört, anser jag mig dock böra föreslå tillfogandet av ordet fartyg i uppräkningsobjekt för skyddsarbete. Det bör understrykas, att endast sådant arbete utgör skyddsarbete, som icke utan fara kan anstå.

Neutralitetsskydd bör få åberopas även av den som under en konflikt utför arbete, vilket han på grund av offentlig tjänstemannaplikt eller enligt direkta föreskrifter i lag är skyldig fullgöra. Den som ådrager sig ansvar för tjänstefel enligt 25 kap. strafflagen, därest han avböjer att utföra visst arbete under konflikt, bör vara skyddad mot bojkott, om han fullgör arbetet. Såsom exempel på uttryckliga föreskrifter i lag, som icke avse tjänstemän, nämner jag sjömanslagen. I ett fall där en vägran att utföra visst arbete ombord å ett fartyg skulle ådraga den vägrande straff, bör han tydligen, därest han fullgör sin lagliga skyldighet, åtnjuta samma neutralitetsskydd, som medgives vid utförande av skyddsarbete. En bestämmelse härom har införts i förevarande paragraf.

11 §.

I 17 § av kommissionsförslaget stadgas att vid arbetsinställelse arbetsledare, tjänsteman eller därmed jämställd ej är pliktig att utom de göromål, som eljest av honom fullgöras, utföra annat arbete än skyddsarbete, ändå att han därtill förbundit sig. Beträffande skyddsarbete gäller vad därom är stadgat i 16 §, såframt ej annat är bestämt i kollektivavtal.

Någon motsvarighet till detta stadgande upptages ej i den sakkunniges utkast.

Som motivering till förslaget anför kommissionen följande.

Under 16 § har framgått, att en anställd, som under konflikt kvarstannar i arbete, icke bryter sin neutralitet genom att övertaga en funktion, som han icke tidigare fyllt, såframt en sådan omläggning av arbetet ligger inom ramen av de plikter, som åligga honom enligt anställningsavtalet. Denna fråga är, såsom redan anmärkts, av särskild betydelse beträffande arbetsledare o. dyl. Deras anställningsavtal innehålla i allmänhet ingen närmare specifikation av deras åligganden, och från arbetsgivarnas sida göres gällande, att ifrågavarande personal skall helt stå till arbetsgivarnas förfogande, även för utförande av oneutralt arbete. Personalens uppfattning uppreser sig häremot med mycken styrka, men man har hittills ej kunnat genomdriva avtalsbestämmelser av det innehåll, som man ansett önskvärt. Då personalens ståndpunkt lärer få anses överensstämma med billighetens krav och i längden leda till det för alla intressenter mest gynnsamma resultatet, i synnerhet beträffande ett gott förhållande mellan arbetsledare och den underlydande personalen, synes det vara lagstiftningens uppgift att genom en tvingande rättsregel göra ett åtagande att utföra oneutralt arbete under konflikt overksam. Härav följer, att till en vägran att utföra sådant arbete icke må av arbetsgivaren knytas några rättsliga påföljder. En uppsägning av arbetsavtalet skulle sålunda bliva en enligt denna lag förbjuden stridsåtgärd (14 § första stycket eller 10 §) och vara ogiltig (19 § tredje stycket). — Ifrågavarande ämne avser visserligen närmast avtalsförhållandet mellan arbetsgivaren och arbetsleda-

ren, men har på grund av sitt nära samband med 16 § ansetts tills vidare kunna införas i denna lag. Därest en fullständigare lagstiftning om ifrågavarande tjänsteförhållande kommer till stånd, lärer bestämmelsen kunna dit överflyttas.

Bestämmelsen avser utom arbetsledare även tjänstemän (ingenjörer, kontorspersonal) och andra med dem jämställda, t. ex. journalister vid ett tidningsföretag, vilka alltså ej vid en typografkonflikt bliva skyldiga övertaga sättning o. dyl. arbete. Undantag har gjorts för utförande av skyddsarbete. Detta begrepp har här samma omfattning som enligt 16 §, vars motivering på detta ställe torde få åberopas. Emellertid har det ansetts skäligt att medgiva en annan bestämning av begreppet skyddsarbete, visserligen ej vid individuella avtal där någon verklig avtalsfrihet ofta ej kan sägas råda, men i kollektivavtal, där de anställda (genom sin organisation) äro part. Härigenom möjliggöres anpassning till de särskilda förhållanden, som äro rådande inom speciella industrigrenar eller andra arbetsområden. Då emellertid de egentliga arbetarna ej hava inflytande på sådana kollektivavtal, har ett åtagande från arbetsledarnas sida att utföra skyddsarbeten av en art, som icke enligt 16 § äro hänförliga till sådana arbeten, ansetts icke böra föranleda, att sådant arbete skulle anses förenligt med neutralitet under en arbetstvist.

Med hänsyn till bestämmelsens syfte har ifrågasatts, att den borde givas tillämpning även å avtalsförhållanden, som äro ingångna då lagen träder i kraft, antingen i full utsträckning eller åtminstone på det sätt, att dess innehåll skulle bliva gällande, så snart ej annat vore uttryckligen överenskommet. Bl. a. emedan ifrågavarande avtal i allmänhet äro bindande endast för ganska kort tid, har ett sådant ingrepp i ett bestående rättsförhållande, som alltid måste möta betänkligheter, ansetts kunna undvikas. Allmänna rättsgrundsatser böra alltså gälla även beträffande detta övergångsspörsmål.

Angående inom kommissionen avgivna *reservationer* beträffande 17 § får jag hänvisa till kommissionens betänkande sid. 91, 97 och 98 samt 104 och 105.

Rörande förslagens bestämmelser om arbetsledares med fleras befattning med arbete vid arbetsinställelse anföres i *yttrandena* i huvudsak följande.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriüdkareförening* ha framhållit, att kommissionen i sin strävan att tillgodose ifrågavarande kategori arbetstagares anspråk låtit förmå sig att i lagförslaget intaga en bestämmelse, som dels med hänsyn till sitt innehåll icke vore hänförlig under förevarande lagstiftning dels ock vore sakligt omotiverad. Om man i likhet med kommissionen ville skydda arbetsledarna och tjänstemännen från att bliva avskedade vid vägran att fullgöra dem enligt arbetsavtal åliggande arbetsplikt, borde naturligen en bestämmelse därom ej såsom skett taga sikte på själva arbetsavtalens rättsverkan utan i överensstämmelse med lagförslagens uppställning i övrigt innebära ett förbud för arbetsgivare att avskeda arbetstagare av förenämnt slag i anledning av dennes vägran att utföra oneutralt arbete, ändock att denna arbetsvägran strede mot åtagen arbetsplikt.

I sakligt hänseende föreläge emellertid sådana betänkligheter mot en reglering av förevarande slag, att bestämmelser därom över huvud ej borde upptagas i förslaget. Det förefölle nämligen vara tämligen självklart, att en person, som arbetsgivaren utvalde och anställde för att i arbetet vara hans spe-

cielle företrädare i fråga om uppsikten över arbetarnas verksamhet och som eljest handhade sådana funktioner inom företaget, vilka krävde ett speciellt förtroendeförhållande mellan arbetsgivaren och den anställde, borde på ett naturligt sätt vid en arbetskonflikt ställa sig på arbetsgivarens sida och tillsammans med honom söka bevaka företagets intressen efter bästa förmåga. En arbetsledare eller tjänsteman, som vägrade att under arbetskonflikt gå arbetsgivaren tillhanda med sådana tjänster, som vederbörandes arbetsförmåga och arbetstid tillåte och som i det rådande läget rimligen kunde av honom fordras, avveke från sin naturliga position i arbetsstriden och toge sålunda parti för arbetarnas sak. Det torde ej heller tillkomma lagstiftningen att genom tvingande bestämmelser reglera den prestationsskyldighet, som en arbetstagare vid ingående av arbetsavtal kunde åtaga sig gentemot arbetsgivaren. Föreningarna yrkade därför, att ifrågavarande bestämmelser måtte utgå ur förslaget.

Jämväl *länsstyrelserna i Stockholms, Gävleborgs och Malmöhus län, handelskammaren i Gävle, svenska lantarbetsgivarnes centralförening, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverksorganisation, sågverksförbundet, Sveriges redareförening, svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion* samt *Sveriges gjutmästareförbund* ha avstyrkt förslaget i denna del.

Därvid ha *länsstyrelsen i Malmöhus län, handelskammaren i Gävle och Sveriges industriförbund* framhållit, att det arbete som arbetsledare eller andra tjänstemän vid arbetskonflikt finge utföra i regel vore sådant, som vore erforderligt för att mildra konfliktens följder med hänsyn till företagets bestånd eller för att skydda för exceptionella förluster.

Jämväl *Sveriges hantverksorganisation* har opponerat sig mot att det vid arbetskonflikter nu rådande bruket motarbetades samt därjämte framhållit, att den föreslagna bestämmelsen skulle komma att utnyttjas till obehörig påtryckning.

Sveriges industriförbund har ansett, att det ur det allmännas synpunkt vore av vikt, att företagen ej tillfogades omfattande och kanske för framtiden svårbotliga skador genom de svårigheter, som sålunda skulle beredas dem att under konflikt få jämväl mindre omfattande arbeten av brådskande natur utförda. Den föreslagna bestämmelsen vore därjämte ägnad att skapa ökad irritation och skärpa motsättningarna på arbetsmarknaden. Om arbetarsidan under utnyttjande av mera tillfälliga svårigheter för arbetsgivarna att få jämväl mindre arbeten av trängande natur utförda lyckades pressa arbetsgivarna till eftergifter för att få konflikten bilagd snarast möjligt, bleve denna framgång ofta av kort varaktighet. Det slutliga resultatet bleve då i många fall endast en ännu mer svårartad konflikt vid nästa avtalsuppgörelse. Det kunde även inträffa, att arbetsgivaren funne sig nödsakad att för trängande arbetsuppgifter anlita tillfällig främmande hjälp, vilket torde vara vida mer ägnat att skapa irritation och bitterhet i striderna på arbetsmarknaden, än om dessa arbeten utförts med biträde av företagets egna tjänstemän och arbetsledare.

Kommerskollegium har framhållit, att därest, på sätt kollegium i annat sammanhang anført, begreppet skyddsarbete utvidgades att omfatta arbete,

varigenom för företaget eljest ödesdigra ekonomiska risker kunde undvikas, ävensom arbete, som möjliggjorde företagets igångsättande omedelbart efter konfliktens slut, industriförbundets nyssnämnda erinringar bleve tillgodosedda.

Handelskammaren i Gävle har erinrat om att de föreslagna bestämmelserna också kunde innebära faror för tjänstemännen och arbetsledarna själva. Kunde ifrågavarande anställda icke på förhand förbinda sig till vissa arbeten, komme deras ingripande i en konflikt så mycket starkare att framträda som ett ställningstagande. I de avtal, som förefunnes, hade tjänstemännen och arbetsledarna mot en viss prestation tillförsäkrats betydande förmåner såsom tryggad anställning, pension m. m. Arbetsgivarna komme uppenbarligen att taga under övervägande, huruvida motprestationen även sedermera motsvarade dessa förmåner. Med den begränsning i dessa kategorier anställdas uppgifter, som förslaget genomförande skulle innebära, föreläge också fara att desamma vid en långvarig konflikt icke skulle kunna beredas sysselsättning och därför uppsägas.

Svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion ha påpekat, att då vid konflikt arbetsledarnas vanliga uppgifter till största delen bortföle, men de det oaktat åtnjöte fulla löneförmåner, arbetsgivarna syntes kunna fordra, att arbetsledarna i skälig utsträckning biträde med andra arbeten av olika art, särskilt om detta vid anställningen kontraktsevenligt fastslagits. Även om man icke toge i betraktande arbetsledarnas naturliga ställning som arbetsgivarnas förtroendemän utan godtoge ståndpunkten om arbetsledarnas fullständigt fristående ställning till parterna i konflikten, måste man i alla fall bestämt motsätta sig, att sådant ingrepp i avtalsfriheten gjordes, att rättsverkan av en överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetsledaren helt bortföle. Tidningarna intoge slutligen en särställning bland företag så till vida, att de förutom viss teknisk drift avsåge att tjäna ett ideellt syfte, nämligen spridande av nyheter och meddelande av upplysningar i allmänna frågor, varjämte de innehöllo tillkännagivanden och kungörelser, vilka ofta vore enligt lag eller enligt bolagsordningar och dylikt påkallade, och om vilka allmänheten måste äga kännedom. Det vore därför ett första och dominerande intresse hos varje tidningsföretag att i möjligaste mån och med alla till buds stående medel trygga en regelbunden utgivning. För tidningarnas del skulle också de av kommissionen föreslagna bestämmelserna lätt leda till svåravgjorda tvister i händelse av arbetskonflikt. Genom att tidningarna alltid sökte trygga sin utgivning med frivilliga och oorganiserade hjälpkrafter kunde det knappast undvikas, att arbetsledarna under en konflikt, även om de principiellt endast skulle utföra sitt ordinarie arbete, komme att i vissa fall även tillfälligtvis utföra rent manuellt sådant för att i den forcering, som vore tidningsarbetets natur, möjliggöra den regelbundna utgivningen. Det bleve därför synnerligen svårt att bedöma, huruvida sådan arbetsledare skulle åtnjuta det ifrågasatta neutralitetsskyddet eller ej. Den organisation tidningarnas arbetsledare tillhörde hade också i regel lämnat en var av sina medlemmar frihet att själv bestämma sin ställning. När arbetskonflikter hos tidningarna i undantagsfall

förekommit, hade de framkallats av så överdrivna anspråk från arbetarparten att de hos tidningarna anställda arbetsledarna i regel spontant ställt sig till arbetsgivarnas förfogande för att möjliggöra tidningsutgivning om ock i begränsad omfattning.

Svenska lantarbetsgivarnes centralförening har framhållit, att med hänsyn till jordbruksarbetets för störningar särdeles känsliga natur det vore orimligt att en förbindelse för dess arbetsledare och tjänstemän att vid arbetsnedläggelse utföra annat än dem eljest åliggande arbete eller skyddsarbete lagligen icke skulle gälla. Bestämmelsen vore även i betraktande av ifrågavarande arbetsledares ställning inom näringen, till företaget och till arbetsgivaren psykologisk. Flertalet av ifrågavarande befattningshavare skulle förvisso också anse, att bestämmelsen strede mot deras egna intressen.

En utvidgning av stadgandet har föreslagits av *svenska journalistföreningen*. Föreningen har sålunda ansett, att 17 § på ett sätt, som endast kunde vara till gagn för dem, vilka den redan enligt förslaget vore avsedd att skydda, skulle få en betydligt starkare principiell grundval, om den utsträcktes till en allmän ogiltighetsförklaring av varje avtalsbestämmelse, i vilken någon förbundet sig att till fördel för part, med vilken han icke vore samorganiserad, göra något, varigenom han skulle frångå sin ställning som neutral tredje man. Ställde man sig på den ståndpunkten, att tredje mans rätt till neutralitet vore en del av den individernas självbestämmingsrätt, som vore uttryck för hans personliga värde, nära jämförligt med hans ära, syntes det icke vara mer än rimligt, att denna rätt vore något, som han icke borde kunna i förväg avhända sig genom ett avtal. En sådan bestämmelse skulle även ge arbetsgivare ett neutralitetsskydd som den föreslagna lagen ej ger. Enligt föreningens mening saknade jämväl den klassindelning mellan tjänstemän m. fl. å ena samt kroppsarbetare å andra sidan, som låge bakom 17 §, i förevarande sammanhang all relevans.

I anslutning till svenska maskinbefälsförbundets yttrande har *de anställdas centralorganisation* påpekat, att bestämmelsen i 17 § kunde komma i kollision med den tolkning av vissa bestämmelser i sjömanslagen, som hävdades av arbetsgivarparten. Av denna anledning hemställdes, att paragrafen kompletterades med den bestämmelsen, att den ägde giltighet framför motsvarande bestämmelse i annan lag.

Landsorganisationen har anmärkt, att kommissionen icke beaktat den möjlighet arbetsgivaren enligt förslaget komme att äga att, åberopande rätten till sympatiåtgärder jämlikt 18 §, under hot om arbetsinställelse förmå de anställda att åtaga sig blockerat arbete och alltså göra det dem i 17 § tillförsäkrade skyddet illusoriskt.

Det syntes landsorganisationen kunna ifrågasättas, om icke den här ifrågavarande tvingande bestämmelsen borde utsträckas att gälla även egentliga arbetare med personliga arbetsavtal.

Arbetsledare, som vid arbetsinställelse övertog annat arbete än det som eljest av honom fullgjordes (utom skyddsarbete) hade därigenom förverkat sin neutralitet. Detta borde komma till klarare uttryck, särskilt som i 16 § 2. ej

uttryckligen utsagts, att med antagande av anställning vore att likställa övertagande av arbete, vilket man ej förut varit pliktig att utföra. Skedde ett dylikt angivande i 16 § 2., erfordrades tydligen intet särskilt angivande beträffande arbetsledare.

Sistnämnda påpekande har jämväl gjorts av *länsstyrelsen i Malmöhus län*.

I fråga om bestämmelsens retroaktiva verkan har *de anställdas centralorganisation* i anslutning till det av Sveriges arbetsledareförbund avgivna yttrandet anfört följande. Redan i några fall vore personliga kontrakt upprättade med arbetsledare och även med tjänstemän i andra ställningar inom industrien, enligt vilka dessa vore pliktiga att åtaga sig arbete av vad slag det vara månne vid inträffade konflikter. Då det kunde förmodas, att en planerad lagstiftning till skydd för neutralitet vid sådana konflikter kunde föranleda arbetsgivarna att påtvinga ytterligare ett måhända stort antal anställda liknande kontrakt före den tid, då den tillämnade lagen trädde i kraft, måste föreningen bestämt hävda önskemålet om lagens retroaktiva verkan med avseende på dylika avtal. Föreningen ansågo sig jämväl böra fästa uppmärksamheten på den möjlighet till kringgående av lagen, som yppades därigenom att då nämnda kontrakt icke vore kontrollerade eller registrerade, desamma kunde antedateras. Det förefölle uppenbart, att om lagen, vilket syntes föreningen naturligtast, icke i detta avseende skulle få en omedelbar verkan på redan ingångna personliga avtal, så borde en möjligast kortfristig övergångstid fastställas, efter vilken inga som helst avtal av här antydd art skulle äga giltighet.

Landsorganisationen har ansett, att alla reella skäl talade för att regeln tillämpades även å före lagens ikraftträdande ingångna anställningsavtal.

Beträffande möjligheten att genom kollektivavtal bestämma vad som skall anses som skyddsarbete har i *yttrandena* anförts huvudsakligen följande.

Svenska kontoristföreningarnas förbund har framhållit, att det visserligen finge anses principiellt riktigt att en smidig anpassning av begreppet skyddsarbete skedde till de särskilda förhållandena inom speciella industrigrenar eller andra arbetsområden. Det oaktat ingåve emellertid förslaget i befintligt skick allvarliga farhågor. Genom en lagstiftning av föreslaget innehåll kunde arbetsgivaren få ett positivt intresse av att kollektivavtal med viss begränsad räckvidd träffades även beträffande grupper av anställda, vilkas anställningsförhållanden hittills ensidigt reglerats av företagaren. I många dylika fall skulle det säkerligen ej erbjuda någon svårighet att med hjälp av nu åsyftade bestämmelse kringgå lagens syften. Det vore orimligt, att vilket slag av tjänstemannaklubb eller sammanslutning som helst kunde träffa överenskommelser, åsyftande modifikationer i gällande lagstiftning. Det erfordrades därför vissa bestämmelser varigenom rätten att träffa dylika avtal begränsades till för ändamålet lämpade föreningar. Då kommissionen icke upptagit denna fråga till prövning samt då kommissionens ifrågavarande förslag innebure ett föregripande av den utredning, som uppdragits åt kommittén angående privatanställda, yrkade förbundet, att andra punkten av 17 § måtte utgå.

Jämväl *kommerskollegium*, *överståhållarämbetet* och *landsorganisationen* ha hemställt, att bestämmelsen i fråga måtte utgå, kollegium enär begreppet skyddsarbete icke borde underkastas parternas disposition i kollektivavtal och överståhållarämbetet med hänsyn till de befarade tvister, som stadgandet skulle kunna tänkas medföra vid slutande av kollektivavtal samt landsorganisationen, enär den bestämning landsorganisationen givit begreppet skyddsarbete täckte alla slag av arbeten, vilka rimligen kunde ifrågakomma såsom skyddsarbeten samt anledning saknades att för arbetsledares vidkommande medgiva annan bestämning av begreppet.

Till förekommande av att en arbetsgivare bereddes tillfälle att påtvinga en svag organisation av anställda ett avtal, som åt skyddsarbete gäve en väsentligen vidsträcktare omfattning än lagen avsåge har *de anställdas centralorganisation*, i anslutning till det av Sveriges arbetsledareförbund avgivna yttrandet, påyrkat, att rätten att bestämma vad som skulle anses som skyddsarbete begränsades till kollektivavtal, som på arbetstagarsidan uppbyres av huvudorganisation, som omfattade minst 50 % av den arbetstagargrupp den vid konflikten företrädde.

Departements-
chefen.

En föreskrift om arbetsledares och andra anställdas rättigheter och skyldigheter under en arbetskonflikt göres icke överflödigt genom bestämmelsen i 10 § under 2. Oavsett huruvida denna personalgrupp kan påräkna neutralitetsskydd eller icke gentemot arbetarna, erfordras en reglering av ifrågavarande personers skyldigheter gentemot arbetsgivaren i avseende å göromål, som eljest ej tillhöra deras uppgifter. Det är en sådan reglering som genom förevarande paragraf skall ske.

Arbetsledare tillerkännas enligt kommissionens förslag neutralitetsrätt även gentemot arbetsgivaren. Genom tvingande lagbud tillförsäkras de rätt att avböja övertagandet av annat arbete än skyddsarbete. Dock har kommissionen icke följdriktigt tillämpat denna princip. Genom föreskrift i kollektivavtal skall nämligen skyddsarbete kunna med bindande verkan bestämmas på annat sätt än i lagen skett.

För egen del förordar jag kommissionens förslag med den avvikelsen, att bestämningen av skyddsarbete i 10 § alltid skall lända till efterrättelse. Någon utvidgning av skyddsarbetets begrepp skall alltså ej kunna stadgas i kollektivavtal.

I anledning av uttalanden i åtskilliga remissyttranden vill jag framhålla, att lagförslaget ej innehåller något förbud för arbetsledare att i en uppkommande konfliktsituation frivilligt utföra även sådant arbete, som faller utanför begreppet skyddsarbete. Det är här endast fråga om vad arbetsgivaren kan kräva och vad arbetsledaren kan vägra utan att utsätta sig för påföljden av repressalier från arbetsgivarens sida. Det gäller sålunda angivande av de neutralitetsförpliktelser, som arbetsgivare skola iakttaga gentemot arbetsledare, tjänstemän och därmed jämställda.

I anslutning till inom kommissionen framställda reservationer och till yrkanden från de anställdas centralorganisation m. fl. har jag i övergångsbestämmel-

serna till lagförslaget upptagit en föreskrift om tillämpning av regeln i denna paragraf även å anställningsavtal slutna före lagens ikraftträdande.

12 §.

I 18 § av kommissionsförslaget föreskrives, att utan hinder av vad i 14 § av förslaget stadgas stridsåtgärd må vidtagas i syfte att genom utvidgning av ursprunglig arbetstvist rörande upprättande av kollektivavtal bispringa part i denna (sympatiåtgärd). Sådan åtgärd må ej omfatta annat än arbetsinställelse jämte arbetsblockad. Till arbetsinställelse är ock att hänföra vägran att taga befattning med varor, som äro avsedda för eller härröra från rörelse, som drives av part i den ursprungliga tvisten; i ty fall gälle ej viss tid för underrättelse, som i 6 § av förslaget sägs.

Denna bestämmelse motsvaras närmast av 1 § andra stycket 1) i professor Bergendals lagutkast, där det stadgas, att med stridsåtgärd mot tredje man förstås stridsåtgärd, som vidtages i anledning av pågående arbetstvist eller annan ekonomisk tvist mot någon, som ej är part i tvisten, såvitt stridsåtgärden är av annan art än uppsägning av kollektivavtal, arbetsinställelse eller arbetsblockad, som verkställas i samband med arbetsinställelse.

I motiveringen till förslaget anför kommissionen följande.

Enligt den sakkunniges utkast skulle det vara tillåtet att även mot den, som icke är part i en ekonomisk tvist, vidtaga arbetsinställelse eller arbetsblockad, som verkställas i samband med arbetsinställelse (ävensom uppsägning av kollektivavtal). Sympatistrid skulle med andra ord vara lovlig vid arbetskonflikt. I flertalet av de utlåtanden, som avgivits av intresserade organisationer, har man biträtt denna ståndpunkt, som även kommit till uttryck i lagen om kollektivavtal (grunderna för 4 § första stycket 4.), men starkt delade meningar hava blivit uttalade i fråga om grundsatsens närmare genomförande. Svenska arbetsgivareföreningen har ansett, att det avgörande borde vara ej åtgärdens art utan dess syftemål; ginge aktionen ut på att förmå den därmed angripne att ansluta sig till blockadåtgärder mot part i den ekonomiska konflikten, att förhindra den förstnämnde att uppehålla ekonomiska förbindelser med parten eller att straffa honom för underlåtenhet att efterkomma uppmaning att deltaga i stridsåtgärd mot parten, borde denna aktion, oavsett vilken form den hade, vara att anse såsom (otillåten) stridsåtgärd mot tredje man. Vore ändamålet med en arbetsinställelse däremot att utvidga striden och genom att i större omfattning lamslå verksamheten å motsidan förorsaka skadeför-luster å denna sida för att förmå denna till önskad uppgörelse, skulle aktionen vara tillåten. Landsorganisationen har uttalat, att även andra former av blockad, i synnerhet avsättningsblockad borde, oavsett om de ägde rum i samband med arbetsinställelse, vara tillåtna såsom sympatiåtgärder, och har till stöd härför åberopat hävdvunnen uppfattning på såväl arbetar- som arbetsgivar-håll.

Kommissionens majoritet har ansett sig böra med ett visst förtydligande biträda den sakkunniges ståndpunkt. Då de gällande kollektiva riksavtalen behandla förevarande spörsmål, har i de allra flesta fall icke gjorts någon begränsning av de såsom sympatiåtgärder tillåtna stridsåtgärdernas art; de inefatta sålunda jämväl blockader av allehanda slag. En viss begränsning har i stället där eftersträfvats genom en föreskrift av formell art, i det att sympatiåtgärder få beslutas endast av huvudorganisationerna å vardera sidan. Sist-

nämnda begränsning, som enligt föreliggande förslag följer av de allmänna bestämmelserna (2 § andra stycket), kan icke anses vara tillfyllestgörande. I synnerhet avsättningsblockader komma alltför lätt att mot tredje man tillgripas i oträngt mål, bl. a. av det skäl att de i allmänhet icke å angriparens sida äro förenade med någon egentlig uppoffring; och de äro mera än de flesta andra stridsåtgärder ägnade att framkalla irritation och upphetsning samt att föranleda en måttlös utvidgning av striden. Å andra sidan har kommissionen ej heller ansett sig kunna godtaga den av arbetsgivareföreningen påyrkade begränsningen. Även om den kan sägas bygga på en ganska naturlig uppfattning, torde det ej vara riktigt att tillmäta en så avgörande betydelse åt beskaffenheten av den intressegemenskap eller förbindelse mellan motparten och den angripne tredje mannen, som utgör grunden för angreppet mot denne (så snart man nämligen ej vill begränsa sympatiåtgärderna till att få riktas endast mot den som är oneutral eller organisationsmässigt förbunden med part i primärkonflikten). Därtill kommer, att syftet med sympatiåtgärden alltför ofta skulle kunna maskeras såsom skenbart lovligt utan att det skulle vara möjligt att tillfredsställande konstatera dess verkliga beskaffenhet. Kommissionen har även övervägt den begränsning av sympatiåtgärder, som numera är lagstadgad i England genom förbud mot vissa stridsåtgärder, när de ej uteslutande hava till ändamål utkämpandet av en arbetstvist inom det yrke (industrigren), som de stridande tillhöra (se den sakkunniges betänkande s. 132). En sådan begränsning torde emellertid i alltför hög grad avvika från vad som i vårt land av såväl arbetsgivare som arbetare betraktas såsom lovligt och praktiserats.

Till sin närmare innebörd går den föreslagna bestämmelsen till en början ut på, att sympatiåtgärd må vidtagas endast i anslutning till en ursprunglig arbetstvist. Varken konkurrenstvister eller avtalstvister av annat slag än arbetstvister skola sålunda få utvidgas genom sympatiåtgärder. Vidare har stadgats en begränsning till arbetstvister rörande upprättande av kollektivavtal. Endast dessa hava synts vara av sådan vikt, att det är rimligt att däri indraga neutrala utomstående. Syftet skall vara att genom en utvidgning av den ursprungliga tvisten bispringa part i denna. Häre ligger ett krav på att det skall hava kommit till stridsåtgärd av part i tvisten mot hans motpart, innan sympatiåtgärd mot någon annan får tillgripas; tydligen är härvid likgiltigt, om den part som skall erhålla understöd är angripare eller angripen i förhållande till sin motpart. Det anförda kravet på sammanhang med den ursprungliga tvisten utesluter vidare alla de fall, i vilka en föregiven sympatiåtgärd ej på något sätt kan anses stå i samband med den primära tvisten; då måste den i själva verket antagas hava ett annat syfte, som kan förmodas vara olagligt (enligt någon av 7—12 §§ eller lagen om kollektivavtal).

Till sin art må sympatiåtgärd ej innefatta annan stridsåtgärd än arbetsinställelse enbart eller i förening med blockad av arbetsplats eller av utestängd arbetskraft. Härvid har kommissionen haft att taga ställning till den omtvistade och synnerligen svårlösta frågan om lovligheten av att arbetare vägra att taga befattning med råvaror för eller produkter från ett företag, som är invecklat i arbetstvist (jfr utlåtandena s. 145 f. och 186). Denna fråga hade ej erhållit någon uttrycklig lösning i den sakkunniges utkast. Vad beträffar terminologien må erinras, att sådan vägran av vissa arbetsprestationer i arbetsdomstolens praxis behandlats såsom en (partiell) arbetsnedläggelse. Denna begreppsbestämning bör visserligen icke vara avgörande för den saktliga regleringen, men kommissionen har — efter åtskillig tvekan och under meningsskiljaktighet — stannat vid att sådan arbetsvägran bör anses lovlig såsom sympatiåtgärd. Det kan visserligen ej bestridas, att just dylika fall

av stridsåtgärder ofta föranleda en oproportionerlig irritation i förhållande till den fördel, som därigenom kan vinnas för den part, i vars intresse de tillgripas. Och någon synnerlig bärkraft läser icke kunna tillerkännas den i landsorganisationens utlåtande framförda synpunkten, att om endast total arbetsnedläggelse vore lovlig såsom sympatiåtgärd, arbetsfreden skulle komma att till nackdel för arbetarsidan medföra en viss ojämnhet i fall, där man eljest skulle hava nöjt sig med vägran att utföra visst arbete. Ty å ena sidan är total arbetsnedläggelse ett kostsamt steg, som i allmänhet ej vidtages utan noggrant övervägande, och å andra sidan visar erfarenheten, att partiell arbetsvägran ofta framkallar total arbetsinställelse såsom motåtgärd från arbetsgivaresidan. Emellertid kan till stöd för den i förslaget intagna ståndpunkten åberopas, att ett generellt förbud mot sådan arbetsvägran skulle komma att till nackdel för arbetarsidan medföra en viss ojämnhet i de stridande parternas möjlighet till effektiva sympatiåtgärder och även skulle i så hög grad komma att strida mot en ganska naturlig och i arbetarkretsar djupt rotad åskådning, att det kunde befaras alltför ofta ej bliva respekterat.

Förslagets ståndpunkt i detta avseende framträder i ett stadgande i tredje punkten av paragrafen med innehåll att till arbetsinställelse ock är att hänföra vägran att taga befattning med varor, som äro avsedda för eller härröra från rörelse, som drives av part i den ursprungliga tvisten. Härunder falla, såsom av formuleringen framgår, icke sådana varor, som äro avsedda för en stridande arbetsgivares personliga konsumtion, ej heller varor, vilka icke kunna individualiseras med hänsyn till ursprung eller bestämmelse; på ett odifferentierat parti, vilket förmodas till någon del innehålla varor, som efter utskiljande skulle vara hänförliga under bestämmelsen, är denna alltså icke tillämplig. Det har varit under övervägande att, i fråga om produkter av en parts rörelse, begränsa regeln till att gälla endast vad som efter tvistens utbrott lämnat producenten, men det har antagits att en sådan begränsning skulle på grund av bevissvårigheter sakna praktisk användbarhet. Stadgandet gäller endast varor, som äro avsedda för eller härröra från part i primärtvisten. Det omfattar sålunda icke varor till eller från en arbetsgivare, vilken allenast genom sympatiåtgärd indragits i striden eller som åsidosatts sin neutralitet, ej heller varor som eljest äro avsedda för en oneutral tredje man, t. ex. livsmedel till strejkbrytare som avses i 16 § första stycket 1. eller 2.

Ifrågavarande arbetsvägran är såsom en art av arbetsinställelse underkastad de allmänna bestämmelserna för sådan stridsåtgärd. Den får följaktligen endast anordnas av huvudorganisation, som är därtill behörig jämlikt 2 och 3 §§ och vari de arbetare, som vägra att utföra visst arbete, äro medlemmar. Vidare skola iakttagas de formföreskrifter, som meddelats i 6 §; detta är påkallat för att undvika förhastande och missbruk. Emellertid skulle det vara alltför strängt att även för detta fall vidhålla kravet på att underrättelse till den, mot vilken åtgärden riktas, d. v. s. de arbetsvägrandes särskilda arbetsgivare, skall lämnas minst en vecka i förväg. Ett dylikt krav skulle i vissa fall, bl. a. inom transportväsendet, kunna så gott som omöjliggöra användning av detta stridsmedel och skulle knappast kunna i tillämpningen upprätthållas. Därför har givits en bestämmelse om att viss tid ej skall gälla för den i 6 § föreskrivna skriftliga underrättelsen.

Den omfattning, vari sympatiåtgärder äro tillåtna, kan givetvis begränsas genom överenskommelse i kollektivavtal mellan dem, som skulle vidtaga åtgärderna, och dem mot vilka de skulle riktas (jfr lagen om kollektivavtal 4 § tredje stycket andra punkten). Åsidosattes emellertid en sådan avtalsbestämmelse, är detta endast att bedöma såsom avtalsbrott och skall sålunda icke beläggas med påföljd enligt denna lag. — Omvänt kan det tvingande förbudet i 14 § mot angrepp å tredje man icke genom avtal underkastas längre

gående inskränkning i nu berörda hänseende än som framgår av förevarande paragraf. Bestämmelse i kollektivavtal om att sympatiåtgärder skola vara tillåtna i större utsträckning än som framgår av lagtexten blir sålunda icke bindande; härigenom undvikas uppslitande strider om detta ömtåliga ämne vid blivande avtalsförhandlingar. Kollektivavtal, som äro ingångna före lagens ikraftträdande, bibehålla emellertid sin giltighet, även vad angår bestämmelser med nyss anmärkta innehåll.

Angående inom kommissionen avgivna *reservationer* beträffande 18 § får jag hänvisa till kommissionens betänkande sid. 94 och 95 samt 98 och 99.

Svenska arbetsgivareföreningen och *Sveriges bageriödkareförening* ha i sina yttranden vidhållit den ståndpunkt rörande sympatiåtgärders lovlighet som föreningarna intagit i sina utlåtanden över professor Bergendals utkast, för vilken ståndpunkt kommissionen i sin härovan intagna motivering redogjort. Visserligen hade även en i föreningarnas mening egentlig sympatistreck den verkan, att den angripne företagaren måste helt nedlägga eller inskränka sin verksamhet och i följd därav också suspendera sina affärsförbindelser, så länge stilleståndet varade, men här vore dock syftet med aktionen att åtkomma någon, som i organisatoriskt eller annat hänseende kunde sägas stå på motsidan i den ursprungliga konflikten. Det vore sålunda i den angripnes egenskap av i något hänseende allierad med motparten i primärkonflikten, som denne gjordes till föremål för angreppet. Föreningarna ha vidare framhållit, att det vore svårt att inse att i praktiken, på sätt kommissionen antytt, skulle uppstå svårigheter att särskilja lovliga och olovliga sympatiåtgärder enligt den av föreningarna föreslagna regleringen. Erfarenheten från de fackliga striderna visade, att det praktiskt taget aldrig behöfde råda någon tvekan om karaktären av en vidtagen stridsåtgärd, varom här vore fråga. Att så vore förhållandet måste vara påtagligt redan på grund därav, att den som vidtog en sympatiåtgärd, måste av naturliga skäl dessförinnan meddela föremålet för denna åtgärd vad angriparen avsåge att framtinga hos den förre genom stridsåtgärden. Som regel kunde man göra den erforderliga gränsdragningen mellan tillåtna och otillåtna sympatiåtgärder med ledning av föremålet för dessa åtgärder.

Föreningarna ha ej kunnat tillstyrka, att rätten att vidtaga sympatiåtgärder begränsades till utvidgning av ursprunglig arbetstvist rörande upprättande av kollektivavtal. På arbetsmarknaden förekomme även andra konfliktsituationer, som i sista hand icke kunde lösas annat än med hjälp av sympatiåtgärder.

Landsorganisationen har förklarat sig beträffande arten av sympatiåtgärder principiellt vidhålla den uppfattning, varåt landsorganisationen givit uttryck i sitt utlåtande över professor Bergendals utkast, för vilken uppfattning kommissionen i sin härovan intagna motivering redogjort, men med hänsyn till det motstånd som rests häremot räknat med att någon ytterligare utsträckning av rätten till dylika åtgärder ifråga om arten av dem icke stode att vinna.

Med förslaget begränsning av begreppet sympatiåtgärd till stridsåtgärd mot annan än part i den ursprungliga tvisten, alltså mot tredje man i egentlig mening, fölle utanför förslaget vissa stridsfall, vilka hittills betecknats som sympatiaktioner och om vilkas lovlighet icke kunde vara fråga. Därvid åsyftades det fall att å en och samma arbetsplats eller hos en och samme

arbetsgivare vore anställda arbetare tillhörande olika fackorganisationer. Vid tvist mellan arbetsgivaren och en av dessa organisationer eller dess hos arbetsgivaren anställda medlemmar nedlade dessa arbetet och deras organisation förklarade arbetet i blockad. Organisationen hänvände sig till övriga organisationer, vilkas medlemmar vore sysselsatta å arbetsplatsen eller eljest hos arbetsgivaren, med begäran om sympatiåtgärd i form av arbetsinställelse och arbetsblockad. Det torde icke vara kommissionens mening, att dessa sympatiåtgärder skulle vara förbjudna. Med hänsyn till bestämningen av partsbegreppet, enligt vilken med part förstodes den, mot vilken en stridsåtgärd företoges med omedelbart syfte, torde enligt förslaget en sådan sympatiåtgärd utgöra partsangrepp och såsom sådant vara rättsenlig. Enligt ordalydelsen i 18 §, vars placering och hänvisning till 14 § dock angåve, att den avsåge endast rena tredjemansangrepp, skulle visserligen åtgärden, betraktad som dylikt angrepp, likaledes bliva rättsenlig, men detta endast i arbetstvist rörande upprättande av kollektivavtal. Tvivelaktigt vore däremot om en indrivningsblockad med hänsyn till 18 §:ns inskränkning av sympatiaktionsrätten till tvister rörande upprättande av kollektivavtal, kunde understödjas genom en sympatiblockad av nu ifrågavarande beskaffenhet, såframt sådan åtgärd vore att hänföra under sistnämnda paragraf.

Som jag i samband med den allmänna motiveringen framhållit har *riksförbundet landsbygdens folk* ansett, att det icke funnes tillräckliga skäl för att endast de i rena arbetstvister engagerade parterna skulle äga rätt att vidtaga sympatiåtgärder. Antingen borde rätten till sympatiåtgärder helt borttagas eller ock medgivas alla som förde strider, vilka till sin grundnatur och sitt syftemål vore likartade.

Även *svenska mejeriernas riksförening* och *Sveriges slakteriförbund* ha, som jag tidigare påpekat, ansett behov föreligga för organisationerna att kunna samverka vid avtalstvister och sådana ekonomiska tvister, varom förmäldes i andra stycket i 14 §, vilken samverkan syntes föreningarna jämväl böra medgivas med hänsyn till den likställighet i princip, som borde förefinnas med de åtgärder, som avsåge arbetskonflikter och övriga områden.

Svenska journalistföreningen har påpekat, att även om enligt lagtexten sympatiåtgärd endast finge avse att genom utvidgning av ursprunglig tvist bispjunga part i denna och icke att påverka tredje man att bryta sin neutralitet, det tyvärr icke uteslöte möjligheten för en arbetsgivare att på ett sätt, som icke kunde bevisas, hota med lockout i syfte att förmå de hotade till neutralitetsbrott och att verkställa hotet under form av sympatiåtgärd.

Sågverksförbundet har hemställt, att med hänsyn till att flottningen vore ett synnerligen ömtåligt och lätt sårbart arbetsområde rätten att företaga sympatiåtgärder icke måtte gälla för flottningsområdet.

Bestämmelsen i sista punkten av 18 § att till arbetsinställelse vore att hänföra vägran att taga befattning med varor, som vore avsedda för eller härörde från rörelse, som drevs av part i den ursprungliga tvisten, har avstyrkts av *kommerskollegium*, *svenska arbetsgivareföreningen*, *Sveriges bageriüdkareförening*, *svenska lantarbetsgivarnes centralförening*, *Sveriges redareförening*,

svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion samt Sveriges köpmannaförbund.

Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges bageriuddkareförening ha därvid framhållit, att de av kommissionen i motiven anförda skälen för denna bestämmelse till fullo ådagalade svagheten i kommissionens ståndpunkt. Att förbud mot sådan arbetsvägran, varom nu vore fråga, skulle förhindra arbetarparten att i de fackliga striderna kunna utnyttja sympatiåtgärder som vapen i dessa strider på lika effektivt sätt som å motsidan bestredes. Arbetsgivarna hade såsom enda stridsmedel i detta hänseende sympatiloekouten. Mot denna svarade den totala sympatistrejken, som ju enligt förslaget skulle lämnas orörd. Arbetarnas vägran att taga befattning med viss vara, varom här vore fråga, vore därför en stridsmetod, till vilken ej funnes någon motsvarighet å arbetsgivarsidan. Ett förbud däremot borde därför redan av denna anledning ej kunna försätta arbetarparten i en ogynnsammare ställning än arbetsgivarna, då fråga vore om rätten att vidtaga sympatiåtgärder. Därtill komme, att arbetsgivarna i flera betydelsefulla näringsgrenar vore av ekonomiska betingelser förhindrade att använda sig av sympatiloekouten, medan motsvarande hinder ej gällde för arbetarna. Så vore t. ex. förhållandet inom jordbruket, transportverksamheten och handeln. Vad jordbruket anginge rörde det sig om huruvida ett bojkottförfarande, som ytterst syftade till livsmedelsförstöring, skulle genom att undanagas från tredjemansskyddet legaliseras av lagstiftningen. Transportverksamheten åter vore för landets näringsliv i övrigt av den allra största betydelse; ett arbetsavbrott inom denna verksamhet finge inom kort betydande, i många fall ödesdigra verkningar för industri och handel, som vore beroende av varutransporternas fullgörande. Detta hade företagarna inom transportväsendet och deras organisationer insett och lämpat sitt handlande därefter. För övrigt syntes det icke orimligt, att den part, som använde sig av stridsmetoder, vilka innebure ett större intrång å tredje mannens neutralitet än åtgärderna från motsatta sidan, finge sin frihet mest kringskuren av en lagstiftning, som avsåge att bereda skydd för nämnda neutralitet. Att tillrättalägga lagstiftningen efter den åskådning, som rörande ifrågavarande spörsmål vunnit hävd inom den ena eller andra stridande gruppen, torde leda till ett uppgivande av det syftemål, som lagstiftningen vore avsedd att förverkliga.

Liknande synpunkter ha, såvitt angår jordbruket, framförts av *svenska lantarbetsgivarnes centralförening*.

Sveriges köpmannaförbund har påpekat, att erfarenheten från tidigare konflikter, t. ex. den s. k. Beckerskonflikten, hade visat, att just detta slag av sympatiåtgärder vore ägnat att åstadkomma mycken förargelse och stort obehag även vid relativt obetydliga arbetskonflikter.

Svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion ha framhållit, att stadgandet skulle medföra, att under en konflikt mellan tidningarna och deras arbetare det vore en tillåten stridsåtgärd, om arbetareparten tillgrepe massåtgärd mot de åkare eller transportfirmor, som enligt avtal med tidningarna försåge dem med papper eller distribuerade tidningsexemplaren till försäljningsställena. Då lagstiftningens huvudändamål ju vore att bereda skydd åt

utanför arbetsstriderna stående enskilda personer och företagare i utövande av deras lovliga näring, borde sådana stridsåtgärder, som just hade till avsikt att förmå en näringsidkare eller person att avbryta gamla och bestående affärsförbindelser med någon, som råkat i en nämnde näringsidkare eller person ovidkommande konflikt, i intet fall tillåtas. Detta vore särskilt betydelsefullt för tidningsutgivarna, som under konflikt i det allmännas intresse med alla medel sökte fortsätta utgivningen av sina tidningar med de hjälpkrafter, som vid varje tillfälle kunde stå till buds. Vid konflikt borde inga andra stridsåtgärder tillåtas än direkt arbetsinställelse och därtill hörande arbetsblockad sålunda ej arbetsinställelse, som väsentligen hade karaktär av blockad eller bojkott.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har uttalat sin tvekan angående lämpligheten av ifrågavarande stadgande.

I den allmänna motiveringen har jag angivit min ståndpunkt till frågan om sympatiåtgärders lovlighet.

Vad angår kommissionens förslag att begränsa stadgandet i detta lagrum till allenast sådana fall, då primärkonflikten utgöres av en arbetstvist rörande upprättande av kollektivavtal, har jag ingen erinran mot detsamma. Uppenbart är att partitagande till förmån för ena parten i en lovlig sympatikonflikt medför neutralitetens förverkande enligt de i 10 § givna reglerna.

Landsorganisationen har fäst uppmärksamheten vid ett slags »sympatiaktioner», som företagas gentemot samme arbetsgivare, som är part i primärkonflikten, men av en annan arbetarorganisation än den som har en tvist med arbetsgivaren. I landsorganisationens yttrande ifrågasattes att en dylik stridsåtgärd möjligen kunde betraktas som tredjemansangrepp, i vilket fall stridsåtgärden borde vara tillåten även om primärkonflikten icke gällde upprättandet av kollektivavtal utan t. ex. indrivning av fordran. Det anförda fallet kan emellertid icke hänföras till stridsåtgärder mot tredje man, än mindre till stridsåtgärd mot neutral tredje man. Snarare kunde man tala om en stridsåtgärd från tredje mans sida mot part. Till skillnad från de i annat sammanhang omnämnda exemplen på konkurrensvister mellan två arbetargrupper, vari arbetsgivaren indrages såsom tredje man, uppträda i detta fall arbetargrupperna såsom bundsförvanter. Något förbud mot de här ifrågavarande sympatiaktionerna torde sålunda icke kunna utläsas ur lagförslaget.

Beträffande arten av tillåtna sympatiaktioner har kommissionen föreslagit en begränsning till arbetsinställelse jämte arbetsblockad, men därvid till arbetsinställelse hänfört även sådan partiell arbetsinställelse som består i vägran att taga befattning med varor, som äro avsedda för eller härröra från rörelse, som drives av part i den ursprungliga tvisten. Såsom framgår av ovan givna redogörelse ha yrkanden framställts om såväl inskränkning som utvidgning av de tillåtna sympatiaktionerna. För egen del ansluter jag mig till kommissionens förslag i denna punkt.

Såsom vid 1 § antytts har jag vidtagit en redaktionell jämkning i syfte att undvika ett uttryckssätt enligt vilket vägran att taga befattning med varor för eller från viss rörelse hänföres till arbetsinställelse. Härmed har jag givet-

*Departement-
chefen.*

vis ej avsett något ställningstagande till frågan om tolkningen av begreppet arbetsinställelse i kollektivavtal.

13—15 §§.

13—15 §§ i departementsförslaget motsvara bestämmelserna i 30—34 §§ i kommissionsförslaget om skyldighet att utgiva skadestånd.

Kommissionens motivering till 30 § upptager huvudsakligen en redogörelse för stadgandets innehåll (se kommissionens betänkande sid. 73). Beträffande 31 § framhåller kommissionen, att av allmänna rättsgrundsatser torde följa att i dylika fall skadeståndsskyldighet inträder för vederbörande förening. Ett stadgande härom har emellertid ansetts icke böra saknas i lagen. I fråga om kommissionens motivering till bestämmelserna i 32—34 §§ torde jag få hänvisa till kommissionens betänkande sid. 74—75.

I *yttrandena* ha *svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges bageriödkareförening* beträffande 30 § andra stycket i kommissionsförslaget anmärkt, att det ej vore tillrådligt att i de fall, då endast påföljd i form av skadestånd inträdde, från skadeståndsansvaret undantaga den som »uppmannar eller eljest söker förmå annan att deltaga» i massåtgärd. Kommissionen syntes ej ha anfört något skäl för att på sådant sätt försvåra möjligheterna att med påföljd åtkomma någon i stridsåtgärden medverkande, och något dylikt skäl föreläge ej heller. Det rörde sig ej här om enbart fall, där otillåtna stridsåtgärder anordnats av organisationer och sålunda möjlighet förefunnes att ställa dem som biträtt beslut om dylikt anordnande till ansvar för den lagstridiga handlingen utan även om de fall, då i och för sig förbjudna massåtgärder igångsättas av därtill obehöriga enskilda, oftast oanträffbara personer eller lösliga sammanslutningar. Då det i sistnämnda fall alltid vore vanskligt att kunna komma åt den eller dem, som träffat beslut om stridsåtgärden, vore det synnerligen behöfligt, att jämväl de som satte aktionen i verket ställdes under ansvarspåföljd. Det vore ej tillfyllest, att agitatorerna kunde ställas till ansvar först sedan ett förbud mot massåtgärden hunnit utverkas. Även efter ett dylik förbud torde en strejk ofta kunna upprätthållas utan ytterligare påverkan i och för strejkens respekterande. För att lagstiftningen i förevarande fall skulle erhålla full effektivitet måste ansvarsbestämmelserna verka preventivt i förhållande till strejkens ursprungliga kungörande därigenom att därtill knötes skadeståndsansvar.

I anledning av bestämmelserna i 30 § andra stycket i kommissionsförslaget om skadeståndsskyldighet för den som biträtt beslut om anordnande av stridsåtgärd må här omnämnas vad *landsorganisationen* anfört beträffande motsvarande bestämmelse i 26 § kommissionsförslaget. Landsorganisationen har framhållit, att vid beslut om massåtgärd straffpåföljd drabbade envar som biträtt beslut om åtgärdens vidtagande. I vad fråga vore om massåtgärder, som anordnades av en överorganisation, torde det visserligen icke möta några svårigheter att fastställa, vilka som biträtt beslutet om åtgärden. Beslutanderätten utövades i sådant fall av organisationsstyrelsen eller annan till sin omfattning begränsad och i fråga om de i beslutet deltagande personerna lätt bestämd representation. Beträffande massåtgärder, som anordnades av dylik

organisation, torde det emellertid endast undantagsvis komma att inträffa att lagens bestämmelser behövde bringas i tillämpning. Svårighet uppstode först, då fråga vore om massåtgärder, vilka anordnades av organisation eller grupp, i vilken beslutanderätten utövades direkt av medlemmarna. Beslötes t. ex. åtgärden vid möte med en större fackförening, varvid de i omröstningen deltagande kunde uppgå till hundratals personer, vore det tydligen den för åtgärden röstande majoriteten, som »biträtt» beslutet och skulle drabbas av påföljden, medan övriga deltagare ginge fria. Att i ett sådant fall fastställa, vilka av deltagarna i mötet, som biträtt beslutet, vore emellertid ogörligt, såframt icke omröstningen — vilket nu ej förekomme — skedde med namnupprop. En förnuftigare och kanske också preventivt verksammare anordning vore att begränsa ansvaret för stridsåtgärden till den eller dem som vidtagit densamma, d. v. s. verkställt beslutet.

Beträffande skadestandsreglernas utsträckning i 33 § första stycket av kommissionsförslaget att även avse ideell skada har landsorganisationen framhållit, att det särskilt beträffande prickningsåtgärderna funnes anledning antaga, att det ideella skadeståndet i tillämpningen komme att generellt träda i stället för den straffpåföljd, som kommissionen ansett kunna i hithörande fall avvaras. Därmed skulle i realiteten dessa åtgärder komma att beläggas med omedelbar och ovillkorlig påföljd, ty medan straffpåföljd i detta fall icke inträdde förrän efter av domstol meddelat förbud, komme ju det ideella skadeståndet att utgå oberoende av sådant förbud. Det syntes tillräckligt, att den prickade erhöle ersättning för liden ekonomisk skada och finge prickningen upphävd. Det ideella lidande strejkbrütaren tillfogades av en prickning vore säkerligen icke av omfattning att motivera särskilt skadestånd. Även å övriga stridsåtgärder hade det nu sagda tillämpning. Skadeståndet borde över hela linjen inskränkas att omfatta ersättning för liden ekonomisk skada. Landsorganisationen har vidare i detta sammanhang påpekat, att kommissionen icke ansett sig kunna tillmötesgå det av landsorganisationen i dess yttrande över professor Bergendals utredning framställda förslaget om maximering av enskild arbetares skadeståndsskyldighet. Landsorganisationen ifrågasatte om icke den i kollektivavtalslagen upptagna bestämmelsen om sådan maximering därigenom kunde komma att, utan saklig anledning, försättas ur kraft. Medan i ett kollektivavtalsförhållande enskilda arbetares skadeståndsskyldighet på grund av en utav ett fackförbund beslutad avtalsstridig massåtgärd skulle begränsas till tvåhundra kronor, kunde samma skadeståndsskyldighet, därest åtgärden tillkommit efter fackföreningens av honom biträdda beslut, uppgå till huru stort belopp som helst, om åtgärden beivrades efter förevarande lag. Biträdande av beslut om massåtgärd i strid mot 2 § kunde visserligen icke i annat fall, än då åtgärden riktades mot tredje man (15 § i kommissionsförslaget) föranleda skadeståndsskyldighet enbart på den grund att åtgärden vore förbjuden enligt kollektivavtalslagen, men om den samtidigt — t. ex. såsom avseende organisationstvång, i kollektivavtal förbjudna repressalier, konkurrens om arbetstillfälle e. d. — innefattade stridsåtgärd, som vore förbjuden enligt förevarande lag, skulle den anförda motsättningen föreligga. Ett sådant resultat vore icke önskvärt.

I fråga om det i 32 § stadgade garantiansvaret ha *svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges bageriädkareförening* anmärkt, att detta ej ginge tillräckligt långt, enär det ej ställdes något krav på ingripande från organisationens sida även gentemot det okomplicerade deltagandet i en otillåten massåtgärd.

Landsorganisationen har beträffande garantiansvaret framhållit, att enligt 32 § avsåge förenings skadeståndsskyldighet endast sådan skada, som stode i styrkt orsakssammanhang med underlåtenheten. Fördelningen mellan skadestånd som åvilade föreningen och medlem måste bliva i hög grad godtycklig. Bestämmelsen i 32 § om skyldighet för förening att mot medlem tillämpa varje påföljd, vilken enligt stadgarna kunde inträda på grund av åsidosättande av förpliktelse, som ålåg medlem, utgjorde en obehörig och opåkallad inblandning i föreningens interna angelägenheter.

I fråga om bestämmelserna i 34 § andra stycket om skyldighet för förening att förskottera skadestånd som belöper å medlemmarna, har *landsorganisationen* anmärkt, att desamma utgjorde ett principvidrigt avsteg från stadgandet i första stycket av paragrafen att skadestånd skulle fördelas efter graden av skuld. Bestämmelsen hade tillkommit därför att kommissionen utgått ifrån att de enskilda medlemmarna i många fall saknade förmåga att betala det dem ådömda skadeståndet. Den regressrätt, till vilken föreningen hänvisades, vore sålunda värdelös.

Departement-
chefen.

Stadgandet i 13 § första stycket av departementsförslaget behandlar frågan om de handlingstyper, som skola medföra skadeståndspåföljd. Huvudregeln är den även i kommissionens förslag upptagna bestämmelsen att den som *vidtagit* stridsåtgärd är skadeståndsskyldig. Denna regel har tillämpning å såväl fysiska som juridiska personer. Med hänsyn till de anmärkningar *landsorganisationen* framställt, har ur förslaget uteslutits bestämmelsen om att den som *biträtt* beslut om massåtgärd skall vara skyldig utge skadestånd. Att utreda vilka personer som exempelvis å ett föreningsmöte varit närvarande, deltagit i en omröstning och röstat för den stridsåtgärd, varom beslut fattats, torde i allmänhet erbjuda oöverkomliga svårigheter. Jämväl utan detta stadgande synas de föreslagna skadestandsreglerna äga tillräcklig effektivitet.

Förutom de nu angivna reglerna har kommissionen föreslagit att förfarande, som är belagt med straffpåföljd, även skall medföra skadeståndsskyldighet. Då med departementsförslagets läggning straff kan inträda först sedan förbud mot stridsåtgärd utfärdats av domstol och överträdelse skett av sådant förbud, föranledes därav en saklig ändring även beträffande skadeståndsskyldigheten. Den som *uppsmanat* eller eljest *sökt förmå* annan att delta i olovlig kollektiv stridsåtgärd skulle enligt kommissionsförslaget i vissa fall (24 och 25 §§) drabbas av straff redan före meddelandet av förbud, i övriga fall (26 §) först efter sådant förbuds utfärdande. Skadeståndsskyldigheten skulle följa samma regler. Enligt departementsförslaget kommer den som uppsmanat eller eljest sökt förmå annan att delta i olovlig kollektiv stridsåtgärd icke

i något fall att drabbas av straffpåföljd, innan förbud utfärdats. Följdriktigheten bjuder att även skadeståndsplikt för sådan gärningsman inträder enligt samma regler som skulle gälla i fråga om andra stridsåtgärder och alltså först efter meddelandet av förbud. Svenska arbetsgivareföreningens och Sveriges bageriidkareföreningens förslag om skärpning av skadeståndsskyldigheten i dessa hänseenden kan jag sålunda icke biträda.

I andra stycket av 13 § har upptagits bestämmelsen i 34 § första stycket kommissionsförslaget, vilken emellertid givits samma avfattning som motsvarande stadgande i 9 § kollektivavtalslagen.

Regeln i 31 § av kommissionsförslaget, som enligt vad kommissionen framhållit följer av allmänna rättsgrundsatser, har syntts utan fara för missförstånd kunna undvaras.

I anledning av de anmärkningar, som framställts mot bestämmelserna i 32 § i kommissionsförslaget, har jag låtit desamma undergå omformulering. Som förebild för regler i ämnet torde lämpligen kunna stå motsvarande föreskrifter i 4 § andra stycket kollektivavtalslagen och 1 § tredje stycket nämnda lag. I den proposition vari förslaget till lag om kollektivavtal framlades för riksdagen (1928: nr 39) uttalade departementschefen följande, vilket synes tillämpligt även i förevarande fall: »Det har också invänts att organisationernas skyldighet i förevarande avseende icke är i lagen tillräckligt preciserad, då där icke gives anvisning på de medel, varmed organisation skall hava sökt påverka medlemmarna, för att bli fria från ansvar. En sådan fullständighet kan icke krävas av en lag och den är ej heller önskvärd. Huruvida organisationen gjort vad som ankommer på den måste bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Ibland torde det vara tillräckligt med ett uttryckligt avståndstagande; i andra fall åter kan det fordras, att organisationen skridit till bestraffningsåtgärder, som stått densamma till buds enligt dess inre regler.»

Den begränsning, som i lagen om kollektivavtal skett genom att garantiansvaret knytes till förening som är bunden av kollektivavtal, torde kunna i förevarande fall ersättas med en föreskrift vilken knyter ansvaret till förening som är invecklad i tvisten. Bestämmelser i ämnet ha upptagits i 14 § departementsförslaget.

Angående bestämmelsen i 15 § om skadestånd även för annan än rent ekonomisk skada har den sin motsvarighet i lagen om kollektivavtal 8 § andra stycket. Vad landsorganisationen anmärkt mot denna regel synes mig icke böra föranleda avvikelse från kommissionens förslag. Skadeståndsskyldighet i anledning av beslut om prickning av arbetare som utfört arbete under konflikt skall med departementsförslagets läggning i regel icke ifrågakomma, såvida ej konflikten utgör en avtalsstridig eller lagstridig åtgärd från arbetarnas sida. I andra fall åter, t. ex. när stridsåtgärd utgör kränkning av arbetarnas föreningsrätt, torde möjligheten till ersättning för ideell skada vara av betydelse. På andra områden än arbetsförhållandet torde jämväl ofta erfordras att skadestånd kan utdömas för ideell skada, om överhuvud någon skadeståndspåföljd skall i praktiken inträda.

Vad beträffar den maximering av skadeståndsbeloppet för enskilda arbetare till 200 kronor, som landsorganisationen under hänvisning till lagen om kollektivavtal påyrkat, torde den knappast kunna genomföras i förevarande lag, som sträcker sig över även andra områden än arbetsförhållandet. Det är riktigt att en viss stridsåtgärd kan tänkas samtidigt utgöra avtalsbrott enligt lagen om kollektivavtal, i följd varav nyssnämnda maximering skall tillämpas, och en otillåten stridsåtgärd enligt förevarande lag, med verkan att skadestånd kan ådömas den enskilde arbetaren utöver 200 kronor. Då emellertid regeln i andra stycket av 15 § giver domstolen stor frihet vid utmätandet av skadeståndets belopp, torde man få utgå ifrån att de synpunkter, som föranlett maximeringen av skadeståndsbeloppet för enskilda arbetare i lagen om kollektivavtal, komma att beaktas även vid tillämpningen av den nya lagens skadeståndsregler och att följaktligen avvikelser icke får någon avsevärd praktisk betydelse i vad angår de enskilda arbetarna och med dem likställda kategorier.

I departementsförslaget har ej upptagits någon motsvarighet till 34 § andra stycket i kommissionsförslaget. Det synes icke skäligen böra åläggas förening att i första hand ansvara för medlems fullgörande av sin skadeståndsplikt. Jag erinrar om att en regel om skyldighet för förening att i förhållande till den skadeståndsberättigade gälda även andel av skadestånd, som belöper å medlemmarna, föreslogs i 1928 års proposition angående kollektivavtalslagen. Andra lagutskottet motsatte sig emellertid införandet i lagen av en sådan regel och uttalade härom: »En dylik regel om solidarisk ansvarighet anser utskottet för sin del mindre lämplig. Åtminstone för en arbetareförening torde det i många fall vara mycket svårt att av sina medlemmar utkräva deras andel av ett utdömt skadestånd, och föreningen torde därför ofta komma att få slutligt svara för hela beloppet. Utskottet anser sig med hänsyn härtill böra föreslå, att omförmälda stadgande uteslutes.» Riksdagen beslöt ock i enlighet med utskottets hemställan.

16 §.

I 35 § av kommissionsförslaget stadgas två års preskriptionstid för den som vill fordra skadestånd enligt lagen.

I *yttrandena* har *socialstyrelsen* påpekat att många kollektivavtal innehölle bestämmelser att tvistefråga skulle inom viss kortare tid efter det densamma slutbehandlats enligt den mellan parterna gällande förhandlingsordningen påtalas inför arbetsdomstolen; i annat fall ansåges frågan förfallen. Ur nu berörda synpunkt syntes den av kommissionen föreslagna preskriptionstiden väl lång, även om densamma ur andra synpunkter kunde anses väl motiverad.

*Departements-
chefen.*

Ehuru jag i likhet med socialstyrelsen anser vissa skäl tala för en kortare preskriptionstid än två år, har jag dock stannat vid att icke föreslå någon ändring i kommissionsförslaget i detta hänseende. Bestämmelsen i fråga har därför, allenast med en mindre jämkning, upptagits i departementsförslaget.

17 §.

Denna paragraf motsvarar bestämmelserna i 19 § av kommissionsförslaget om meddelande av förbud mot stridsåtgärd m. m. samt i 40 § om meddelande av förbud under rättegången. I paragrafen ha därjämte upptagits bestämmelserna i 39 § andra stycket i kommissionsförslaget om möjlighet att meddela förbud i vissa fall ändå att den som svarar i målet ej kunnat övertygas att hava medverkat vid det förfarande, varom fråga är.

Som motivering till förslaget anför kommissionen

beträffande 19 §:

Har stridsåtgärd, som enligt förslaget ej må äga rum, det oaktat vidtagits, kan enligt denna paragraf hos rätten utverkas förbud mot åtgärdens fortsättande. Är fråga om hot med en olovlig stridsåtgärd, kan förbud meddelas mot anordnande av åtgärden.

Ett av domstol meddelat förbud skulle ofta icke få erforderlig effektivitet, därest detsamma ej bleve på lämpligt sätt kungjort. Särskilt i fråga om massåtgärder, som på arbetskonflikternas område vidtagas å arbetarsidan, är det vanligt att meddelande därom intages i tidning. Starka skäl tala vid sådant förhållande för att jämväl förbud mot en sålunda kungjord massåtgärd intages i samma tidning. Med hänsyn till tryckfrihetsförordningens bestämmelser kan en tvingande föreskrift av sådant innehåll ej meddelas. I första stycket av förevarande paragraf har emellertid stadgats att, där förbud mot massåtgärd meddelas, domstolen tillika skall, på begäran, förelägga den som anordnat åtgärden att i tidning, som av domstolen bestämmes, införa meddelande om förbudet; har meddelande om stridsåtgärden varit intaget i viss tidning, bör naturligen denna bestämmas för införande jämväl av meddelande om förbudet. Underlåter den förpliktade att ställa sig föreläggandet till efter rättelse eller möter för denne hinder att få meddelandet infört i den av domstolen bestämda tidningen, skall hans motpart äga att på hans bekostnad på lämpligt sätt — vanligen genom annons i annan tidning — få förbudet kungjort. Stadgandet förutsätter för sin tillämplighet, att den som anordnat massåtgärden instämts i målet. Skulle så icke vara fallet kan visserligen förbud utverkas — härom stadgas i 39 § — men att i dessa fall ålägga svarenden att kungöra förbudet har ansetts icke böra förekomma. Det säger sig självt att målsäganden kan på egen bekostnad kungöra förbudet.

I andra stycket av förevarande paragraf har intagits en erinran om att förbud kan meddelas jämväl under rättegången; för sådant fall äger vad i första stycket stadgats om kungörande av förbud tillämpning.

Där uppsägning av arbets- eller hyresavtal skett i strid mot någon bestämmelse i förslaget, skulle ett förbud mot denna stridsåtgärd uppenbarligen vara meningslöst, där ej den angripne kunde förklaras berättigad att, utan hinder av uppsägningen, bibehållas vid de rättigheter, som enligt avtalet tillkomma honom. Det har därför ansetts böra uttryckligen angivas, att sådan uppsägning skall vara ogill, vartill fogats ett stadgande av innehåll att för dylikt fall domstolen skall meddela föreskrift om återställande av det förhållande, som genom uppsägningen rubbats. Om dylik föreskrift skall gälla vad i förslaget är stadgat om förbud; föreskrift, varom här är fråga, kan således meddelas jämväl under rättegången.

beträffande 40 §:

Ett förbud mot stridsåtgärd skulle ofta förlora i betydelse, därest detsamma ej kunde meddelas, förrän målet slutligen avgöres av rätten. I förevarande

paragraf hava därför upptagits föreskrifter om interimistiskt förbud, dels av rätten och dels av domaren. När rätten meddelar sådant förbud, skall naturligen vad i 39 § första stycket är stadgat äga tillämpning. I fråga om förbud av domaren skola gälla särskilda regler, som innehållas i andra stycket av förevarande paragraf.

Beträffande innehåll av förbud och kungörande därav skall vad i 19 § är stadgat äga tillämpning.

b e t r ä f f a n d e 39 § a n d r a s t y c k e t :

Under handläggningen av ett mål — exempelvis mot någon, som uppgives hava biträtt beslut om massåtgärd eller uppmanat till deltagande däri — kan det bliva fullt klarlagt, att en massåtgärd verkligen kommit till stånd, men omständigheterna kunna samtidigt vara sådana, att den mot svaranden instämnda talan icke kan bifallas. I en sådan situation vore det föga tillfredsställande, om svarandens frikännande också skulle föranleda, att förbud icke kan meddelas. Kommissionen har därför i andra stycket av denna paragraf upptagit ett stadgande, att förbud kan meddelas utan hinder av att talan mot svaranden ogillas.

I *yttrandena* har *landsorganisationen* påpekat, att möjligheten för domstol att meddela förbud mot anordnande av stridsåtgärd, om vilken ännu endast hot framställts, nödvändiggjorde att hotet, utom att av omständigheterna framginge att det vore allvarligt menat, verkligen visades härröra från den, mot vilken förbudet begärdes. Förbud t. ex. för huvudorganisation att vidtaga förbjuden massåtgärd kunde tydligen icke ifrågakomma med mindre hotet bevisligen framställts av huvudorganisationens styrelse eller av annan, som i behörighetsavseende vore att likställa med styrelsen (t. ex. organisationsstyrelsens verkställande utskott). Interimistiskt förbud mot stridsåtgärden borde icke få meddelas i annat fall än då stridsåtgärdens rättsstridighet vore uppenbar. Stadgandet i 39 § andra stycket torde, även juridiskt sett, vara ganska oformligt. Ville käranden i detta fall utverka förbud, borde han få finna sig i att anhängiggöra särskild talan därom mot den för stridsåtgärden ansvarige.

Överståthållarämbetet har yrkat, att 19 § tredje styckets sista punkt om återställande av förhållande som rubbats genom uppsägning av arbets- eller hyresavtal måtte bliva föremål för omarbetning. Enligt motiven skulle denna punkt innebära, att domstol, då uppsägning förklarades ogill, skulle meddela föreskrift om återställande av det förhållande, som genom uppsägningen rubbats. Den i lagförslaget nyttjade formuleringen syntes icke klart återgiva vad därmed enligt motiven åsyftats.

*Departements-
chefen.*

I förevarande paragraf har skett den jämkning i ordalagen, att det lägges i domstolens hand att avgöra om förbud och föreläggande, varom yrkande framställts, skall meddelas. Även i övrigt har lagrummets avfattning undergått några smärre jämkningar.

Med departementsförslagets läggning att icke knyta behörigheten att vidtaga vissa stridsåtgärder till föreningar torde bestämmelsen i 39 § första stycket i kommissionsförslaget kunna undvaras.

18 §.

18 § i departementsförslaget motsvarar 26 § i kommissionens förslag där det stadgas, att därest mot stridsåtgärd meddelats förbud, som i 19 § avses, men åtgärden likväl anordnas eller fortsättes, envar som åsidosätter förbudet genom att biträda beslut om massåtgärd eller genom att uppmana eller eljest söka förmå annan att deltaga däri eller ock genom att vidtaga eller fortsätta annan stridsåtgärd skall dömas till fängelse eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, till dagsböter, ej under trettio.

I den allmänna motiveringen anför kommissionen med avseende å spörsmålet vem straff bör drabba, att, när fråga vore om massåtgärd, kommissionen hade ställt sig på den ståndpunkten, att straff borde utkrävas av var och en, som biträtt beslut om åtgärden eller som uppmanade eller eljest sökte förmå annan att deltaga däri; dock vore endast den första kategorien av gärningsmän straffbar, när intet annat förekommit än att en i och för sig behörig organisation vidtagit massåtgärd utan att säkerhet blivit ställd. Enligt förslaget lika litet som enligt den sakkunniges utkast vore den okomplicerade anslutningen till en massåtgärd straffbar. I förhållande till utkastet intoge förslaget en mildare ståndpunkt såtillvida som uppmaning till deltagande i massåtgärd icke vore straffbar, med mindre en stridsåtgärd verkligen kommit till stånd. Beträffande individuella stridsåtgärder, till den del de över huvud vore straffbelagda, märktes att motsvarighet saknades till utkastets inskränkning av straffbarhet till uppsägning av avtal, som grundade sig på skriftlig handling. Hot med förbjuden stridsåtgärd vore straffbelagt endast i vissa fall.

I motiveringen till 26 § erinrar kommissionen om att i paragrafen stadgats straff för den, som bryter mot ett av domstol i särskilt fall meddelat förbud mot stridsåtgärds vidtagande eller fortsättande. En förutsättning för paragrafens tillämplighet vore således städse att svaranden ägt kännedom om det av domstolen meddelade förbudet.

I *yttrandena* ha *svenska arbetsgivareföreningen* och *Sveriges bageriidkareförening* förklarar, att då kommissionen ej närmare angivit innebörden av uttrycken »uppmanar» eller »söker förmå» måste föreningarna ge bestämt uttryck för den förutsättningen, att varje förfarande, som kunde antagas ha till ändamål att igångsätta eller befrämja en otillåten massåtgärd, komme att hänföras under det med berörda uttryck betecknade handlingssättet. För det fall, att man på intet sätt kunde åtkomma deltagarna i en olovlig stridsåtgärd, vore det naturligen så mycket viktigare, att sanktionen mot upphovsmännen och agitatorerna bleve effektiv.

Landsorganisationen har framhållit de synpunkter, som i det föregående s. 134 refererats, angående regeln att straffpåföljd drabbade envar som biträtt beslut om massåtgärds vidtagande. Landsorganisationen har dessutom anmärkt, att uttrycket »eller ock genom att vidtaga eller fortsätta annan stridsåtgärd» syntes väl generellt formulerat.

I det föregående har jag anført betänkligheter mot skadeståndsansvarets anknytning till biträdandet av beslut om massåtgärd. Samma betänkligheter

*Departements-
chefen.*

göra sig gällande i fråga om straffansvarets anordning. Jag har därför icke bland straffbara handlingar upptagit biträdande av beslut om kollektiv stridsåtgärd, som blivit av domstolen förbjuden.

Enligt kommissionens förslag skulle straffpåföljd för uppmaning ej inträda under annan förutsättning än att den kollektiva stridsåtgärden, trots förbudet, anordnas eller fortsättes. Om däremot t. ex. förbud utfärdats redan i anledning av framställt hot och därefter någon gjorde sig skyldig till uppmaning eller annat försök att förmå annan att delta i kollektiv stridsåtgärd, skulle uppmaningen vara straffri, därest stridsåtgärden ej komme till stånd. I detta avseende synes en skärpning av kommissionsförslaget påkallad. Sedan domstolen i anledning av framställt hot om olovlig kollektiv stridsåtgärd utfärdat förbud, är det angeläget att agitation för stridsåtgärdens igångsättande icke sker. En straffbestämmelse riktad mot sådan agitation är ägnad att inpräglad grundsatsen om respekt för den avkunnade domen.

I andra stycket av förevarande paragraf ha upptagits bestämmelserna i 29 § kommissionsförslaget om bötesförvandling m. m.

19 §.

Bestämmelserna i 44 § av kommissionsförslaget angående en rådgivande nämnd innehålla detaljerade föreskrifter om nämndens sammansättning. Jämte ordförande och vice ordförande, båda lagkunniga och i domarvärv erfarna, skulle finnas en ledamot med särskild insikt och erfarenhet i såväl arbetsförhållanden som ekonomiska förhållanden i allmänhet, samt sex ledamöter företrädande de intressen, som hänföra sig till arbetsgivare och arbetare, jordbruk, grosshandel, detaljhandel och industri. För vice ordförande och övriga ledamöter skulle förordnas ersättare enligt de för ledamöter stadgade grunder. Nämnden skulle vara beslutför med ordförande och fyra ledamöter. Vid handläggning av mål skulle tillses att motsatta intressen bleve om möjligt i lika mån företrädda.

I *yttrandena* ha, som jag redan tidigare berört, av *Sveriges redareförening* och *Sveriges fastighetsägareförbund* framförts önskemål angående representation i nämnden för även andra intressen än de i förslaget angivna samt av *länsstyrelsen i Uppsala län* framhållits, att det opartiska elementet borde vara starkare representerat än i arbetsdomstolen.

*Departements-
chefen.*

Den särskilda domstol för ekonomiska stridsåtgärder, som skall inrättas, torde böra ha i huvudsak den sammansättning, som i kommissionsförslaget tillämnats den rådgivande nämnden. Genom att plats beredes bland suppleanterna för representanter jämväl för vissa andra intressen än de särskilt angivna, torde vinnas ytterligare garantier för att domstolen har tillgång till personer med erforderliga specialinsikter.

20 och 21 §§.

I 36 § av kommissionens förslag stadgas, bland annat, att talan om ansvar för anordnande eller fortsättande av stridsåtgärd, mot vilken meddelats förbud, så ock om förbud mot stridsåtgärd, som vidtagits eller varom hot framställt, må föras förutom av den som därigenom blivt kränkt av sammanslut-

ning för främjande av yrkes- eller fackintressen, av vilken denne är medlem, såframt sammanslutningen äger att kära inför domstol. Föres talan av åklagaren, äge han ock yrka förbud mot stridsåtgärd.

Ifrågavarande bestämmelser i kommissionsförslaget motsvaras av 6 § i den sakkunniges utkast, där det föreskrives, att rätt att föra talan om ansvar tillkomme utom målsägande ej mindre allmän åklagare än även sammanslutning för främjande av yrkesintressen, av vilken den kränkte är medlem, såframt sammanslutningen äger att kära inför domstol.

I sin motivering till stadgandet framhåller den sakkunnige, att det vore mycket angeläget att ifrågavarande förseelser lades under allmänt åtal. Och man torde ytterligare, för att lagens bestämmelser icke skulle på grund av en mindre energisk tillämpning komma att sakna nödig effektivitet, böra medgiva åtalsrätt åt varje rättskapabel sammanslutning för främjande av yrkesintressen, av vilken den kränkte vore medlem. Hos sådana sammanslutningar, t. ex. arbetsgivarföreningar, fackföreningar, köpmannaföreningar o. s. v., torde finnas både erforderligt intresse och nödiga personliga och ekonomiska resurser för att förbereda och utföra en talan av ifrågavarande slag. En i viss mån jämförlig förebild vore att finna i 10 § lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Kommissionen förklarar i sin motivering, att av skäl, som i utkastet anförts, rätt att föra ansvarstalan syntes böra tillkomma förutom målsägande jämväl allmän åklagare samt rättskapabel sammanslutning för främjande av yrkes- eller fackintressen, av vilken den kränkte är medlem. Enligt förslaget föranledde emellertid stridsåtgärd av någon, som vore därtill behörig, allenast undantagsvis straff. Med anledning härav syntes sammanslutning, varom nyss sagts, böra medgivas rätt att föra talan om förbud mot stridsåtgärd även i de fall, där stridsåtgärden i och för sig icke kunde vara föremål för ansvarstalan. De skäl, som föranlett att förseelse mot lagen lagts under allmänt åtal, torde jämväl tala för att allmän åklagare medgäves befogenhet att, där han förde ansvarstalan, tillika yrka förbud mot stridsåtgärd.

I sitt *yttrande* över kommissionsförslaget har *landsorganisationen* hänvisat till sitt utlåtande över professor Bergendals utkast, där landsorganisationen anfört följande.

Den sakkunnige har icke funnit skäl att förbehålla målsäganden rätten att föra ansvarstalan eller göra allmänne åklagarens åtalsrätt beroende av angivelse från målsäganden. Några övertygande skäl för förslaget att lägga hit-hörande förfaranden under allmänt åtal har han icke förebragt. Men däremot synes åtminstone ett mycket starkt skäl kunna anföras *mot* en sådan anordning. Genom att brotten lagts under allmänt åtal kan angivelse ske av vem som helst. Det är anledning befara att detta skulle leda till ett icke önskvärt angiverisystem, vilket skulle vara så mycket svåråtkomligare, som angivaren, vid påstående om god tro eller sannolika skäl för angivelsen, icke utan grund skulle kunna hänvisa till lagbestämmelsernas otydlighet. Samma befogenhet för envar att göra angivelse skulle också kunna medföra att åtal komme till stånd efter angivelse av part, en konsekvens som synes böra undvikas. Lagen skulle härigenom kunna komma att användas i syften, som den dock icke är avsedd att fullfölja. Vissa betänkligheter möta ur samma

synpunkt mot att tillerkänna åtalsrätt åt yrkessammanslutning, av vilken den kränkte är medlem.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av den allmänna motiveringen skall vid domstolen för ekonomiska stridsåtgärder även upptagas mål rörande ansvar för överträdelse av förbud.

Rätten att föra talan om ansvar torde böra tillkomma förutom målsäganden och sådan sammanslutning, som skulle äga påyrka förbuds utfärdande, även åklagare. De betänkligheter, som kunnat riktas mot kommissionens förslag angående allmänt åtal vid ett stort antal förseelser, minskas uppenbarligen väsentligt, när de straffbara förseelserna begränsas så som skett i departementsförslaget. Åklagarens talerätt betingas därav att förseelsen utgör överträdelse av domstolens dom. Bestämmelser om rätten att föra talan om ansvar ha upptagits i 21 § andra stycket departementsförslaget.

För utförande av allmänt åtal torde vid domstolen böra vara anställd en särskild åklagare. Bestämmelser om åklagaren äro upptagna i 20 §.

I 21 § första stycket regleras talerätten i mål om förbud mot olovlig stridsåtgärd. Enligt min mening tala övervägande skäl mot att åklagaren medgives rätt att föra talan härom. Däremot ansluter jag mig till kommissionens ståndpunkt att i paragrafen omförmäld sammanslutning må oberoende av bemyndigande från den av stridsåtgärden angripne föra talan om förbud. För skadeståndstalan är målsägandens medverkan givetvis erforderlig.

22 §.

Förevarande paragraf utgör delvis en motsvarighet till 42 § i kommissionens förslag, däri stadgas att om i mål, som avses i förslaget, uppkommer tvist om fråga vilken är av beskaffenhet att enligt lagen om arbetsdomstol böra avgöras av arbetsdomstolen, rätten skall hänvisa parterna att där utföra sin talan beträffande denna fråga samt att målet skall vila i vad det beror av sagda fråga.

I motiveringen till 42 § anför kommissionen.

Enligt kommissionens förslag skall i avseende å rättegången alltid gälla vad i lag är stadgat om brottmål. Detta innebär bland annat, att om det för målets slutliga avgörande erfordras, att ställning först tages till en civilrättslig fråga, det ankommer på domstolen i målet att träffa detta avgörande. Såvitt angår en dylik förfråga, som eljest skulle ankomma på arbetsdomstolens prövning, har det emellertid ansetts olämpligt att överlämna åt allmän domstol att ingå på ett bedömande av densamma. Det har därför i förevarande paragraf stadgats, att rätten i ett dylikt fall skall hänvisa parterna att vid arbetsdomstolen utföra sin talan beträffande denna fråga. I ett mål om ansvar enligt 9 § i den föreslagna lagen invändes exempelvis, att belopp, som svarandena försökt tilltvinga sig genom stridsåtgärd, tillkommer dem enligt gällande kollektivavtal, och fråga uppkommer således om kollektivavtalets innebörd på denna punkt.

En annan sak är, att även det slutliga avgörandet vid allmän domstol kan röra en fråga, som också skulle kunna upptagas av arbetsdomstolen. Vid all-

män domstol påtalas exempelvis, att arbetsgivare i strid mot 10 § i den föreslagna lagen avskedat en arbetare såsom hämd för det denne tagit verksam del i en dåmera bilagd konflikt. Samtidigt skulle emellertid fråga om avskedandets lovlighet hava kunnat upptagas vid arbetsdomstolen på den grund att avskedande i vedergällningssyfte strede mot ett förbud mot trakasserier, som inrymts i det kollektivavtal, varigenom konflikten bilagts. Denna dubbla behörighet har ansetts icke kunna undvikas; en liknande kollision torde icke vara utesluten mellan allmänna domstolar inbördes.

Socialstyrelsen har i sitt *yttrande* framhållit, att gränserna mellan ifrågasvarande lag och lagen om kollektivavtal komme att för en större allmänhet te sig tämligen svårbestämbara. Även om vitsord måste skänkas åt vad kommissionen i sin ovan intagna motivering anført därom att gränfall icke kunde undvikas och liknande kollision icke vore utesluten mellan allmänna domstolar inbördes, torde detta förhållande icke desto mindre få anses mindre tillfredsställande särskilt i betraktande därav att talan ej finge fullföljas mot arbetsdomstolens beslut.

I detta sammanhang har socialstyrelsen jämväl erinrat om att vissa bestämmelser i kommissionsförslaget vore av den art, att de syntes äga viss beröring med en lagstiftning om illojal konkurrens och därmed sammanhängande spörsmål.

Jämväl *landsorganisationen* har anmärkt, att i icke få fall torde förfaranden, som jämlikt den föreslagna lagstiftningen vore att anse såsom förbjudna stridsåtgärder, bliva hänförliga även under arbetsdomstolens kompetensområde. Så syntes (i kollektivavtalsbundna förhållanden) kunna bliva fallet med t. ex. av fackförening eller enskild arbetsgivare anordnad blockad eller bojkott, konkurrenskonflikter mellan avtalsbundna arbetargrupper, uppsägning av arbetsavtal i vedergällningssyfte eller såsom organisationstvång o. s. v. Det vore enligt landsorganisationens mening angeläget att bestämmelse meddelades till undvikande av dylik konkurrens. Även i andra avseenden vore förhållandet mellan de båda lagstiftningarna oklart. Såsom exempel kunde hänvisas till regleringen av icke avtalsbunden förenings (huvudorganisations) fredsförpliktelse (garantiansvar), enskild arbetares skadeståndsskyldighet och rätten till sympatiåtgärder. Möjligen erfordrades i sådana punkter ändringar i kollektivavtalslagen eller i varje fall stadganden med hänvisning till förevarande lag.

En stridsåtgärd som är otillåten enligt förevarande lagförslag kan stundom vara stridande även mot gällande kollektivavtal eller mot föreskrift i lagen om kollektivavtal. Frågan om åtgärdens olovlighet kan under sådana omständigheter prövas såväl av domstolen för ekonomiska stridsåtgärder som av arbetsdomstolen. Då med departementsförslagets läggning de allmänna domstolarna äro helt uteslagna från befattning med hithörande spörsmål, torde däremot kollision med de allmänna domstolarnas behörighetsområde kunna inträffa huvudsakligen på det sätt, att under rättegång vid allmän domstol angående hyres- eller arbetsförhållande svaranden gör gällande att en verkställd uppsägning av avtal skall såsom stridsåtgärd anses ogiltig. Det är tydligt att prövningen av dylik fråga tillkommer specialdomstolen.

*Departements-
chefen.*

I *första stycket* av förevarande paragraf — vilket saknar motsvarighet i kommissionsförslaget — har upptagits ett stadgande som möjliggör för domstolen för ekonomiska stridsåtgärder att, då olika grunder åberopas för en talan om t. ex. skadestånd i anledning av viss stridsåtgärd, pröva denna talan i hela dess omfattning. Stadgandet torde vara av betydelse bl. a. för sådana fall då ovisshet råder huruvida den ena eller andra lagen är tillämplig. Med hänsyn till de föreslagna reglerna om växlande sammansättning av domstolen efter beskaffenheten av de särskilda målen torde några betänkligheter icke behöva uppstå mot en utvidgning av dess behörighet i de undantagsfall, varom här är fråga. Någon ovillkorlig skyldighet för domstolen att pröva en talan i vad den grundar sig på kollektivavtal eller lagen om kollektivavtal, föranledes icke av stadgandet. Befinnes exempelvis påståendet om stridsåtgärdens olovlighet enligt lagen om ekonomiska stridsåtgärder uppenbart ogrundat, medan där emot åtgärden synes stridande mot kollektivavtal, torde detta utgöra en anledning för domstolen att undandraga sig prövning av talan såvitt den grundas å sistnämnda omständighet. Det står i sådant fall kärandeparten fritt att, sedan hans på förevarande lag grundade talan ogillats, vända sig till arbetsdomstolen samt där åberopa kollektivavtalet såsom skäl för sitt anspråk.

Bestämmelsen i 42 § kommissionsförslaget har motiverats därmed att det vore olämpligt att överlämna åt allmän domstol att ingå på bedömande av frågor rörande kollektivavtal. Såvitt angår den här ifrågavarande specialdomstolen torde av skäl som nyss anförts ett dylikt förbud mot prövning av »för-frågor» som hänföra sig till kollektivavtal icke vara erforderligt. För undvikande av onödig omgång i fall då dylik tvistefråga uppkommer i ett mål har därför i *andra stycket* av 22 § i departementsförslaget stadgats att domstolen äger själv avgöra frågan, dock med rätt att hänskjuta avgörandet till arbetsdomstolen om detta finnes lämpligt.

23 §.

Åtskilliga av de regler, vilka enligt lagen om arbetsdomstol gälla beträffande denna domstol, äro av den beskaffenhet att de lämpa sig för tillämpning även vid den nya specialdomstolen. Detta gäller framför allt rättegångsreglerna. I 23 § av departementsförslaget ha genom hänvisning till lagen om arbetsdomstol angivits de stadganden — 7, 8, 9, 15 samt 16—28 §§ — vilka torde böra erhålla motsvarande giltighet med avseende å domstolen för ekonomiska stridsåtgärder och rättegången därstädes.

Hänvisningen till 7—9 §§ lagen om arbetsdomstol innebär: att ordföranden, i händelse såväl ledamot som ersättare äro förhindrade, äger tillkalla annan lämplig person; att ledamot som ej avlagt domared skall avlägga sådan ed inför ordföranden eller allmän underrätt; samt att domstolen skall på kallelse av ordföranden sammanträda så ofta det erfordras och, där det prövas nödigt, jämväl utom Stockholm. Jämlikt 15 § må talan ej fullföljas mot domstolens beslut. Bland rättegångsföreskrifterna (16—26 §§) märkas särskilt: 19 § enligt vilken domstolen själv äger inkalla vittnen och i övrigt inskaffa utred-

ning; 21 § vilken medger domstolen befogenhet att förelägga och utdöma vite samt besluta kvarstad eller skingringsförbud; ävensom 26 § enligt vilken parterna äga utan avgift erhålla utskrift av domstolens dom och protokoll. Slutligen må anmärkas 27 §, som beträffande i lagen ej särskilt behandlade frågor föreskriver tillämpning av vad om rådhusrätt är stadgat.

Beträffande arbetsdomstolen äger lagen om fri rättegång icke tillämpning. Något behov av fri rättegång därstädes har icke ansetts föreligga, då talan i allmänhet föres av arbetsgivar- eller arbetarorganisation. Då det gäller domstolen för ekonomiska stridsåtgärder torde emellertid förhållandena bliva i viss mån annorlunda. I tvister som tillhöra denna domstol kunna säkerligen även personer som icke äro anslutna till dylik organisation i större utsträckning förväntas bliva parter. Enligt kommissionsförslaget, vilket förutsatte att målen skulle handläggas av de allmänna domstolarna, behöfde särskilda föreskrifter icke meddelas för att fri rättegång skulle kunna beviljas i sådana mål; lagen om fri rättegång blev utan vidare tillämplig beträffande dessa. Då det med hänsyn till förevarande lagstiftnings provisoriska karaktär icke lärer kunna ifrågasättas att vidtaga ändring i lagen om fri rättegång, bör denna lämpligen göras tillämplig å mål vid den nya specialdomstolen genom stadgande i den nu föreslagna lagen. Dylikt stadgande har införts i 23 §.

Bestämmelserna i 38 § första stycket andra punkten i kommissionsförslaget om befogenhet för domstol att anlita polismyndighet jämväl i mål, där talan om ansvar ej föres, har ansetts innefatta en processuell nyhet, som icke är oundgänglig, och har därför icke medtagits i departementsförslaget.

24 och 25 §§.

I enlighet med vad jag i den allmänna motiveringen anfört ha i 24 § intagits vissa bestämmelser i syfte att förebygga utvidgning av tillämpningsområdet för 15 kap. 22 och 23 §§ samt 21 kap. 10 § strafflagen. I 25 § har införts ett stadgande, att tillämpningsföreskrifter i fråga om rättegången meddelas av Konungen.

20—25, 27, 28 och 37, 38, 41 och 43—46 §§ i kommissionsförslaget.

20—23 §§ i kommissionsförslaget stadga straff för handlingstyper som uteslutits ur departementsförslaget. Samma är förhållandet med 24 § såvitt densamma har avseende å stridsåtgärder mot ämbets- och tjänstemän, vittnen m. fl. Övriga i 24 § omförmälda fall (stridsåtgärder, åsyftande politisk och därmed jämställd förföljelse) samt de i 25 § omförmälda stridsåtgärderna (utpressnings- och indrivningsblockaderna) ha ur straffsynpunkt behandlats på samma sätt som övriga förbjudna stridsåtgärder.

I departementsförslaget upptages ej någon motsvarighet till 27 och 28 §§ i kommissionsförslaget. 37, 38, 41 och 43—46 §§ i kommissionsförslaget, i den mån de i det föregående icke berörts, ha blivit onödiga eller påkalla annan reglering med hänsyn till att mål enligt departementsförslaget skola upptagas vid specialdomstol.

Övergångsbestämmelserna.

I övergångsbestämmelserna till kommissionsförslaget stadgas, att lagen skall träda i kraft den 1 september 1934 och gälla till och med den 31 december 1939; dock att vad i lagen är stadgat skall gälla även efter sistnämnda dag såvitt angår ansvar och skadestånd i anledning av överträdelse som är begånngen under tiden för lagens giltighet.

Vikten av att lagstiftningen endast erhölle provisorisk karaktär har i *ytt-randena* särskilt betonats av *Sveriges köpmannaförbund, länsstyrelserna i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län, Sveriges slakteriförbund och svenska mejeriernas riksförening samt landsorganisationen.*

Kortare giltighetstid än den av kommissionen föreslagna har ifrågasatts av *socialstyrelsen*, som ansett tiden böra bestämmas till endast tre år, samt av *svenska tidningsutgivareföreningen och dess arbetsgivaresektion*, som funnit det ej vara osannolikt, att redan efter tre à fyra års giltighetstid tillräcklig erfarenhet kunde vinnas på de punkter, som förefölle mindre klarlagda.

Departement-
chefen.

För egen del förordar jag att lagen må träda i kraft den 1 juli 1935 och att dess giltighetstid må utlöpa ett år tidigare än enligt kommissionsförslaget.

Av allmänna rättsgrundsatser torde följa att skada, som under lagens giltighetstid förorsakats genom ett med skadeståndspåföljd belagt förfarande, skall ersättas enligt de i lagen angivna grunderna även efter utgången av sagda tid. Har någon under samma tid gjort sig skyldig till förfarande som enligt 18 § medför straffansvar, bör även sådan påföljd kunna inträda sedan lagen i övrigt upphört att gälla. Härom erfordras dock föreskrift i övergångsbestämmelserna.

Det torde med hänsyn bland annat till vad nu anförts få förutsättas att de i lagen föreskrivna processuella anordningarna kunna bli av betydelse efter den angivna slutdagen. Övergångsbestämmelserna ha fördenskull erhållit sådan avfattning att även rättegångsreglerna bli tillämpliga efter nämnda dag i den mån det erfordras för prövning av mål hänförande sig till förhållanden som inträffat därförut.

Bland övergångsbestämmelserna har, som jag redan förut antytt, intagits en föreskrift om tillämpning av regeln i 11 § även å anställningsavtal slutna före lagens ikraftträdande.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande förslag till *lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder*, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Vid protokollet:

Viking Nilsson.

Förslag
till
Lag
om vissa ekonomiska stridsåtgärder.

Härigenom förordnas som följer:

Begreppet stridsåtgärd.

1 §.

Med stridsåtgärd förstås i denna lag dels blockad, bojkott och arbetsinställelse (lockout eller strejk) eller annan därmed jämförlig åtgärd, nedan benämnda kollektiva stridsåtgärder, dels uppsägning av arbets- eller hyresavtal, dels ock annat avbrytande av ekonomisk förbindelse, när det sker av två eller flera i samverkan.

Göres rättslig påföljd av avtalsbrott eller av överträdelse av föreningsstadgar gällande, vare det ej att anse såsom stridsåtgärd, där ej annat följer av vad i denna lag stadgas.

Om vissa stridsåtgärder med omedelbart syfte (stridsåtgärder mot part).

2 §.

Stridsåtgärd må ej vidtagas mot någon, såframt därmed åsyftas att av religiösa, politiska eller liknande grunder utöva förföljelse mot honom.

3 §.

Sedan arbetstvist eller annan ekonomisk tvist blivit avslutad, må stridsåtgärd i vedergällningssyfte ej vidtagas mot någon som haft del i tvisten.

Ej heller må stridsåtgärd mot annan i anledning av hans förhållande till tvist vidtagas, sedan tvisten avslutats eller det förhållande varom fråga är dessförinnan upphört.

Vad i andra stycket stadgas skall dock ej avse stridsåtgärd i anledning av förhållande som i 10 § under 1—3 åsyftas.

4 §.

I förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare så ock mellan parter i andra ekonomiska förhållanden skall föreningsrätten å ömse sidor lämnas okränk.

Stridsåtgärd må sålunda ej vidtagas från ena partens sida, såframt därmed åsyftas att hindra någon å andra sidan att inträda i eller förmå honom att utträda ur förening eller annan sammanslutning.

Stridsåtgärd må ej heller vidtagas från ena partens sida såsom vedergällning för att krav på kollektivavtal blivit rest från andra sidan.

Såsom kränkning av föreningsrätten skall ej anses föreskrift i kollektivavtal, att arbetsledare eller annan i förtroendeställning ej må vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen gentemot arbetsgivaren.

5 §.

När någon utan biträde av annan än make, avkomlingar, adoptivbarn eller egna eller makes föräldrar eller syskon driver näring eller utför arbete för egen räkning, må kollektiv stridsåtgärd ej vidtagas mot honom i anledning av tvist rörande arbetsförhållandet.

6 §.

Stridsåtgärd må ej vidtagas, såframt man därmed åsyftar att förskaffa någon betalning för arbete, som icke blivit av honom utfört, eller att förmå någon att avstå från honom tillkommande arbetslön eller att eljest bereda sig eller annan obehörig vinning.

Ej heller må stridsåtgärd vidtagas i syfte att indriva betalning för utfört arbete av någon, som efter gäldens uppkomst övertagit arbetsprodukten eller arbetsföretaget, såframt denne varken är betalningsskyldig för gälden eller vid övertagandet haft eller bort hava kunskap om dess förhandenvaro.

7 §.

Om förbud mot stridsåtgärder i vissa fall är stadgat i lagen om kollektivavtal.

Om stridsåtgärder med medelbart syfte (stridsåtgärder mot tredje man).

8 §.

I tvist om ingående av avtal rörande arbets- eller transportprestation, köp, arrende, hyra, kredit eller dylikt eller ock av kollektivavtal eller annat sådant avtal må ej såsom påtryckningsmedel stridsåtgärd riktas mot någon, som icke har del i tvisten (*tredje man*). Lika med tvist om avtals ingående anses tvist om dess tillämpning.

Vad i första stycket stadgas skall ock gälla, där någon vill förmå annan, till vilken han står i ekonomisk motsättning, att, utan slutande av avtal, i förhållande till honom tillämpa vissa priser eller dylikt.

I konkurrenstvist rörande kundkrets, prissättning, affärsbetingelser, arbetstillfälle eller dylikt må part eller annan icke rikta kollektiv stridsåtgärd mot

tredje man för att förmå honom att avbryta sina ekonomiska förbindelser med motparten eller vidtaga annan liknande åtgärd mot denne.

9 §.

I anledning av sådan motsättning till part, som enligt lag icke må föranleda stridsåtgärd mot denne, må ej heller såsom påtryckningsmedel stridsåtgärd av något slag riktas mot tredje man.

10 §.

Det i 8 § stadgade skydd för tredje man tillkomme endast den som är neutral i tvisten.

Såsom sådan skall icke anses:

1. medlem av en i tvisten invecklad förening, där han till fördel för motparten åsidosatt sina förpliktelser gentemot föreningen i avseende å tvisten;
2. den som under arbetstvist utfört arbete, vilket behörigen förklarats i blockad, såvida arbetet är av annan art än skyddsarbete;
3. den som under arbetstvist anställt arbetare, vilken i anledning av tvisten nedlagt arbete eller ock behörigen utestängts från sådant;
4. den som under tvisten lämnat part ekonomiskt understöd eller efter omläggning eller annan förändring av sin näring eller verksamhet bisprungit honom;
5. den som äger aktier till värde av mer än hälften av aktiekapitalet i aktiebolag, som är part i tvisten, eller är delägare i handelsbolag, som är part i tvisten;

6. aktiebolag, vari part i tvisten äger aktier till värde av mer än hälften av aktiekapitalet, eller handelsbolag, vari part i tvisten är delägare.

Till skyddsarbete hänföres arbete, som icke kan anstå utan fara för människor eller för skada å byggnader eller andra anläggningar, fartyg, maskiner, husdjur eller dylikt. Lika med skyddsarbete anses arbete, som någon är pliktig att utföra på grund av särskild föreskrift i lag eller författning, så ock arbete vars eftersättande kan medföra ansvar för tjänstefel.

11 §.

Vid arbetsinställelse vare arbetsledare, tjänsteman eller därmed jämställd ej pliktig att utom de göromål, som eljest av honom fullgöras, utföra annat arbete än i 10 § sista stycket sägs, ändå att han därtill förbundit sig.

12 §.

Utän hinder av vad i 8 § stadgas må stridsåtgärd vidtagas, såframt därmed åsyftas att genom en utvidgning av ursprunglig arbetstvist rörande upprättande av kollektivavtal bispringa part i denna (*sympatiåtgärd*). Sådan åtgärd må ej omfatta annat än arbetsinställelse jämte arbetsblockad ävensom vägran att taga befattning med varor, vilka äro avsedda för eller härröra från rörelse som drives av part i den ursprungliga tvisten.

Om skadestånd.**13 §.**

Envar som vidtagit stridsåtgärd, vilken enligt denna lag ej må äga rum, eller som, efter det förbud mot kollektiv stridsåtgärd jämlikt denna lag meddelats, uppmanat eller eljest sökt förmå annan att deltaga däri, vare skyldig ersätta skada som av förfarandet kommit.

Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter den större eller mindre skuld som prövas ligga envar till last.

14 §.

Är förening invecklad i tvist och har medlem i föreningen i anledning av tvisten gjort sig skyldig till sådant förfarande som avses i 13 §, vare föreningen, när den erhåller kännedom därom, pliktig att söka hindra honom från att fortsätta förfarandet.

Förening, som åsidosätter vad sålunda åligger den, vare skyldig ersätta därav uppkommen skada.

Vad nu sagts om förening gälle även om förbund av flera föreningar och skall, då fråga är om sådan sammanslutning, såsom medlem anses såväl ansluten förening som medlem därav.

15 §.

Under skadestånd skall inbegripas jämväl ersättning för personligt lidande samt för intrång i den kränktes intresse av att ostört bedriva sin verksamhet.

Om det med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvisten, skadans storlek i jämförelse med den skadevållandes tillgångar eller till omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas. Fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum.

16 §.

Var som vill fordra skadestånd enligt denna lag skall anhängiggöra sin talan inom två år från avslutande av stridsåtgärd varå ersättningskyldigheten grundas. Försummas det, vare talan förlorad.

Om meddelande av förbud m. m.**17 §.**

Har någon vidtagit stridsåtgärd, som enligt denna lag ej må äga rum, eller framställt hot om sådan åtgärd, äger domstolen efter därom förd talan meddela förbud mot åtgärdens fortsättande eller anordnande; och må domstolen tillika,

där fråga är om kollektiv stridsåtgärd, förelägga den som anordnat åtgärden att inom viss kort tid i tidning som av domstolen bestämmes införa meddelande om åtgärdens hävande, vid äventyr att motparten äger på den förpliktades bekostnad själv på lämpligt sätt föranstalta om sådant kungörande.

Uppsägning av arbets- eller hyresavtal i strid mot denna lag vare ogill; och äger domstolen, där sådan uppsägning skett, på talan därom meddela föreskrift om återställande av förhållande som rubbats genom uppsägningen.

Förbud eller föreskrift som ovan sagts må, när yrkande därom framställes, meddelas under rättegången för tiden intill dess dom i saken varder avkunnad, där sannolika skäl föreligga till antagande att stridsåtgärd varom i målet är fråga är stridande mot denna lag. Förbudet eller föreskriften kan när som helst återkallas av domstolen.

När skäl därtill äro, må domstolen meddela förbud mot kollektiv stridsåtgärd, ändå att den som svarar i målet ej kunnat övertygas att hava medverkat vid det förfarande varom fråga är.

18 §.

Envar som åsidosätter förbud eller föreskrift enligt 17 § genom att uppmana eller eljest söka förmå annan att deltaga i kollektiv stridsåtgärd eller genom att vidtaga eller fortsätta annan stridsåtgärd dömes till dagsböter.

Ädömda böter tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

Om rättegången.

19 §.

Mål som avse tillämpningen av denna lag upptagas och avgöras av en för hela riket gemensam domstol, benämnd domstolen för ekonomiska stridsåtgärder.

Domstolen skall hava sitt säte i Stockholm samt bestå av ordförande och åtta ledamöter, vilka förordnas av Konungen för viss tid. Ordföranden och en ledamot, vilken förordnas att vara vice ordförande, skola vara lagkunniga och i domarvärv erfarna. Bland övriga ledamöter skola finnas företrädare för de viktigaste närings- eller yrkesintressen som beröras av denna lag. För vice ordföranden och övriga ledamöter förordnar Konungen ersättare.

Domstolen vare domför med ordförande och fyra ledamöter. Bland ledamöter och ersättare, som företräda särskilda intressen, tillkalle ordföranden dem som i det särskilda fallet äga största sakkunskap, därvid ock iakttages att motsatta intressen om möjligt bliva i lika mån företrädda.

20 §.

Vid domstolen skall vara anställd en åklagare för utförande av allmänt åtal i mål varom i 18 § sägs. Åklagaren förordnas av Konungen.

21 §.

Talan om förbud eller föreskrift enligt 17 § må föras, förutom av den som genom stridsåtgärden eller hotet därom blivit kränkt, av sammanslutning för främjande av närings- eller yrkesintressen, av vilken denne är medlem, såframt sammanslutningen äger kära inför domstol.

Talan om ansvar enligt 18 § må föras, förutom av åklagaren och målsägande, av sammanslutning som nyss sagts.

22 §.

Grundas en vid domstolen anhängiggjord talan därå att visst förfarande strider, förutom mot vad i denna lag är stadgat, jämväl mot kollektivavtal eller lagen om kollektivavtal, må domstolen till prövning upptaga talan även i vad den grundas å sådan omständighet.

Yppas eljest i mål vid domstolen för ekonomiska stridsåtgärder tvist om fråga, vilken är av beskaffenhet att enligt lagen om arbetsdomstol böra avgöras av arbetsdomstolen, och är målets utgång därav beroende, äger förstnämnda domstol pröva jämväl denna fråga. Dock må domstolen, där det finnes lämpligt, hänvisa parterna att vid arbetsdomstolen utföra sin talan beträffande frågan; och skall i ty fall målet vila i avbidan på dennas avgörande.

23 §.

Med avseende å domstolen för ekonomiska stridsåtgärder och rättegången därstädes skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat dels i 7—9, 15 samt 16—28 §§ lagen om arbetsdomstol, dels ock i 1—9, 12—14 samt 16 §§ lagen om fri rättegång.

Särskilda föreskrifter.

24 §.

Ändå att enligt denna lag viss åtgärd ej må äga rum eller är belagd med straff, skall tvång eller försök till tvång medelst hot om sådan åtgärd ej i något fall föranleda ansvar enligt 15 kap. 22 § eller 21 kap. 10 § strafflagen; ej heller skall hot om åtgärd varom nu sagts föranleda straff enligt 15 kap. 23 § strafflagen.

25 §.

Närmare föreskrifter om tillämpningen av vad i denna lag stadgas om rättegången meddelas av Konungen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1935 och gälla till och med den 31 december 1938; dock att lagen skall äga tillämpning även efter sistnämnda dag, såvitt angår påföljd av förfarande vilket under tiden för lagens giltighet ägt rum i strid mot densamma.

Vad i 11 § stadgas skall äga tillämpning, även om förbindelse som där avses givits i avtal som träffats före lagens ikraftträdande.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 5 januari 1935.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet APPELBERG,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GELJER,
BAGGE.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 november 1934, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av tillförordnade byråchefen för lagärenden i socialdepartementet, hovrättsrådet Konrad Persson.

L a g r å d e t y t t r a d e:

Lagstiftningens behövlighet och omfattning. I de mångahanda strider som nu för tiden förekomma på det ekonomiska området indragas, såsom erfarenheten visar, ofta även de som själva vilja stå utanför striderna, och dessa angrepp på utomstående hava under senare år så tilltagit att ett ingripande från lagstiftningens sida till stävjande av de mest framträdande missbruken måste anses fullt befogat. Angående lämpligheten av ett sådant ingripande råder ock tämligen allmän enighet, om än meningarna äro delade i fråga om huru långt lagstiftningen bör gå.

Med ett från det obligationsrättsliga området hämtat, här ingalunda adekvat uttryck har i den allmänna diskussionen den, som man genom den ifrågasatta lagstiftningen velat skydda, betecknats såsom tredje man. I det remitterade förslaget användes uttrycket tredje man för att beteckna den, som står utanför en tvist och som annan angriper i syfte att påverka någon i tvisten delaktig, under det att den som eljest angripes, han må vara invecklad i tvist med angriparen eller icke, med ett ej heller fullt egentligt uttryck betecknas såsom part. Enligt förslaget skola ej blott angrepp mot tredje man i nu angivna bemärkelse vara med vissa undantag förbjudna utan även sådana angrepp mot part som företagas i visst syfte (vedergällningssyfte, utpressningssyfte m. m.) förbjudas. Att lagstiftningen, om den vill behörigen

skydda mot ett oförskyllt indragande i striderna, bör avse dessa angrepp mot »part» i minst lika mån som angreppen mot »tredje man», kan knappast vara föremål för tvekan.

Förslaget avser icke blott stridsåtgärder i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare utan även stridsåtgärder inom andra områden av det ekonomiska livet, såsom i förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäster, mellan konkurrenter etc. Övertygande skäl synas vara anförda för att lagstiftningen bör omfatta samtliga dessa områden.

Lagstiftningens allmänna läggning (kriminalisering, rättegången, behörighetsregler). Vad angår spörsmålet om lagstiftningens allmänna läggning är det i främsta rummet tre av de i departementschefens allmänna motivering berörda frågorna, som påkalla ställningstagande och som till varandra stå i det samband, att lösningen av den ena mer eller mindre påverkar lösningen av de andra, nämligen frågorna om eller i vilken omfattning kriminalisering bör äga rum, till vilken eller vilka domstolar rättegången bör läggas samt huruvida i lagen böra, såsom i kommissionens förslag, uppställas särskilda regler om behörighet att vidtaga stridsåtgärder.

Vid bedömande av dessa frågor måste i alldeles särskild grad beaktas angelägenheten av att åt lagen gives erforderlig effektivitet. Genom den blivande lagen måste göras betydande inskränkningar i de enskildas hittillsvarande handlingsfrihet på det ekonomiska området. Om nu, såsom kan antagas, det stora flertalet av dem som beröras av lagen lojalt ställa sig densamma till efterrättelse, men de, som icke draga sig för att bryta mot lagen, kunna göra detta utan att riskera kännbara påföljder, skulle lagen i själva verket ställa de förra i förhållande till de illojala i sämre belägenhet än före lagens tillkomst. Lagen komme måhända då att göra mera skada än gagn.

Det säger sig självt att om, såsom den sakkunnige tänkt sig, i lagen stadgas straff och tämligen stränga straff för brott mot de i lagen givna reglerna, enligt vilka vissa stridsåtgärder förklaras otillåtna, lagen kommer att erhålla en ganska hög grad av effektivitet. Såväl vid förevarande lagstiftningsärendes igångsättande som under dess fortgång har emellertid från olika håll framhållits önskyrdheten av att lagen i minsta möjliga mån erhöles karaktären av strafflag. En direkt kriminalisering av överträdelser av lagens föreskrifter finner även lagrådet böra så långt ske kan undvikas, icke blott med hänsyn till att det här gäller handlingar, som hittills ansetts tillåtna, utan också särskilt därför att gränserna mellan tillåtna och otillåtna handlingar på grund av omständigheter, som sammanhånga med lagstiftningens egen natur, måste i lagen göras synnerligen obestämda och för den på området oerfarne svårbedömliga.

En viktig förutsättning för att lagen utan att erhålla karaktär av ren strafflag skall få vederbörlig verkan är att i förekommande fall förbud mot viss stridsåtgärds företagande eller fortsättande skall snabbt kunna utverkas hos den domstol där rättegången äger rum, och härför fordras i sin tur icke blott att domstolen kan sammanträda med erforderlig skyndsamhet utan även att den har sådan förtrogenhet med ämnet att den utan större tidsutdräkt kan

bilda sig ett omdöme huruvida meddelande av förbud är påkallat. Denna förutsättning torde knappast kunna förverkligas utan att rättsskipningen i förevarande slag av mål anförtros åt en specialdomstol av ungefärligen den i förslaget angivna beskaffenheten. Det är emellertid icke endast ur nu nämnda synpunkt lagrådet anser sig böra förorda förslaget i denna del. Under sitt arbete med granskningen av lagens särskilda bestämmelser har lagrådet kommit till den övertygelsen att, med hänsyn till svårigheterna för en på förevarande område obehövad domare att tränga in i lagens verkliga mening samt rätt uppfatta sambandet mellan de olika bestämmelserna med deras säregna terminologi, handhavandet av rättsskipningen på området lämpligen icke bör tilläggas de allmänna domstolarna. Det är i detta avseende att märka att varje domstol säkerligen i genomsnitt skulle få endast ett fåtal mål per år att handlägga, vadan det icke kan förväntas att domstolarna, även sedan lagen en längre tid varit i tillämpning, kunnat vinna någon djupare erfarenhet i ämnet.

Mot anordningen med specialdomstol kan anmärkas, att denna domstol kommer att döma till straff utan att möjlighet till överklagande finnes. Onckligen möta ur denna synpunkt vissa betänkligheter mot ifrågavarande anordning, särskilt om i straffsatserna för överträdelse av domstolens förbud kommer att ingå fängelsestraff, men lagrådet finner dessa betänkligheter icke kunna tillmätas avgörande vikt under förutsättning att domstolen erhåller tillräckligt kvalificerad sammansättning.

Om domstolsfrågan löses på detta sätt, vinnes, såsom redan antytts, att domstolen bör i förekommande fall snabbt kunna inskrida mot obehöriga angrepp genom meddelande av förbud mot åtgärdens vidtagande eller fortsättande. Men för att ett sådant förbud skall bliva verksamt fordras, att lagen genom att stadga allvarliga påföljder för åsidosättande av förbudet inger respekt för detsamma. För lagrådet står det uppenbart att de påföljder, som det remitterade förslaget upptager, nämligen bötesstraff och skadestånd, icke äro tillräckliga och att således jämväl fängelsestraff bör, såsom även kommissionen funnit, ingå i straffskalan.

Ett skyndsamt inskridande mot obehöriga angrepp genom meddelande från domstolens sida av förbud torde väl i allmänhet vara ett tillfyllestgörande vapen i rättsskipningens tjänst, men i vissa fall kan det icke anses vara tillräckligt. Särskilt då det gäller avsättningsblockader och prickningar förhåller det sig ej sällan så att skadan är skedd redan genom att åtgärden proklamerats. Även om förbud meddelas och uppmaning till aktionens fortsättande icke sker, är det ju intet som hindrar att allmänheten förfar i enlighet med den en gång gjorda uppmaningen. Den enda påföljd för angriparen som i dylikt fall kan enligt förslaget inträda är ådömande av skadestånd. Då man kan förvänta att efter lagens tillkomst de större eller mera fasta organisationerna i regel komma att ställa sig lagens bestämmelser till efterrättelse, måste man utgå från att vanligen, när en obehörig åtgärd av detta slag företages, det är en mer eller mindre lös sammanslutning eller enskilda personer som igångsatt den; och det skall säkerligen visa sig att i de flesta fall något skadestånd icke kan uttagas av dessa. Vill man förhindra att lagens bestämmelser sålunda

skola kunna utan påföljd åsidosättas, torde, såvida man icke vill direkt stadga straff för vidtagande av enligt lagen otillåtna stridsåtgärder — något som lagrådet, enligt vad ovan antytts, anser böra undvikas — näppeligen annan utväg givas än att i lagen upptaga behörighetsregler av den art kommissionen föreslagit. Att genom dylika behörighetsregler vinnas jämväl andra betydande fördelar synes kommissionen hava övertygande visat.

En lagstiftning vari nu omförmälda regler upptagas skulle därigenom komma att innefatta en reglering i avsevärd omfattning av rätten överhuvud att använda ekonomiska stridsmedel, och lagen skulle följaktligen gå utöver vad med lagstiftningen till skydd för »tredje mans rätt» i och för sig avses. Men om befogenheten att tillgripa ekonomiska stridsåtgärder icke därigenom över hövan inskränkes och man å andra sidan genom uppställande av behörighetsreglerna vinner ett verksamt medel för stävjande av mer eller mindre obefogade angrepp, synes den nämnda omständigheten icke böra få utgöra hinder att använda detta medel. Huruvida nu angivna regler skulle obehörigen inskränka rätten att i legitimt syfte tillgripa ekonomiska stridsmedel, såsom departementschefen anser, kan naturligtvis vara föremål för delade meningar. Det är dock att märka dels att samtliga de kommissionens ledamöter, vilka icke motsatt sig den föreslagna lagstiftningen överhuvud, i princip accepterat kommissionens förslag på denna punkt — dock vad en ledamot beträffar med avvisande av bestämmelsen om säkerhets ställande — och dels att ingen av de över förslaget hörda myndigheterna eller sammanslutningarna ställt sig helt avvisande mot denna del av förslaget samt att endast från ett fåtal håll däremot riktats kritik, huvudsakligen avseende bestämmelserna om ställande av säkerhet. Även lagrådet finner med hänsyn till de betydande fördelar, som genom uppställandet av ifrågakomna regler skulle ernås, hinder ur nu angivna synpunkt icke böra möta mot deras upptagande i lagen.

Mot kommissionens förslag i denna del har socialstyrelsen uttalat vissa betänkligheter på grund av att någon bestämning av föreningsbegreppet icke lämnats i förslaget. Det är onekligen en brist att detta begrepp ej finnes bestämt i vår lagstiftning. I praxis har emellertid sedan länge förening tillerkänts rättssubjektivitet under förutsättning att den har stadgar innefattande bestämmelser bland annat huru beslut skall åstadkommas samt att styrelse för föreningen finnes utsedd. Med hänsyn till de minimala fordringar som sålunda pläga uppställas för godkännande såsom förening torde knappast behöva befaras att svårigheter att i förekommande fall bedöma huruvida en sammanslutning är att anse såsom förening skola i någon högre grad framträda vid tillämpningen av förevarande lagstiftning.

Vad i anledning av kommissionens förslag invänts därom att det rent principiellt sett syntes mindre riktigt att en aldrig så befogad och lagenlig stridsåtgärd icke finge vidtagas, såvida icke säkerhet ställts för det skadestånd, som kunde utdömas därest åtgärden skulle befinnas stridande mot lagen, finner lagrådet icke kunna tillmätas betydelse; och vill lagrådet i sammanhang härmed erinra om att enligt gällande lag den som vill hos vederbörande myn-

dighet erhålla viss handräkningsåtgärd, såsom kvarstad, skingringsförbud etc., har att ställa pant eller borgen för den skada som kan genom åtgärden tillskyndas vederparten.

På grund av det nu sagda och då vad mot de utav kommissionen i detta hänseende föreslagna bestämmelserna anförts i stort sett icke synes vara av beskaffenhet att hindra deras antagande förordar lagrådet, som icke i anledning av den gjorda remissen har att ingå i närmare granskning av kommissionens förslag i denna del, att det remitterade förslaget kompletteras genom upptagande däri av regler i huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag i dess 2—6 §§.

Därest den blivande lagen erhåller den allmänna läggning som nu angivits, torde det ur effektivitetens synpunkt icke vara oundgängligt att i något fall i lagen stadga straff för överträdande, innan förbud av domstolen meddelats, av de bestämmelser (2—6 samt 8 och 9 §§) enligt vilka vissa stridsåtgärder icke må äga rum. Med hänsyn härtill och då fråga är om en försökslagstiftning finner lagrådet det remitterade förslagens ståndpunkt i detta avseende kunna godtagas.

Strejkbrytares ställning. I sin allmänna motivering till förslaget har departementschefen särskilt behandlat frågan om strejkbrytares ställning och därvid framhållit att denna fråga överhuvud icke tillhör den föreslagna lagens område. Detta kan näppeligen vara riktigt. Då lagen ger och för att vinna sitt ändamål måste giva regler om och i vilken mån angrepp genom ekonomiska stridsåtgärder i allmänhet böra vara förbjudna eller tillåtna mot sådana tredje män som på ena eller andra sättet tagit ställning till en tvist, finns ingen anledning varför icke lagen skulle taga ståndpunkt, vare sig det nu blir i ena eller andra riktningen, till frågan om eller i vilken mån stridsåtgärder må företagas mot arbetare som under en arbetstvist utför arbete. Förslaget måste i själva verket också anses hava tagit ståndpunkt i frågan. Denna innebär att skydd icke tillerkännes strejkbrytare i annat fall än då den av honom brutna arbetsblockaden är obehörig, icke ens om stridsåtgärd sker i rent vedergällningssyfte.

Häriifrån skiljer sig kommissionens förslag i två avseenden: stridsåtgärd i vedergällningssyfte är icke tillåten och den som vid arbetsnedläggelse kvarstannar i sitt arbete är skyddad, dock med vissa modifikationer vilka lagrådet ej i detta sammanhang anser nödigt beröra.

Vid angivande av skälen för den avvikelse, som i fråga om otillåtligheten av stridsåtgärd i vedergällningssyfte sålunda gjorts från kommissionsförslaget, har föredragande departementschefen åberopat huvudsakligen, att arbetarorganisationerna och jordbrukarnas producentorganisationer m. fl. för upprätthållande av medlemmarnas solidaritet i regel måste tillgripa det tvångsmedel som bojkottförfarandet innebure, att effekten därav bleve ringa om alla verkningar av förfarandet i dylika fall på grund av föreskrift i lag omedelbart skulle upphöra i och med primärkonfliktens avslutande ävensom att något direkt sammanhang mellan primärkonfliktens avslutande och organisationernas rätt att bestraffa stadgebrytande medlemmar icke kunde anses vara för

handen. Vad sålunda anförts ägde enligt departementschefens mening i huvudsak tillämpning även å organisationernas bojkottåtgärder mot utanför organisationerna stående.

Det ligger i öppen dag att de angivna skälen icke leda längre än till att det bör vara medgivet för organisationer att efter arbetstvists avslutande i vedergällningssyfte angripa stadgebrytande medlemmar, detta såvida man icke vill antaga att mellan medlemmar av samma klass finnes en av samhällsförhållandena betingad skyldighet till solidaritet inbördes, en skyldighet som bör kunna med tvång upprätthållas. Att i vårt land skulle härska en klassmotsättning av den art, att den gör en dylik skyldighet till solidaritet påkallad, kan enligt lagrådets mening svårligen göras gällande. Härvid må även erinras om att, såsom handelskammaren i Gävle påpekat, man har, vad gäller arbetarna, att räkna med uppträdandet av olika grupper, vilkas handlingssätt kan influeras av vitt skilda uppfattningar i politiskt avseende, i fråga om lönestridsteori, i fråga om bedömande av i visst fall föreliggande fakta eller som helt enkelt vilja hävda sitt rent privata gruppintresse. Att här trots föreliggande meningsskiljaktigheter, som måhända icke ens fått tillfälle att göra sig gällande vid fattandet av beslutet om den ifrågavarande stridsåtgärden, förutsetta en sådan plikt till gemensamt uppträdande att det skydd som eljest borde föreligga skulle bortfalla i händelse den ena gruppen arbetare icke åtlydde det beslut om stridsåtgärd som en annan grupp eller dess organisation fattat, synes icke möjligt.

Vad härefter beträffar frågan om tillåtligheten av stridsåtgärder i vedergällningssyfte mot dem som brutit sina stadgeenliga förpliktelser mot en organisation måste väl i detta hänseende åt departementschefens ovan angivna skäl tilläggas viss betydelse, men framhållas må dock att, med hänsyn till den utveckling fackföreningsrörelsen i vårt land nått, redan ett utkrävande av de påföljder organisationerna enligt sina stadgar äga göra gällande vid stadgebrott kunna mycket kännbart drabba vederbörande. Mot de anförda skälen bör i allt fall vägas angelägenheten av att söka mildra bitterheten i striderna på arbetsområdet ävensom det oegentliga i att lagen sålunda i själva verket skulle åt organisationerna medgiva en rätt att vidtaga straffåtgärder, vilkas verkan, såsom den sakkunnige framhållit, helt saknar de garantier och den begränsning varmed man enligt allas mening bör kringgärda det statliga straffet. Det har vidare av honom framhållits att dessa åtgärder allt för ofta äro uttryck för känslor av hämnd och hat samt drabba måttlöst, såväl till intensitet som varaktighet. Departementschefen har visserligen antytt att, om en stridsåtgärd skulle få karaktär av förföljelse, densamma borde anses otillåten enligt 2 § i förslaget. Då emellertid 3 § behandlar frågan om tillåtlighet att efter avslutad tvist vidtaga stridsåtgärder i vedergällningssyfte samt i 2 § avses stridsåtgärder som vidtagas av religiösa, politiska eller liknande grunder, läser efter vanliga lagtolkningsgrunder det icke vara möjligt att anse åtgärder vidtagna i vedergällningssyfte mot strejkbrytare, även om dessa åtgärder nått den intensitet att de kunna betecknas såsom förföljelse, förbjudna enligt 2 §. Därest förslagets ståndpunkt i förevarande hänseende vidhålles, torde därför

vara nödigt att genom uttrycklig bestämmelse antingen i 2 § eller i 3 § angiva vad som skall gälla i fråga om förföljelse mot strejkbrytare. Framhållas må, att i allmänhet kommissionens ståndpunkt i detta avseende huvudsakligen godtagits i de över dess förslag avgivna yttrandena; så har exempelvis landsorganisationen förklarat sig under viss förutsättning biträda kommissionsförslaget i vad det avsåge repressalier som företagas efter primärkonfliktens biläggande.

Vad angår kommissionens förslag att, under vissa förutsättningar, det skydd som under pågående arbetstvist bör tillkomma den som ej har del i tvisten icke skall undandragas arbetare vilken vid arbetsnedläggelse kvarstannar i sitt arbete, synas de därför anförda skälen övertygande. Det kan icke vara skäligt att arbetare, som mot sin vilja blivit försatt i den ställningen att, huru han än förfar, han måste handla antingen i den ena eller den andra partens intresse, ej erhåller det skydd som eljest anses böra tillkomma den som vill stå utanför tvisten. Särskilt otillfredsställande framstår detta om, såsom icke sällan förekommer, en minoritet bland de anställda eller en förening representerande en minoritet igångsatt arbetsinställelse eller om arbetsblockad förklarats utan samband med arbetsinställelse.

Lagrådet ansluter sig alltså till de synpunkter som legat till grund för kommissionens ställning till förevarande fråga i vad den nu berörs.

Sympatistrider. Departementschefen har såsom skäl för den ståndpunkt det remitterade förslaget intager beträffande frågan om tillåtligheten av sympatistrider anført att, med hänsyn till det läge vari denna fråga för närvarande befinner sig och då det varken från de närmast intresserade parterna, arbetsgivar- och arbetarorganisationerna, eller från hörda myndigheter framförts yrkande på dessa stridsåtgärders avlysande i detta sammanhang, han avstått från att förorda förbud mot sympatistrider. Enligt lagrådets mening innefatta förslagets bestämmelser i denna del betänkliga avvikelser från förslagets grundläggande principer om skydd för utomstående. Att såsom grund för tillåtligheten av sympatistrider, även mot dem som ej äro organisatoriskt förbundna med part i tvisten, åberopa någon naturlig solidaritet mellan å ena sidan arbetsgivarna och å andra sidan arbetarna synes lika litet befogat som att åberopa sådan solidaritet då det gäller stridsåtgärder mot strejkbrytare. På de av departementschefen anförda praktiska grunderna och då förslaget endast i begränsad omfattning tillåter stridsåtgärder som här avses har lagrådet emellertid icke ansett sig böra avstyrka vad sålunda föreslagits.

Föreningsrätt och organisationstvång. Frågan om skydd för föreningsrätt och mot organisationstvång hör till dem, om vilka man kan vara tveksam huruvida de böra upptagas i detta lagstiftningsärende eller böra lösas i annat sammanhang, vad förevarande ämne angår alltså i samband med en reglering i större utsträckning av de föreningsrättsliga spörsmålen. Då emellertid, med hänsyn till de svårigheter som visat sig möta mot lagstiftning på det föreningsrättsliga området, föga förhoppning finns att inom närmaste tiden sådan lagstiftning skall komma till stånd, kan det anses påkallat att i en lag om

ekonomiska stridsåtgärder reglera frågan i vad mån det bör vara förbjudet att genom dylika stridsåtgärder göra intrång i den enskildes frihet att ansluta sig eller icke ansluta sig till viss förening.

I det remitterade förslaget behandlas frågan endast i vad den avser rätten att tillhöra en förening. Spörsmålet huruvida tvång må utövas för att förmå någon till inträde i förening beröres icke i förslaget. Föredragande departementschefen har såsom motiv härför endast anført att kommissionen icke upptagit problemet om organisationstvång till fullständig utredning och lösning. Enligt lagrådets mening föreligger dock tillräcklig utredning för att, åtminstone i den utsträckning som skett i kommissionens förslag, ingå på frågan om ekonomiska stridsåtgärders tillåtlighet eller icke tillåtlighet när det gäller organisationstvång.

Lagrådet kan icke finna riktigt att, om ena sidan av frågan (föreningsrätt i inskränkt mening) upptages, icke också den andra sidan (organisations- tvång) blir behandlad. Principiellt sett måste tvång anses vara lika förkastligt, vare sig det utövas i den ena eller andra riktningen. De invändningar av saklig natur som gjorts mot kommissionens förslag på denna punkt gå i huvudsak ut på att inom vissa näringsområden det är nödvändigt för befintliga organisationer att till hindrande av obehörig konkurrens kunna genom ekonomiska stridsåtgärder tvinga till inträde i organisationerna. Att tilllåta så starka ingrepp i enskildas rättssfär och särskilt deras frihet bör emellertid icke ifrågakomma utan att mycket vägande skäl kunna anföras därför. Det är naturligtvis icke uteslutet, att inom det ekonomiska samhällslivet vissa parter kunna hava kommit att intaga så stark maktställning att för åstadkommande av bättre balans mellan de olika intressena lagen bör kunna medgiva större frihet med avseende å användandet av ekonomiska stridsmedel än som eljest må anses riktigt. Att förhållandena äro sådana inom vårt land, därom ger utredningen ingalunda några övertygande vittnesbörd. I detta avseende kan hänvisas särskilt till utlåtandena från socialstyrelsen och landsorganisationen, vilka icke haft några principiella erinringar att framställa mot kommissionens förslag på denna punkt. Även om inom ett eller annat näringsområde förhållandena i organisationsavseende icke må vara tillfredsställande, synas de dock icke vara av den art, att de nödvändiggöra avsteg från vad principiellt bör gälla.

Inverkan på avtals giltighet. Enligt förslagets rubrik har detsamma avseende å ekonomiska stridsåtgärder, och dess syfte bör uppenbarligen vara att i särskilda fall söka förhindra vidtagande av sådana åtgärder. På vissa punkter går emellertid förslaget längre och reglerar eller avser att reglera jämväl giltigheten av bestämmelser i ingångna avtal (4 och 11 §§). En dylik reglering får visserligen även verkan till förebyggande av stridsåtgärder, men uppenbart är att ett ogiltigförklarande av träffade avtalsbestämmelser har en långt större räckvidd än den att förebygga stridsåtgärder. Den ogiltigförklarade avtalsbestämmelsen blir först och främst i avsaknad av varje slags rättsverkan; brott mot densamma kan sålunda icke heller grundlägga skadeståndsskyldighet. Den ställning lagen intager till avtalsbestämmelsen

måste dock antagas sträcka sina följder än vidare, i det att till och med den moraliska förpliktelsen att efterleva bestämmelsen bortfaller. Det ligger i sakens natur att lagstiftaren blott i undantagsfall och endast om mycket starka skäl tala därför bör ogiltigförklara avtal som träffas i handel och vandel. I förevarande fall synes det vara desto mera påkallat att i berörda hänseende framgå med försiktighet som det egentligen faller utanför de naturliga gränserna för denna lagstiftning att reglera annat än själva stridsåtgärderna, och det måste anses vara ännu vanskeligare än eljest att stadga inskränkningar i avtalsfriheten i sådana fall då det rättsområde som därav beröres icke samtidigt i annat avseende är föremål för lagstiftning. Enligt lagrådets mening bör det därför vid de särskilda paragrafer i förslaget, där frågan kommer före, övervägas om icke syftet med den nu ifrågavarande lagstiftningen kan uppnås utan andra bestämmelser om avtals rättsverkningar än sådana som direkt hava avseende å tillåtligheten av att företaga stridsåtgärder. Det må i detta sammanhang framhållas att en dylik begränsning av lagstiftningsåtgärdens omfattning måste anses stå i den bästa överensstämmelse med dess karaktär av provisorisk försökslagstiftning.

Komplettering av förslaget. I det remitterade förslaget har icke upptagits stadgande motsvarande 23 § i kommissionens förslag, vilken med straff belägger lämnande av uppenbart oriktig eller missvisande framställning i meddelande, som är avsett att sprida kännedom om stridsåtgärd. Bestämmelse att redogörelse för anledningen till stridsåtgärd skall intagas i dylikt meddelande finnes i 6 § av kommissionens förslag. Genom stadganden med sådant innehåll inskärpes, såsom kommissionen framhållit, nödvändigheten för angripare att före stridsåtgärds vidtagande göra det rättsliga och faktiska läget klart för sig. Med hänsyn härtill och i betraktande av att enligt den ifrågasatta lagstiftningen otillåtligheten av en viss åtgärd göres beroende av syftet med densamma finner lagrådet det vara av synnerlig vikt att stadganden av nu angivna art upptagas i lagen. Även om den blivande lagen icke skulle komma att innehålla några behörighetsregler, torde i allt fall straffbeläggande i enlighet med kommissionens förslag av uppenbart oriktiga eller missvisande framställningar vara påkallat, då förvrängda framställningar i meddelanden till allmänheten i hög grad måste bidra att öka bitterheten av striderna på det ekonomiska området.

Något stadgande motsvarande 7 § i kommissionens förslag har icke upptagits i förevarande lagförslag. Däremot har i det till lagrådet jämväl remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 8 § strafflagen föreslagits en utvidgning av där stadgat rättsskydd för part och vittne. Lagrådet har emellertid av skäl som angivas i lagrådets yttrande över detta lagförslag funnit sig icke kunna tillstyrka att det lägges till grund för lagstiftning.

Vinna lagrådets synpunkter beaktande, torde enda möjligheten för närvarande att tillgodose det ostridigt föreliggande behovet av skydd för part och vittne vara att i nu förevarande lagförslag upptaga stadganden i huvudsaklig överensstämmelse med andra stycket av 7 § i kommissionens förslag. Att skydd därigenom beredes även den som tillhandagår ämbets- eller tjänsteman

synes enbart lämpligt; och detta skydd torde böra uttryckligen utsträckas att omfatta jämväl den som i annan egenskap än vittne för åstadkommande av utredning höres av offentlig myndighet.

Departementschefens uppfattning att frågan om skydd för tjänsteman ej bör i detta sammanhang regleras i vidare mån än som skett i 10 § sista stycket i det remitterade förslaget kan lagrådet icke dela. Departementschefen ställer visserligen i utsikt att kommissionsförslagets bestämmelser i ämnet skulle komma under övervägande i en tilltänkt utredning i vad mån straffbestämmelserna om brott mot offentlig myndighet böra utvidgas. Det kan dock ifrågasättas om icke svårigheter av liknande slag som de vilka visat sig föreligga i fråga om infogande i strafflagen av kommissionsförslagets skydd för parter och vittnen skola möta även i fråga om ämbets- och tjänstemäns skyddande genom strafflagsbestämmelser mot ekonomiska stridsåtgärder. I varje fall synes ej tillfredsställande att i avvaktan på denna lagstiftning, vars genomförande i en nära framtid synes ovisst, underlåta att redan nu i den provisoriska lagen införa skyddsbestämmelser för fall, där behov visat sig föreligga och ytterligare utredning ej synes erforderlig. Att förbud mot stridsåtgärd mot ämbets- och tjänsteman eller innehavare av offentligt uppdrag i eller för befattningen eller uppdraget bör stadgas dels utan undantag då sådan åtgärd vidtages i vedergällningssyfte och dels, om den vidtages i annat syfte, åtminstone i fall där den angripne ej är anställd i statens eller en kommuns affärsdrivande verk, torde utan vidare vara tydligt. Lagrådet hemställer därför att åtminstone i nu angiven omfattning skydd införes i sammanhang med förevarande lagstiftning.

Huruvida man kan avstå ifrån att direkt straffbelägga överträdelse av de sålunda förordade bestämmelserna synes i hög grad tvivelaktigt vad angår skyddet för den som enbart fullgör honom i samhällsordningens intresse ålagd skyldighet. Önskvärdheten av en viss enhetlighet i regleringen torde dock utgöra ett vägande skäl för att även i dessa fall välja den form för repression som lagrådet funnit lämplig i fråga om otillåtna stridsåtgärder i allmänhet.

Till komplettering av sitt huvudförslag i ämnet hade kommissionen framlagt förslag till en ny paragraf (16 §) i 11 kap. strafflagen, varjämte kommissionen påyrkat vidtagande av vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen. Beträffande förslaget till ändring i strafflagen finner lagrådet, som ej har att bedöma lämpligheten i och för sig av ifrågavarande till lagrådet ej remitterade lagförslag, böra framhållas allenast att, därest den blivande lagen om vissa ekonomiska stridsåtgärder erhåller den läggning lagrådet förordat, det ur effektivitetens synpunkt icke torde vara oundgängligt om än i vissa avseenden gagneligt att förevarande lag kompletteras med bestämmelser i det ämne nyssnämnda förslag behandlar. Ändring i tryckfrihetsförordningen anser lagrådet icke vara till komplettering av det remitterade förslaget behövlig för annat fall än att i lagen kommer att, såsom lagrådet förordat, införas stadgande om straff för uppenbart oriktiga eller missvisande framställningar i meddelande till allmänheten. Tydligt är att ett dylikt stadgande

icke vinner nämnvärd effektivitet, om det ej får sin motsvarighet i tryckfrihetsförordningen. Den omständigheten att huvudstadgandet skulle komma att givas i en provisorisk lag torde icke behöva utgöra hinder häremot, då enligt lagrådets mening ett stadgande i detta avseende bör vara påkallat oavsett vilket innehåll i övrigt än gives åt lagen.

1 §.

Enligt den sakkunniges utkast skulle till stridsåtgärder hänföras förutom massaktioner vissa individuella åtgärder, nämligen uppsägning av avtal samt annat avbrytande av ekonomisk förbindelse. De skäl, som av den sakkunnige åberopades till stöd härför, kunna i korthet angivas vara, dels att en individuell åtgärd understundom kunde vara lika kännbar för den angripne som en åtgärd vidtagen i samverkan mellan flera, och dels att det skulle vara orättvist om lagstiftningen inskrede endast mot massaktionerna, då dessa vore det medel som företrädesvis måste användas av personer, tillhörande de ekonomiskt svagare grupperna i samhället, under det att arbetsgivare, leverantörer m. fl., särskilt om de utgjordes av aktiebolag, kunde ha möjlighet att var och en för sig eller i samverkan med helt få andra uppnå avsevärda resultat genom avbrytande av en ekonomisk förbindelse eller hot därom.

Kommissionsförslaget, med vilket det remitterade förslaget i detta avseende helt överensstämmer, gjorde den ändring i utkastets bestämmelser härutinnan att såsom till stridsåtgärder hänförliga upptogs, utom massåtgärder samt uppsägning av arbets- eller hyresavtal, annat avbrytande av ekonomisk förbindelse endast när det sker av två eller flera i samverkan. Kommissionen har såsom skäl för att i fråga om sistnämnda slag av åtgärd uppställts fordran på samverkan mellan två eller flera anfört att, då avbrytande av ekonomisk förbindelse inom affärslivet vore det naturliga uttrycket för att enighet vid underhandlingar icke kunnat vinnas, det ansetts betänkligt att, när fråga vore om endast en handlande person, hänföra ett sådant avbrytande av förbindelse till stridsåtgärd.

Mot upptagande såsom stridsåtgärd i lagens mening av andra än de kollektiva stridsåtgärderna ha invändningar gjorts i olika hänseenden, och otvivelaktigt möta häremot starka betänkligheter. Under det att vid massaktioner syftet vanligen framträder klart och ofta måste, för att effekten skall kunna nås, uttryckligen utsägas, torde det i regel bliva svårt att konstatera att syftet med en individuell åtgärd är sådant att den enligt någon av lagens följande paragrafer skall anses förbjuden. Särskilt med hänsyn till att flera olika bevekelsegrunder kunna ligga under en viss åtgärds vidtagande, lägges sålunda på domaren en i många fall hart när oöverstiglig uppgift. I all synnerhet gäller detta när åtgärden ej har samband med tvist i arbetsförhållande utan t. ex. fråga är om viss åtgärd faller under stadgandet i 2 §. Vidare är att märka att såsom avbrytande av ekonomisk förbindelse enligt förslaget äro att anse åtgärder vilka hittills bedömts enbart ur civilrättslig synpunkt. Till förbjudna stridsåtgärder bliva sålunda att hänföra uppsägningar av avtal vilka

företagas i något av de i lagen angivna syftena men vilka icke strida mot avtalet. Detta innebär en nyhet som ställer stora krav på lagens utformning med hänsyn till nödvändigheten att uppmärksamma och, i den mån det är möjligt, förebygga konflikter mellan lagens bestämmelser, å ena sidan, samt vanliga civilrättsliga och processuella regler, å andra sidan. Detsamma gäller kanske i ännu högre grad sådana individuella stridsåtgärder som innefatta ett obehörigt brytande av ingångna avtal. Enligt lagrådets mening torde det näpeliggen vara möjligt att i lagstiftningen fullt ut bemästra de betydande svårigheter som i nämnda avseenden uppkomma. Det lärer därför icke kunna undvikas att synnerligen stora fordringar måste ställas jämväl på dem som skola tillämpa lagen. Under förutsättning att tillämpningen anförtros åt en kvalificerad specialdomstol, anser sig lagrådet emellertid icke böra avstyrka ett upptagande försöksvis av de individuella stridsåtgärderna, alldenstund de skäl som anförts för deras medtagande måste betraktas såsom mycket vägande. Lagrådet kan dock icke tillstyrka en avfattning av förevarande stadgande vilken i en sådan utsträckning, som enligt förslaget sker, karaktäriserar avbrytande av ekonomisk förbindelse såsom stridsåtgärd.

Det remitterade förslaget gör allenast den inskränkningen att, när fråga är om »annat avbrytande av ekonomisk förbindelse», samverkan mellan två eller flera erfordras. Denna gränsdragning kan icke anses tillfredsställande. Såsom av den sakkunnige antytts kan i särskilt fall en åtgärd av en enstaka företagare för den angripne ha större effekt än åtgärder av flera. Om t. ex. en leverantör har en monopolartad ställning, kan ett avstängande från leverans bli för den angripne synnerligen kännbart. På samma sätt kan det förhålla sig då en kreditgivare, exempelvis en bank, vägrar att vidare lämna kredit. Å andra sidan kan det väl tänkas att, ehuru två eller flera leverantörer, måhända i samråd, beslutat avbryta förbindelsen med en kund, denna åtgärd för den angripne icke har någon avsevärd betydelse, nämligen om han kan utan större svårighet på annat håll skaffa sig de varor han behöver. Enligt lagrådets mening bör alltså frågan, huruvida ett avbrytande av förbindelse skall anses såsom en stridsåtgärd, icke vara beroende av om det är en eller flera i samråd som vidtaga åtgärden utan därav om åtgärden är av sådan beskaffenhet att den ensam för sig eller i förening med annan eller andra åtgärder kan i fråga om olägenheten för den angripne åstadkomma verkan någorlunda jämförlig med den man i allmänhet avser att vinna med en i liknande ändamål företagen kollektiv stridsåtgärd. I lagtexten torde detta kunna uttryckas exempelvis så att åtgärden skall vara ägnad att ensam eller i förening med annan samverkande åtgärd av liknande beskaffenhet medföra synnerligt men för den mot vilken åtgärden riktas.

Vad nu anförts har avsett annat avbrytande av ekonomisk förbindelse än uppsägning av arbets- och hyresavtal men torde i huvudsak hava giltighet även beträffande uppsägning av dylika avtal. Om t. ex. en hyresgäst uppsagts men han utan svårighet kan på annat håll förskaffa sig liknande bostad för ungefärligen samma hyra, bör stridsåtgärd icke anses vara för handen. Där emot bör stridsåtgärd anses föreligga när omständigheterna äro sådana att den

uppsagde icke utan kännbar ekonomisk uppoffring eller olägenhet kan få bostad annorstädes eller om uppsägning träffar innehavaren av en butik, där han sedan länge bedrivit sin affär och där det för honom är av stor vikt att få kvarstanna. Vad angår uppsägning av arbetsavtal torde man visserligen på grund av en dylik åtgärds beskaffenhet kunna utgå från att den ofta måste kännbart träffa den uppsagde, men även i fråga om uppsägning av dessa avtal torde väl understundom sådana förhållanden föreligga att någon kännbar olägenhet icke föranledes av uppsägningen. Då dylika fall icke böra lämnas utan beaktande, finner lagrådet att för hänförande under stridsåtgärd bör med avseende å såväl arbets- som hyresavtal uppställas enahanda förutsättning som angivits beträffande annat avbrytande av ekonomisk förbindelse.

Med huvudstadgandet i andra stycket av förevarande paragraf avses, såsom även kommissionen i sin motivering antytt, att uttryckligen uttala något som i och för sig synes självklart. Har den ene av kontrahenterna i ett avtal brutit mot någon bestämmelse i avtalet och uppsäges detta därför av den andra kontrahenten, är det ju den förre som genom sin åtgärd givit befogad anledning till uppsägningen.

Den i slutet av andra stycket upptagna inskränkningen i huvudregeln torde syfta dels på 4 § och dels på 11 §. I 4 § läres avses att med visst undantag stadga ogiltighet av ett i arbetsavtal inryckt förbud mot medlemskap i organisation, och i 11 § stadgas uttryckligen ogiltighet av vissa slag av bestämmelser i arbetsavtal. Att uppsägning av ett avtal, vilken skett under åberopande av en sålunda i lagen såsom ogiltig förklarad avtalsbestämmelse, icke bör komma under huvudregeln och alltså är att bedöma såsom stridsåtgärd, synes otvivelaktigt. Enligt lagrådets mening är det emellertid icke nödigt att uttala detta, då ett åsidosättande av en avtalsbestämmelse, som lagen förklarar ogiltig, enligt vanliga rättsgrundsatser icke kan anses innefatta avtalsbrott. Uppenbarligen har kommissionen utgått från samma mening då den, ehuru i 17 § av dess förslag viss avtalsbestämmelse förklarats ogiltig, icke i sin 1 § gjort motsvarande inskränkning i huvudregeln. Lagrådet hemställer förty att, även om 4 och 11 §§ i det remitterade förslaget lämnas i nu omförmälda avseende oförändrade, orden »där ej annat följer av vad i denna lag stadgas» få utgå.

Anses, emot vad lagrådet sålunda förordat, en uttrycklig inskränkning av andra styckets huvudregel behöflig såsom en antydning om att avtalsföreskrifter stundom vika för tvingande lagbud, synes det icke riktigt att därvid taga hänsyn blott till sådana tvingande regler som införas i den ifrågavarande lagen. För att inskränkningen icke skall bli direkt missledande synes nödvändigt att den erhåller en mera vid avfattning som syftar på tvingande regler även i andra lagar.

Man kan möjligen ifrågasätta om icke, såframt i enlighet med vad lagrådet ämnar förorda 4 och 11 §§ omarbetas på förut antytt sätt, en inskränkning motsvarande de ifrågavarande orden erfordras av anledning liknande den som föranlett deras upptagande i förslaget. Om exempelvis i avtal mellan arbetsgivare och en dennes arbetare har föreskrivits att arbetaren icke får in-

träda i viss organisation vid äventyr av uppsägning, men arbetaren likväl inträder i organisationen, skulle enligt förslagets mening, som synes befogad, det anses såsom en (otillåten) stridsåtgärd om uppsägning sker av nämnda orsak. Under förutsättning att, såsom sig bör, 4 § i den ifrågasatta omarbetningen ges ett sådant innehåll att uppsägning i dylikt fall blir otillåten, följer redan därav att i det givna exemplet uppsägningen icke kan anses innebära ett påkallande av »rättslig påföljd» — varmed icke lärers kunna åsyftas annat än »rättsenlig påföljd» — av avtalsbrottet. Den i slutet av andra stycket förekommande begränsningen av styckets huvudregel torde därför ej heller under nu angivna förutsättning böra få kvarstå.

I rubriken till den avdelning av lagen som innefattar 1 § användes uttrycket »begreppet». Detta uttryck, som i allmänhet icke i vår lagstil begagnas, torde så mycket mindre här vara på sin plats som avsikten ju icke är att giva en mer eller mindre begreppsmässig bestämning av uttrycket stridsåtgärd utan endast att ange de åtgärder som man anser lämpligen böra träffas av lagen och vilka man därför vill giva en sammanfattande beteckning.

3 §.

Av skäl som lagrådet i den allmänna motiveringen anfört vid behandlingen av strejkbrytares ställning — skäl vilkas innebörd i stort sett kan åberopas även beträffande arbetsgivare och andra som handla på sätt i 10 § 1 och 3 anges — finner lagrådet en sådan ändring böra vidtagas i 3 § att de som avses i tredje stycket icke undantagas från skydd mot stridsåtgärd i vedergällningssyfte. I detta sammanhang må framhållas, att vedergällningssyfte måste anses föreligga även då åtgärden icke förestavats av hämndkänsla i vanlig mening utan avsikten endast är att utöva repressalier såsom medel att åstadkomma en allmänt förebyggande verkan för framtiden.

Frågan huruvida detta skydd bör, såsom kommissionen föreslagit, vad angår den som ej har del i tvisten, inträda redan då förhållande, för vilket vedergällning åsyftas, upphört före tvistens avslutande — t. ex. i fråga om strejkbrytare så snart han upphört med det blockerade arbetet — eller, såsom landsorganisationen ansett riktigt, först då tvisten är avslutad, finner lagrådet kunna vara föremål för viss tvekan. En sådan tvekan beror huvudsakligen på att, så länge tvisten pågår, man måste räkna med att syftet jämväl kan vara att söka förebygga ett upprepande under tvistens fortgång av det neutrala förfarandet. Att vid lagstiftningen utgå från vare sig att det ena eller att det andra syftet i regel är det dominerande torde knappast vara möjligt. Emellertid tala i andra hänseenden vissa skäl för att såsom tid för skyddets inträdande välja icke tvistens avslutande utan den tid då det förhållande, varom fråga är, dessförinnan upphört. Om nämligen tvisten, såsom fallet understundom kan vara, fortsätter under årtal, kan en bestämmelse som hänför skyddet först till tiden för tvistens avslutande, komma att alltför hårt drabba den som gjort vad han kunnat för att draga sig ur striden. En dylik bestämmelse skulle även kunna verka obilligt i det fall att omständigheterna

göra det alldeles uppenbart att något upprepande under tvisten av den angripnes förfarande icke är att förvänta.

Med hänsyn till det nu anförda synes riktigast att låta skyddet — i överensstämmelse med vad enligt det remitterade förslaget skall gälla i fråga om andra kategorier av oneutrala, t. ex. den som under tvist verksamt bisprungit part — inträda redan då det förhållande, varom fråga är, har upphört. Det hemställs därför att paragrafen avfattas i enlighet med 10 § i kommissionens förslag.

4 §.

I det föregående har angivits att lagrådet funnit det påkallat att i den föreslagna lagen upptaga regler till skydd för föreningsrätten mot angrepp medelst ekonomiska stridsåtgärder. Förslaget går emellertid längre och ger i första stycket en allmän regel om att föreningsrätten skall lämnas okränkta i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare ävensom mellan parter i andra ekonomiska förhållanden. Enligt vad motiven utvisa avses härmed förbud mot användande av även andra påtryckningsmedel än ekonomiska stridsåtgärder, exempelvis lämnande av pekuniär ersättning. Bestämmelsen faller i denna del utanför den förevarande lagstiftningens ram och bör därför enligt lagrådets mening utgå. Detta synes så mycket riktigare som bestämmelsen, särskilt i be-lysning av det såsom en undantagsbestämmelse formulerade tredje stycket, måste anses innefatta förbud mot avtal i förevarande avseende samt, såsom lagrådet tidigare anført, man icke utan tvingande skäl bör i denna lagstiftning ingå på reglering av avtalsfriheten i vidare mån än som är erforderligt för att reglera själva stridsåtgärdernas tillåtlighet. Därjämte må anmärkas att bestämmelsen icke blivit utrustad med erforderliga sanktioner. Någon straffrättslig påföljd av bestämmelsens överträdande har nämligen icke stadgats, och förbud skall endast kunna meddelas mot stridsåtgärd. Vad skadestånd beträffar är tydligt att den som fått erbjudande om eller mottagit ersättning icke lidit någon skada, och den förening om vilken fråga är torde icke enligt vanliga rättsgrundsatser vara att anse såsom målsägande med mindre uttryckligt stadgande härutinnan givits.

Beträffande den utsträckning, i vilken lagstiftning på förevarande område i detta sammanhang bör äga rum, har lagrådet, såsom i dess allmänna yttrande angives, förordnat en återgång i huvudsak till kommissionens förslag, såvitt däri upptagits regler till skydd icke blott för föreningsrätten i inskränkt mening utan också mot den art av intrång i annans frihet vilken betecknats såsom organisationstvång. Vad i ärendet förekommit synes lagrådet ej heller innefatta bärande skäl att frångå kommissionens ståndpunkt att i denna paragraf icke upptaga andra stridsåtgärder än kollektiva ävensom uppsägning av arbets- eller hyresavtal. Det bör sålunda enligt lagrådets mening i överensstämmelse med kommissionens förslag i första stycket stadgas såsom huvudregel — fränsett tillsvidare frågan om undantag därifrån — dels att kollektiv stridsåtgärd icke må vidtagas mot någon för att förmå eller hindra honom att inträda i eller utträda ur förening eller annan sammanslutning och dels att icke

heller stridsåtgärd i form av uppsägning av arbets- eller hyresavtal må vidtagas mot någon i sådant syfte.

Även om man, i enlighet med vad lagrådet i det föregående förordat, avstår från att, på sätt förslaget synes åsyfta, beskära rätten att med laga verkan genom avtal inskränka föreningsfriheten, lärer det dock icke kunna undvikas att nämnda rätt i ett hänseende begränsas, såframt full effektivitet skall kunna givas åt ett stadgande om förbud mot sådan stridsåtgärd som består i uppsägning i syfte att tvinga till utträde ur eller inträde i en organisation. Detta beror på det sammanhang som denna särskilda art av stridsåtgärder äger med andra stycket i 1 §. Enligt sistnämnda stadgande är det nämligen överhuvud taget ingen stridsåtgärd om någon uppsäger ett avtal på den grund att medkontrahenten brutit mot en giltig avtalsbestämmelse som enligt avtalet, i överensstämmelse med lag, medför rätt till uppsägning i händelse av dess brytande. Vid sådant förhållande bör tydligen, försåvitt man vill försäkra sig om åsyftad verkan, ett stadgande som avser att förbjuda att genom uppsägning rikta angrepp mot föreningsfriheten avfattas så att förbudet mot uppsägning skall gälla oavsett vad i arbets- eller hyresavtalet stadgas om uppsägningsrätt. Att märka är att ett sådant tillägg uteslutande beror på det ovan nämnda sammanhanget med bestämmelsen i 1 § andra stycket och alltså icke med fog kan föranleda den slutsatsen att det i och för sig skulle vara tillåtet att genom avtal sätta ur kraft lagens bestämmelser om förbud mot vissa stridsåtgärder.

Därest lagrådets vid 1 § gjorda hemställan om viss begränsning av de fall då uppsägning skall betraktas såsom stridsåtgärd vinner beaktande, bör förbudet mot uppsägning i förevarande paragraf uttryckligen hänföras till sådana fall av uppsägning som avses i 1 § första stycket.

I kommissionens förslag har stadgats det undantaget från huvudregeln att uppsägning av arbets- eller hyresavtal må ske om arbetsledare eller annan i förtroendeställning finnes ej skäligen böra vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen, eller annan sådan anledning föreligger. I remitterade förslaget har i tredje stycket av paragrafen upptagits en i viss mån motsvarande undantagsbestämmelse, som icke har direkt avseende å tillåtligheten av viss stridsåtgärd utan hänförs till förslagets allmänna regel om föreningsrättens okränkbarhet och erhållit den formen att viss föreskrift i kollektivavtal icke skall anses såsom en kränkning av föreningsrätten. I den mån bestämmelsen sålunda reglerar avtalsfriheten följer av vad lagrådet i det föregående anfört, att densamma enligt lagrådets mening bör utgå. Bestämmelsen är emellertid enligt departementschefens motivering avsedd att indirekt reglera jämväl tillåtligheten av stridsåtgärder, i det att av bestämmelsen ansetts skola följa att stridsåtgärder icke äro förbjudna vid tvist om ett blivande kollektivavtals innehåll i ifrågavarande hänseende. Såvitt bestämmelsen har sistnämnda syfte, synes den böra bibehållas och införas i ett särskilt stycke i paragrafen med en jämkad avfattning som uttrycker sist angivna innebörd. — Den undantagsbestämmelse som det remitterade förslaget innehåller torde väl få antagas jämväl åsyfta att, om en där avsedd regel intagits i kollektivavtalet, en stridsåtgärd, bestående exempelvis i upp-

sägning av tjänsteavtal med en arbetsledare, utan vidare blir tillåten såframt denne i strid mot kollektivavtalet inträtt såsom medlem i en arbetarorganisation. Den avfattning som undantagsbestämmelsen erhållit leder dock ej till sådant resultat, ity att en ledande grundsats i förslaget är och bör vara att en åtgärd, som i lagens mening är en stridsåtgärd av sådant slag att den i allmänhet är förbjuden, icke blir tillåten av den anledningen att i något fall till stöd för densamma åberopas en i och för sig giltig avtalsbestämmelse. Oavsett om förslagets bestämmelser i denna paragraf, såvitt de reglera avtalsrätten, bibehållas eller, i den utsträckning lagrådet förordat, få utgå, torde det därför vara nödvändigt att, om man vill förläna en dylik i kollektivavtal upptagen föreskrift avsedd verkan, uttryckligt stadgande i detta syfte upptages i lagen. Emellertid kan det enligt lagrådets mening näppeligen anses tillfredsställande att anknyta och begränsa frågan om arbetsledares och andra förtroendemäns ställning i förevarande avseende till vad som stadgas i kollektivavtal. En på sådant sätt avvägd undantagsregel skulle visserligen kunna anses tillfyllestgörande såvitt angår de arbetsförhållanden där kollektivavtal i dylika och andra frågor äro en normal företeelse, men på affärlivets område lär det i stort sett icke förekomma och knappast heller vara att förvänta att en reglering sker genom kollektivavtal. Vid sådant förhållande måste en undantagsregel av den innebörd kommissionen föreslagit vara att föredraga. Lagrådet, som dock anser kommissionens regel böra i förtydligande syfte något jämkas i fråga om avfattningen, vill därför förorda att omedelbart till huvudregeln fogas den undantagsbestämmelsen att stadgandet om förbud mot uppsägning av arbets- eller hyresavtal icke skall gälla där så är att arbetsledare eller annan i förtroendeställning finnes på grund av denna sin ställning icke böra vara medlem av förening, som avser tillvaratagande av honom underställd personals intressen, eller annan sådan anledning föreligger.

Stadgandet i andra stycket, som saknar motsvarighet i kommissionens förslag, har enligt departementschefens motivering tillkommit för att i viss mån betrygga rätten för arbetare och andra anställda att ingå i förhandling om en kollektiv reglering av arbetsvillkoren. Det måste dock ifrågasättas om detta är ett ämne som äger sådant samband med frågorna om föreningsrätt att det samma bör behandlas i förevarande paragraf. Att märka är att stadgandet måste antagas avse stridsåtgärder som företagas sedan tvist om avtals träffande avslutats och alltså icke sådana stridsåtgärder som den ena parten vidtager i syfte att påverka utgången av en tvist om kollektivavtal, exempelvis en lockout från arbetsgivarens sida företagen såsom motåtgärd i anledning av krav från arbetarnas sida på kollektivavtal. Detta synes framgå av formuleringen, som tydligt utmärker att fråga är om vedergällning. Det vill därför synas som om stadgandet knappast innehåller något utöver vad som skall gälla redan på grund av första stycket i 3 §. I varje fall torde ämnet höra till sistnämnda lagrum. Lagrådet hemställer fördens skull att den ifrågasvarande bestämmelsen får utgå ur 4 §.

I förarbetena till den ifrågasvarande lagen behandlas i skilda sammanhang ett spörsmål, vilket icke genom det föreliggande lagförslaget upptagits till

behandling men som enligt lagrådets mening är förtjänt av synnerligt beaktande särskilt vid regleringen av de frågor som avses i förevarande paragraf. Lagrådet syftar härmed på de i kollektivavtalen ofta förekommande s. k. organisationsklausulerna, d. v. s. bestämmelser i avtalet av innehåll att arbetsgivaren endast får använda arbetare, tillhörande den avtalslutande arbetarorganisationen, eller att dennas medlemmar skola hava företrädesrätt till arbete. Uppenbarligen har en sådan klausul i tillämpningen en mycket allvarlig innebörd för de arbetare som förut äro anställda vid företaget men icke tillhöra den ifrågavarande organisationen. I det remitterade förslaget har ingen hänsyn tagits till den ömtåliga ställning, som dessa anställda intaga i förevarande hänseende, på annat sätt än genom den indirekta verkan som 8 § kan medföra. Enligt kommissionens lagtext (11 §) åter beredes dem såtillvida ett direkt skydd att, om de erbjudas att ingå i organisationen men vägra detta, denna vägran icke får föranleda deras avskedande; en uppsägning skulle ju då vara att anse som en påtryckning i syfte att förmå dem till inträde i organisationen, och enligt kommissionens förslag, som lagrådet i denna del förordat, äro vissa stridsåtgärder i sådant syfte förbjudna. Av sistberörda regel lärers i sin ordning följa skydd för arbetsgivaren jämlikt 9 §. Därmed synes emellertid de anställdas rätt icke för alla fall tillräckligt tillgodosedd. Det måste nämligen uppmärksammas att frågan om möjligheten att ansluta sig till den avtalslutande arbetarorganisationen ingalunda alltid är en fråga endast om vad den enskilde arbetaren själv vill eller icke vill. Syftet med påyrkande av organisationsklausul kan ju också vara att undantränga de förut anställda från arbetsplatsen på det sätt att genomdrivandet av organisationsklausulen åtföljes av en vägran att intaga dem i organisationen. Det är i sådant fall icke möjligt att tolka en mot dem företagen stridsåtgärd såsom ett medel att tvinga till inträde i organisationen, alldenstund ett inträde helt enkelt icke står dem öppet. I sådana fall förefinnes alltså varken enligt kommissionens förslag eller enligt remitterade förslaget annat skydd än det som indirekt kan följa av 8 §. Att döma särskilt av vissa uttalanden som departementschefen haft i ämnet måste detta skydd anses vara till sin innebörd oklart och till sin verkan synnerligen ovisst. Departementschefen yttrar sålunda i anslutning till 8 § bland annat att bestämmelserna till skydd för tredje mans neutralitet i konkurrenstvister på arbetsmarknaden icke böra lägga hinder i vägen för stridsåtgärder som till sitt huvudsakliga syfte äro att anse såsom stridsåtgärder mot part samt att, enligt departementschefens mening, det vore en uppenbar fiktion att i en vanlig strid, riktad mot arbetsgivaren — den egentliga motparten — se ett angrepp mot tredje man, därför att någon stridspunkt berörde även konkurrerande arbetares intressen. Även om det måhända kan vara föremål för delade meningar, i vad mån nämnda uppfattning är riktig, ådagalägger i allt fall uttalandet, vilken vansklig ställning de ifrågavarande anställda i själva verket intaga i det hänseende varom nu är fråga. Enligt lagrådets mening är ett sådant sakernas tillstånd icke överensstämmande med rätt och billighet. Lika litet som en person bör kunna drivas bort från sitt arbete därför att han tillhör viss förening, lika litet bör ett sådant

bortdrivande kunna framtingas av en förening som för sina medlemmar vill lägga beslag på arbetet. En annan sak är att arbetsgivaren, om han frivilligt ingår på ett kollektivavtal av förevarande slag, måhända icke bör betagas rätten att bringa detsamma i tillämpning, såframt det icke sker genom uppsägning i syfte att förmå till inträde i organisationen.

Det lär med fog kunna göras gällande att, när ett företag utsättes för kollektiv stridsåtgärd i syfte att de förut anställda skola på angivet sätt avlägsnas — ett syfte vars genomdrivande uppenbarligen kan bli mycket kännbart för hela företaget — såväl dessa anställda som arbetsgivaren i själva verket äro att anse såsom parter. Icke minst framträder detta förhållande om, såsom vid småföretag ofta är fallet, arbetsgivaren själv arbetar jämtes med sina arbetare. Lagrådet anser att såväl arbetsgivaren som hans anställda i sin egenskap av parter böra åtnjuta lagens skydd mot stridsåtgärder av antydd art och hemställer därför att i förevarande paragraf införes ett stadgande av innebörd att kollektiv stridsåtgärd ej må i något fall vidtagas i ändamål att uppnå föreskrift i kollektivavtal att alla i ett företag anställda eller en eller flera grupper av dem skola tillhöra viss förening, med mindre undantag medgives beträffande dem som vunnit anställning redan före den kollektiva stridsåtgärdens vidtagande och vilkas anställande icke föranletts av att stridsåtgärden var väntad.

5 §.

Det måste enligt lagrådets mening dragas i tvivelsmål, huruvida de förhållanden, varå denna paragraf har avseende, i förslaget vunnit en sådan reglering att lagstiftningen lämnar det skydd som den kan och bör giva. Vinner lagrådets hemställan vid 4 § beträffande stridsåtgärder som avse organisations tvång och genomdrivande av s. k. organisationsklausuler beaktande, motverkas väl därigenom åtskilliga av de mest stötande angreppen på företagare som böra få sköta sig på egen hand, men det låter sig knappast förnekas att vissa möjligheter till obehörig inblandning i dylika företagares verksamhet ändock komma att kvarstå. Vill man utsträcka skyddet — och, såsom särskilt av socialstyrelsens yttrande framgår, tala starka skäl därför — står, såvitt lagrådet kan finna, knappast annan utväg till buds än att sätta en gräns som medger skydd även i sådana fall då vid företaget finnas anställda något mindre antal oskylda personer. Frågan var gränsen bör fixeras torde icke vara av den natur att något förslag därutinnan från lagrådets sida är påkallat.

Anledning saknas att bland de anförvanter vilkas anställande icke utesluter skydd ej upptaga även avkomlings make.

6 §.

Under senaste årtionden ha i stor utsträckning ekonomiska stridsåtgärder, särskilt blockader, kommit till användning såsom medel att hos en gäldenär förskaffa angriparen en honom tillkommande betalning eller ersättning. Man har funnit sig på sådan väg kunna komma snabbare och bekvämare till målet än genom att anlita de statliga myndigheterna. Denna utveckling måste anses

betänklig särskilt ur den synpunkten att det är angriparen själv som ensam bedömer vad som rätteligen skall anses tillkomma honom. Erfarenheten ger också vid handen att mycket ofta blockader, åt vilka gives sken av att vara indrivningsblockader, i själva verket avse att av den angripne utvinga något som denne ej är skyldig att utge, vare sig därför att angriparen överhuvud icke har någon rätt till den ifrågavarande prestationen eller att han icke har rätt att utfå den av den angripne. Blockad av sistnämnda slag brukar betecknas som successor-blockad. Av utredningen framgår att blockader även vidtagits för uttvingande av betalning för arbete som de blockerande icke ens påstått sig hava utfört.

Kommissionen, som i sin 9 § behandlar detta ämne, förklarar såsom otillåtet att genom massaktion avtvinga annan gods eller penningar då det sker »sig eller annan till orättmätig vinning». Förbehåll göres emellertid beträffande successor-blockader därutinnan att förutsättningen i huvudstadgandet förklaras icke vara för handen om successorn uppsåtligen sökt möjliggöra för den ursprunglige gäldenären att undandraga sig gälden. Upptagandet av ett dylikt förbehåll måste anses stå i god överensstämmelse med allmänna rättsgrundsatser.

I förevarande paragraf av det remitterade förslaget upptages till en början ett stadgande av huvudsakligen samma innebörd som kommissionens huvudregel och därefter ett andra stycke som avser stridsåtgärd i visst fall mot successor. Av paragrafens avfattning — man märke särskilt uttrycket »ej heller» — kan man lätt få den uppfattning att andra stycket avser att dels direkt och dels indirekt giva en reglering beträffande åtgärder mot successor överhuvud när angriparen därigenom icke avtvingar successorn annat än vad den förre har att bekomma av den ursprunglige gäldenären. Detta kan näppeligen vara meningen. Leverantörer, som icke fått betalt för levererade varor av den ursprunglige gäldenären, böra uppenbarligen icke, i andra fall än då det är tillåtet enligt kommissionens förslag, få tillgripa blockad mot successorn för uttagande av betalningen. Förhållandet mellan de båda styckena bör därför, oavsett vilken omfattning regeln i andra stycket erhåller, uttryckas så, att där anges i vilka undantagsfall stridsåtgärder mot successor äro tillåtna.

Stadgandet i första stycket innefattar den sakliga avvikelse från kommissionens förslag att även andra stridsåtgärder än massaktioner förbjudas. Om en hyresvärd eller arbetsgivare genom uppsägande av avtal vill tvinga kontrahenten att, för att förlängning av avtalet skall komma till stånd, lämna en penningersättning, skulle en dylik åtgärd falla under bestämmelserna i lagen. På samma sätt skulle det förhålla sig om två eller flera affärsmän i förening avbröte bestående förbindelse med annan affärsmän och såsom villkor för återknytande av förbindelsen uppställde villkor om att en oskäligen ersättning erlades. Att i förevarande lag reglera dessa förhållanden kan lagrådet icke anse riktigt. Då fall av denna art inträffar, torde väl oftast förhållandet vara sådant att stadgandet i 31 § avtalslagen blir tillämpligt, och vederbörande kan då med åberopande härav skaffa sig rätt vid de allmänna domstolarna. Det synes föga lämpligt att specialdomstolen skall få till uppgift att bedöma dylika

till det vanliga rättslivet hörande frågor. Lagrådet hemställer därför att i enlighet med kommissionens förslag endast frågan om kollektiva stridsåtgärders tillåtlighet regleras i förevarande paragraf.

I det remitterade förslaget har det i kommissionsförslaget använda uttrycket orättmätig vinning ersatts med »obehörig vinning». Sistnämnda uttryck kan bidra till den uppfattningen att sådan mot successor vidtagen blockad, med vilken angriparen icke avser att förskaffa sig mer än vad han har att fordra av den ursprunglige gäldenären, icke skall träffas av bestämmelsen i första stycket. Med åberopande av vad lagrådet i det föregående anfört härutinnan och då anledning ej eljest föreligger att avvika från kommissionens förslag på denna punkt, hemställes att det däri använda uttrycket upptages.

Vad angår den i andra stycket behandlade frågan om successor-blockaders tillåtlighet så hava till stöd för den utsträckning av tillåtligheten som skett i det remitterade förslaget — innebärande bland annat att blockad för uttagande av fordringar på lön för utfört arbete skulle kunna få vidtagas även mot den som å exekutiv auktion inköpt den fastighet varå arbetet utförts — åberopats svårigheterna för arbetarna vid byggnadsföretag att utfå sina lönefordringar. Även om dessa svårigheter må hava i någon mån överdrivits och det kan antagas att i många fall arbetarna skulle, utan anlitan av den visserligen för dem bekvämare och mera lätt tillgängliga vägen medelst blockad, kunna på annat sätt få sina fordringar säkerställda, är obestridligt att här föreligger en lucka i lagstiftningen. Fråga om lagändring till fyllande av denna brist har sedan länge varit bragt å bane, men på grund av svårigheterna att finna lämpligt avvägda bestämmelser samt betänkligheter som i olika avseenden gjorts gällande har frågan fått vila, och departementschefen har i sitt yttrande förklarat att på grund av dessa svårigheter förslag i ämnet icke kan under den närmaste tiden framläggas. Lagrådet har självfallet icke i detta sammanhang kunnat underkasta frågan så ingående undersökning, att lagrådet kan bedöma, huru långt gående ingrepp i andra rättsägares intressen äro behövliga för att komma till ett tillfredsställande resultat. Lagrådet förmenar emellertid att, även om man vid tillerkännande åt arbetare av förmånsrätt eller panträtt i den fastighet, därå deras arbete utförts, skulle nödgas i viss mån eftergiva på principer som hittills ansetts böra upprätthållas, betänkligheter häremot dock böra väga mindre än betänkligheterna mot att, såsom förslaget innebär, legalisera en befogenhet för arbetarna att genom blockad tilltvinga sig prestationer av en person till vilken de icke stå i rättsförhållande. Härvid är särskilt att beakta att, såsom förut framhållits, det är arbetarna själva som vid blockaderna bestämma storleken av sin fordran och att den angripne måhända ofta saknar möjlighet att kontrollera huruvida fordringens belopp är riktigt. Om man alltså vill söka tillgodose arbetarnas befogade anspråk på ökad möjlighet att i laglig ordning utfå lön för sitt arbete, bör man enligt lagrådets mening icke gå den väg det remitterade förslaget innebär utan söka vinna målet genom skyndsamt fullföljande av ovan omförmälda lagstiftningsfråga. Under åberopande av det nu anförda och då fog torde saknas för att begränsa andra styckets regel till ersättning för utfört arbete, hemställer lagrådet om återgång till kommissionens förslag i förevarande hänseende.

8 §.

Enligt förevarande paragraf förbjödes att i vissa tvister av rent ekonomisk natur rikta stridsåtgärd mot någon som ej är part i tvisten. Även i tvister av denna art kan emellertid motsättningen mellan parterna vara sådan att redan stridsåtgärd av ena parten mot den andra är enligt den föreslagna lagen eller lagen om kollektivavtal förbjuden. Därest så är förhållandet, skyddas utomstående genom stadgandet i 9 §. Skyddet enligt sistnämnda paragraf är ovillkorligt, varemot från det i 8 § stadgade förbudet mot stridsåtgärd göras undantag dels i 10 §, till vilken 11 § utgör tillägg, och dels i 12 §.

Det torde med hänsyn till dessa förhållanden vara lämpligt att antingen låta 8 och 9 §§ byta plats eller placera 9 § sist i förevarande avdelning, varjämte i 8 § bör angivas att däri ej regleras de fall som avses i 9 §. Härigenom vinnes ej blott den fördelen att 8 § och dess undantag sammanföras i oavbruten följd, utan även att på grund av den förändrade platsen för 9 § och den föreslagna jämkningen av 8 § blir tydligare utmärkt att i en var av dessa paragrafer föreligger en självständig parallell reglering av olika fall av skydd för utomstående och att stadgandena i 10 och 12 §§, som utgöra undantag från 8 §, icke i något avseende kunna ha tillämpning å fall som avses i 9 §. Lagrådet vill därjämte föreslå att i 8 § uttryckligen angives att från det där stadgade förbudet skola gälla de undantag som omnämnas i 10 och 12 §§.

Det i 8 § första stycket med kursiv stil införda uttrycket tredje man lider av en viss oklarhet. Enligt rubriken till den nästföregående avdelningen i det remitterade förslaget »Om vissa stridsåtgärder med omedelbart syfte (stridsåtgärder mot part)» avses där stridsåtgärd i anledning av sådan motsättning att vederbörande kunna betecknas såsom parter. De motsättningar varom där är fråga kunna emellertid understundom vara av sådan art att först stridsåtgärden själv framkallar en partställning. Från denna synpunkt sett kunna de som enligt rubriken till den följande avdelningen betecknas såsom tredje män även betraktas såsom parter i en motsättning föranledd av en mot dem vidtagen eller dem hotande stridsåtgärd. De äro i detta fall dels parter i den motsättning som berör dem själva och dels tredje män i förhållande till den ursprungliga tvisten. Detta gäller såväl 8 som 9 §. Det synes under sådana omständigheter vara att föredraga att icke i 8 § första stycket använda uttrycket tredje man med kursiv stil på ett sätt som antyder att därmed avses att ge en begreppsbestämning. Den verkliga skiljelinjen mellan de båda grundläggande avdelningarna i lagförslaget anges i avdelningarnas rubriker genom orden stridsåtgärder med omedelbart och medelbart syfte. Den sålunda uppdragna gränslinjen förlorar emellertid i viss mån sin klarhet genom de i parentes insatta orden stridsåtgärder mot part och mot tredje man, vilka dels, såsom lagrådet tidigare anmärkt, användas i en bemärkelse som ej är den vanliga och dels brista i tydlighet, enär i den första avdelningen motsättningen kan vara så obestämd att parten närmast är tredje man till dess stridsåtgärden vidtages och i fall som avses i den andra avdelningen tredje mannen i viss mening kan sägas vara part i den egna tvisten. Användes termen tredje man, vilket från bekvämlighetssynpunkt kan vara berättigat, bör därför stå klart

att denna term icke är en definition ur vilken slutsatser kunna dragas utan endast är användbar såsom en i sammanhang med ifrågavarande lagstiftning tillkommen, av bekvämlighetskäl godkänd benämning på den som skyddas mot stridsåtgärder med medelbart syfte.

Då avfattningen av första stycket ej fullt klart ger vid handen att, såsom uppenbarligen är meningen, där avsedd stridsåtgärd förutsättes använd såsom påtryckningsmedel mot part i den ursprungliga tvisten och att likgiltigt är huruvida åtgärden jämväl innebär påtryckning mot den som är utomstående i förhållande till denna tvist — syftet med stridsåtgärden mot den sistnämnde är ej sällan allenast att försätta honom i en belägenhet som i sig, utan inverkan på hans vilja, blir av betydelse för den ursprungliga tvisten — torde vara lämpligt att, med undvikande av ordet påtryckningsmedel, giva första stycket det innehåll att emot den, som ej är part i den tvist, varom i stycket förmäles, stridsåtgärd icke må vidtagas i syfte att därigenom påverka part i nämnda tvist.

9 §.

I den lydelse förevarande paragraf fått i det remitterade förslaget hänvisas helt allmänt till »motsättning till part som enligt lag icke må föranleda stridsåtgärd mot denne». Däri inbegripas då ej endast de fall, som avses i 2—6 §§ i det remitterade förslaget, samt det i 7 § av samma förslag omnämnda förbudet mot vissa stridsåtgärder mot part i bestående kollektivavtal, utan jämväl fall då eljest enligt lag åtgärd av det slag som omförmäles i 1 § är förbjuden.

Huruvida de fall där stridsåtgärd mot part är otillåten skola kännetecknas genom en allmän hänvisning till lag eller begränsas på sätt som skett i kommissionsförslaget att avse endast de i förevarande lagförslag omnämnda fallen av förbud mot stridsåtgärder med omedelbart syfte, torde vara beroende av frågan om, på sätt som föreslagits i det till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 8 § strafflagen, stadganden om skydd i vissa fall för den som vid domstol fört talan eller vittnat skola införas i nämnda lagrum eller om, såsom lagrådet i överensstämmelse med kommissionens förslag förordar, motsvarande stadganden skola intagas i nu förevarande lagförslag. I sistnämnda fall torde den allmänna hänvisningen till lag böra utbytas mot en sådan hänvisning som kommissionens förslag i detta avseende innehåller.

Det i 9 § använda uttrycket »påtryckningsmedel» synes ej lämpligt med hänsyn därtill att i en del fall fråga ej är om påtryckning å part i den ursprungliga tvisten utan allenast om vedergällning mot denne eller annat sådant ändamål. Orden »såsom påtryckningsmedel» torde alltså böra utgå.

Paragrafens lydelse synes kunna föranleda den uppfattningen att förutsättning för det där stadgade förbudet att rikta stridsåtgärd mot tredje man är att varje slag av stridsåtgärd mot part är förbjuden. Att detta icke är avsett framgår emellertid av kommissionens av departementschefen åberopade motivering. Tredje man skall vara skyddad mot alla slag av stridsåtgärder

så snart part åtnjuter skydd mot något slag av sådan åtgärd. Paragrafen synes fördens skull böra giva uttryck åt att, där i 2—6 §§ i denna lag eller eljest i lag stadgas förbud mot stridsåtgärd med omedelbart syfte, det icke är tillåtet att i anledning av sådan motsättning till part som där avses rikta någon som helst stridsåtgärd mot tredje man.

10 §.

Ifrågasätts kan om det är erforderligt eller ens lämpligt att i första stycket ges uttryck åt en allmän grundsats, vars tillämpning de därefter i punkterna 1—6 i andra stycket givna reglerna synas avsedda att närmare bestämma. Att använda uttrycket »neutral» synes för övrigt var så mycket mindre lämpligt som detta uttrycks innebörd är ganska svävande. Lagrådet förordar därför att ingressen till paragrafen ges allenast det innehållet att det i 8 § stadgade skyddet icke tillkommer dem som sedan nämnas i punkterna 1—6.

I punkterna 2 och 3 i andra stycket har genom ordet »behörigen» antytts en viss begränsning av de fall då skydd jämlikt 8 § skall vara uteslutet. Att med ledning enbart av själva lagtexten förstå vad man därmed velat uttrycka synes knappast möjligt. Av motiveringen framgår emellertid att man avser en begränsning i två olika hänseenden. Dels åsyftas att göra en antydan, som antagits vara erforderlig, om den regel som redan är uttalad i 9 § och dels har ansetts att, oaktat de av kommissionen föreslagna behörighetsreglerna icke upptagits, viss hänsyn dock borde tagas till det förhållandet att en arbetsstrid kan tänkas igångsatt av en underorganisation som enligt sina stadgar är därtill obehörig.

Vad det förstnämnda skälet angår må anmärkas att, då förevarande paragraf innefattar undantagsbestämmelser i förhållande allenast till 8 § som i motsats till 9 § avser fall då stridsåtgärder mot part äro tillåtna, ett framhållande i förevarande paragraf av den gränsdragning, som sålunda består mellan 8 och 9 §§ och som redan kommit till uttryck i sistnämnda paragraf, måste betecknas såsom så långt ifrån klagörande att det fastmera i viss mån är ägnat att missleda till en oriktig föreställning om innebörden i nyssnämnda hänseende av 8 §. Det ifrågavarande av departementschefen anförda skälet synes därför icke böra föranleda ett bibehållande av ordet »behörigen» i förevarande paragraf.

Emellertid torde ur en annan synpunkt, som är i viss mån besläktad med den av departementschefen anlagda, skäl förefinnas för en begränsning av den art som ligger i ordet »behörigen». För 8 § är visserligen, såsom nämnts, utmärkande att i där avsedda fall stridsåtgärder mot part äro tillåtna, men däremot äro enligt samma paragraf, med de undantag som föranledas av 10 och 12 §§, stridsåtgärder mot tredje man förbjudna. Det är exempelvis, med undantag för tillåtna sympatiåtgärder, icke tillåtet vare sig att i påtryckningssyfte blockera arbetsplatsen hos en neutral tredje man, som levererar varor till eller utför arbetsbeting åt en part, eller att i sådant syfte kollektivt utestänga neutrala arbetare som inköpa varor hos motparten-konkurrenten. Företages

en sådan obehörig blockad eller utestängning, bör uppenbarligen den som bryter blockaden eller anställer de utestängda icke av sådan anledning gå miste om det skydd som stadgas i 8 §. Detta synes böra komma till uttryck i punkterna 2 och 3 på sådant sätt att i vardera punkten angives att skyddet förloras såframt icke blockaden respektive utestängningen är otillåten enligt den nu föreslagna lagen.

Det andra av departementschefen angivna syftet med ordet »behörigen», nämligen att giva en viss sanktion åt organisationernas egna behörighetsregler i så måtto att en i strid med nämnda regler igångsatt blockad eller utestängning må brytas utan att skyddet förloras, kan uppenbarligen icke uttryckas så kortfattat som i förslaget skett. De skilda organisationernas stadgar äro inga normer, vilkas giltighet lagen utan vidare kan förutsätta såsom given. Därest allmänna behörighetsregler upptagas, kunde det möjligen falla sig naturligt att i förevarande sammanhang hänvisa till dem, om icke, såsom lagrådet håller före, i sådant fall redan av allmänna grundsatser måste anses följa att skyddet icke förloras genom åsidosättande av stridsåtgärd igångsatt av en obehörig. Såframt i lagen icke komma att införas behörighetsregler med mera vidsträckt tillämplighet, synes det knappast lämpligt att upptaga sådana med den begränsade räckvidd och den endast indirekt framträdande verkan som förslaget i denna del medför. Det skulle nämligen då bliva oundgängligt att i lagen tydligt angiva i vilket eller vilka hänseenden stridsåtgärden skall vara behörig ävensom de normer efter vilka frågan om behörighet skall bedömas.

Av skäl som lagrådet tidigare anfört torde punkt 2 icke böra avse den som vid arbetsnedläggelse kvarstannat i sin anställning, förutsatt att anställningen ägt rum före tvisten och innan denna var väntad samt att han icke utfört annat blockerat arbete än det som han på grund av nämnda anställning varit pliktig att fullgöra.

En begränsning av liknande slag som den vilken föreslagits vid punkterna 2 och 3 synes kunna ifrågasättas även vid punkt 1. Då emellertid stadgandet i denna punkt fått en avfattning som gör förlusten av skydd beroende av att förpliktelse mot förening åsidosatts samt vid bedömande av huruvida sådant åsidosättande föreligger uppenbarligen hänsyn måste tagas till sådant i punkterna 2 och 3 berört förhållande som det att den blockad eller den utestängning varom är fråga är otillåten enligt lagen, torde uttrycklig bestämmelse härutinnan icke erfordras.

Däremot synes motsvarande begränsning av undantaget som den vilken i punkt 2 gjorts genom förbehållet rörande skyddsarbete, böra uttryckligen stadgas även i fråga om punkt 1.

Bestämmelserna om undantag för skyddsarbete och därmed jämställt arbete synes dock lämpligen, såsom skett i kommissionens förslag, böra i deras helhet sammanföras i paragrafens sista stycke.

Frågan huruvida det remitterade förslaget perfektform eller kommissionsförslaget presensform bör komma till användning i punkterna 1—4 (»åsidossatt», »utfört», »anställt», »lämnat», »bisprungit») sammanhänger med den i

3 § behandlade frågan. Därest denna löses på sätt lagrådet förordat, bör pressformen användas.

Mot det föreslagna stadgandet i punkt 5 synes annat ej vara att erinra än att, då enbart den omständigheten att en person är kommanditdelägare i ett handelsbolag som är part i tvisten icke synes vara tillräcklig grund för att undandraga honom det i 8 § föreskrivna skyddet, från den i denna punkt intagna regeln undantag bör göras för kommanditdelägare.

Vad angår punkt 6 synes principiellt oriktigt att aktiebolag skall förklaras oskyddat därför att den kanske tillfällige innehavaren av aktiemajoriteten råkat i tvist. Uppenbart är att minoritetens intresse härigenom obehörigen kränkes. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning å handelsbolag; och oegentligheten framträder särskilt när tvisten rör en kommanditdelägare. Självfallet är att, om ett bolags verksamhet kan sägas i verkligheten vara driven för dens räkning som är part i tvisten, den omständigheten att bolaget är i juridiskt avseende ett från parten skilt rättssubjekt icke bör tillerkännas någon betydelse i förevarande avseende; men detta är ett förhållande som säkerligen kommer att beaktas utan att uttrycklig bestämmelse därom är erforderlig. Att gå längre synes med hänsyn till berättigade minoritetsintressen icke vara tillrädligt. Lagrådet förordar alltså att ifrågavarande punkt måtte utgå.

Beträffande sista stycket torde böra anmärkas att det omfång som i kommissionens förslag givits åt de arbeten som betecknats med termen skyddsarbete ingalunda synes överskrida vad som i nämnda avseende måste anses påkallat. Lagrådet hemställer alltså att de exempel på sådant arbete, som finnas i kommissionens förslag men som uteslutits i det remitterade förslaget, måtte där upptagas. Vidare synes möjlighet böra beredas att, genom särskild bestämmelse i kollektivavtal att visst arbete skall anses såsom skyddsarbete, utvidga kretsen av de arbeten som åtnjuta ifrågavarande ovillkorliga skydd.

11 §.

Mot den i förevarande paragraf ifrågasatta regleringen av hithörande förhållanden har i åtskilliga av de över kommissionsförslaget avgivna yttrandena rests bestämda gensagor. Dels har framhållits, att stadgandets innehåll icke kunde anses hänförligt under förevarande lagstiftning samt att, om man ville hindra att ifrågavarande anställda bleve avskedade vid vägran att fullgöra dem enligt avtal åliggande arbetsplikt, en bestämmelse därom ej borde taga sikte på arbetsavtalets rättsverkan, utan i överensstämmelse med lagförslagets uppställning i övrigt innebära förbud för arbetsgivaren att avskeda de anställda i anledning av sådan vägran. Dels har gjorts gällande, att det föreslagna stadgandet, förutom att det icke toge hänsyn till arbetsledarnas naturliga ställning som arbetsgivarnas förtroendemän, även vore sakligt omotiverat såsom innebärande ett obehörigt ingrepp i avtalsfriheten.

Lagrrådet har tidigare framhållit såsom principiellt olämpligt att i den föreslagna lagen giva regler som beröra avtalsfriheten; och tillräckliga skäl att här frångå denna principiella ståndpunkt synas ej föreligga. Vad man med

den ifrågasatta bestämmelsen velat vinna kan i viss utsträckning ernås genom att stadga förbud mot att vidtaga stridsåtgärd mot sådan anställd varom här är fråga i anledning av att han, oaktat åtagande i arbetsavtal, under arbetsinställelse vägrat att utom de göromål, som eljest av honom fullgöras, utföra annat arbete än i 10 § sista stycket sägs. Huruvida ett dylikt förbud, materiellt sett, kan anses befogat, finner lagrådet vara synnerligen tveksamt. I viss mån sammanhänger denna fråga med spörsmålet angående omfattningen av begreppet skyddsarbete. Därest åt detta gives den vidsträcktare omfattning som lagrådet förordat, anser sig lagrådet med hänsyn till den ömtåliga ställning som den här avsedda personalen intager vid konflikter icke böra avstyrka att stadgande i ämnet av den innebörd som nyss nämnts upptages i lagen.

13 §.

Paragrafen synes knappast hava fått en sådan avfattning att skadeståndsskyldighet kan åläggas envar som bör drabbas därav. Uttrycket »vidtagit stridsåtgärd» torde nämligen icke vara tillräckligt omfattande och lämnar i vissa fall, då stridsåtgärdens igångsättande kan hänföras till en sammanslutning, rum för tvekan.

Beträffande de kollektiva stridsåtgärderna har man att skilja bland annat på det fall då en organisation anordnar åtgärden och det fall då en oorganiserad massa igångsätter densamma. I intetdera fallet synes det böra ifrågakomma att låta den bliva skadeståndsskyldig som icke kan tillvitats något annat än att han deltagit i själva arbetsinställelsen, respekterat blockaden etc. Detsamma gäller den som visserligen deltagit i ett sammanträde, där åtgärden beslutats, men därvid icke biträtt beslutet. Däremot synes det icke riktigt att låta den gå fri som biträtt ett sådant beslut. Förslagets avvikelse i detta avseende från kommissionens ståndpunkt leder, då fråga är om åtgärd från en organisations sida, till att väl organisationen blir skadeståndsskyldig men däremot måhända ingen av de personer som deltagit i beslutet. Är det en oorganiserad massa från vilken åtgärden utgår, skulle resultatet till och med kunna bli att ingen kunde förpliktas att utgiva skadestånd, ity att det då icke funnes någon juridisk person mot vilken man kunde vända sig. Lagrådet förordar en återgång till kommissionens ståndpunkt så att den som biträder beslut om en otillåten kollektiv stridsåtgärd kan åläggas skadeståndsskyldighet. Visserligen är det sant att, såsom departementschefen framhållit, bevissvårigheter kunna uppstå, men enligt lagrådets mening bör denna omständighet icke få stå hindrande i vägen för ett fastställande i lagen av vad som principiellt är det riktiga. Det kan i detta sammanhang framhållas att, om en medlem av den beslutande sammanslutningen efter beslutets fattande genom uppmaningar att deltaga eller genom andra åtgöranden är verksam för beslutets realiserande, detta måste anses utgöra ett det kraftigaste indicium på att han biträtt beslutet. Sålunda kunna dylika åtgöranden, även om de icke innefatta sådana verkställighetsåtgärder att vederbörande kan anses hava »vidtagit» stridsåtgärden, få betydelse också i det fall att de äga rum innan förbud jämlikt 17 § meddelats.

I andra stycket upptages ett stadgande som helt överensstämmer med 9 § i lagen om kollektivavtal. Här uppkommer frågan huruvida den skadelidande, sedan skadeståndsskyldighet en gång ålagts någon eller några, äger vända sig mot nya svarande som av en eller annan anledning icke varit indragna i den första rättegången. Vid tillämpningen av kollektivavtalslagen har arbetsdomstolens majoritet ställt sig på den ståndpunkten att, då lagen utgår från en ansvarsfördelning efter skuld, däri måste anses ligga ett medgivande att frågan om skuldens fördelning får upptagas till ny prövning i den mån nya skadevållande upptäckas. Även om en sådan reglering kan hava sitt berättigande beträffande kollektivavtalslagen, som behandlar obligatoriska förhållanden, torde den i allt fall icke vara påkallad i förevarande lag, som har avseende på utomobligatoriska förhållanden, där i allmänhet principen om solidarisk skadeståndsskyldighet är förhärskande; och då det är uppenbart att en dylik reglering av frågan medför betydande praktiska olägenheter, synes den böra undvikas, helst som dessa olägenheter här skulle få ojämförligt större räckvidd än då fråga är om tillämpning av kollektivavtalslagen. Med hänsyn härtill förordar lagrådet att domstolens skyldighet att fördela skadeståndsansvaret efter vars och ens skuld hänföres, icke såsom i förslaget skett till skadeståndsfrågan i dess helhet utan till det rättsliga avgörande som för varje gång äger rum.

En dylik regel bör emellertid i viss utsträckning kompletteras. Skall det avgörande som i ett mål träffas angående skadeståndet vara oåterkalleligt såvitt angår den eller dem som svara i målet, kan det ifrågasättas om icke principen om ansvarsfördelning efter skuld bör medföra att det skall stå svarande öppet, om han anser annan jämte honom vara ansvarig för skadan, att i samma mål instämma denne med yrkande om fördelning av skadeståndsskyldigheten. Då en dylik regel emellertid icke kan förväntas erhålla större praktisk betydelse, torde den knappast vara erforderlig. Däremot synes — med utgångspunkt från att principen om solidarisk skadeståndsskyldighet icke behöver hållas helt borta från ifrågavarande slag av mål — böra i lagen utsägas att om den skadelidande, sedan skadeståndsskyldighet ålagts någon, anhängiggör talan mot annan, den sistnämnde må, i den mån det finnes skäligt, förpliktas att solidariskt med den först förpliktade gälda skadestånd. En dylik regel torde böra vid tillämpningen så förstås att, om genom den första domen två eller flera ålagts gälda skadestånd och den sedermera instämde skall förpliktas till solidarisk skadeståndsskyldighet, i den senare domen skall uttryckligen fastslås i vad mån denna solidaritet hänför sig till envar av de först instämde.

Vidtagandet och genomförandet av ekonomiska stridsåtgärder kan tydligen i mångahanda måtto föranleda skada. Att i lagen icke avhandlas skada för annan än den mot vilken stridsåtgärden riktas lär vara så självfallet att det knappast behöver direkt utsägas. Men det måste betvivlas att den förevarande lagen lämpligen kan reglera ens sådan skada i hela dess utsträckning. Det bör nämligen uppmärksammas att stridsåtgärden ofta kan innebära avtalsbrott på det ekonomiska livets område: säljaren inställer kontrakterade le-

veranser, avtalad kredit spärras i strid mot avtalet, arbetsgivaren avskedar i förtid arbetaren och underlåter att utbetala hans lön, hyresgästen avflyttar mitt under hyresåret och upphör med hyresbetalningen o. s. v. Förslaget utmärker ej annat än att även all skada, som kan uppstå av dylika avtalsbrott, skall vara inbegripen under den nya lagens reglering. Så snart ett dylikt avtalsbrott är eller påstås vara begånget i något enligt denna lag otillåtet syfte, skall följaktligen frågan om skadestånd kunna undandragas de allmänna domstolarna och underkastas en processordning med allenast en instans; och skadeståndsskyldigheten skall, utan hänsyn till vad avtalet eller annan lag kan stadga om solidarisk ansvarighet m. m., mellan de ansvariga fördelas efter den större eller mindre skuld som prövas ligga envar till last. Att detta icke är rimligt och ej heller kan vara avsett torde ligga i öppen dag. Enligt lagrådets mening är det nödvändigt att uttryckligen begränsa lagens tillämpningsområde i detta avseende. Detta synes kunna ske genom ett tillägg till förevarande paragraf av innehåll att, om stridsåtgärd innefattar brott mot annat avtal än kollektivavtal, vad i förevarande lag stadgas icke skall äga tillämpning å sådan ansvarighet för skada av avtalsbrottet som eljest följer av lag eller avtalet. Därmed avgränsas, materiellt och processuellt, dylika skadestandsfrågor och den nya domstolen får att pröva allenast sådana frågor om skadeståndsskyldighet som i övrigt kunna uppkomma till följd av otillåtna stridsåtgärder, såsom skyldighet att gottgöra skada av en uppsägning som icke strider mot det träffade avtalet, skada bestående i personligt lidande genom avtalsbrott där dylikt lidande icke ersättes enligt avtalet eller annan lag o. s. v. Att märka är att den berörda avgränsningen bör ske med avseende å ansvarigheten för skadan och icke å själva skadan. Om t. ex. såsom ett moment i en kollektiv stridsåtgärd, mot vilken förbud jämlikt 17 § meddelats, ingår att, på uppmaning av A, B bryter sitt kontrakt med C, så skall B:s skyldighet jämlikt kontraktet att till C utgiva skadestånd prövas av allmän domstol, men A:s skyldighet, som särskilt om B är insolvent kan avse samma skada, bedömas enligt den förevarande lagen.

14 §.

Stadgandena i förevarande paragraf kunna bliva av väsentlig betydelse för lagens effektivitet, även om behörighetsregler av det slag kommissionen föreslagit icke införas i lagen. Jämväl såsom ett komplement till dylika behörighetsregler, ägnat att förebygga och neutralisera säraktioner av obehöriga, skulle de kunna fylla en viktig uppgift. Förslaget lämnar emellertid rum för vissa anmärkningar.

Någon närmare motivering har icke förebragts för frångåendet av kommissionens ståndpunkt att anknyta reglerna endast till kollektiva stridsåtgärder. Lagrådet förordar en återgång till kommissionens förslag i denna del.

Den i remitterade förslaget angivna förutsättningen att det skall föreligga en tvist, vari föreningen är invecklad och i anledning av vilken medlemmen gör sig skyldig till det olagliga förfarandet, finner lagrådet innefatta en

opåkallad inskränkning av paragrafens tillämplighetsområde. I huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag — oavsett om behörighetsregler införas eller ej — kan enligt lagrådets åsikt förutsättningen lämpligare angivas så att medlem i förening gjort sig skyldig till otillåtet förfarande, som i 13 § sägs, och fråga är om kollektiv stridsåtgärd av sådan art att den faller inom föreningens verksamhetsområde.

Föreningens åliggande angives i förslaget endast sålunda att föreningen skall söka hindra medlemmen från att fortsätta förfarandet. Även om departementschefens åsikt är riktig att frågan huruvida organisationen gjort vad på den ankommer måste bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, kan man dock ej undgå att finna förslagets regel i allt för hög grad sakna positiva anvisningar. Ett åtgörande från föreningens sida som under alla förhållanden synes påkallat är att, efter vunnen kännedom om förfarandet, giva medlemmen till känna föreningens ogillande av detsamma. Denna skyldighet torde böra uttryckligen fastslås. Vad föreningen därutöver bör åtgöra är svårare att i lagen närmare precisera; man torde därutinnan få nöja sig med ett mera allmänt stadgande av innebörd att föreningen i övrigt skall, på sätt som står föreningen till buds, söka dels hindra medlemmen från att fortsätta förfarandet och dels förebygga skada av detsamma. Det torde dock kunna ifrågasättas om man icke bör uttryckligen stadga skyldighet för föreningen att utan dröjsmål lämna den angrifne meddelande om sina åtgöranden i berörda avseenden. Att sådant tillkännagivande sker i förhållande till den angrifne kan vara av betydelse med hänsyn till möjligheten för denne att påverka opinionen och möta eventuella angrepp från andra håll.

17 §.

Av stor vikt för lagstiftningens effektivitet är att erforderliga garantier åstadkommas för att ett av domstolen meddelat förbud verkligen medför det åsyftade resultatet, stridsåtgärdens inställande. I den mån det är möjligt att stadga straff för den som åsidosätter förbudet, ligger ju frågans lösning inom nära räckhåll. Detta läser emellertid icke kunna ske för alla fall. Där fråga är om kollektiva stridsåtgärder, bör det icke ifrågakomma att straffbelägga det okomplicerade deltagandet (underlåtenhet att arbeta, respekterande av blockadförklaring etc.), även om detta deltagande på sätt och vis innebär ett åsidosättande av förbudet. Att uppställa ett generellt förbud för förening att fortsätta en igångsatt kollektiv stridsåtgärd, på samma sätt som skett i fråga om de individuella stridsåtgärderna, leder med hänsyn till den kollektiva stridsåtgärdens egen natur icke till målet. Emellertid ligger det i öppen dag att nu nämnda förhållanden innebära den största fara för förbudets effektivitet och därmed också för domstolens auktoritet. Ett förbud exempelvis som medför varken att de strejkande återgå till arbetet eller att de ledande i den förening som anordnat strejken ge något tecken till stridens upphörande kommer att ur rättsordningens synpunkt te sig föga ändamålsenligt. Till ett dylikt resultat synes dock förslaget i vissa fall kunna leda, även om detta icke behöver

befaras då man har med de mera fasta organisationerna att göra. Att den angripne på angriparens bekostnad kungör domstolens förbud i en tidning, som måhända i mycket obetydlig utsträckning når den läsekrets mot vilken förbudet är riktat, båtår föga. Vad man bör kunna fordra är en åtgärd i återhållande riktning från ledningen å den angripande sidan. Den psykologiska verkan, som en uttrycklig förklaring just från detta håll kan medföra, får icke underskattas. Vad i sådant avseende kan begäras är åtminstone en av denna ledning undertecknad förklaring att stridsåtgärden avlyses. Under alla förhållanden synes det lämpligt att förklaringen överlämnas till den angripne, som därigenom sättes i tillfälle att själv vidtaga åtgärder för dess offentliggörande. Att ålägga angriparen publiceringsskyldighet genom tidningspressen även beträffande avlysandet från den angripande sidan torde icke böra ifrågakomma, då därmed icke kan förbindas någon sanktion av större värde. Där emot kan det tänkas i vissa fall vara lämpligt att angriparen annorledes, t. ex. genom anslag å arbetsplatsen, själv sprider kännedom om stridens avlysande. Härutinnan bör det tillkomma domstolen att lämna erforderliga föreskrifter. Lagrådet ifrågasätter därför om icke i föreläggande jämlikt första stycket må kunna stadgas — utom skyldighet att i tidning kungöra domstolens förbud — tillika skyldighet att på lämpligt sätt som domstolen kan bestämma avlysa stridsåtgärden. Till föreläggandet i denna senare del bör uppenbarligen knytas effektiv straffpåföljd vid underlåtenhet att fullgöra detsamma. Där om torde lämpligen böra stadgas i nästföljande paragraf. Därför synes, om förslaget i förevarande avseende ändras, jämväl bestämmelsen om äventyr vid underlåtenhet att införa kungörelse i tidning böra sammanföras med bestämmelserna i allmänhet om påföljder i 18 § och i förevarande paragraf hänvisning blott göras till vad i 18 § stadgas.

I andra stycket stadgas att uppsägning av arbets- eller hyresavtal i strid mot lagen skall vara ogill och att domstolen, där sådan uppsägning skett, skall äga meddela föreskrift om återställande av förhållande som rubbats genom uppsägningen. Detta stadgande hör till dem, om vilka det, såsom lagrådet förut antytt, måste ifrågasättas huruvida de icke leda längre än som är betingat av lagstiftningens syfte och ingripa djupare i civilrättens regler än tillrädligt är. Stadgandet synes kunna leda till förvecklingar. Redan den omständigheten, att vid domstol eller myndighet, där talan grundas å uppsägningen, invändning när som helst kan göras om uppsägningens ogiltighet på grund av omständigheter, som omförmälas i förevarande lag, synes i viss mån betänklig med hänsyn till de uppehåll i processens normala förlopp, vilka kunna föranledas av att specialdomstolens beslut bör avvaktas. Konflikter mellan specialdomstolens och andra myndigheters beslut kunna också uppkomma i sådana fall, då exekutiv myndighet meddelar beslut. Värre är emellertid att förslaget i vissa fall lämnar rum för tvekan om lagens rätta mening beträffande frågan hur myndighet skall ställa sig till uppsägningen och kan leda till icke önskvärda resultat. Om t. ex. överexekutor i mål om avhysning funnit hyresgäst icke hava visat sannolika skäl för framställt påstående att uppsägning innefattar otillåten stridsåtgärd och jämlikt 192 §

första punkten utsökningslagen meddelat beslut om avhysning, ett beslut som jämlikt 53 § samma lag går i verkställighet utan hinder av att det överklagas, samt specialdomstolen, där fullständigare utredning förebringas, sedermera men innan verkställighet skett meddelar provisoriskt förbud i anledning av uppsägningen, synes det knappast möjligt att tolka gällande föreskrifter så att överexekutors beslut icke skulle få verkställas, ehuru det icke kan förnekas, att ett motsatt förhållande bättre skulle överensstämma med förslagets anda.

Vad angår stadgandet beträffande återställande av förhållande som rubbats genom uppsägning må anmärkas att, med hänsyn till möjligheten för hyresgästen att utfå skadestånd, detta stadgande icke kan anses outhärligt. Vidare bör man icke helt bortse från möjligheten till förvecklingar, t. ex. om godtroende ny hyresgäst inflyttat ungefär vid den tidpunkt då specialdomstolen utan kännedom om inflyttningen meddelat beslut om återställande.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer lagrådet att tredje stycket får ingå såsom andra stycke i paragrafen samt att bestämmelserna i andra stycket, med förflyttning till tredje styckets plats, i sin helhet ersättas med föreskrifter av den innebörden att, om förbud meddelats i anledning av uppsägning eller hot om sådan åtgärd, allmän domstol eller annan myndighet, där förbudet bragts till dess kännedom, icke må, så länge förbudet består, å uppsägningen grunda beslut om avhysning eller annan verkställighet, ej heller verkställa sådant å uppsägningen grundat beslut. Med ett dylikt stadgande torde allt det skydd, som rimligen kan begäras i förevarande hänseende, vara säkerställt. Besväret att hos specialdomstolen utverka ett förbud bör vederbörande få underkasta sig för att avseende skall behöva fästas vid hans påstående om otillåten stridsåtgärd. Säkerligen kan också, om han icke själv förhalar saken, i så gott som alla fall, där giltiga skäl förefinnas, förbud, åtminstone ett provisoriskt sådant, meddelas i tillräckligt god tid för att förebygga att uppsägningen leder till verkställighet.

Iakttages vad sålunda förordats, böra de i tredje stycket förekommande orden »eller föreskrift» och »eller föreskriften» utgå. Även för motsatt fall synes stadgandet beträffande provisorisk föreskrift om återställande böra utgå. Det kan nämligen icke anses lämpligt att, om t. ex. en hyresgäst redan blivit avhyst, domstolen provisoriskt förordnar om hans återinsättande i lägenheten.

18 §.

Iakttages vad lagrådet hemställt i fråga om andra och tredje styckena i nästföregående paragraf, böra orden »eller föreskrift» i förevarande paragraf utgå.

Med hänsyn bland annat till att redan ett hot om stridsåtgärd kan föranleda förbud synes det nödvändigt, om straffbestämmelsen verkligen skall fylla sin uppgift, att stadgandet i första stycket, i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet anförts vid 13 §, avfattas så att det träffar envar som åsidosätter förbud enligt 17 § genom att vidtaga kollektiv stridsåtgärd eller biträda be-

slut därom eller uppmana eller eljest söka förmå annan att deltaga däri, så ock envar som åsidosätter dylikt förbud genom att vidtaga eller fortsätta annan stridsåtgärd.

Såsom lagrådet redan i det föregående anført, bör bland de påföljder, som kunna ådömas den som åsidosätter domstolens förbud, ingå även fängelse. Lagrådet förordar att straffpåföljderna i första stycket bestämmas till fängelse eller dagsböter, dock ej under trettio.

Därest första stycket i 17 § omarbetas på sätt lagrådet ifrågasatt, böra i ett särskilt stycke i förevarande paragraf angivas de påföljder som skola drabba den vilken underlåter att fullgöra föreläggande. I sådant avseende bör då införas den från 17 § hämtade regeln att, om ej åläggandet att införa meddelande i tidning fullgöres, den mot vilken stridsåtgärden riktas skall äga att på den förpliktades bekostnad själv på lämpligt sätt föranstalta om sådant kungörende. Längre synes knappast möjligt att gå i denna del. Åsidosättes däremot föreläggande att på visst sätt avlysa stridsåtgärd, kan och bör enligt lagrådets mening därtill vara knuten en straffpåföljd av mera allvarlig innebörd. En förutsättning synes dock böra vara att stridsåtgärden verkligen helt eller delvis fortgår i den meningen att de strejkande icke återgått till arbetet, att blockaden fortfarande respekteras o. s. v. Lagrådet föreslår att under denna förutsättning åsidosättande av föreläggande i den del, som nu avses, belägges med dagsböter eller, om upprepat föreläggande åsidosättes, med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

I förslaget finnes intet stadgande som utmärker hur ett sådant fall skall bedömas, då en handling, varå straff är utsatt i den förevarande lagen, tillika innefattar brott efter annan lag. Åsyftat lär vara att särskilt straff skall ådömas efter vardera lagen. En sådan lösning synes också vara den lämpligaste för undvikande av att ganska invecklade frågor om de skilda domstolarnas kompetens skola uppkomma. Införes, i enlighet med vad lagrådet förordat, fängelsestraff såsom påföljd enligt denna lag, vinna väl de betänkligheter, som möjligen kunna hysas mot en sådan konkurrensregel, något i styrka, men lagrådet finner desamma likväl icke avgörande. Enligt förslaget skall ju ej i något fall straff inträda utan att ett av domstolen meddelat förbud blivit åsidosatt. Detta förlänar åt brottet en särprägel som kan motivera särskilt straff. Om, såsom lagrådet förordat, straff skall kunna direkt ådömas för missvisande framställning, synes det ej heller ligga något oegentligt i att en sådan framställning belägges med särskilt bötesstraff och tillika, om den t. ex. är ärekränkande, förskyller straff vid allmän domstol jämlikt strafflagen. Införes straff för åsidosättande av föreläggande, kan ju konkurrens med annat brott ej ifrågakomma. Lagrådet anser lämpligt att ett stadgande av ovan angiven innebörd upptages i lagen.

19 §.

Då det måste anses vara av vikt att, förutom den juridiska expertisen och fackintressena, även en mera allmän sakkunskap på hithörande områden blir representerad i den föreslagna domstolen, synes det, i likhet med vad kom-

missionen tänkt sig rörande den rådgivande nämnden (44 §), böra föreskrivas, att en ledamot i domstolen skall äga särskild insikt och erfarenhet i såväl arbetsförhållanden som ekonomiska förhållanden i allmänhet.

20 och 21 §§.

Enligt kommissionens förslag (36 §) skulle det tillkomma allmän åklagare att, där han för ansvarstalan, tillika yrka förbud mot stridsåtgärd. I det remitterade förslaget medgives ej rätt för åklagaren att föra talan om förbud. Till stöd härför har av föredragande departementschefen anförts allenast, att enligt hans mening övervägande skäl talade mot att åklagaren medgäves dylik rätt.

När det gäller att taga ståndpunkt till denna fråga, bör visserligen beaktas att enligt det remitterade förslaget talan om ansvar ej kan ifrågakomma förrän efter det förbud meddelats. Härav torde dock icke följa att, i händelse ej av särskild orsak åklagarens medverkan anses obehörlig för att förbud mot otilllåten stridsåtgärd må kunna snabbt utverkas, den därav drabbade bör betagas möjlighet att för sådant ändamål vända sig till åklagaren. Tvärtom måste — enär ett förbud av domstolen i själva verket utgör ett led i beivrandet av den otillåtna stridsåtgärden — samma skäl, som ansetts böra medföra att talan om ansvar för överträdelse av förbudet lägges under allmänt åtal, kunna åberopas till stöd för att statlig myndighet är verksam även för utverkande av förbudet. Härtill kommer att, då för lagens effektivitet är oundgängligt att förbud mot en otillåten stridsåtgärd snabbt kan utverkas och det för målsäganden, särskilt om han är avlägset boende, kan möta svårighet att själv eller genom ombud föra talan härom vid domstolen, en bestämmelse av sådan innebörd i regel jämväl synes påkallad ur praktiska synpunkter. En dylik bestämmelse — som kan komma att föranleda anställande vid domstolen av mer än en åklagare — synes emellertid ej böra göras undantagslös. Om en sammanslutning som avses i 21 § vill utverka förbud, torde på densamma böra ankomma att själv vidtaga de åtgärder som härutinnan erfordras.

Med stöd av det anförda hemställer lagrådet om sådan komplettering av första stycket i 21 §, att talan om förbud må föras jämväl av vid domstolen anställd åklagare på anmälan av annan målsägande än sådan sammanslutning som i paragrafen avses. Därvid bör tillika iakttagas att, om vad lagrådet hemställt i fråga om andra och tredje styckena i 17 § beaktas, orden »eller föreskrift» skola utgå.

Härjämte erfordras ändring av 20 § därhän, att dels hinder ej möter att i fall av behov mer än en åklagare anställs vid domstolen dels ock utförande av talan om förbud inrymmes bland åklagares åligganden.

23 §.

Till vad här stadgas torde, bland annat med hänsyn till de betydande svårigheter beträffande utrednings verkställande, som kunna uppstå för domstolen och där anställd åklagare, ävensom angelägenheten av att ett framställt

yrkande om förbud må kunna prövas och avgöras med största möjliga snabbhet, böra göras ett tillägg av innehåll, att domstolen och åklagaren må, ändå att talan om ansvar ej föres, anlita polismyndighet för verkställande av erforderlig undersökning (jfr 38 § första stycket andra punkten i kommissionsförslaget).

24 §.

Departementschefen har enligt motiveringen med stadgandet i förevarande paragraf allenast velat förebygga en utvidgning av tillämplighetsområdet för de i paragrafen nämnda strafflagsbestämmelserna. Vad sålunda åsyftats torde få ett riktigare uttryck om första delen av stadgandet gives det innehållet att vad i denna lag stadgas därom, att viss åtgärd ej må äga rum eller att den förskyller straff, ej skall föranleda, att tvång eller försök till tvång medelst hot om sådan åtgärd medför ansvar enligt 15 kap. 22 § eller 21 kap. 10 § strafflagen.

Slutbestämmelserna.

Fråga om förlängning av lagens giltighetstid måste, om lagen, såsom förslaget är, upphör att gälla den 31 december 1938, föreläggas 1938 års riksdag och erforderligt utredningsarbete påbörjas redan under förra hälften av år 1937, således innan två år förflutit efter det lagen trätt i kraft. Den tid som under sådana förhållanden står till buds för vinnande av behövlig erfarenhet rörande lagbestämmelsernas lämplighet synes väl kort. Lagrådet vill därför förorda att tiden för lagens giltighet förlänges åtminstone ett eller annat år utöver den föreslagna.

Godtages det av lagrådet framställda förslaget till ny avfattning av 11 §, bör vad i övergångsbestämmelsen rörande denna paragraf införts utgå.

Skulle vad lagrådet hemställt beträffande sistnämnda paragraf ävensom 4 § i vad dessa paragrafer angå giltigheten av vissa avtalsbestämmelser icke vinna beaktande, får lagrådet, som icke kan finna lämpligt att giva lagen återverkande kraft i den utsträckning som beträffande 11 § föreslagits, förorda att vad angår tillämpningen av 4 och 11 §§ å avtal, som ingåtts före lagens ikraftträdande, övergångsbestämmelser införas av liknande beskaffenhet som de vilka gälla enligt 1 § andra stycket i promulgationslagen till lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 januari
1935.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, dels lagrådets den 5 januari 1935 avgivna utlåtande över det den 2 november 1934 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder* dels ock vissa från sammanslutningar och enskilda inkomna skrivelser i ämnet.

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll anför föredragande departementschefen:

Lagrådet har i sitt utlåtande gjort vissa uttalanden angående *lagstiftningens allmänna läggning*.

Vad angår frågan i vilken omfattning kriminalisering bör äga rum, framhålles i utlåtandet, att även lagrådet funne en direkt kriminalisering av överträdelser av lagens föreskrifter böra så långt ske kan undvikas, icke blott med hänsyn till att det här gällde handlingar, som hittills ansetts tillåtna, utan också särskilt därför att gränserna mellan tillåtna och otillåtna handlingar på grund av omständigheter, som sammanhänge med lagstiftningens egen natur, måste i lagen göras synnerligen obestämda och för den på området oerfarne svårbedömliga. Lagrådet ansluter sig till det remitterade förslagets ståndpunkt att straffpåföljd icke skall inträda för olovlig stridsåtgärd förrän domstol utfärdat förbud mot stridsåtgärd och överträdelse sker av sådant förbud. I vissa andra hänseenden förordar dock lagrådet ändringar beträffande straffbestämmelserna. Härtill återkommer jag i det följande.

I fråga om rättegången har lagrådet ansett, att rättskipningen i förevarande slag av mål icke lämpligen bör tilläggas de allmänna domstolarna utan anförtros åt en specialdomstol med i stort sett den i det remitterade förslaget angivna sammansättningen och behörigheten.

I utlåtandet har vidare förordats komplettering av förslaget genom upptagande däri av regler i huvudsak överensstämmande med de av kommissionen föreslagna behörighetsreglerna. Vad lagrådet härutinnan anfört föranleder mig icke att frånga den ståndpunkt, som i det remitterade förslaget in-

tagits. Såsom även lagrådet medgivit, skulle upptagandet av nämnda föreskrifter innefatta en reglering i avsevärd omfattning av rätten överhuvud att använda ekonomiska stridsmedel, och lagen skulle gå utöver vad med lagstiftningen till skydd för »tredje mans rätt» i och för sig avses.

Därjämte har lagrådet hemställt om upptagande i förslaget av förbud mot stridsåtgärder, som innefatta organisationstvång. Utöver vad kommissionen i detta avseende föreslagit, hemställer lagrådet om förbud mot kollektiv stridsåtgärd, som åsyftar införandet i kollektivavtal av s. k. organisationsklausul, med mindre undantag medgives beträffande dem som vunnit anställning redan före den kollektiva stridsåtgärdens vidtagande och vilkas anställande icke för- anletts av att stridsåtgärden var väntad. Då de skäl som för- anlett mig att icke i det remitterade förslaget medtaga bestämmelser om organisationstvång synas mig alltjämt äga giltighet, anser jag mig icke kunna biträda lagrådets hemställan.

Lagrrådet har vidare förordat straffbeläggande i enlighet med kommissionens förslag av uppenbart oriktiga eller missvisande framställningar i meddelanden, avsedda att sprida kännedom om stridsåtgärd. En dylik straffbestäm- melse, vilken enligt lagrådets mening förutsätter även tillägg till tryckfrihets- förordningen, synes dock knappast kunna erhålla någon nämnvärd betydelse om den ej utsträcker att avse även missvisande eller oriktiga upplysningar överhuvud om stridsåtgärd, sålunda t. ex. även uppgifter av dylik art i tidnin- garnas egna framställningar av en tvist och i deras kommentarer till densamma. Då hela problemet om straffpåföljd för oriktiga framställningar i tryckt skrift för närvarande är under utredning i samband med vissa andra tryckfrihetsfrå- gor, anser jag mig icke kunna förorda den nu berörda kompletteringen av lag- förslaget. Det må anmärkas, att spörsmålet i någon mån regleras i det för- slag till lag angående tillägg till lagen om medling i arbetstvister, som jag äm- nar senare i dag anmäla.

Gentemot vad lagrådet anfört om önskvärldheten av kompletterande bestäm- melser angående stridsåtgärd mot vittne, part, tjänstemän m. fl. hänvisar jag till vad jag vid remissen av förslaget uttalat angående kommissionens mot- svarande förslag. Frågan om förbud mot stridsåtgärd gentemot rättegångspart och vittne läser dessutom komma att behandlas av chefen för justitiedeparte- mentet vid anmälan av förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 8 § straff- lagen.

Mot bestämmelserna i 1 § första stycket av förslaget har lagrådet anmärkt, att uppsägning av arbets- och hyresavtal samt annat avbrytande av ekono- misk förbindelse borde betraktas som stridsåtgärd allenast om åtgärden vore ägnad att ensam eller i förening med annan samverkande åtgärd av liknande beskaffenhet medföra synnerligt men för den mot vilken åtgärden riktas. En sådan avfattning av regeln skulle dock i hög grad försvåra bedömandet på förhand, huruvida en tilltänkt åtgärd bleve förenlig med lagen eller icke, och även i övrigt möta betänkligheter. Vad angår stridsåtgärd som består i »an-

nat avbrytande av ekonomisk förbindelse», måste det dock medgivas att en något mera elastisk definition synes önskvärd. Vad lagrådet anfört torde fördenskull böra vinna beaktande såtillvida, att »annat avbrytande av ekonomisk förbindelse» betraktas som stridsåtgärd, när det sker av flera i samverkan eller eljest är till avsevärt men för den angripne.

I 1 § andra stycket av det remitterade förslaget stadgas att, ifall rättslig påföljd av avtalsbrott eller av överträdelse av föreningsstadgar göres gällande, det ej är att anse som stridsåtgärd, där ej annat följer av vad i denna lag stadgas. Lagrådet har hemställt att orden »där ej annat följer av vad i denna lag stadgas» måtte utgå såsom obehöfliga. Samtidigt föreslås att en bestämmelse, motsvarande tankegången i de återgivna orden, införes i 4 §. Förbudet i sistnämnda lagrum att genom uppsägning rikta angrepp mot föreningsfriheten borde enligt lagrådets mening — varvid tillika förutsättes viss annan ändring i 4 § — så avfattas att förbudet mot uppsägning skulle gälla oavsett vad i arbets- eller hyresavtalet stadgas om uppsägningsrätt. I övrigt har lagrådet ansett det ej vara nödvändigt att på sätt genom de åberopade orden i 1 § andra stycket skett, uttryckligen antyda att en uppsägning, som ägt rum under åberopande av en rättsligen ogiltig avtalsbestämmelse, har karaktären av stridsåtgärd och alltså ej är att betrakta såsom »rättslig påföljd av avtalsbrott».

Mot vad sålunda av lagrådet anförts kan emellertid anmärkas att de ifrågavarande orden synas önskvärda även med hänsyn till andra bestämmelser i förslaget än 4 §, t. ex. 10 §. Stadgarna för en förening kunna tänkas innehålla föreskrifter, varigenom medlem, som bryter mot vissa föreningens beslut, ådrager sig påföljd från föreningens sida med karaktären av stridsåtgärd (»prickning»), även i fall då dylik stridsåtgärd är enligt 8 och 10 §§ förbjuden (t. ex. om medlemmen utfört arbete under en olaglig strejk). Någon uttrycklig bestämmelse att dylik stadgeföreskrift är ogiltig finnes icke i förslaget. Om 1 § andra stycket avfattades enligt lagrådets hemställan, skulle tilläventyrs den uppfattningen kunna förfäktas att föreningen, när den i det antydda fallet vidtoge stadgeenliga repressalier mot medlemmen, ägde till sitt skydd åberopa föreskriften i 1 § andra stycket, i det föreningen gjorde gällande rättslig påföljd av överträdelse av föreningsstadgar. Övervägande skäl synas alltså tala för bibehållande av det inskränkande uttrycket i sistnämnda stadgande, så mycket hellre som någon olägenhet av dess bibehållande icke synes ha påvisats. — I anledning av lagrådets alternativa hemställan i denna punkt angående hänvisning även till vad eljest i lag stadgas, önskar jag framhålla att en sådan hänvisning näppeligen är erforderlig. Uttrycket i fråga avser nämligen endast att tydliggöra vissa bestämmelser i förevarande lag med hänsyn till deras inbördes förhållande.

Vad lagrådet anfört beträffande bestämmelserna i 3 § sista stycket angående stridsåtgärd i vedergällningssyfte mot osolidariska föreningsmedlemmar, arbetare och arbetsgivare föranleder mig icke att frånga den ståndpunkt som intages i det remitterade förslaget. Såsom i remissprotokollet vid 3 § antytts torde fall av mera utpräglad förföljelse drabbas av förbudet i 2 §, även om

förföljelsen kan i viss mening sägas ha karaktären av vedergällning. Överhuvud lärer den omständigheten att stridsåtgärder i vedergällningssyfte behandlas i 3 § icke få föranleda den slutsatsen att ett moment av vedergällning icke skulle kunna ligga till grund även för de stridsåtgärder, som behandlas i 2 §. Ehuru något tillägg i lagtexten i syfte att uttryckligen ange att förföljelse som ovan nämnts ej må äga rum näppeligen synes mig erforderligt, har jag dock med hänsyn till den härifrån avvikande mening, varåt lagrådet givit uttryck i denna lagtekniska fråga, ansett lämpligt låta förse förevarande stycke i 3 § med ett dylikt tillägg.

Mot det i 4 § första stycket första punkten upptagna stadgandet om skydd för föreningsrätten har lagrådet invänt att det faller utanför den förevarande lagstiftningens ram, särskilt därutinnan att det inkräktar på avtalsfriheten. Enligt lagrådets mening borde skyddet för föreningsrätten begränsas till att avse endast angrepp medelst ekonomiska stridsåtgärder. Jag kan icke dela denna uppfattning. Det synes mig tvärtom angeläget att det eftersträfvade skyddet för föreningsrätten göres allmänt och effektivt. Med hänsyn till lagrådets subsidiära anmärkning att bestämmelsen icke blivit utrustad med erforderliga sanktioner har jag vidtagit en jämkning i 13 och 16 §§. — I överensstämmelse med min här angivna ståndpunkt har jag ej funnit anledning föreslå någon inskränkning av förbudet till att avse allenast vissa stridsåtgärder, ej heller någon saklig ändring i sista stycket i den mån detsamma reglerar avtalsfriheten.

I anledning av vad lagrådet anfört beträffande andra stycket om förbud mot stridsåtgärd, vidtagen såsom vedergällning för att krav på kollektivavtal blivit rest från andra sidan, vill jag framhålla att bestämmelsen i 3 § ej är tillräcklig i det hänseende varom fråga är. 3 § innehåller nämligen allenast förbud mot stridsåtgärder sedan en tvist avslutats. Så länge kravet på kollektivavtal kvarstår, torde emellertid enligt förslaget terminologi den tvist som uppkommit genom nämnda krav ej kunna anses avslutad och skydd föreligger alltså ej jämlikt 3 §. — För att närmare utmärka andra styckets samhörighet med stadgandet om föreningsrätten har jag emellertid vidtagit en jämkning i avfattningen, i samband varmed bestämmelsen fogats till första stycket.

Lagrådet har beträffande den i tredje stycket upptagna regeln anmärkt, att densamma visserligen skulle kunna anses tillfyllestgörande såvitt anginge de arbetsförhållanden, där kollektivavtal i dylika och andra fall vore en normal företeelse, men icke på affärslivets område, varest det i stort sett icke förekomme och knappast heller vore att förvänta att en reglering skedde genom kollektivavtal. I den mån nämnda uppfattning är riktig, synes slutsatsen dock ej bliva att en ändring i bestämmelsen erfordras, enär det på affärslivets område — såsom jämväl bestyrkes av vissa i ärendet avgivna yttranden — icke finnes anledning hindra olika grupper av anställda att tillhöra samma organisationer. — För att det må fullt tydligt framgå av lagtexten att som kränkning av föreningsrätten ej heller är att anse stridsåtgärd för åstadkommande av föreskrift i kollektivavtal som i tredje stycket av det remitterade förslaget

sägs eller uppsägning som grundas å en sådan föreskrift, föreslår jag ett tillägg härom till nämnda stycke, vilket till följd av sammanslagningen av första och andra stycket upptages såsom andra stycke i förslaget.

Av vad jag inledningsvis anfört framgår att jag ej kunnat biträda de av lagrådet föreslagna bestämmelserna mot organisationstvång.

I anledning av vad lagrådet anfört beträffande 6 § torde åt andra stycket i nämnda paragraf böra givas sådan lydelse att detsamma omfattar alla successor-blockader, således även t. ex. successor-blockader vidtagna av leverantörer som ej fått betalning för levererade varor. I övrigt finner jag det angeläget att genom avfattningen av regeln i andra stycket utmärka att »indrivnings-blockader» gentemot successor ej äro att betrakta såsom »utpressnings-blockader».

Vad lagrådet eljest anmärkt beträffande 6 § föranleder mig icke att frångå den ståndpunkt som i det remitterade förslaget intagits. Vad särskilt angår den av lagrådet föreslagna begränsningen till allenast kollektiva stridsåtgärder vill jag framhålla att härigenom skulle ett otillbörligt förfarande av det slag, som särskilt omnämnes i det remitterade lagförslaget, nämligen stridsåtgärd som vidtages i syfte att förmå någon att avstå från honom tillkommande arbetslön — ett påtagligt fall av »utpressning» av samma typ som »utpressningsblockaderna» — praktiskt taget alltid bliva tillåtet.

I anledning av vad lagrådet anfört under 8 och 9 §§ förordar jag att nämnda paragrafer få byta plats ävensom att vissa jämkningar vidtagas i desamma. Därjämte har i 8 § intagits en föreskrift om att stridsåtgärd mot tredje man är förbjuden i anledning av sådan motsättning till part, varom i 3 § sista stycket är fråga.

I samband med frågan om organisationstvång har lagrådet vid 4 § berört även spörsmålet om stridsåtgärder mot tredje man, som hänföra sig till konkurrenstvister angående arbetstillfällen. Därvid har lagrådet med hänvisning särskilt till vissa uttalanden i motiven till 8 § i det remitterade förslaget givit uttryck åt den uppfattningen att det skydd, som följer av stadgandet i 8 § tredje stycket i sagda förslag, måste anses vara till sin innebörd oklart och till sin verkan synnerligen ovisst. Med vidhållande av vad i åsyftade uttalanden framhållits önskar jag ytterligare understryka att här endast avses verkliga konkurrenstvister. En sådan föreligger icke om exempelvis under en vanlig arbetskonflikt arbetsgivaren träffar uppgörelse med utomstående arbetare eller en deras organisation och den ursprungliga arbetarparten fullföljer striden genom blockad eller bojkott gentemot arbetsgivaren. Denne sistnämnde kan icke i en dylik situation betraktas såsom tredje man, utsatt för stridsåtgärder i anledning av en konkurrenstvist mellan två arbetargrupper.

I 10 § första stycket har, i anledning av vad lagrådet anfört, skett en jämkning i avfattningen.

Med hänsyn till vad lagrådet yttrat beträffande andra stycket punkt 1 förordar jag den kompletteringen av nämnda stadgande att medlem av en i tvisten invecklad förening förlorar neutralitetsskyddet, där han, annorledes än genom utförande av skyddsarbete, till fördel för motparten åsidosätter sina förpliktelser gentemot föreningen i avseende å tvisten.

I anledning av vad lagrådet anfört beträffande ordet »behörigen» föreslår jag, att punkterna 2 och 3 omformuleras på det sätt att i vardera punkten angives att skyddet förloras såframt icke blockaden respektive utestängningen är stridande mot lag eller föreningsstadgar. Lagrådet har visserligen ansett de skilda organisationernas stadgar icke vara normer vilkas giltighet lagen utan vidare kunde förutsätta som given. Då emellertid de av kommissionen föreslagna behörighetsreglerna, vilka lagrådet i huvudsak tillstyrkt, utgå ifrån (2 § st. 2), att de olika föreningarnas stadgar skola, såvitt angår föreningarnas inbördes förhållanden, läggas till grund för avgörandet om behörighet föreligger, synes ej hinder möta att, på sätt jag nu beträffande ett specialfall förordat, i lagtexten hänvisa till sådana stadgar.

Gentemot vad lagrådet yttrat därom att punkten 2 icke bör avse den som vid arbetsnedläggelse kvarstannat i anställning hänvisar jag till vad jag vid remissen av förslaget uttalat angående kommissionens motsvarande förslag.

Punkterna 5 och 6 ha i anledning av lagrådets anmärkningar så omformulerats att de ej avse kommanditdelägare.

Vad lagrådet i övrigt anfört vid detta lagrum föranleder mig icke att föreslå ändring i det remitterade förslaget.

Bestämmelsen i 11 § har lagrådet ansett böra utgå ur förslaget eller eventuellt begränsas till att avse allenast förbud mot att vidtaga stridsåtgärd mot sådan anställd varom här är fråga. Om stadgandet erhöles ett så begränsat innehåll, skulle därav bliva en följd att en arbetsledare visserligen ej finge avskedas därför att han under konflikt vägrat utföra annat arbete än sitt vanliga men att han bleve skyldig att utgiva skadestånd eller utfäst vite på grund av en dylik underlåtenhet. Då skyddet för arbetsledare m. fl. därigenom skulle komma att sakna effektivitet, har det av lagrådet alternativt förordade stadgandet icke synt mig kunna godtagas.

Lagrådet har vid 13 § första stycket förordat en återgång till kommissionens förslag beträffande skadeståndsskyldighet för den som biträder beslut om kollektiv stridsåtgärd. Som skäl härför har lagrådet anfört dels att med det remitterade förslagets ståndpunkt det kunde inträffa att en organisation bleve skadeståndsskyldig men måhända ingen av de personer som deltagit i beslutet, dels att, när stridsåtgärd utginge från en oorganiserad massa, resultatet skulle kunna bliva, att ingen kunde förpliktas utgiva skadestånd, enär det då icke funnes någon juridisk person, mot vilken man kunde vända sig.

Vad beträffar den förstnämnda anmärkningen må framhållas att det remitterade förslaget i denna punkt nära överensstämmer med motsvarande regler i gällande lag om kollektivavtal. Enligt 4 § i nämnda lag är det förbjudet

för arbetsgivare och arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, att i vissa fall »vidtaga» stridsåtgärd. Någon särskild föreskrift om skadeståndsansvar för dem som biträda beslut om olovlig stridsåtgärd har icke ansetts erforderlig i kollektivavtalslagen. Klart är att med förslaget ståndpunkt skadeståndsskyldighet kan åläggas såväl föreningen som enskilda medlemmar, vilka kunna anses ha organiserat åtgärden.

Vad angår lagrådets andra skäl till förmån för skadeståndspåföljdens knytande till deltagande i beslut om olovlig stridsåtgärd, må framhållas att, när det gäller stridsåtgärd från en organiserad massa, verklig omröstning sällan torde förekomma. Stridsåtgärden kommer då snarare till stånd på det sättet, att anslutning sker till en av några personer igångsatt eller organiserad åtgärd. Enligt det remitterade förslaget bliva de sistnämnda, aktivt handlande personerna skadeståndsskyldiga, enär de vidtagit stridsåtgärd. Någon ytterligare effektivitet genom införande av särskild föreskrift om skadeståndsansvar för den som biträtt beslut står således näppeligen att vinna i detta fall. Under hänvisning till vad jag i remissprotokollet anfört om svårigheterna att utreda, vilka personer som deltagit i en omröstning och röstat för den stridsåtgärd, varom beslut fattats — bevisningssvårigheter som lagrådet för övrigt icke velat underskatta — finner jag förslaget ståndpunkt i nu förevarande hänseende välgrundad.

Beträffande det i 13 § andra stycket upptagna stadgandet har lagrådet förordat, att domstolens skyldighet att fördela skadeståndsansvaret efter vars och ens skuld hänfördes icke till skadeståndsprågan i dess helhet utan till det rättsliga avgörande som för varje gång ägde rum. En dylik regel har lagrådet emellertid ansett böra i viss utsträckning kompletteras. Skulle det avgörande som i ett mål träffats angående skadestånd vara oåterkalleligt, har lagrådet — efter övervägande av en viss annan regel — ansett, att det borde i lagen utsägas att om den skadelidande, sedan skadeståndsskyldighet ålagts någon, anhängiggjorde talan mot annan, den sistnämnde borde, i den mån det funnes skäligt, förpliktas att solidariskt med den först förpliktade gälda skadestånd. Enligt lagrådet borde den ifrågasatta regeln vid tillämpningen så förstås att, om genom den första domen två eller flera ålagts gälda skadestånd och den senare instämde skulle förpliktas till solidarisk skadeståndsskyldighet, i den senare domen skulle uttryckligen fastslås i vad mån denna solidaritet hänförde sig till envar av de först instämde.

Därigenom att i det remitterade förslaget, med någon avvikelse från 30 § andra stycket kommissionsförslaget, användes uttrycket »skada som av förfarandet kommit» har givits en anvisning om att domstolen bör hänföra skadeståndsansvaret till den skada som den eller de instämde kunna anses hava orsakat. Att härutöver giva särskilda och nödvändigtvis invecklade regler för det fall att jämte de i målet instämde även andra skadeståndsskyldiga finnas, synes icke vara erforderligt. Den av lagrådet ifrågasatta regeln om solidarisk ansvarighet torde för övrigt bliva vanskligen att i praktiken tillämpa. Det kan dessutom ej vara lämpligt att den som lidit skada skall kunna ge-

nom att instämman vissa skadevällande först senare föranleda att solidarisk ansvarighet åläggas.

Övervägande skäl synas alltså tala för att vidbliva det remitterade förslaget, vilket i förevarande avseende överensstämmer med kollektivavtalslagen.

Lagrådet har slutligen hemställt, att viss begränsning måtte göras beträffande lagens tillämpning rörande ansvarighet för skada på grund av avtalsbrott. I anledning härav föreslår jag ett tillägg till 13 §.

Beträffande 14 § har lagrådet föreslagit omformulering innefattande å ena sidan en inskränkning, å andra sidan en utvidgning av föreningens förpliktelser att ingripa mot medlemmar, som göra sig skyldiga till otillåtet förfarande. Enligt lagrådet borde förening vara pliktig ingripa, om medlem i föreningen gjort sig skyldig till otillåtet förfarande som i 13 § sägs och fråga är om kollektiv stridsåtgärd av sådan art, att den faller inom föreningens verksamhetsområde.

Inskränkningen ligger däri att föreningen skulle förpliktas ingripa endast vid otillåten *kollektiv* stridsåtgärd, utvidgningen däri att varje förening — även om den ej har med tvisten att göra — skulle ha ifrågasättande skyldighet till uppsikt över medlemmarna, förutsatt att föreningen vore en »stridsorganisation».

Den ifrågasatta utvidgningen synes emellertid leda till en alltför vidsträckt kontrollskyldighet för föreningar av olika slag. Det förefaller knappast skäligt att t. ex. en förening av lantbrukare eller köpmän eller fastighetsägare eller hyresgäster, i vilkens verksamhet ingår att företaga stridsåtgärder, skulle nödgas ingripa mot en medlem därför att medlemmen företager en stridsåtgärd som visserligen kan sägas vara av sådan art att den faller inom föreningens verksamhetsområde men som riktar sig mot andra intressen än dem föreningen regelmässigt har att bevaka. Annorlunda är givetvis förhållandet att bedöma om föreningen direkt eller indirekt kan anses vara invecklad i tvisten.

Det torde ligga i sakens natur att om en skyldighet för förening att ingripa skall lagfästas, denna skyldighet bör avse varje medlemmens handlingssätt, för såvitt detsamma är att betrakta som en otillåten stridsåtgärd. Någon rationell grund synes ej kunna anföras varför en förening, om den eljest är intresserad i tvisten, skall ingripa endast när det gäller kollektiva stridsåtgärder men icke vid avbrytande av ekonomisk förbindelse i samverkan — gränsen mellan dessa åtgärder är ju synnerligen obestämd — eller vid uppsägning av arbets- eller hyresavtal.

För att ingen tvekan må kunna uppstå därom att jämväl ifall en förening varit invecklad i tvist den är skyldig att ingripa mot medlem som gjort sig skyldig till stridsåtgärd i anledning av tvisten, har en jämkning skett i ordalagen.

Vid 17 § i förslaget har lagrådet ifrågasatt, om icke i föreläggande jämlikt första stycket borde kunna stadgas — utom skyldighet att i tidning kun-

göra domstolens förbud — tillika skyldighet att på lämpligt sätt som domstolen kunde bestämma avlysa stridsåtgärd.

Av arbetsdomstolens praxis framgår att arbetsdomstolen ansett sig kunna, utan att särskilt stadgande därom givits i lagen om arbetsdomstol, påbjuda avlysande av otillåten stridsåtgärd på det sätt som i det särskilda fallet befunnits lämpligt. Arbetsdomstolen har exempelvis förelagt organisation eller enskilda arbetare, som vidtagit olovlig stridsåtgärd, att vidtaga alla erforderliga åtgärder för stridsåtgärdens hävande och att avhålla sig från alla åtgärder som kunde hindra arbetets återupptagande, att draga försorg om att återgång till arbetet skedde, att kungöra hävandet av stridsåtgärd i tidning eller på annat sätt, att vid lämnande av upplysningar om arbetsplatsen undvika allt som kunde vara ägnat att avhålla arbets sökande från att där taga arbete m. m.

Arbetsdomstolens förelägganden ske i allmänhet utan att något äventyr knytes till desamma. Dock har arbetsdomstolen enligt uttryckligt stadgande befogenhet att vid ett föreläggande knyta vitespåföljd, en möjlighet varav domstolen även i vissa fall har begagnat sig. Samma möjlighet skulle föreligga för specialdomstolen genom hänvisningen i det remitterade förslaget till 21 § lagen om arbetsdomstol.

Ehuru således bestämmelser om rätt för domstolen att förelägga den som vidtagit stridsåtgärd att avlysa åtgärden jämte straffpåföljd vid underlåtenhet att fullgöra föreläggandet icke torde vara erforderliga, föreslår jag dock för att tillmötesgå lagrådets hemställan föreskrifter i detta hänseende. Dessa torde lämpligen kunna införas, huvudstadgandet i 17 § första stycket och straffbestämmelsen i 18 §.

Lagrådet har anmärkt att stadgandet om återställande av förhållande, som rubbats genom uppsägning av arbets- eller hyresavtal, icke kunde anses outhärligt och därvid särskilt hänvisat till möjligheten för hyresgäst att utfå skadestånd på grund av stridsåtgärd bestående i uppsägning av hyresavtalet. Enligt lagrådets mening borde därför bestämmelsen uteslutas och ersättas med vissa andra mindre långt gående regler, varigenom allt det skydd, som rimligen kunde begäras i förevarande avseende, vore säkerställt.

Stadgandet i fråga torde emellertid knappast ha sin största betydelse vid hyresavtal. Med hänsyn till den i allmänhet relativt långa uppsägningstiden för dylika avtal torde en hyresgäst, som utsättes för uppsägning, i regel hinna hänskjuta till specialdomstolens prövning frågan huruvida uppsägningen är en stridsåtgärd, innan han behövt lämna lägenheten. Sin främsta verkan skulle bestämmelsen säkerligen få i de fall, som lagrådet ej närmare berört, nämligen vid uppsägning av arbetsavtal, där i allmänhet ingen eller blott en helt kort uppsägningstid finnes stadgad eller eljest är gällande. Det må anmärkas att arbetsdomstolen i sin praxis icke sällan har förpliktat arbetsgivare, som med kränkning av bestämmelser i kollektivavtal avskedat en arbetare, att återtaga honom i sin tjänst.

I likhet med kommissionen anser jag det vara av stor vikt att den angripne i möjligaste mån bibehålles vid de rättigheter som tillkomma honom och det synes icke finnas några bärande skäl för att giva honom mindre skydd än vad enligt arbetsdomstolens berörda praxis tillkommer den arbetare, som utsatts för en enligt kollektivavtal otillåten stridsåtgärd.

Lagrådet har fäst uppmärksamheten på frågan angående verkan därav att specialdomstolen meddelat förbud i anledning av stridsåtgärd, bestående t. ex. i uppsägning av hyresavtal, sedan allmän domstol eller överexekutor förpliktat hyresgästen att avflytta, men innan verkställighet ägt rum. Med anledning av vad lagrådet i denna fråga anfört, föreslår jag ett tillägg till 17 § av innebörd att om förbud meddelats i anledning av uppsägning av arbets- eller hyresavtal eller hot om sådan åtgärd må, så länge förbudet består, myndighet, där förbudet bragts till dess kännedom, icke verkställa å uppsägningen grundat beslut.

Möjligheten att, som kommissionen föreslagit, meddela provisorisk föreskrift om återställande av rubbat förhållande torde av enahanda skäl som ovan anförts böra kvarstå.

Vid 18 § har lagrådet hemställt att straffbestämmelsen så avfattas att den träffar jämväl envar som åsidosätter domstols förbud genom att vidtaga kollektiv stridsåtgärd eller biträda beslut därom.

Av vad jag anfört såväl i remissprotokollet som här ovan vid behandlingen av 13 § framgår, att jag ej kan tillstyrka straffansvarets anknytning till biträdande av beslut om kollektiv stridsåtgärd. I övrigt överensstämmer avfattningen av straffbestämmelsen med kommissionens förslag (26 §) i förevarande punkt, vilket synes vara att föredraga framför lagrådets förslag.

Lagrådet har hemställt om införande av en uttrycklig bestämmelse innehållande att till särskilt straff skall dömas enligt förevarande lag, om handlingen jämväl förskyller straff enligt annan lag. I anledning härav torde en dylik bestämmelse införas som ett tredje stycke i 18 §.

De synpunkter lagrådet anfört rörande önskvärdheten av skärpning av straffsatserna ha varit under övervägande vid utarbetandet av förslaget och föranleda mig icke att föreslå ändring i detsamma. Det förtjänar påpekas att straffpåföljd för överträdelse av specialdomstolens förbud i och för sig innefattar en avsevärd skärpning i förhållande till vad som nu gäller beträffande arbetsdomstolens domar.

Redan enligt 19 § i det remitterade förslaget finnes möjlighet för Konungen att till ledamot av domstolen förordna en person som äger särskild insikt och erfarenhet i såväl arbetsförhållanden som ekonomiska förhållanden i allmänhet. Jag har emellertid ej någon erinran mot att, såsom lagrådet förordat, i själva lagtexten införas en föreskrift om dylik kvalifikation för en av domstolens ledamöter.

Enligt 20 och 21 §§ i det remitterade förslaget kan, i överensstämmelse med vad kommissionen hemställt, talan om förbud föras, förutom av den som genom stridsåtgärden eller hotet därom blivit kränkt, av sammanslutning för främjande av närings- eller yrkesintressen, av vilken denne är medlem. Då såväl härigenom som genom möjligheten för den kränkte att erhålla fri rättgång med rättegångsbiträde erforderlig hänsyn tagits till målsägandens berättigade intressen, anser jag ej tillräcklig anledning föreligga att biträda lagrådet hemställt att jämväl åklagaren, mot vad eljest gäller beträffande civilmål, skulle vara skyldig att föra talan om förbud. En dylik bestämmelse skulle dessutom medföra åtskilliga praktiska olägenheter med hänsyn till åklagarens arbetsuppgifter.

För att hinder ej må möta att i fall av behov anställa mer än en åklagare vid domstolen, föreslår jag i anslutning till vad lagrådet hemställt en jämkning i 20 §.

I 23 § föreslår jag, i anledning av vad lagrådet yrkat och i viss anslutning till kommissionens förslag i 38 § första stycket andra punkten, ett tillägg om rätt för domstolen att anlita polismyndighet för verkställande av erforderlig undersökning i mål om meddelande av förbud eller föreskrift enligt 17 § samt i mål om ansvar enligt 18 §.

Med hänsyn till vad lagrådet anfört under 24 § har en jämkning vidtagits i avfattningen.

Beträffande *slutbestämmelserna* har lagrådet hemställt att lagens giltighetstid måtte förlängas.

Därigenom att i lagförslaget införts anordningen med en specialdomstol torde erfarenhet jämförelsevis snart vinnas om lagens verkningar. Under sådana förhållanden synes den i det remitterade förslaget upptagna giltighetstiden vara lämpligt avvägd.

Vad angår lagens tillämpning å avtal som ingåtts före dess ikraftträdande har lagrådet hemställt att i andra stycket av övergångsbestämmelserna måtte införas föreskrifter av liknande beskaffenhet som de vilka gälla enligt 1 § andra stycket i promulgationslagen till lagen om nyttjanderätt till fast egendom. — Då lagrådets förslag synes kunna föranleda stridigheter mellan arbetsgivare och anställda, kan jag ej biträda detsamma.

Utöver vad i det föregående angivits ha ett par jämkningar vidtagits i det remitterade förslaget.

Vad lagrådet i övrigt anfört beträffande förslaget har ej syntts böra föranleda ändring i detsamma.

Föredraganden hemställer härefter att det i enlighet med hans anförande jämkade förslaget till *lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder* måtte, jämlikt

§ 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Wirseen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Propositionen</i>	1
Förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder	2
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 2 november 1934</i>	9
Inledning	9
Professor Bergendals utredning	12
Kungl. Maj:t den 9 mars 1934	17
Trettonmannakommissionens förslag	22
1934 års riksdag	25
Yttranden över kommissionsförslaget	27
Behovet av en lagstiftning och densammas omfattning m. m.	27
Frågan om strejkbrytares ställning	33
Sympatistrider	35
Behörighetsregler och ställande av säkerhet	35
Skydd för föreningsrätten m. m.	37
Straffpåföljder eller icke?	40
Specialdomstol eller ej?	42
Allmän motivering	44
1. Allmänna synpunkter på lagstiftningen	44
2. Frågan om strejkbrytares ställning	48
3. Sympatistrider	52
4. Behörighetsregler	54
5. Skydd för föreningsrätten	56
6. Straffpåföljder eller icke?	59
7. Rättegången	61
Ur kommissionsförslaget utbrutna frågor	63
Förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen	64
Förslaget om tillägg till 11 kap. strafflagen	64
Specialmotivering	67
<i>Utdrag av lagrådsprotokollet den 5 januari 1935</i>	155
<i>Utdrag av statsrådsprotokollet den 16 januari 1935</i>	190